कपिलवस्तु नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
तौलिहवा, कपिलवस्तु
प्रदेश नं ५, नेपाल

नगर पाश्र्वचित्र (MUNICIPAL PROFILE)

जनसंख्या पिरामिड, २०७५

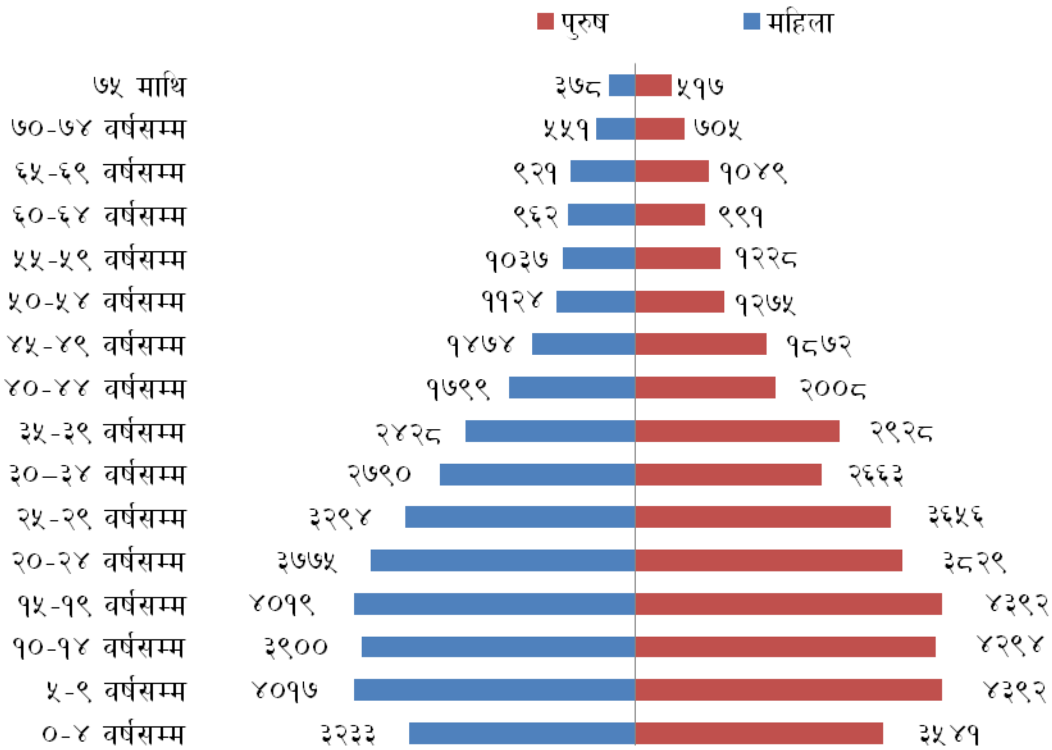

सहयोगी संस्था

ग्रिड कन्सल्ट प्रा. लि., एडभान्स इन्जिनियरिङ्ग डिजाइन कन्सल्ट्यान्टस र स्कोलर नेपाल प्रा. लि.
काठमाण्डौ, नेपाल

ईमेल : gridconsult.consult@gmail.com

सारांश

परिच्छेद एकः पृष्ठभूमि, कानुनी व्यवस्था तथा अध्ययनको परिचय........................१

१.१ पृष्ठभूमि १

१.२ उद्देश्य २

१.३ कानुनी तथा नीतिगत आधारहरु...२

१.४ तयारीका चरण ४

१.५ वस्तुगत विवरण तयारी कार्यशाला.. ४

१.६ सहजकर्ता तथा गणक छनौट अभिमुखीकरण र परिचालन ५

१.७ तथ्याङ्क संकलन । तथ्याङ्क प्रशोधन तथा विश्लेषण र श्रोत नक्शा तयारी..................५

१.८ अध्ययन/ढाँचाको महत्वः... ५

१.९ वस्तुगत विवरणको मस्यौदा तयारी...६

१.१० वस्तुगत विवरण सुझाव संकलन..६

१.११ वस्तुगत विवरण अन्तिम प्रतिवेदन तयारी ६

१.१२ वस्तुगत विवरणको सीमा ६

परिच्छेद दुई : नगरपालिकाको चिनारी ७

२.१ भौगोलिक अवस्थिति तथा राजनीतिक अवस्थिति ७

२.२ ऐतिहासिक चिनारी तथा नामाकरण..७

२.३ धरातलीय अवस्था ८

२.४ प्राकृतिक सम्पदा : ८

२.५ चाडपर्व तथा साँस्कृतिक उत्कृष्टता...९

२.६ प्रमुख ऐतिहासिक धार्मिक तथा पर्यटकीय स्थलहरु...१०

२.७ नगरपालिकामा रहेको सम्भाव्यता, अवसर, चुनौती र समस्याहरु........................१३

२.७.१ नगरपालिकामा कृषिको सम्भावना अवसर, चुनौती र समस्याहरु १४

२.७.२ नगरपालिकामा व्यापार तथा व्यवसायको सम्भावना अवसर, चुनौति र समस्याहरु १४

२.७.३ नगरपालिकाको पर्यटन विकासको सम्भावना अवसर, चुनौती र समस्याहरु १४

२.७.४ नगरपालिकामा सांस्कृतिक पक्षको सम्भावना अवसर, चुनौती र समस्याहरु............१५

परिच्छेद तीनः पारिवारिक विवरण तथा जनसंख्याको अवस्था १७

३.१ बस्ती र घरपरिवार विवरण..१७

३.२ जनसंख्या वितरणको अवस्था.. १८

३.२.१ वडागत लैंगिक अनुपात तथा औषत घरपरिवार संख्या सम्बन्धी विवरण १९

३.२.२ उमेर तथा लिंङ्गको आधारमा जनसंख्या विवरण १९

३.३. कुल जनसंख्यामा स्वदेश तथा विदेशमा बस्ने जनसंख्याको विवरण..................... २१

३.४ मातृभाषाको आधारमा जनसंख्या विवरण २१

३.५ धर्म अनुसार जनसंख्या विवरण... २२

३.६ जातिगत आधारमा जनसंख्या विवरण... २२

३.७ घरमुलीको विवरण.. २४

३.८ अपाङ्गताको आधारमा जनसंख्या विवरण (Population by Disability) २५

३.९ अपाङ्गता परिचय पत्र...२६

३.१० बसाई सराई सम्बन्धी विवरण २७

३.११ व्यक्तिगत घटना सम्बन्धी विवरण २८

परिच्छेद चारः आर्थिक अवस्था...२९

४.१ प्रमुख आर्थिक विवरण...२९

४.१.१ मुख्य पेशा सम्बन्धी विवरण..२९

४.१.२ आर्थिक रुपले सक्रिय जनसंख्या विवरण ३०

४.१.३ औसत आम्दानी विवरण ३०

४.१.४ औसत खर्च तथा बचत विवरण ३२

४.१.५ खाद्यान्न सुरक्षाको अवस्था ३२

४.२ आवास संरचना विवरण ३२

४.२.१ घरको स्वामित्वको आधारमा घरपरिवार संख्या...............................३३

४.२.२ घरको जगको प्रकारका आधारमा घरपरिवार संख्या सम्बन्धी विवरण ३४

४.२.३ मापदण्ड अनुसारको घर बनावटको अवस्था.....................................३५

४.२.४ घरको बनावटका आधारमा भुकम्प प्रतिरोधी घरको अवस्था................................ ३५

४.३ वैदेशिक रोजगारीमा गएकाहरुको विवरण ३६

४.४ भू उपयोग... ३७

४.५ कृषि तथा पशु विकास ३७

४.६ सिंचाइ सुविधाको उपलब्धता विवरण...३८

४.७ कृषि उत्पादन सम्बन्धी विवरण...३८

४.८ मौसमी पात्रो.. ३९

४.९ पशुपन्छीजन्य उत्पादन सम्बन्धी विवरण.. ४०

४.१० खाद्यान्न बालीमा लाग्ने रोग तथा किरा ४०

४.११ पशुपंक्षीमा लाग्ने रोग तथा कीरा ३९

४.१२ व्यवसायिक कृषि फार्म सम्बन्धी विवरण..४१

४.१३ आधुनिक (व्यवसायिक) पशुपालन (फार्म) सम्बन्धी विवरण..................................४३

४.१४ पर्यटन विकास ४३

४.१४.१ पर्यटकीय स्थलहरुको विवरण.. ४४

४.१४.२ होटल तथा रेष्टुरेण्ट सम्बन्धी विवरण (सेवा मुलक) ४५

४.१५ औद्योगिक विकास...४६

४.१६ बैंक तथा बित्तिय संस्था सम्बन्धी विवरण...५०

४.१७ सहकारी सम्बन्धी विवरण.. ५०

परिच्छेद पाँचः सामाजिक अवस्था...५३

५.१ शिक्षा ५३

५.१.१ पाँच वर्ष भन्दा माथि र १५ वर्ष भन्दा माथिको साक्षरता विवरण ५३

५.१.२ तहगत रुपमा शैक्षिक संस्था/विद्यालय ५४

५.१.३ विद्यालयमा अध्ययन गरिरहेका तहगत छात्रछात्राको विवरण..................................५५

५.२ विद्यालयमा अध्ययनरत छात्रछात्राको विवरण..६४

५.३ बाल विकास केन्द्रको विवरण..६४

५.४ शिक्षक तथा शैक्षिक जनशक्ति विवरण..६५

५.५ स्वास्थ्य तथा पोषण...६८

५.६ स्वास्थ्य संस्था सम्बन्धी विवरण ६८

५.७ खोप सम्बन्धी विवरण ७३

५.८ प्रमुख रोग सम्बन्धी विवरण.. ७३

५.९ खानेपानी तथा सरसफाई ७४

५.१० खानेपानीको श्रोतको विवरण ७४

५.११ शौचालय प्रयोगको अवस्था ७५

५.१२ फोहोरमैला व्यवस्थापन ७५

५.१३ समावेशिकरण...७६

५.१३.१ महिला, बालबालिका तथा सामाजिक समावेशिकरण..७६

५.१३.२ बालक्लव तथा संजालको विवरण ७६

५.१४ खेलमैदान, पार्क, पिकनिक स्थल तथा मनोरन्जनस्थल सम्वन्धी विवरण..................... ७६

परिच्छेद छः वन तथा वातावरणीय स्थिति..७७

६.१ वन क्षेत्रको वर्तमान अवस्था...७७

६.१.१ वन क्षेत्र र प्रकार सम्बन्धी विवरण ७७

६.२ नदी तथा खोला सम्बन्धी विवरण...७७

६.३ बासस्थानका आधारमा महत्वपुर्ण जनावर तथा चराचुरुङ्गीको विवरण........................ ७८

६.४. महत्वपुर्ण वनस्पति विवरण...७९

६.५ विपद् जोखिम व्यवस्थापन..७९

परिच्छेद सातः भौतिक पुर्वाधार विकासको अवस्था..८१

७.१ यातायात पूर्वाधार...८१

७.१.१ सडक संजालको विद्यमान अवस्था...८१

७.२. इन्धन उपयोग विवरण (खाना पकाउने इन्धनको आधारमा घरपरिवार) ८२

७.३ बत्ति बाल्ने इन्धनको प्रयोगको आधारमा घरपरिवार । विद्युत तथा बैकल्पिक उर्जा ८२

७.४ सञ्चार तथा प्रविधि ८३

७.५ हुलाक तथा पत्रपत्रिका सम्बन्धी विवरण...८३

७.६ नगरपालिका अन्तर्गतका सार्वजनिक सम्पत्तिको विवरण...८४

परिच्छेद आठः सुशासन तथा संस्थागत विकास..८५

८.१ कपिलवस्तु नगरपालिकाका निर्वाचित पदाधिकारीहरुको विवरण ८७

८.२ नगरपालिकामा कार्यरत कर्मचारी सम्बन्धी विवरण... ८८

परिच्छेद एकः पृष्ठभूमि, कानुनी व्यवस्था तथा अध्ययनको परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र नेपालको मूल संरचना संघ, प्रदेश र स्थानीय तह गरी तीन तहको हुने र राज्यशक्तीको प्रयोग तीनै तहले संविधान र कानून बमोजिम गर्ने व्यवस्था गरेको छ । संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको अन्तरसम्बन्ध सहकारिता, सहअस्तित्व र समन्वयको सिद्धान्तमा आधारित हुने व्यवस्था गरेको छ । संविधानको अनुसूची ८ को स्थानीय तहको अधिकारको सूचीको क्रमसंख्या ६ मा स्थानीय तथ्याङ्क तथा अभिलेख संकलन सम्बन्धी अधिकार तथा क्रमसंख्या १७ मा वेरोजगारको तथ्याङ्क संकलन सम्बन्धी अधिकारलाई सूचीकृत गरेको छ । नेपाल सरकारबाट स्वीकृत संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको अधिकारहरुको कार्य विस्तृतीकरण प्रतिवेदनले स्थानीय तथ्याङ्क सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड तर्जुमा, वेरोजगारको तथ्याङ्कसहित स्थानीय तहको आधारभूत तथ्याङ्क, संभाव्य प्राकृतिक, भौतिक र साँस्कृतिक श्रोत साधनको तथ्याङ्कीय अभिलेख, सूचना तथा प्रविधियुक्त तथ्याङ्क व्यवस्थापनलाई स्थानीय तहको कार्य क्षेत्र भनी उल्लेख गरेको छ । उपरोक्त संवैधानिक व्यवस्था र अधिकारको व्याख्या अनुसार स्थानीय तहको विस्तृत र खण्डीकृत तथ्याङ्क सहितको वस्तुगत विवरण तयार गर्न आधारभूत प्रक्रिया, विधि र फारामहरु सहितको गाउँ तथा नगर वस्तुगत विवरण तयारी कार्यविधि, २०७४ जारी भएको छ । कार्यविधिको प्रमुख उद्देश्य प्रत्येक स्थानीय तहहरुले विकास प्रक्रिया तथा सेवा प्रवाहका लागि नीति, योजना तथा कार्यक्रमहरु तयार गर्न अत्यावश्यक आधारभूत तथ्याङ्क, सूचना वा विवरण संकलन, विश्लेषण तथा व्यवस्थापनका न्यूनतम विषयहरुमा एकरुपता र स्तरीयता कायम गरी तथ्याङ्क संकलनका पद्धति, प्रक्रिया, औजार तथा प्रक्रियाहरु निर्धारण गरी स्तरीय ढाँचामा गाउँ वा नगर वस्तुगत विवरण तयारी गर्न दिशानिर्देश प्रदान गरेको छ ।

नेपालको संविधान अनुसार नेपाल सरकारबाट स्वीकृत संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको कार्य विस्तृतीकरण प्रतिवेदन, स्थानीय तह शासन सञ्चालन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी विधेयक तथा स्थानीय तहको सेवा सञ्चालन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी आदेश, २०७४, स्थानीय तहको योजना तथा बजेट तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७४ ले स्थानीय तहलाई आ-आफ्नो क्षेत्रको वार्षिक, आवधिक तथा रणनीतिक र दीर्घकालिन योजनाहरु तयार गर्ने, कार्यान्वयन गर्ने र अनुगमन गर्ने जिम्मेवारी प्रदान गरेको छ । सो अनुसार स्थानीय तहको रणनीतिक/आवधिक, एकीकृत एवं बार्षिक योजना तर्जुमा र नतिजा अनुगमनको लागि क्षेत्रगत स्थितिसहित स्थानीय तहको वस्तुगत विवरण तयारी आवश्यक रहेको छ । उक्त विवरणमा आर्थिक, सामाजिक, भौतिक पूर्वाधार, वन तथा वातावरण र संस्थागत विकासका क्षेत्रमा गाउँपालिका तथा नगरपालिका भित्र रहेका भौतिक, प्राकृतिक, धार्मिक, साँस्कृतिक, सामाजिक, मानवीय श्रोत साधनहरुको तथ्याङ्कको विश्लेषण र प्रस्तुती संलग्न हुन आवश्यक छ ।

स्थानीय योजना तर्जुमा तथा अनुगमनलाई सूचनामा आधारित, व्यवस्थित, एकीकृत, नतिजामूलक, सहभागितामूलक र प्रभावकारी बनाउन वस्तुगत विवरणले निर्णयकर्ता तथा विकास प्रदायक संस्थालाई महत्वपूर्ण आधार प्रदान गर्दछ । तसर्थ वस्तुगत विवरणमा योजना तर्जुमा, नतिजा अनुगमन तथा सेवा प्रवाहको लागि आवश्यक आधारभूत विवरण संकलन गर्ने र निश्चित अवधिमा त्यसलाई अद्यावधिक गर्दै उपलब्ध स्रोत साधनको समुचित उपयोग सुनिश्चित गर्नुपर्ने हुन्छ ।

सूचना प्रविधिमा आधारित वस्तुगत विवरण संकलन, भण्डारण, प्रशोधन र विश्लेषणका आधारमा वस्तुगत विवरण प्रकाशन र अद्यावधिक गर्नु नै आर्थिक दृष्टिले समेत दीगो सूचना व्यवस्थापन हुने लक्षका साथ

कपिलवस्तु नगरपालिकाको नगर पार्श्वचित्र तयार गरिएको हो ।

नेपालको संविधान २०७२, स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ ले स्थानीय सरकारहरुलाई दिएको २२ वटा एकल अधिकार र अन्य साझा अधिकारहरुलाई स्थानीयतहमा स्थापित गर्न र सो सम्वन्धी सेवाहरुलाई स्थानीय स्तरमा प्रभावकारिताका साथ प्रवाह गर्न सङ्घीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालयले (हालको सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय) देशका सवै स्थानीय सरकारहरुलाई गाँउ तथा नगर पार्श्वचित्र तयारीका लागि निर्देशन तथा अनुरोध गरेको थियो । यसै विषयलाई आत्मासात गरि **कपिलवस्तु** नगरपालिकाको एकिकृत नगर विकासका लागि नगर क्षेत्र भित्रको तथ्याङ्क संकलन गरि समग्र नगरपालिकाको अवस्था तथा वस्तुस्थिति झल्कने गरि **कपिलवस्तु** नगर पार्श्वचित्र (Municipal Profile of Kapilvastu Municipality) तयार गरिएको हो ।

१.२ उद्देश्य

समग्रमा यस अध्ययनको मुख्य उद्देश्य **कपिलवस्तु** नगरपालिकाको वस्तुस्थितीको पहिचान गर्नु हो । साथै **कपिलवस्तु** नगरपालिकासंग सम्वन्धित आर्थिक, सामाजिक, भौतिक, भौगोलिक, ऐतिहासिक आदी विभिन्न वस्तुस्थितिको विश्लेषण गरी स्थानीय तहको नीति निर्माण, योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन लगायत अनुगमन मुल्याकंनमा सहयोग पुऱ्याउनु रहेको छ । यस नगरपालिका पार्श्वचित्रको विशिष्ट उद्देश्यहरु निम्न बमोजिम रहेका छन् ।

- भौगोलिक, प्रशासनिक, सामाजिक, आर्थिक, सांस्कृतिक, प्राकृतिक, धार्मिक, ऐतिहासिक, पूर्वाधार पँहुच, लगायत विकासको सन्दर्भमा समुदायको विद्यमान अवस्थाको विश्लेषण गर्नु ।
- नगरपालिकाको दीर्घकालीन योजना तथा नीति निर्माण लगायत योजना तथा कार्यक्रम छनौट र वाडफाँडमा सहयोग पुचाउने ।
- सूचनाबाट विभिन्न निकाय तथा व्यक्तिहरुसँग सम्बन्ध बढाउन सहज हुने हुनाले आपसी सहयोगको वातावरण निर्माण गर्ने ।
- नगरपालिका भित्र रहेका स्रोत साधन लगायत अवस्थाको वारेमा अध्ययन अनुसन्धान गर्ने अनुसन्धानकर्ता, योजनाकार, संघसंस्था एवं नगरपालिकाको विकासमा जिज्ञासा राख्ने व्यक्तिहरुलाई महत्वपुर्ण क्षेत्र, सम्भावना र समस्याहरुको वारेमा अवगत गराउने सामाग्रीको रुपमा दस्तावेज तयार गर्ने ।

१.३ कानुनी तथा नीतिगत आधारहरु

स्थानीय तहको सेवा सञ्चालन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी आदेश, २०७४ अनुसार, स्थानीय तहको शासन संचालन सम्बन्धी विधेयक छलफलको प्रक्रियामा रहेकोले तत्काल स्थानीय तहको शासन सञ्चालन तथा व्यवस्थापनको लागि नेपाल सरकार मन्त्रिपरिषदको मिति २०७४ जेठ २ गतेको निर्णय अनुसार स्थानीय तहको सेवा सञ्चालन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी आदेश, २०७४ जारी भएको छ । यस आदेशको अनुसूची ३ मा स्थानीय तथ्याङ्क र अभिलेख संकलन बारेमा र अनुसूची ४ मा वडा कार्यालयहरुले योजना तर्जुमा र तथ्याङ्क अध्यावधिक गर्नु पर्ने व्यहोरा उल्लेख छ । प्रस्तुत आदेशमा जनसांख्यिक, प्राकृतिक, आर्थिक, सामाजिक, साँस्कृतिक, भौतिक पूर्वाधार, रोजगारीको अवस्था, कूल ग्राहस्थ उत्पादन, प्रतिव्यक्ति आय, मानव विकास सूचकांक, राजश्व तथा आयव्यय समेतको तथ्याङ्क संकलन र प्रशोधन गरी राष्ट्रिय तथा स्थानीय

सूचना प्रणालीमा आवद्धता र पार्श्वचित्र तथा श्रोत नक्साको अद्यावधिक अभिलेखनलाई गाउँपालिका वा नगरपालिकाको काम कर्तव्य र अधिकार भनि उल्लेख गरेकोले सोहि अनुसार **कपिलवस्तु** नगरपालिकाको पार्श्वचित्र तयार पारिएको छ ।

स्थानीय तहको योजना तथा बजेट तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७४ को दफा १ मा “प्रत्येक स्थानीय तहले वार्षिक योजना तथा बजेट तर्जूमा सहभागितामुलक प्रक्रियाबाट नतिजामुलक ढंगले गर्नुपर्ने र योजना र बजेट तर्जूमा गर्नु पूर्व स्थानीय तहको भौगोलिक, सामाजिक, आर्थिक तथा पूर्वाधार लगायतका क्षेत्रको यथार्थ स्थिती देखिने गरी वस्तुगत विवरण (Profile) तयार गर्नु पर्नेछ” भन्ने व्यवस्था रहेको हुनाले सोहि अनुसार **कपिलवस्तु** नगरपालिकाको पार्श्वचित्र तयार गरिएको छ ।

स्थानीय सरकार संचालन ऐनः २०७४ को परिच्छेद ३ दफा ११ को उपदफा २ को च (२) र (३) ड को (२), (४), (५) र (६) मा स्थानीय अभिलेख व्यवस्थापन, दफा ११ को उपदफा २ थ (१), (२) (३), (४) र (५) मा वेरोजगारको तथ्याङ्क संकलन तथा दफा १२ को वडा समितिको काम, कर्तव्य अधिकार अन्तर्गत उपदफा २ को (ख) मा तथ्याङ्क अद्यावधिक तथा संरक्षण अन्तर्गत खण्डीकृत तथ्याङ्क र सूचनासहितको वडाको पार्श्वचित्र तयार तथा अद्यावधिक गर्ने व्यवस्था रहेकोले सोहि अनुसार वडाको अवस्था सहित झल्कने गरि पार्श्वचित्र तयार गरिएको छ ।

वस्तुगत विवरण (**Profile**) भन्नाले कुनै स्थान, क्षेत्रमा रहेको जनसख्या, भौगोलिक अवस्था, समाजिक विशेषता, प्राकृतिक सम्पदा, आर्थिक अवस्था, विकासको स्थिति आदि स्पष्ट हुने आधारभूत तथ्यांक, सूचक वा आधाररेखाको विवरण रहेको दस्तावेज हो । वस्तुगत विवरणलाई नेपालीमा “पार्श्वचित्र” पनि भनिन्छ । Profile यो शब्दलाई भूगोल, ईन्जिनियरिङ, चिकित्साशास्त्र आदि क्षेत्रमा फरक फरक वस्तुको विशेषता विश्लेषण गर्न प्रयोग गरिएता पनि कुनै प्रशासनिक वा भौगोलिक क्षेत्र बारेको तथ्याङ्क प्राप्ती, विश्लेषण तथा प्रस्तुती गरिएको विवरणलाई पनि वस्तुगत विवरण (Profile) भन्ने गरिएको छ ।

वर्तमान अवस्था अनुसार नेपालको सन्दर्भमा स्थानीय तह स्थानीय सरकार हो । यसले स्थानीयस्तरमा जनतालाई तोकिएको सेवाहरु प्रवाह गर्दछ । स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ मा स्थानीय तहहरुले आफ्नो नगरपालिका तथा नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण तयार गरी त्यसैका आधारमा योजना छनौट गर्नुपर्ने व्यवस्था उल्लेख गरेको छ । वस्तुगत विवरण तयारीका लागि सूचना संकलन र विश्लेषण गर्नु पर्दछ । संकलन गरिएका सुचनालाई यथार्थपरक ढंगले राखी वस्तुगत विवरण तयार गर्दा त्यसले स्थानीय तह लगायत अन्य सरोकारवालाहरुवाट विकास क्रियाकलाप संचालन गर्न ठुलो सहयोग पु-याउँदछ ।

कुनै पनि व्यक्ति, संस्था, घटना, प्रक्रिया वा चिजविज वारेको तथ्य वा विस्तृत विवरणलाई सामान्यतः सूचना भनिन्छ । संकलनका आधारमा यी दुई प्रकारका हुन्छन् - प्राथमिक सुचना र द्बितीय सूचना । प्राथमिक सूचना आफैले सम्बन्धित क्षेत्रमा गएर संकलन गरिन्छ भने अरुले संकलन गरेको सूचनालाई द्बितीय सूचना भनिन्छ । यी सूचनाहरुलाई संकलन, प्रशोधन (तालिकीकरण, व्याख्या वा विश्लेषण) तथा प्रकाशन गर्ने सम्मका सम्पूर्ण कार्यहरु सूचना व्यवस्थापन अर्न्तगत पर्दछन । आवश्यकता अनुसार चाहिएको मात्रामा र समयमा सूचना प्राप्त गर्न सकियोस भन्ने उद्देश्यले सूचना व्यवस्थापन गरिन्छ । व्यवस्थित गरिएको सूचनालाई आवश्यक मात्रामा निकाल्न र प्रयोग गर्न सकिने हुनुपर्दछ । सूचना व्यवस्थापन नगरी सवै वा अनावश्यक मात्रामा दिँदा मुख्य विषय छुट्ने वा ओझेलमा पर्ने सम्भावना हुन्छ । त्यसकारण सूचनाको व्यवस्थापन गरिनु पर्दछ ।

नगरपालिकाको विकास निर्माण र सार्वजनिक सेवा प्रवाहमा स्थानीय तहको भूमिका अत्याधिक मात्रामा बढिरहेको सन्दर्भमा नगरपालिकामा विकास सम्बन्धी सूचना व्यवस्थापन नगरपालिकाले गर्नुपर्ने एक महत्वपूर्ण कार्य हो । हाल मन्त्रालयले नेपालका सवै गाँउपालिका र नगरपालिकाका लागि वस्तुगत विवरण तयारीका लागि स्पष्ट खाका तयार गरि सवै स्थानीय तहमा पठाई सकेको हुनाले तयार गर्न चाहने नपाहरुका लागि वस्तुगत विवरण तयार गर्न सहयोगी हुने र विगतमा रहेको अपूर्ण र एकरुपताको अभाव तथा कठिनाईलाई हटाउन सक्ने देखिन्छ । विविध पक्षहरुको वास्तविक स्थितिको तथ्यांक र सूचना विना कुनै पनि योजनाको सही छनौट हुन सक्दैन । तसर्थ वस्तुगत विवरणको आधारमा प्राथमिकता निर्धारण गरी वास्तविक आवश्यकता र जनताको चाहनामा आधारित कार्यक्रम संचालन गर्न तथा भविष्यका लागि पूर्व तयारी गर्न समेत पार्श्वचित्रले सहयोग गर्दछ ।

१.४ तयारीका चरण

नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण तयार गर्दा विशेष गरि जनगणनामा आधारित भई नगरपालिका भित्र रहेका सवै वडाहरुको घरधुरी सर्भेक्षण गरि प्रतिवेदन तयार गरिएको छ । साथै साविकका गा.वि.स.हरुका वस्तुगत विवरणहरुको अध्ययन, सहस्राब्दी विकास लक्ष्यका लक्ष्य तथा सूचकहरुको अध्ययन, जिल्ला सूचना व्यवस्थापन सम्बन्धी दिग्दर्शन, आवधिक योजना तर्जुमा निर्देशिका आदि सामग्रीहरुको अध्ययन, नगरपालिकाका वडाहरुको स्थलगत अध्ययन, यस क्षेत्रमा कार्य गरेका विज्ञहरुसँग गरेको परामर्श आदि प्रमुख रहेका छन ।

पार्श्वचित्र तयारीको लागि विभिन्न अध्ययन विधिहरुको प्रयोग गरिएको छ । यस क्रममा घरधुरी सर्भेक्षण २०७५, राष्ट्रिय जनगणना २०६८, राजपत्रमा प्रकाशित सूचना, जिल्ला समन्वय समिति कपिलवस्तु, समुहगत छलफल तथा अर्न्तक्रिया लगायत सामाजिक अध्ययन विश्लेषणका विवरणात्मक र विश्लेषणात्मक शैलीहरुको उपयोग गरिएको छ । यसैगरी स्थानीय तहमा उपलब्ध प्रकाशित तथा अप्रकाशित द्धितीय सूचनाका श्रोतहरु, विभिन्न संघसंस्थाका प्रतिवेदनहरु लगाएत भौगोलिक सूचना प्रणालीको समेत प्रयोग, अध्ययन विश्लेषण गरी समग्र नगरपालिकाको अवस्था झल्कने गरी सिंगो पार्श्वचित्र तयार गरिएको छ । विशेष गरि यसका चरणहरुलाई निम्न बुँदामा उल्लेख गर्न सकिन्छ ।

- वस्तुगत विवरण ढाँचा, सर्वेक्षण औजार तथा विधि स्वीकृती
- वस्तुगत विवरण तयारी गोष्ठी तथा कार्य योजना स्वीकृती
- सर्भेक्षण तथा तथ्यांक संकलन
- तथ्यांक विश्लेषण, प्रस्तुती तथा श्रोत नक्सा तयारी
- वस्तुगत विवरण मस्यौदा तयारी
- वस्तुगत विवरण प्रमाणीकरण कार्यशाला

१.५ वस्तुगत विवरण तयारी कार्यशाला

कपिलवस्तु नगरपालिकाको वस्तुस्थितिलाई चित्रण गर्ने क्रममा बिभिन्न चरण तथा बिधिलाई मध्यनजर गर्दै नगर पार्श्वचित्रलाई कसरी तथ्यपुर्ण बनाउन सकिन्छ भन्ने उद्येश्यका साथ बिभिन्न तह तथा समुहमा छलफल तथा कार्य समितिको बैठक बसी यस पार्श्वचित्रलाई जिबन्त तथा तथ्यमय बनाउने निर्णय सहित कार्यशाला गोष्ठी सम्पन्न गरियो ।

१.६ सहजकर्ता तथा गणक छनौट अभिमुखीकरण र परिचालन

यस नगरपालिकाको पार्श्वचित्र तयार गर्ने क्रममा अपनाइएको एउटा बिधि घरधुरी सर्वेक्षण थियो, जसमा बास्तविक विवरण प्राप्त गर्ने उद्देश्यका साथ प्रत्येक वडाबाट सोही वडाबासीहरुलाई नै घरधुरी सर्वेक्षणका लागि छनोट गरि सर्वेक्षणको क्रममा आइ पर्न सक्ने सम्भावित कठिनाईहरुको पुर्वअनुमान गरि सोही अनुरुप परिस्थितिलाई सम्हाल्न सक्ने वातावरण तथा मनस्थिति सिर्जना गरि उनिहरुलाई अभिमुखिकरण तालिम तथा प्रशिक्षण प्रदान गरि घरधुरी सर्वेक्षण कार्यको थालनी तथा परिचालन गरिएको थियो ।

१.७ तथ्याङ्क संकलन । तथ्याङ्क प्रशोधन तथा विश्लेषण र श्रोत नक्शा तयारी

कुनै पनि अध्ययन तथा अनुसन्धान लाई वैज्ञानिक तथा तथ्यपरक बनाउनको लागि तथ्यांकको आबश्यकता पर्दछ । तथ्यांक लाई प्रतिवेदन तथा अध्ययनको मेरुदण्डको रुपमा लिने गरिन्छ । समय तथा परिस्थिति सगैं बिधि तथा प्रबिधिको विकास तथा विस्तार भएको छ यसै सन्दर्भमा यस कपिलवस्तु नगरपालिकाको पार्श्वचित्र निर्माण गर्ने क्रममा घरधुरी सर्वेक्षण बिधिबाट पार्श्वचित्र निर्माण गर्ने निर्णय अनुरुप हाल प्रविधिमा देखा परेको तथा अत्यन्तै उपयोगी मोबाइल एप्सको (Mobile Apps) माध्यमबाट तथ्यांक संकलन गरियो जसलाई एउटा बिशेष प्रकारको सफ्टओयरको निर्माण गरि सोही सफ्टओयरको माध्यमद्धारा तथ्यांक सष्लेषण / बिश्लेषण तथा प्रशोधन गर्ने काम सम्पन्न गरियो साथै प्राप्त तथ्यांक बाट आबश्यक श्रोत नक्शांकन पनि निर्माण गरिएको छ ।

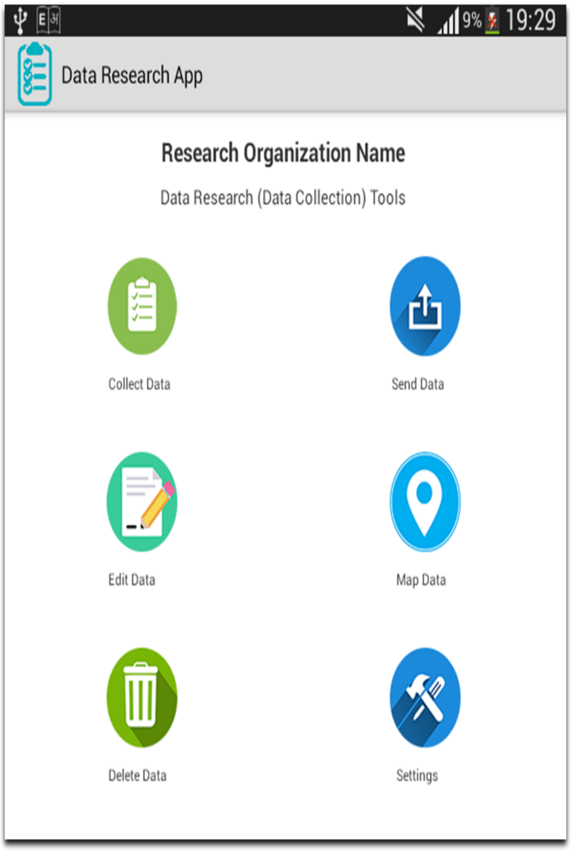

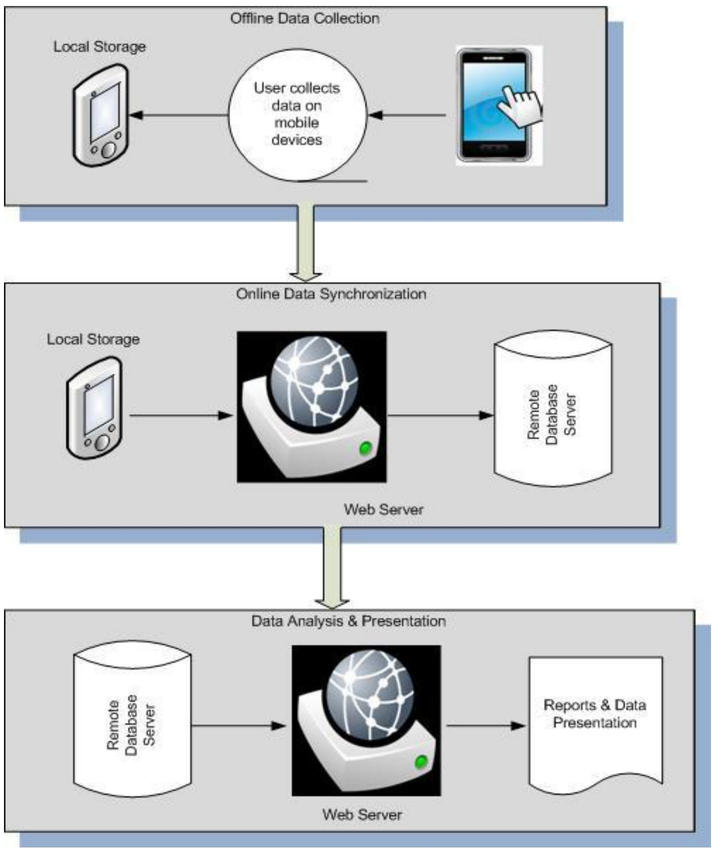

१.८ अध्ययन/ढाँचाको महत्व:

विकासका प्रतिफलहरु जनसमक्ष पुऱ्याउन र सबै वर्गले उपयोग गर्न सक्ने वातावरणको श्रृजना गर्नका लागी स्थानीय तहको वास्तविक वस्तुस्थिति र आवश्यकताको पहिचान गर्नु आवश्यक हुन्छ । आजको

विश्वव्यापीकरण **(Globalization)** को यूगमा समय सापेक्ष ढंगले समानूपातिक विकासका प्रकृयाहरु अगाडी बढाउन सम्बन्धित क्षेत्रको वस्तूगत र विश्लेषणात्मक अध्ययन हुनु जरुरी पर्दछ । यस अध्ययनले सम्बन्धित क्षेत्रको वास्तविक वस्तूस्थिति पहिचान गरी भावी विकास योजना र रणनीतिहरु तर्जूमा गर्न तथा विभिन्न विकासका क्रियाकलापहरु संचालन गर्न विशेष महत्व राख्ने छ । यसका अतिरिक्त प्रस्तूत पार्श्वचित्र, सम्बन्धित क्षेत्रका संस्था एवं अनूसन्धानकर्ता, योजनाकार, विकास चिन्तक, समाजसेवी लगायत जिज्ञाशु महानुभावहरुलाई समेत उपयोगी हुने भएकोले यस अध्ययनको महत्व व्यापक रहेको छ ।

१.९ वस्तुगत विवरणको मस्यौदा तयारी

तथ्यांक संकलन, बिश्लेषण, सश्लेषण तथा प्रशोधन पश्चात बस्तुस्थितिको एउटा प्रारम्भीक खाँका तयार भएको हुन्छ । यो चरण पार्श्वचित्र निर्माणको संवेदनशिल पक्ष हो । प्राप्त सम्पूर्ण तथ्यांकहरुको तथा बिषयबस्तुको समायोजन पछि तथ्यांकको तथा बिषयबस्तुको क्रमबद्धतालाई एउटा खाकामा ढालेर मस्यौदा प्रतिबेदन तयार गरिएको थियो ।

१.१० वस्तुगत विवरण सुझाव संकलन

मस्यौदा प्रतिवेदन पेश गर्नुको मुख्य उद्येश्य भनेकोनैसुझाव तथा जानकारी संकलन गरी पार्श्वचित्रलाई पुर्ण रुप दिनु नै हो । यसै सन्दर्भमा मस्यौदा प्रतिवेदन तयारी पश्चात् उक्त पार्श्वचित्रका आधिकारिक व्याक्तित्व तथा स्थानिय बासिन्दाहरुको सुझाव तथा सल्लाहलाई संकलन गर्ने कार्य गरिएको थियो जसले गर्दा नगर पाश्वचित्रलाई मुर्तरुप प्रदान गर्न सहज तथा सफलता प्राप्त भयो ।

१.११ वस्तुगत विवरण अन्तिम प्रतिवेदन तयारी

मस्यौदा प्रतिवेदन पेश गरे पश्चात कपिलवस्तु नगरपालिकाका जनप्रतिनिधि तथा नगरपालिकामा कार्यरत कर्मचारी, बिषयगत कार्यालय तथा बिभिन्न तह तथा समुहबाट प्राप्त सल्लाह, सुझाब तथा प्रतिवेदन लेखनको क्रममा देखापरेका कमी कमजोरी तथा त्रुटिहरुलाई सच्याउदै पुनः अन्तिम नगर पार्श्वचित्र लेखन तथा निर्माण कार्य सम्पन्न गरीएको छ ।

१.१२ वस्तुगत विवरणको सीमा

नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण तयारीका लागि ढाँचा तयार गर्ने क्रममा प्राप्त विभिन्न विषयक्षेत्रको सैद्धान्तिक अध्ययन गरिएको भएता पनि वास्तविक रुपमा सम्बन्धित क्षेत्रमा परीक्षण गर्न वाँकी रहेको हुनाले सुधार गर्नुपर्ने हुन सक्छ । यसैगरी भौगोलिक, सामाजिक, धार्मिक, सांस्कृतिक, आर्थिक, प्राकृतिक आदि विविधता भएको क्षेत्रको सम्पूर्ण पक्ष नसमेट्न सक्छ भने कतिपय उल्लेखित सवै फारामहरु नगरपालिकामा उपयोग नहुन सक्छ । तापनि प्रोफाईलको अध्ययन क्षेत्र विस्तृत भएको हुदा अध्ययनको उद्देश्यलाई नै मुख्य क्षेत्रको रुपमा लिईएको छ । श्रोतसाधन, समय, लागत, सूचना लगायत अन्य कुराहरुको सिमितताको कारणले गर्दा जुनसुकै अध्ययन पनि केही निश्चित सीमा भित्र बाधिएको हुन्छ ।

परिच्छेद दुईः नगरपालिकाको चिनारी

२.१ भौगोलिक तथा राजनीतिक अवस्थिति

नेपालको प्रदेश नं ५, अन्तर्गत लुम्बिनी अञ्चलको कपिलवस्तु जिल्लामा अवस्थित कपिलवस्तु नगरपालिका ऐतिहासिक तथा सांस्कृतिक दृष्टिकोणले महत्वपूर्ण एवं सुन्दर नगरपालिका हो । भौगोलिक अवस्थितिलाई हेर्दा यो नगरपालिका २७ डिग्री २९ मिनेट ३ सेकेण्डदेखि २७ डिग्री ३८ मिनेट ५९ सेकेण्ड उत्तरी अक्षांश र ८२ डिग्री ५९ मिनेट ३ सेकेण्ड देखि ८३ डिग्री ८ मिनेट ३९ सेकेण्ड पूर्वी देशान्तरसम्म फैलिनुका साथै समुद्री सतहबाट २६ मिटर देखि १३९ को उचाइमा अवस्थित छ । २०३९ सालमा तौलिहवा गाउँ

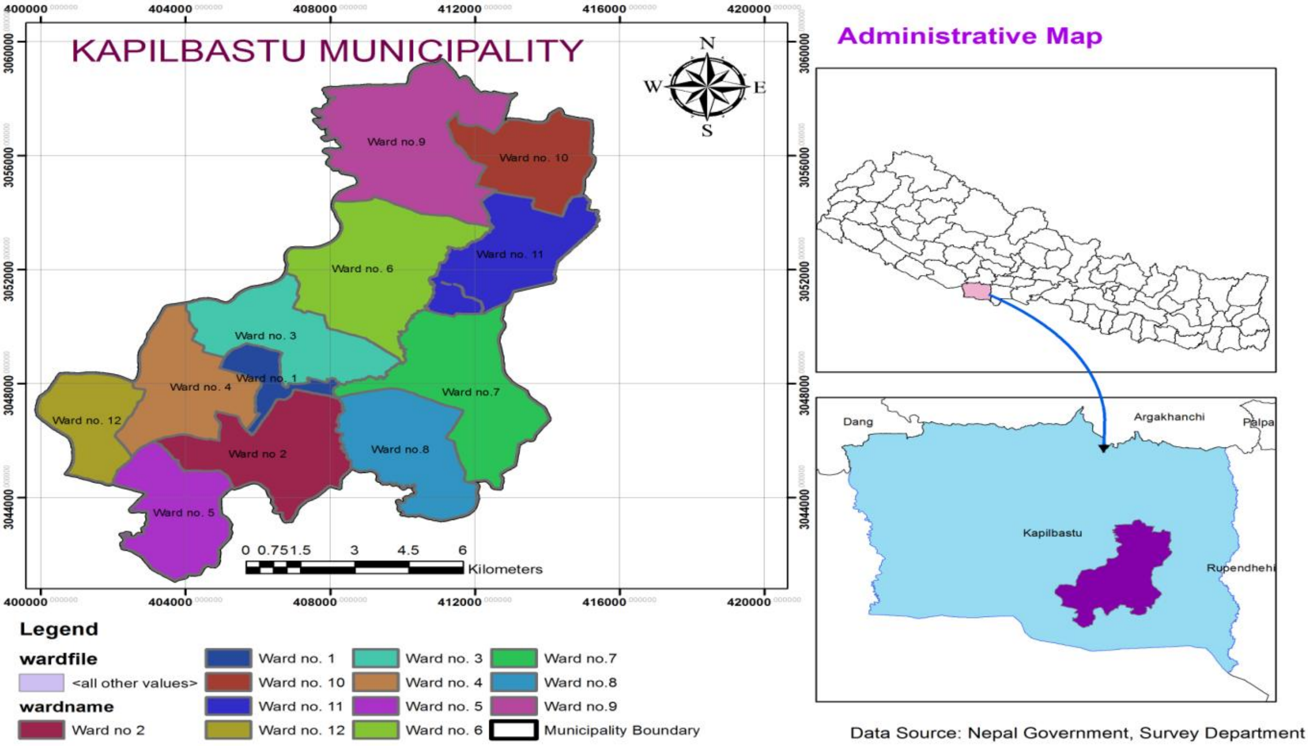

पञ्चायतको नामबाट स्थापना हुँदा साविकका बरगदवा, मालपारा, पिपरी र कपिलवस्तु आदर्श गाउँ पञ्चायतको पुरै भूभाग तथा गोटीहवा, गोवरी र तिलौराकोट गाउँपालिकाको केही भू-भागलाई समेटिएको थियो भने साविकका १४ वडा रहेको यस नगरपालिका नेपाल सरकारको मिति २०७१/०७/२१ को निर्णय अनुसार साविकको गोटीहवा गाउँपालिका र तिलौराकोट गाउँपालिकाको पुरै भाग समेटी १९ वडा कायम गरिएको थियो । हाल आएर संघीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालयको मिति २०७३।११।२७ को मन्त्रि परिषदको निर्णय अनुसार साविकको धर्मपनिया, दोहनी, जहदी, निग्लिहवा र सौराहा गा.वि.सहरु समावेश भएर १२ वटा वार्ड कायम भएर कपिलवस्तु नगरपालिकाको प्रशासनिक संरचना बनेको छ । यो नगरपालिकाको जम्मा क्षेत्रफल १३६.९१ वर्ग कि. मि. रहेको छ भने २०६८ को जनगणना अनुसार यस नगरपालिकाको कुल जनसंख्या ७६३९४ र कूल जनघनत्व ५५८ रहेको छ । उष्ण किसिमको हावापानी रहेको यस नगरपालिकाको सिमानामा पूर्वमा मायादेवी र बाणगंगा नगरपालिका, पश्चिममा महाराजगंज र बुद्धभुमी नगरपालिका, उत्तरमा बुद्धभुमी र बाणगंगा नगरपालिका र दक्षिणमा यशोधरा र मायादेवी गाँउपालिकाहरु पर्दछन ।

२.२ ऐतिहासिक चिनारी तथा नामाकरण

कपिलवस्तु जिल्ला शाक्य दर्शनका प्रेरणा नेपालको गौरव, एशियाका तारा तथा विश्वका शान्तिदूत गौतम

बुद्धको जन्म स्थल हो भनि यस ठाउँमा विभिन्न समयमा गरीएका अन्वेषण र उत्खननबाट प्राप्त पुरातात्विक वस्तुहरुको अध्ययन र अनुसन्धानबाट पुष्टी भईसकेको छ । यो क्षेत्र कपिलमुनीको तपोभूमि पनी हो । ऐतिहासिक चिनारी र नामाकरणको सन्दर्भमा भन्नुपर्दा प्राचिनकालमा हालको तौलिहवा बजारदेखि उत्तर भागमा पर्ने नदी रामघाट (हालको बाणगंगा) देखि पूर्व कपिलमुनिको आश्रम रहेको थियो र यिनै कपिलमुनिको नामबाट कपिलवस्तु जिल्लाको नाम कपिलवस्तु रहेको हो भन्ने भनाईहरु हामी इतिहासमा उल्लेख भएको पाउँदछौ । वि.सं. २०१८ सालमा १४ अञ्चल ७५ जिल्लामा गरिएको राजनैतिक बिभाजन पछि ऐतिहासिक महत्वको दृष्टिकोणले यस जिल्लाको नामाकरण "कपिलवस्तु" राखिएको थियो । पछि वि.सं. २०२९ सालको स्थानिय निर्वाचनको अवसरमा जिल्लाको सदरमुकाम तौलिहवा नगरपालिकाको नाम संशोधन गरी कपिलवस्तु नगरपालिका नामाकरण गरिएको थियो । कपिलवस्तु नगरपालिका कपिलवस्तु जिल्लामा अवस्थित भएकोले यो नगरपालिका भित्र पनि विभिन्न ऐतिहासिक तथा सांस्कृतिक महत्वका स्थानहरु अवस्थित छन् जुन प्रत्यक्ष गौतम बुद्धको जिवनसंग सम्वन्धित छन् । यहाँका तिलौराकोट, कुदान, गोटीहवा, सगरहवा, जगदिशपुर ताल जस्ता स्थलहरु पुरातात्विक उत्खनन र अन्वेषणको लागि महत्वपूर्ण मानिनुका साथै यहाँ देश, विदेश बाट विभिन्न मानिसहरु अध्ययन र अनुसन्धानको लागि आउने गरेको पाईन्छ ।

२.३ धरातलीय अवस्था

उष्ण किसिमको हावापानी रहेको यस कपिलवस्तु नगरपालिका पूर्वमा मायादेवी र बाणगंगा नगरपालिका, पश्चिममा महाराजगंज र बुद्धभुमी नगरपालिका, उत्तरमा बुद्धभुमी र बाणगंगा नगरपालिका र दक्षिणमा यशोधरा र मायादेवी गाँउपालिकाले घेरिएको छ । यहाँको औषत अधिकतम तापक्रम ४५ डिग्री सम्म पुगेको हुन्छ भने औषत न्युनतम तापक्रम ६.४ डि. सेल्सियस सम्म झर्दछ भने ७१७ मिलीलिटर सरदर वर्षा हुनेगरेको पाईन्छ । यहाँ असारदेखि आश्विन महिना सम्ममा प्रशस्त पानी पर्नुका साथै गर्मी मौसममा गर्मी धेरै र जाडो मौसममा शीत लहरले गर्दा चिसो धेरै हुनेगरेको पाईन्छ र न्युनतम तापक्रम ३ डि. सेल्सियस भन्दा तल झर्ने गरेको पाईन्छ । यो क्षेत्र मलिलो भएकोले यहाँ कृषिको प्रचुर सम्भावना रहेको छ ।

२.४ प्राकृतिक सम्पदा :

प्राकृतिक रुपमा उपलब्ध वा प्रकृतिद्धारा नै निशुल्क प्रदान गरेका हरेक श्रोत तथा साधनहरुलाई नै प्राकृतिक सम्पदा भनेर भन्न सकिन्छ । हाम्रो देश भौगोलिक तथा जैविक विविधताले भरिएको देश हो । कपिलवस्तु जिल्लामा अबस्थित यस नगरपालिका पनि प्राकृतिक सम्पदाले भरिएको क्षेत्र हो । यहाँ रहेका बिभिन्न प्रकृति प्रदत्त उपहारले यस क्षेत्रको गरिमालाई अझ बढी उजागर गरेको छ । प्राकृतिक सम्पदाको हिसाबले यो नगरपालिका कृषिको लागि उपयुक्त उर्वर माटोको धनी नगरपालिका हो भने यहाँका वन सम्पदा र अन्य प्राकृतिक सम्पदाहरुमा जगदिशपुर ताल, सगरहवा ताल, निग्लिहवा ताल लगायत यहाँका अन्य ससाना ताल तलैयाहरु जस्ता प्राकृतिक सम्पदाहरुले यस नगरपालिकाको स्वरुपलाई सुन्दर बनाएका छन् ।

२.५ चाडपर्व तथा साँस्कृतिक उत्कृष्टता

नेपाल एक बहुजातीय, बहुभाषीक, बहुसांस्कृतिक तथा धार्मिक स्वतन्त्रता भएको एक प्रजातान्त्रिक मुलुक हो । देशका अन्य भु-भागमा जस्तै यस नगरपालिकाका वासिन्दाहरुले पनि राष्ट्रिय चाडपर्वहरुका साथै आ-आफ्नो जात र धर्म विशेषका चाडपर्वहरु आ-आफ्नो रितिरिवाज र चालचलन अनुसार फरक फरक तरिकाले मनाउने गरेको पाइन्छ । परम्परागत रुपमा मनाइने चाडपर्वहरुमा दशै, तिहार, हरितालिका तिज, राम नवमी, ईद, बकर ईद, रमजान, छठ, शिवरात्री, फागुपुर्णिमा, वुद्ध पुर्णिमा, नाग पञ्चमी, माघे सकान्ती, साउने सकान्ती, कृष्ण जन्माष्टमी, चैते दशै, हरिशयनी एकादशी, हरीवोधनी एकादशी, कूशेऔसी तथा अन्य चाडपर्वहरु परम्गरागत रुपमा मनाइन्छ । विशेषगरी यस नगरपालिकाका हिन्दु धर्मावलम्वीहरुले दशैं तथा तिहार पर्व बिशेष रुपमा धुमधामले मनाउने गर्दछन् भने मुस्लिमहरुको बाहुल्यता रहेको यस नगरपालिकामा ईद, बकर ईद, रमजान, छठ जस्ता पर्वहरु मुस्लिम समुदायहरुले धुमधामका साथ मनाउने गर्दछन् । यहाँ रहेको श्री तौलेश्वर नाथ मन्दिरमा महाशिवरात्रीको दिन भगवान शिवको दर्शन र पूजापाठको लागि हिन्दु श्रद्धालु भक्तजनहरुको घुइचो लाग्ने गर्दछ, साथै यहाँ रहेको अर्को मन्दिरको नाम हो समयमाई मन्दिर जुन मन्दिरको वरिपरी विभिन्न आकारका १०० वटा हात्तिका मुर्तिहरु स्थापित गरीएको छ, मन्दिरको भित्रीभागमा हात्तिमा सवार गरीरहेकि देवीको मूर्ति छ । प्राचिनकालमा शाक्य राजाहरुले युद्धमा जानु पूर्व सोहि मन्दिरकी देवीको दर्शन र प्रार्थना गर्ने गरेको रोचक कथाहरु इतिहासमा उल्लेख भएको पाइन्छ । विशेष गरी दशैलगाएत अन्य चाडपर्वहरुमा यस मन्दिरमा भक्तजनहरुले धुमधामका साथ देवीको पूजाआरधना गर्ने गर्दछन । हिन्दु धर्मावलम्वीहरुको महान चाड वडादशैको सन्दर्भमा कुरा गर्दा पौराणिक कथा अनुसार भगवान्ले दुर्गाको रुपधारण गरी महिषाशुर राक्षससँग नौ दिनसम्म युद्ध गरी मारेको हुनाले सोही अनुसार दुष्ट प्रवृत्ति नास गर्ने उद्देश्यले देवीदुर्गाको पुजा आर्चना गर्ने गर्दछन् र अष्टमीदेखि भाकल गरेको व्यक्तिले प्रतिमा स्थापित भएको स्थानमा गई वोका वली दिनुका साथै लड्डु चढाई प्रशादको रुपमा ग्रहण तथा वितरण गरीन्छ । उक्त अवसरमा यस ठाउँमा धुमधाम मेला लाग्ने गर्दछ । त्यसैगरि तिहारको सर्न्दभमा पौराणिक कथा अनुसार कार्तिक कृष्ण पक्ष अमावश्यका दिन देवी लक्ष्मीलाई कुवेर महाराजले दिप प्रज्वलित गर्दै आवहान गरी ढुकुटी (तिजोरी) मा कैद गरेको हुनाले धनकी देवी लक्ष्मीलाई रिझाउन यस दिन आ-आफ्नो क्षमताले भ्याए अनुसार वत्ती प्रज्वलित गरी पुजा आर्चना गर्ने गर्दछन् । यस पर्वलाई किसानहरु भन्दा व्यापारीहरुले धुमधामका साथ मनाउने गर्दछन् । यस पर्वको वेलामा अन्धविश्वासी व्यक्तिहरुमा भाग्य परीक्षण गर्न जुवा तास खेल्ने प्रचलन रहेको छ, जुन समाजको खराव पक्ष हो । यस पर्वको अवसरमा ठाउँ ठाउँमा मेलाको आयोजना गर्ने गरिन्छ । दशैं तथा तिहार बाहेक यस नगरपालिकाका वासिन्दाहरुले मातातिर्थ औंसी, बुद्ध जयन्ती, ईद गुरु पुर्णिमा, साउने संक्रान्ती, नाग पञ्चमी, रक्षा बन्धन, कृष्ण अष्टमी, तीज, सोह्र श्राद्ध, धान्य पुर्णिमा, स्वस्थानी ब्रत आरम्भ, माघे संक्रान्ती, ल्होसार, श्रीपञ्चमी, महाशिवरात्री, जखनी पुजा, फागु पुर्णिमा, चैते दशैं आदि पर्वहरु पनि धुमधामले मनाउँदछन् । यस नगरपालिकाका जनसमुदायहरुले मनाउने

चाडपर्वहरुको विवरणलाई निम्न तालिकामा देखाईएकोछ ।

तालिका नं. २.१ स्थानीय चाडपर्वहरुको विवरण

क.सं	चाडपर्वहरु	मनाउने महिना	मनाउने जातजाती
१	दशैं	असोज, कार्तिक	हिन्दु धर्मावलम्वीहरु
२	तिहार	कार्तिक	हिन्दु धर्मावलम्वीहरु
३	माघे सक्रान्ती	माघ	हिन्दु धर्मावलम्वीहरु
४	फगु पूर्णिमा	फाल्गुन	हिन्दु धर्मावलम्वीहरु
५	चैते दशैं	चैत्र	हिन्दु धर्मावलम्वीहरु
६	तीज	भाद्र	हिन्दु महिला
७	कृष्ण जन्माष्टमी	भाद्र	हिन्दु धर्मावलम्वीहरु
८	शिवरात्री	फाल्गुन	हिन्दु धर्मावलम्वीहरु
९	छठ	कार्तिक	हिन्दु धर्मावलम्वीहरु
१०	ईद		मुस्लिम धर्मावलम्वीहरु
११	बकरीद		मुस्लिम धर्मावलम्वीहरु
१२	रमजान	भाद्र	मुस्लिम धर्मावलम्वीहरु
१३	महरम		मुस्लिम र हिन्दु धर्मावलम्वीहरु
१४	बुद्ध पूर्णिमा	बैशाख	बौद्ध धर्मावलम्वीहरु

स्रोत: स्थलगत छलफल तथा कार्यशाला गोष्ठी, कपिलवस्तु नगरपालिका २०७५

२.६ प्रमुख ऐतिहासिक, धार्मिक तथा पर्यटकीय स्थलहरु

कपिलवस्तु नगरपालिका धार्मिक, सास्कृतिक, पर्यटकीय तथा ऐतिहासिक स्थलहरुले सम्पन्न नगरपालिका हो । यहाँका प्रमुख ऐतिहासिक तथा धार्मिक पर्यटकीय स्थलहरु मध्य तिलौराकोट, कुदान, गोटीहवा, सगरहवा, जगदिशपुर ताल, कपिलवस्तु संग्राहालयका साथै अन्य मठ मन्दिरहरु, महत्वपूर्ण छन् । अध्ययन, अनुसन्धान, अन्वेषण र उत्खनन्का लागि महत्वपूर्ण मानिएका यस्ता ऐतिहासिक स्थलहरुको छोटो वर्णन यसप्रकार रहेको छ:

तिलौराकोट: कपिलवस्तु जिल्लाको सदरमुकाम तौलिहवा देखि ३ कि. मी. उत्तरमा पर्ने तिलौराकोट भगवान गौतम बुद्धको दरबार रहेको एक महत्वपुर्ण पुरातात्विक स्थल हो । यहाँ बुद्धले आफ्नो जिवनको २९ औ वर्ष विताएका थिए । ऐतिहासिक अभिलेख मुगल सम्राट अशोक द्धारा निर्मित स्तम्भ, चिनिया यात्री फ्याहान र व्हेनसाङ्गको यात्रा विवरण र जातक निदान कथा ललित विचार (बौद्ध ग्रन्थ), लगाएका आधारहरुमा विश्व प्रसिद्ध पुरातत्वविद प्राध्यापक जुराईयो नाकमुरा र पूर्णचन्द्र मुखर्जि र अन्य पुरातत्वविद, इतिहासकार अन्वेषणकर्ताहरुले समेत

कपिलवस्तुको ऐतिहासिक प्रमाण लाई विश्व समक्ष ल्याउने कार्य गरी कपिलवस्तुको प्रमाणीकतालाइ अझ बलियो बनाएका छन् । यो दरवारको उत्खनन पहिले मगध सम्राटले गरेका थिए त्यस्तै अशोकाले वि. सि. २५१-२४५ मा, चाइनिज यात्रि फ्याहानले ४०६ A.D मा, शाङले ६३९ A.D र इसिडले ६७१-६९५ A.D मा १२ औ सताब्दीमा उत्खनन गरेका थिए । कर्णाली क्षेत्रका रिपु मल्लले यो ठाउँको भ्रमन गरेका थिए । यो तथ्य निग्लिहवाको स्तम्भमा कुदिएको छ । पाल्पाका शासक खड्गशमशेरले १९९३ A.D मा जर्मन पुरातत्वविद डा. फुहररले १८९५ मार्च देखि अनुसन्धान थालेका थिए । अहिलेसम्म कनिङघम, कार्लिल, डेभिड्स, मिन्सरस्मिथ, डा. भोष्ट, पि. सी मुखर्जी, डा. जोसी डेराला मित्र र रिस्सो युनिभर्सिटि अफ जापानले खोज र उत्खनन गरेका छन । ति सवैले उक्त स्थान गौतम बुद्धको प्रचिन दरवार भएको प्रमाण प्रस्तुत गरेका छन । पुरातत्वविदहरुले दरवारको भगनावशेष, पोखरी वरिपरीको पर्खाल, स्तुपा, यशोधरा राहुल विहार (Recreation, Park), भगवान बुद्धको विद्यालय, देव मन्दीर, माटाका भाडाहरु, सिक्काहरु, गहनाहरु र हतियारहरु पत्ता लगाएका छन । पछिल्नो समयमा गरेको पुरातात्विक उत्खनन्बाट यहाँ १३२ वटा बुद्धकालिन पुरातात्विक वस्तुहरु फेला परेका छन् । विभिन्न माटाका टुक्राहरु, कलात्मक मूर्तिहरु, चादिका मुद्राहरुको साथै केहि धातुका कलात्मक कलाहरु भेटिएका छन् जसबाट ३०० BC पुरानो मानव सभ्यता र संस्कृतिको बारेमा जानकारी पाउन सकिन्छ साथै पुरातात्विक महत्वको यो स्थल तिलौराकोट **UNESCO World Heritage Sites** को सुचिमा पर्न सफल भएकोले यस स्थलको महत्व अझ बढेको छ ।

कुदान: प्राचिन निग्रोधारामाको नामले चिनिने यस स्थलमा शाक्य मूनि बुद्धले बुद्धत्व प्राप्त गरिसकेपछि पहिलो पटक आफना पिता राजा शुद्धोधन, रानी प्रजापती गौतमी, श्रीमती यसोधरा तथा छोरा राहुललाई भेट गरेका थिए । पुरातात्वीक एवम् धार्मिक महत्वको यस स्थलमा हाल ३ वटा स्तुपाहरु, १ वटा पोखरी र १ वटा ईनार रहेका छन् । स्तुप नं. १ बुद्धका छोरा राहुलले बुद्धका प्रमुख शिष्य सारीपुत्रवाट भिक्षु भएको सम्झनामा बनाईएको हो । स्तुप नं. २ राजा शुद्धोधनले शाक्यमुनि बुद्धलाई बुद्धत्व प्राप्त गरे पश्चात पहिलोपटक निग्रोमा विहारमा भेट गरेको क्षणलाइ सम्मान गरि वनाइएको हो भने स्तुप नं. ३ मा बुद्धकी कान्छी आमा तथा महारानी प्रजापति गौतमीले बुद्धलाइ काषाय बस्त्र प्रदान गरेको सम्झनामा बनाएको हो । थिए ।

गोटीहवाः गोटिहवा तौलिहवाबाट ५ कि मि दक्षीण पश्चिम र कुदान देखि ३ कि मी पश्चिममा पर्छ । यहाँ प्राचिन अशोका स्तम्भ रहेको छ । फियाहानको अनुसार यो ठाउलाइ क्रुकुच्छन्द मानुसी बुद्धको शहर भनेर चिनिन्छ । यो नगरको किनारामा क्रुकुच्छन्द बुद्धले निरवान प्राप्त गरेपछि वनाएको स्तुपा थियो जहाँ उनले आफ्ना बुवालाइ भेटेका थिए साथै यहाँ अशोकाले बनाएको ३० फीट अग्लो स्तम्भ अवस्थित रहेको छ ।

सगरहवा : सगरहवा तिलौराकोटबाट ४ कि मि उत्तरमा पर्छ । चाइनिज यात्रि ह्वेङ साङ्गका अनुसार यो स्थानमा ७० हजार शाक्यहरुलाइ सामुहिक हत्या गरएिको थियो । हिंसा नचाहाने ति महान शाक्यहरुको सम्मानमा उनका शन्ततिहरुले सैयौ स्तुपाहरुको स्थापना गरेका थिए । डा. फुहरर र पि.सि मुखर्जीले १९ औ शताब्दीमा यस स्थानमा गरेको उत्खननबाट १७ वटा स्तुपाहरु फेला पारेको कुरा पुष्टि गरेका छन् साथै स्तुपाहरु हतियारका तस्विरहरु कुदिएका ईटाहरुबाट बनेका थिए । जुन विदुधकहरुको विरुद्धमा शाक्य योद्धाहरुले प्रयोग गर्थे यी स्तुपाहरुभित्र मानव अवशेषहरु पनि पाइएको थियो । अहिलेसम्म यो स्थानमा २१ वटा स्तुपाहरु भेटिएका छन । यहाँबाट १२० फिट पश्चिममा १०५९ लामो र २२५ फिट चौडाइ फराकिलो पोखरी रहेको छ जहाँ १२ वटा कोठाको भग्नावशेष फेला परेको छ । मानव अवशेषसंगै माटोको कलश, सुनको दुईवटा टुक्रा र धान पनि फेला परेको थियो ।

जगदिशपुर ताल: जगदिशपुर ताल हाम्रो देशको सवभन्दा ठुलो कृतिम ताल हो, जुन विश्व सीमसार क्षेत्रमा सुचिकृत हुनुका साथै विश्व सम्पदा सुचिमा पनि सुचिकृत हुन सफल भएको छ । यो कपिलवस्तु जिल्लाको सदरमुकाम तौलिहवा देखि ११ किलोमिटर उत्तरमा पर्दछ । १६७ हेक्टर क्षेत्रमा फैलिएको यो ताल समुद्री सतहदेखि ९७ मिटरको उँचाइमा रहेको छ । यस तालमा विभिन्न प्रजातिका चराहरु पाइन्छन जस्को कारण यहाँ हरेक वर्ष चरा महोत्सवको आयोजना गरिन्छ । यो एउटा रोमाञ्चक महोत्सव पनि हो । यहाँ विद्यार्थीहरु र वन तथा वातावरण अनुसन्धान कर्ताहरु अध्ययन र अनुसन्धानको लागि आउने गर्दछन् । यो तालमा तिब्वतबाट चराहरु उडेर आउने गर्छन् । **IUCN** ले गरेको एक अध्ययनले यस तालमा १६७ वढि प्रजातिका चरा, ८ प्रजातिका उभयचर र ३८ प्रजातिका सरिशृप पाइएको देखाएको छ । यो तालमा यस वर्ष (२०७४) चरा गनणा गर्दा ५० प्रजातिका २२ हजार भन्दा वढि चरा पाइएका थिए । यो ठाउँ सुन्दर दृश्य अवलोकनको लागि आन्तरीक तथा बाह्यि पर्यटकको रोजाइमा पर्ने महत्वपुर्ण स्थल हो ।

उल्लेखित विभिन्न ऐतिहासिक, धार्मिक, पर्यटकीय तथा संस्कृतिक स्थलहरु जस्ले पौराणिक मानव सभ्यता र संस्कृतिको बारेमा महत्वपूर्ण रोचक जानकारी दिन्छन यस्ता स्थलहरुको संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्नुका साथै यहाँ रहेका अन्य स्थलहरु जुन हाम्रो परम्परा, सभ्यता र संस्कृतिसंग जोडिएका छन त्यस्ता स्थलहरुको पनि संरक्षण गर्नु हामि सबैको दाईत्व हो । ऐतिहासिक तथा सांस्कृतिक महत्वका साथै भौगोलिक वनावट हावापानी, वनजङ्गल, नदीनाला लगायत विभिन्न जातजातिहरुको रहनसहन, भेषभूषा, भाषा, संस्कृति, परम्परा आदिको विविधताले गर्दा यस नगरपालिकाले विशिष्ट महत्व बोकेको छ । त्यसैगरी जैविक विविधता, रमणीय पार्क, स्वच्छ मौसम, शान्त वातावरण, सुन्दर दृश्यहरु यहाँका आकर्षणका केन्द्रविन्दुहरु हुन् ।

२.७ नगरपालिकामा रहेको सम्भाव्यता, अवसर, चुनौती र समस्याहरु

कपिलवस्तु नगरपालिका भौगोलिक रुपले पूर्वमा मायादेवी र बाणगंगा नगरपालिका, पश्चिममा महाराजगंज र बुद्धभुमी नगरपालिका, उत्तरमा बुद्धभुमी र बाणगंगा नगरपालिका र दक्षिणमा यशोधरा र मायादेवी गाँउपालिकाको सिमानासँग जोडिएको छ । यो एक धार्मिक, सांस्कृतिक, ऐतिहासिक तथा पर्यटकिय स्थलहरुले भरिएको नगरपालिका हो । यहाँ रहेको कुल जनसंख्याको जातिय बनावट हेर्दा बहु-सम्प्रदायीक जातजातिहरू पाउन सकिन्छ । मुसलमान, यादव, थारु, क्षेत्री तथा ब्राह्मण जातजातीको बाहुल्यता रहेको यस नगरपालिकामा अन्य मिश्रित जातजातीका मानिसहरुको पनि बसोबास रहेको पाईन्छ । कपिलवस्तु

नगरपालिकामा क्षेत्रगत रुपमा रहेका सम्भाव्यता, अवसर, चुनौती र समस्याहरुलाई निम्नानुसार वर्णन गरीएको छ ।

२.७.१ नगरपालिकामा कृषिको सम्भावना अवसर, चुनौती र समस्याहरु

यस नगरपालिकाका मानिसहरुको मुख्य पेशा भनेको कृषि पेशा हो । यहाँको भौगोलिक धरातलीय स्वरुप अनुसार स्थान विशेष विभिन्न प्रकारको माटो पाइनुका साथै कृषिको लागि उपयुक्त माटो रहेकोले कृषि खेतिको प्रचुर सम्भावना रहेको छ । कृषि विकास तथा कृषि उत्पादकत्व वढाउनका लागि उचित सिचाई तथा उत्पादित वस्तुहरु ढुवानिको लागि उचित यातायातको व्यवस्था हुनु अत्यावस्यक छ । तरकारी खेतीको उच्च उत्पादकत्व रहेको यस नगरपालिका भित्र उत्पादन हुने वालिनालिहरुमा मुख्यतया धान, चैते धान, गहुँ, मकै, हिउदे मकै, वसन्ते मकै र वर्षे मकै, जौ त्यसैगरी दलहन वालिमा मुसुरो, चना, मास, रहर, केराउ आदी तेलहन वालिमा तोरि, सरस्यु, आलस र बदाम तरकारी वालिहरुमा काउली, बन्दा, काक्रो, गाजर, खुर्सानी, गोलभेडा, करेला, पालुँगो, फर्सी, बकुल्ला, बोडी, भन्टा, मुला, भिन्डी, रायो, लौका, सिमी, आलु र च्याउका साथै हिउदे वर्षे वेमौसमी र बसन्ते तरकारि वालि र फलफुलहरुमा उखु, केरा, आँप, सुन्तला, लिचि, रुखकटहर त्यस्तै मसलावालिहरुमा लसुन, प्याज, धनिया आदि वालीहरु उत्पादन गरिन्छ त्यसैगरी यहाँ माछापालन र मौरिपालन व्यवसाय पनि फस्टाएको छ । हावापानी तथा माटोको उर्वरा शक्ति अधिक भएको तथा कृषिमा केहि नयाँ प्रविधिको प्रयोगवाट यहाँका मानिसहरुको कृषि पेशा प्रति आकर्षण वढेको देखिन्छ । कृषिमा आधुनिकीरणका साथसाथै उन्नत विउ विजन प्रयोग गरी उत्पादन बढाउन सकेको खण्डमा रोजगार तथा खाद्यान्न आपुर्तिमा परनिर्भर रहन नपर्ने सम्भावना रहेको छ । कृषि तर्फ हेर्दा हाल भैरहेको व्यवसायमुलक तरकारी खेतीलाइ अझ प्रभावकारी बनाउन सकेको खण्डमा नगरपालिका क्षेत्र भित्रका कम आय आर्जन भएका मानिसहरुको जिवनस्तर उकास्न धेरै समय पर्खनु पर्दैन ।

२.७.२ नगरपालिकामा व्यापार तथा व्यवसायको सम्भावना अवसर, चुनौति र समस्याहरु

यस नगरपालिकाको व्यापार व्यवसायको तथ्याङ्क विवरण हेर्दाखेरि यहाँका मानिसहरु विभिन्न निजि व्यापार व्यवसायमा संलग्न हुनुको साथै विभिन्न उद्योगधन्दा तथा कलकारखानामा कार्यरत रहेको देखिन्छ । व्यापार व्यवसाय संचालनको लागि आवश्यक बजार व्यवस्थाको स्थिति र जनघनत्व उच्च भएको हुदा यहाँ व्यापार व्यवसायको प्रचुर सम्भावना रहेको छ । व्यापार व्यवसायको अलावा यस नगरपालिकाका जनसमुदायहरु सरकारी वा गैह्सरकारी नोकरीमा लागेको पाइन्छ भने युवाहरु विदेश तिर गएको पनि पाइन्छ । त्यसैले यहाँका मानिसहरुका मुख्य आम्दानीका स्रोतहरु भनेका कृषि, व्यापार व्यवसाय सरकारी जागीर, गैरसरकारी जागीर, वैदेशिक रोजगार, ज्यालामजदुरी, पेन्सन आदी हुन् । यहाँका व्यापारीहरु स्थानीय भएको हुदा व्यापार तथा व्यवसायमा नै प्रवल संभावना र अवसरहरुपनि रहेको छ । यस न.पा.मा रहेको घरेलु सामाग्री उत्पादनले बिक्रीको लागि बजारको कुनै अभाव देखिदैन । स्थानीय सिप र प्रविधिमा आधारित उत्पादनको माग हाल आएर बढ्दै गइरहेको सर्न्दभमा गुणस्तरयुक्त वस्तुहरुले यस ठाँउमा राम्रै गरी स्थान पाउने गरेको देखिन्छ । त्यसैले व्यापार व्यवसायको माध्यमबाट अर्थ उर्पाजनका साथै जनमुखी सेवालाई प्रभावकारी रुपमा प्रवाह गर्नका लागि न.पा. को तर्फ बाट व्यवस्थित बजार व्यवस्थापनका लागि उचित पहल गर्नु पर्ने देखिन्छ ।

२.७.३ नगरपालिकाको पर्यटन विकासको सम्भावना अवसर, चुनौती र समस्याहरु

कपिलवस्तु नगरपालिकामा अवस्थित धार्मिक, पर्यटकीय तथा ऐतिहासिक स्थलहरुको साथै जैविक विविधता, रमणीय पार्क, स्वच्छ मौसम, शान्त वातावरण, सुन्दर दृस्यहरुका कारण यहाँ पर्यटन विकासको

प्रचुर सम्भावना रहेको देखिन्छ । साथै प्राकृतिक तथा धार्मिक अनि सामाजिक सम्पदाहरुलाई पर्यटकिय हेतुवाट विकसित गराई नगरपालिकालाई पर्यटकिय स्थलका रुपमा विकास गराउन सकेमा यस नगरपालिकाको उच्च तथा तिव्र विकास हुने सम्भावना पनि उत्तीकै रहेको छ । यहाँका प्रमुख ऐतिहासिक तथा धार्मिक स्थलहरु मध्य तिलौराकोट, कुदान, गोटीहवा, सगरहवा, जगदिशपुर तालहरुका साथै अन्य मठ मन्दिरहरु, संग्राहालयहरु महत्वपूर्ण छन् जुन पर्यटन विकासका सम्भावनाका केन्द्रहरु हुन् । प्राचिनकालदेखि विभिन्न भिक्षुहरु, राजा महाराजा, साधु सन्त, पुरातत्वविदहरु, विभिन्न अन्वेषण र उत्खनन् कर्ताहरु, विभिन्त्र अध्ययन तथा अनुशन्धान कर्ताहरुले यस ठाउँको भ्रमण गरीसकेका छन् र यो क्रम जारी पनि छ । हाल आएर यो क्षेत्रमा आउने बाह्यि पर्यटकहरु मध्य सबैभन्दा धेरै भारतबाट र अन्य कम्बोडिया, जापान, श्रीलंका, जर्मनी, थाईल्यान्ड, चिन र माल्धिब्स आदि देशका छन् भने आन्तरीक पर्यटकहरुको संख्यामा पनि बृद्धि गराई आन्तरीक र बाह्यि पर्यटकहरुको रोजाइमा पर्ने क्षेत्रका साथै गन्तव्य स्थान को रुपमा परिणत गर्नसकेको खन्डमा पर्यटन ब्यवसाय फस्टाउने संम्भावना देखिन्छ । साथै यहाँ रहेका ऐतिहासिक महत्वका स्थलहरुको उचित संरक्षण र सम्बर्द्धन गरि यस्ता स्थलहरुको महत्वको बारेमा प्रचार प्रसार गर्न सकेमा पर्यटकको संख्यामा बृद्धि भई पर्यटन व्यवसाय फस्टाउन गई संपुर्ण नगरपालिकाको आर्थिक तथा आन्तरिक आयमा पनि बृद्धि हुन सक्ने प्रचुर सम्भावना रहेको देखिन्छ तर पर्यटन क्षेत्रको रुपमा विकास गरिरहदा वातावरण माथि चरम अतिक्रमण भएको कुरा सार्वजनिक रुपमा उठ्ने गरेको पनि पाइन्छ त्यसैले विकास निर्माणका कार्यहरु गर्दा वातावरणमा पर्ने असरतिर ध्यान दिदै दिगो विकासको अवधारणलाई आत्मसात गरी विकासका कार्य संचालन गर्नु आजको टट्कारो आवश्यकता हो ताकि विकासले विनाशको रुप नलियोस । त्यसैगरी यातायात सुविधालाई हेर्दा यस क्षेत्र भित्र तथा ग्रामिण ठाँउमा समेत सडक सुविधा भएकोले यस नगरपालिकामा खासै समस्या रहेको देखिदैन । यस नगरपालिकाको प्राय ठाँउहरु सम्म वाह्रैमासे यातायातका साधन संचालन भईरहेका हुन्छन, जसले पर्यटकहरुको आवगमनलाई सहज, सरल तथा सफल बनाएको छ । न.पा.लाई पर्यटकीय नगरीको रुपमा रुपान्तरण गर्नका लागि सवैले आ–आफ्नो क्षमता तथा जिम्मेवारीताको महशुस गरी योगदान गर्न सकेको खण्डमा नगरपालिकाको चौतर्फि विकास हुने सम्भावना रहेको देखिन्छ ।

२.७.४ नगरपालिकामा सांस्कृतिक पक्षको सम्भावना अवसर, चुनौती र समस्याहरु

नेपाल एक बहुजातीय, बहुभाषिक, बहुसांस्कृतिक तथा धार्मिक स्वतन्त्रता भएको एक प्रजातान्त्रिक मुलुक हो । यस सन्दर्भलाई कपिलवस्तु नगरपालिका संग तुलना गरि हेर्दा यस न.पा.मा पनि धेरै जातजाति तथा भाषाभाषिका मानिसहरुको बसोवास रहेकोले यहाँ सांस्कृतिक विविधता रहेको पाइन्छ । यहाँका मानिसहरुका आ–आफ्नै जाति अनुसारका रितिरिवाज चालचलन मुल्य र मान्यता भएता पनि एक अर्काको धर्म तथा सस्कृतिलाई सम्मान गर्ने गरेको पाईन्छ । जातिगत र साँस्कृतिक विविधता रहेको यस नगरपालिकाका वासिन्दाहरुको आ-अफनै किसमको सामाजिक संस्कार रहेको छ । प्रमुख संस्कार कुल पुजा, गोठ पुजा, विवाह, काजकृया, वार्षिक काम, न्वारन, तिथी सराद्ध, सोह्रस्राद्ध औंशि, पूर्णीमा, सक्रान्ती, मसान्त, सत्यनारायणको पुजा, यज्ञ, सप्ताह, रुद्रीपाठ, मलमास, सूर्य ग्रहण, चन्द्रग्रहण, आदि रहेका छन । यस नगरपालिकाका थारु समुदायको पनि आफ्नै विशिष्ट खालको परम्परा र संस्कारहरु रहेका छन् । यिनिहरुले कृणअष्टमि, माघि र होली मुख्य चाडपर्वको रुपमा मनाउने गर्दछन् । चाडपर्वमा माछा, मासुसंग जाँड, रक्सी पिउने र विभिन्न प्रकारका नाचगानकासाथै चामलको पिठोबाट बनाईने ढीकी यो समुदायको खानाको विशेष परिकार हो । यसैगरी मुस्लीमहरुले ईद, छठ तथा रमजान जस्ता पर्वहरु धुमधामले मनाउने गर्दछन् । नेपालमा हाल धर्म परिर्वतनको होड पनि चलेको पाइन्छ । आर्थिक प्रलोभनमा परी धर्म परिर्वतन गराई

आफ्नो निहित स्वार्थ पुर्तिका लागि केही तत्वहरुले सक्रिय भुमिका खेलेको कुरा यदाकदा सुन्नमा पनि पाइन्छ । यसका साथै विदेशी संस्कृति प्रतिको मोहले पनि तिव्र रुपमा हाम्रो धर्म र संस्कृतिमा नकारात्मक प्रभाव पारिरहेको अवस्थामा हाम्रो संस्कार, संस्कृति र परम्पराको जगेर्ना गर्नुपर्ने टट्कारो आवश्यकता देखिन्छ ।

परिच्छेद तीनः पारिवारिक विवरण तथा जनसंख्याको अवस्था

३.१ बस्ती र घरपरिवार विवरण

बस्ती भन्नाले कुनै पनि ठाउँमा निश्चित क्षेत्र ओगटेर बसेका जनसंख्याको समुहलाई जनाँउदछ । व्यक्ति व्यक्ति मिलेर परिवार अनि घर बनेको हुन्छ भने घर घर मिलेर एउटा टोल बनेको हुन्छ तथा टोल टोल मिलेर एउटा बस्तीको संरचना बनेको हुन्छ । थोपा थोपा मिलेर जसरी सागर बनेको हुन्छ त्यसैगरी बस्ती बस्ती मिलेर वडा अनि वडा वडा मिलेर सिंगो नगरको स्वरुप तयार भएको हुन्छ । जहाँ भौतिक तथा जैविक पर्यावरणको अवस्थिति तथा सन्तुलन रहेको हुन्छ । कुनै पनि क्षेत्रको विकास तथा विस्तार हुनको लागि त्यस क्षेत्रमा रहेको बस्ती तथा जनसमुदायको ठुलो योगदान रहेको हुन्छ । यस कपिलवस्तु नगरपालिकामा रहेका १२ वटा वडामा अवस्थित प्रमुख बस्तीहरु तथा वडागत रुपमा रहेको घरपरिवार विवरणलाई तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका न. ३.१ नगरपालिकाका मुख्य वस्तीहरुको विवरण

वडा नं.	घरपरिवार संख्या	मुख्य बस्ती
१	१०५१	शिव मन्दिर, काहर टोल, माल टोल, मास्जीद टोल, आदर्श टोल, चौक बजार, जमुवार टोल, कालिका, गौडी चोक
२	१२०७	पुरानो हाटबजार, लम्तिया, सेमरहवा, कुदान, रामतल्हा, सगरटोल, महुरिया, वर्गदवा, नहर टोल, शान्ति टोल
३	१३६०	आनन्दबाग, आदर्श टोल, क्याम्पस टोल, सिकोटा, देवगधिया, सुखरामपुर, अदालत टोल, महिता टोल, भिक्षुचोक, लक्ष्मी नगर, सड्वा, औरहिया, जमोहरा, धनौरा, देरवा, करमपुर, शिवगड, बिसमहरपुर
४	१०७६	मालपारा, विरपुर, सानो तौलिहवा, महुवा, दलपुर, पिपरी, कोदहा, गोपालपुर, लउँसा
५	९६४	सगरहवा, बभनि, श्री रामपुर, कपिहवा, डेन्गारी, शिवपुर, गोटिहवा, दल्दलाह, शिपुरवा, थुमवा
६	१३१०	सेमरी, तिलौराकोट, शिद्धिपुर, खुखुन्डी, रामपुर, गोवरी, रुधौला, रामनगर, हरवा, सगरहवा, बमौलि, सुकुम्बासी डाडा, सुपुरा, थुमहवा, तुहुमेवा, वेलासपुर
७	६३०	धमौलि, हरिहरपुर, सेहरहिया, औरहिया, धर्मपनिया
८	७०७	मैनिहवा, दोहनी, वेलौहा, कुवाङ्गवा, कचरीहवा, मुरउदवा,
९	१२३८	हात्तिसार, बैरेनि, केवलपुर, हरनामपुर, निग्लिहवा, जगदिशपुर, बन्डौलि, पहदी, श्रीनगर, चम्कीपुर, पिपल्डाडा, भगैया, जर्लहिया
१०	८९८	विर्ता, पिपरा, विकुली, तेनुवा, वगीया डाडा, फेदरथ, पचेहरा, राजकुला, रानी विर्ता, कटुवा
११	११०६	जहदी, नरेनपुर, बन्गाई, पकदी, परसीया, रेहरा, भैष्टा
१२	८३८	पिप्रहवा, बेल्भरिया, विटुवा, विथुवा, सौराह, अकबरपुर
जम्मा	**१२३८५**	

स्रोतः घरधुरी सर्वेक्षण २०७५

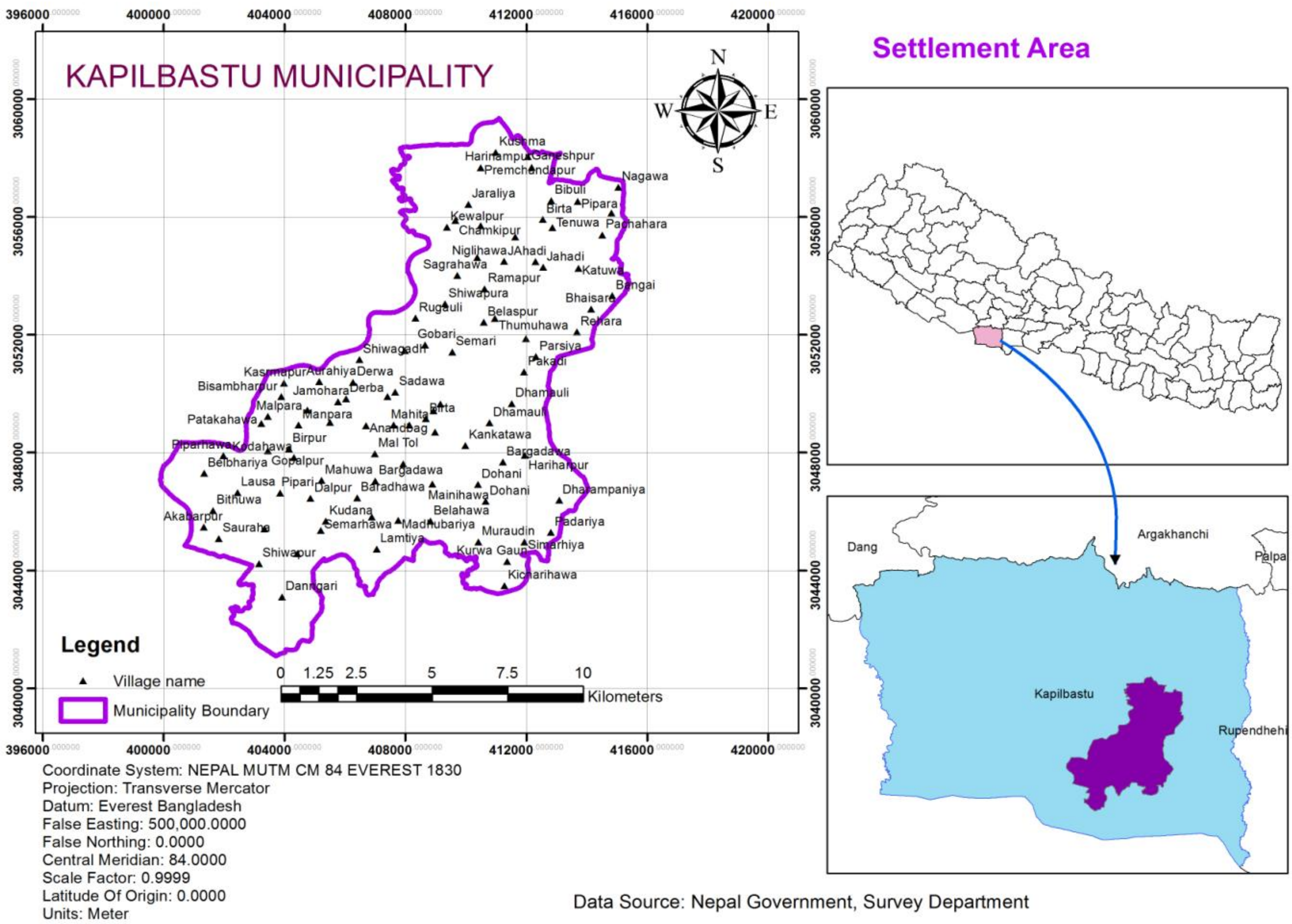

३.२ जनसंख्या वितरणको अवस्था

राज्य पुर्नसंरचना पश्चात नेपालका सबै स्थानिय निकायहरुलाई संसोधन गरी जम्मा ७५३ वटा स्थानीय तह कायम गरे अनुरुप कपिलवस्तु नगरपालिकामा साविकका धर्मपनिया, दोहनी, जहदी, निग्लिहवा र सौराहा गाविसहरुलाई गाभेर हाल १२ वटा वडा कायम गरी प्रशासनिक कार्य संचालन भईरहेको छ । यस नगरपालिकाको वडागत आधारमा जनसंख्या सम्बन्धी अध्ययन गर्दा यहाँको कुल जनसंख्या ७५०६९ रहेको छ, जसमा पुरुषको कुल जनसंख्या ३९३४० र महिलाको कुल जनसंख्या ३५७०२ रहेको छ त्यसैगरी तेस्रो लिङ्गि २७ जना रहेका छन् । यस नगरपालिकाको वडा नं ११ मा अन्य वडाको तुलनामा सबैभन्दा बढी जनसंख्या रहेको छ जसमा पुरुष र महिलाको जनसंख्या क्रमश: ३९९३ र ३८२२ रहेको छ र यसको कुल जनसख्यां ७८१६ रहेको छ भने १ जना तेस्रो लिङ्गिको संख्या रहेको छ। साथै यस नगरपालिकाको वडा नं १२ मा सबैभन्दा कम जनसंख्या रहेको छ । जसको कुल जनसंख्या ३५२३ रहेको छ जसमा पुरुष र महिलाको संख्या क्रमश: १९२३ र १५९९ रहेको छ भने १ जना तेस्रो लिङ्गिको संख्या रहेको छ। यसैगरी यस नगरपालिकाको कुल घरधुरी संख्या १२३८५ रहेको मा सबैभन्दा बढि घरधुरी संख्या वार्ड नं ३ मा १३६० रहेको छ र सबैभन्दा कम वार्ड नं ७ मा ६३० घरधुरी संख्या रहेको छ। तलको तालिकाबाट वडागत जनसंख्या लगायत घरपरिवार संख्या, पुरुष र महिला जनसंख्या सम्बन्धी विवरणलाई देखाईएकोछ ।

तालिका नं.३.२ वडा अनूसार परिवार संख्या तथा जनसंख्याको विवरण

वडा नं.	कुल जनसंख्या	पुरुष	महिला	तेस्रो लिङ्गी	घरधुरी संख्या
१	७०६२	३६२३	३४३८	१	१०५१
२	७७७६	४०२०	३७५५	१	१२०७
३	७३३२	३९१८	३४१२	२	१३६०

वडा नं.	कुल जनसंख्या	पुरुष	महिला	तेस्रो लिङ्गी	घरधुरी संख्या
४	७६२६	३९७२	३६५४	०	१०७६
५	४५९३	२४२७	२१५४	१२	९६४
६	७६२४	३९९३	३६२७	४	१३१०
७	४७६८	२५५४	२२१२	२	६३०
८	४७४६	२५२४	२२२१	१	७०७
९	६६९५	३४८७	३२०७	१	१२३८
१०	५५०८	२९०६	२६०१	१	८९८
११	७८१६	३९९३	३८२२	१	११०६
१२	३५२३	१९२३	१५९९	१	८३८
जम्मा	**७५०६९**	**३९३४०**	**३५७०२**	**२७**	**१२३८५**

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण २०७५

३.२.१ वडागत लैंगिक अनुपात तथा औषत घरपरिवार संख्या सम्बन्धी विवरण

वडागत लैंगिक अनुपात तथा औषत घरपरिवार संख्यासम्बन्धी अध्ययन गर्दा यस नगरपालिकाको पुरुषको कुल जनसंख्या ३९३४० र महिलाको ३५७०२ रहेकोमा लैंगिक अनुपात १.१०२ रहेको छ । यस्तै कुल जनसंख्या ७५०६९ र कुल घरधुरी संख्या १२३८५ रहेकोमा औषत घरपरिवार संख्या ६.०६१३ रहेको पाइएको छ । वडागत औषत घरपरिवार संख्या सम्बन्धी अध्ययन गर्दा सबैभन्दा बढी वडा नं. ७ मा ७.५७ औषत घरपरिवार संख्या रहेको छ भने सबैभन्दा कम वडा नं. १२ मा ४.२० औषत घरपरिवार संख्या रहेको तथ्यांकले देखाएको छ । तलको तालिकाबाट वडागत लैंगिक अनुपात तथा औषत घरपरिवार संख्यालाई प्रष्ट संग उल्लेख गरिएकोछ ।

तालिका ३.२.१ वडा अनुसार लैंगिक अनुपात तथा औषत घरपरिवार संख्या सम्बन्धी विवरण

वडा नं.	कुल जनसंख्या	पुरुष	महिला	तेस्रो लिङ्गी	घरधुरी संख्या	लैंगिक अनुपात	औषत घरपरिवार
१	७०६२	३६२३	३४३८	१	१०५१	१.०५	६.७१
२	७७७६	४०२०	३७५५	१	१२०७	१.०७	६.४४
३	७३३२	३९१८	३४१२	२	१३६०	१.१४	५.३९
४	७६२६	३९७२	३६५४	०	१०७६	१.०८	७.०८
५	४५९३	२४२७	२१५४	१२	९६४	१.१२	४.७६
६	७६२४	३९९३	३६२७	४	१३१०	१.१०	५.८१
७	४७६८	२५५४	२२१२	२	६३०	१.१५	७.५६
८	४७४६	२५२४	२२२१	१	७०७	१.१३	६.७१
९	६६९५	३४८७	३२०७	१	१२३८	१.०८	५.४०
१०	५५०८	२९०६	२६०१	१	८९८	१.११	६.१३
११	७८१६	३९९३	३८२२	१	११०६	१.०४	७.०६
१२	३५२३	१९२३	१५९९	१	८३८	१.२०	४.२०
जम्मा	**७५०६९**	**३९३४०**	**३५७०२**	**२७**	**१२३८५**	**१.१०२**	**६.०६१**

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण २०७५

३.२.२ उमेर तथा लिङ्गको आधारमा जनसंख्या विवरण

कपिलवस्तु नगरपालिकाको उमेरगत जनसंख्याको विवरणको पछिल्लो तथ्याङ्कलाई आधारमानी हेर्दा सबैभन्दा बढी संख्या ५ देखि ९ वर्ष उमेर समुहका बालबालिकाहरु रहेका देखिन्छन् । जस अनुसार बालिकाको जनसंख्या ४०१७ तथा बालकको जनसंख्या ४३९२ र तेस्रो लिङ्गि ४ जना गरी कुल जनसंख्या ८४१३ रहेको

देखिन्छ । यसैगरी सबैभन्दा कम जनसंख्या ७५ वर्ष भन्दा माथिका जनसंख्या रहेका छन् । जसमा महिलाको संख्या ३७८ र पुरुषको संख्या ५१७ रहेको छ । वडागत तथा उमेर समुह तथा लिङ्ग अनुसार यस नगरपालिकाको जनसंख्यालाई तलको तालिकामा देखाइएको छ ।

तालिका नं. ३.२.२ वडागत रुपमा उमेर समुह अनुसार जनसंख्या विवरण

उमेर समुह	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	जम्मा
०-४	५२६	७०५	५५२	८४२	४६५	६७९	५१०	४८४	४८९	४६३	७८१	२९१	**६७८७**
५-९	६४५	८४२	७४२	१०२१	५६६	८७४	५९७	६०६	६११	५१०	९७४	४२५	**८४१३**
१०-१४	७१९	८२९	८०४	८६९	४९९	८०५	५५१	५३४	६९९	५७३	९२४	३९०	**८१९६**
१५-१९	८०४	८६५	९२४	७७३	४६४	९३१	५०५	५१२	७२६	६८५	८५८	३६५	**८४१२**
२०-२४	७४१	७७१	७२२	६९९	४८०	८२०	४५७	४३७	७९८	५८८	८०५	२८९	**७६०७**
२५-२९	६८८	६९५	६७२	६८२	४८१	६६८	४२३	४४२	६३७	५२०	७०४	३३८	**६९५०**
३०-३४	५४३	५६७	५५९	५५३	३३४	४९९	३७३	३४५	५३२	३८३	४९२	२७४	**५४५४**
३५-३९	६१०	६०२	५७७	४६४	२९७	५२५	३०५	३३१	४६३	३९०	५३२	२६१	**५३५७**
४०-४४	४१२	४१४	४५१	३७६	१८५	३६३	२२०	२०७	३३५	२९३	३५९	१९२	**३८०७**
४५-४९	३७२	३६१	३३८	२९७	१६९	३४४	१७८	१७४	३४१	२८८	३१५	१६९	**३३४६**
५०-५४	२४०	२३०	२४२	२३७	१३२	२२५	१२५	१५३	२६६	२०७	२४५	९८	**२४००**
५५-५९	२१३	२४०	२२३	२१८	१५४	२४५	१४७	१४६	२०२	१८९	१९५	९४	**२२६६**
६०-६४	१८५	२१७	१८६	१८४	१०९	१९९	१२१	१३९	१९२	१५०	१७९	९२	**१९५३**
६५-६९	१५६	२१०	१७१	२०९	१५०	२१७	११६	११५	१६३	१३०	१९५	१३८	**१९७०**
७०-७४	११५	१६०	१११	१३७	६६	११८	८६	७४	१११	७१	१५४	५३	**१२५६**
७५+	९३	६८	५८	६५	४२	११२	५४	४७	१३०	६८	१०४	५४	**८९५**
जम्मा	**७०६२**	**७७७६**	**७३३२**	**७६२६**	**४५९३**	**७६२४**	**४७६८**	**४७४६**	**६६९५**	**५५०८**	**७८१६**	**३५२३**	**७५०६९**

स्रोतः घरधुरी सर्वेक्षण २०७५

तालिका नं. ३.२.३ उमेर समुह तथा लिङ्ग अनुसार जनसंख्या विवरण

क्र.सं.	उमेर समूह	महिला	पुरुष	तेस्रो लिङ्गि	जम्मा
१	०-४ वर्षसम्म	३२३३	३५४१	१३	६७८७
२	५-९ वर्षसम्म	४०१७	४३९२	४	८४१३
३	१०-१४ वर्षसम्म	३९००	४२९४	२	८१९६
४	१५-१९ वर्षसम्म	४०१९	४३९२	१	८४१२
५	२०-२४ वर्षसम्म	३७७५	३८२९	३	७६०७
६	२५-२९ वर्षसम्म	३२९४	३६५६		६९५०
७	३०–३४ वर्षसम्म	२७९०	२६६३	१	५४५४
८	३५-३९ वर्षसम्म	२४२८	२९२८	१	५३५७
९	४०-४४ वर्षसम्म	१७९९	२००८		३८०७
१०	४५-४९ वर्षसम्म	१४७४	१८७२		३३४६
११	५०-५४ वर्षसम्म	११२४	१२७५	१	२४००
१२	५५-५९ वर्षसम्म	१०३७	१२२८	१	२२६६
१३	६०-६४ वर्षसम्म	९६२	९९१		१९५३
१४	६५-६९ वर्षसम्म	९२१	१०४९		१९७०
१५	७०-७४ वर्षसम्म	५५१	७०५		१२५६
१६	७५ माथि	३७८	५१७		८९५
	जम्मा	**३५७०२**	**३९३४०**	**२७**	**७५०६९**

स्रोतः घरधुरी सर्वेक्षण २०७५

३.३. कुल जनसंख्यामा स्वदेश तथा विदेशमा बस्ने जनसंख्याको विवरण

कुनै पनि स्थान वा क्षेत्रमा बसोबास गर्ने मानिसहरु आफ्नो सुनौलो र उच्च भविष्यको कल्पना गर्दै सुनिश्चित भविष्यको लागि अन्य ठाउँमा जाने गरेको पाइन्छ । कतिपय मानिसहरु आफ्नो आर्थिक अवस्था सुधारको लागि तथा आफु बसेको ठाउँ भन्दा सुविधा सम्पन्न ठाउँमा रोजगारीका लागि जाने गरेको पाइन्छ भने कतिपय मानिसहरु उच्च शिक्षाका लागि आफु बसोबास गर्दै आएको ठाउँ छोडेर आफुलाई अनुकुल हुने ठाउँमा जाने गरेको पाइन्छ । यस नगरपालिकामा कुल जनसंख्याको ७०५३३ जनसंख्या यसै ठाउँमा बसोबास गर्दै आएका छन् भने स्वदेशमा अन्यत्र ठाउँमा बसोबास गर्ने ११४१ जना रहेका छन् र विदेशमा रोजगारी तथा उच्च शिक्षाका लागि गएका ३३९५ जना रहेको तथ्यांकले देखाएको छ । यस सम्बन्धी विस्तृत विवरण तलको तालिकामा देखाएको छ ।

तालिका नं.३.३ कुल जनसंख्यामा स्वदेश तथा विदेशमा बस्ने जनसंख्याको विवरण

क्र.सं.	बसोबासको विवरण	जनसंख्या
१	गणना गरेको ठाँउमा बसेको	७०५३३
३	विदेशमा बसेको	३३९५
२	स्वदेशमा अन्यत्र बसेको	११४१
जम्मा		**७५०६९**

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण २०७५

३.४ मातृभाषाको आधारमा जनसंख्या विवरण

कुनै पनि व्यक्तिले आफ्नो जन्मपछि परिवारमा सबैभन्दा पहिले बोल्न सिकेको भाषालाई मातृभाषा भनिन्छ । यस नगरपालिकामा विभिन्न जातजातिका मानिसहरुको बसोवास रहेको छ र यस्ता जातजातिका मानिसहरुले आ-आफ्नो जात अनुसारको मातृभाषा बोल्ने गरेको पाइन्छ । मातृभाषाका आधारमा हेर्दा कपिलवस्तु नगरपालिकाका अधिकांश मानिसहरुले अवधी भाषा बोल्ने गरेको तथ्यांकले देखाएको छ । यस नगरपालिकामा रहेको जम्मा ७५०६९ जनसंख्या मध्ये ६१९२३ जनसंख्याले अवधी भाषा बोल्ने गरेको पाइएको छ भने ८१५५ जनसंख्याले नेपाली भाषा र २९१५ जनसंख्याले थारु भाषा बोल्ने गरेको पाइएको छ । मातृभाषाका आधारमा नगरपालिका क्षेत्र भित्र रहेको जनसंख्याको विवरणलाई तलको तालिकामा देखाईएको छ ।

तालिका नं. ३.४ मातृभाषा अनुसार परिवार संख्याको विवरण

क्र.सं.	मातृभाषा	संख्या
१	अवधी	६१९२३
२	नेपाली	८१५५
३	थारु	२९१५
४	उर्दु	६२५
५	भेजपुरी	३९३
६	मगर	१२५
८	नेवारी	३८
७	गुरुङ	१८
९	कुमाल	१०
१०	माझी	८
११	तामाङ	७

क्र.सं.	मातृभाषा	संख्या
१२	मैथिली	४
१३	अन्य	८४८
	जम्मा	**७५०६९**

श्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण २०७५

३.५ धर्म अनुसार जनसंख्या विवरण

नेपाल एक हिन्दु राष्ट्र हो । यहाँका ८१.३ प्रतिशत जनसंख्याले हिन्दु धर्म मान्ने गरेको २०६८ को जनगणनाको तथ्यांकले देखाएको छ । कपिलवस्तु नगरपालिकामा रहेका कुल जनसंख्या मध्य ६०६५४ मानिसहरुले हिन्दु धर्म मान्ने गरेको २०७५ को घरधुरी सर्वेक्षणले देखाएको छ भने १४२१२ मानिसहरुले मुस्लिम धर्म र ९४ मानिसहरुले बौद्ध धर्म मान्ने गरेको पाईएको छ। धर्मका आधारमा यहाँको जनसंख्याको अवस्थालाई तलको तालिकामा देखाइएको छ।

तालिका नं.३.५ मुख्य धर्म

क्र.सं.	धर्म	संख्या
१	हिन्दु	६०६५४
२	मुस्लिम	१४२१२
३	बौद्ध	९४
४	क्रिश्चीयन	७३
५	अन्य	३३
	जम्मा	**७५०६९**

श्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण २०७५

३.६ जातिगत आधारमा जनसंख्या विवरण

नेपाल एक बहुजातीय, बहुभाषिक, बहुसांस्कृतिक विविधता रहेको मुलुक हो । यहाँ धेरै जातजाति तथा भाषाभाषिका मानिसहरुको बसोवास रहेको छ । यहाँ ७२ भन्दा बढि प्रकारका जातजातिका मानिसहरु बसोवास गर्नें गरेको पाईएको छ। जस मध्य १४४०१ मनिसहरु मुस्लिम जातका छन भने दलितको संख्या १२११२, ब्राहमण जातिको संख्या ७५६५ र थारु जातिको संख्या ६०७१ रहेको छ भने सबैभन्दा कम १ जना गइने जातीको संख्या रहेको तथ्याङ्कले देखाएको छ । यस सम्वन्धी विवरणलाई तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. ३.६ जातजाति अनुसार जनसंख्या सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	जातजाती	जम्मा
१	मुस्लिम	१४४०१
२	दलित	१२११२
३	यादव	७७७६
४	ब्राम्हण	७५६५
५	थारु	६०७१
६	कुर्मी	३७३७
७	गुप्ता	२०१५
८	क्षेत्री	१९३५
९	केवाट	१७८५

क्र.सं.	जातजाती	जम्मा
१०	कहार	१५७२
११	बराही	१४१२
१२	मौर्या	१२०६
१३	नाउँ	८१३
१४	तेली	८१५
१५	लोहार	७८५
१६	कसौधन	७०४
१७	चौहान	६३१
१८	बडाही	५७०
१९	अगरी	५६०
२०	सन्यासी र दशनामी	५१३
२१	मगर	४९८
२२	कार्मी	४९०
२३	पसी	४१६
२४	ठाकुर	३९१
२५	कोरी	३८९
२६	माँझी	३४३
२७	श्रीवास्तब	३३४
२८	भेर्मा	३०५
२९	बादी	२९२
३०	जौसवाल	२९५
३१	सिगं	२७२
३२	नेवार	२७०
३३	धोवी	२५८
३४	दमाई र ढोली	२४१
३५	कुमाल	२२८
३६	चाई	२२१
३७	सार्की	२१३
३८	भुज	२०४
३९	राईदाश	१८७
४०	ठकुरी /मल्ल	१८२
४१	गडरीया	१८१
४२	पल	१७९
४३	भार	१६६
४४	कमार	१५६
४५	गुरुङ	१६३
४६	घुसाई	१४३
४७	खर्बिन	१२२
४८	घर्ती र भुजेंल	१२२
४९	चौरसीया	११०

क्र.सं.	जातजाती	जम्मा
५०	दुसाद	९२
५१	हलुवाई	६४
५२	तमोली	६२
५३	दुनीया	६१
५४	राजभार	५७
५५	लोहनिया	५२
५६	ब्रह्मु र बरामो	३८
५७	कुमाल	३७
५८	गैड	३५
५९	तामाङ	२४
६०	मगर/राना	२२
६१	बिहारी	२१
६२	डाफली	२०
६३	शाहा	२०
६४	टुकुर	१९
६५	सुक्ला	१७
६६	चमार	१५
६७	भार	११
६८	खेती	१०
६९	दराई	७
७०	देव	७
७१	गाइने	१
७२	अन्य	२८
	जम्मा	**७५०६९**

स्रोतः घरधुरी सर्वेक्षण २०७५

३.७ घरमुलीको विवरण

प्राचिनकाल देखि नै पुरुषहरुको वर्चस्व रहेको हाम्रो समाज पुरुष प्रधान समाजको रुपमा परिचित छ । घरायासी कामकाजको साथै अन्य पेशामा महिलाको सहभागिता हुदाँहुदैं पनि समाजले महिलालाई पुरुष समान अधिकार दिन सकिरहेको छैन । यसै सन्दर्भमा यस कपिलवस्तु नगरपालिकामा गरिएको स्थलगत तथा घरधुरी सर्वेक्षणबाट प्राप्त तथ्याङ्क अनुसार यस क्षेत्रमा पनि घरमुलीको रुपमा महिला भन्दा पुरुषको नै बाहुल्यता रहेको देखियो । जस अनुसार ८८ प्रतिशत घर पुरुष प्रधान छ भने जम्मा १२ प्रतिशत घर महिलाद्वारा संचालित रहेको तथ्यांकले देखाएको छ । घरमुलीका रुपमा रहेका महिला तथा पुरुषको तथ्याङ्क तथा अवस्थालाइ तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं ३.७ घरमुलीको विवरण

क्र.सं.	लिङ्ग	परिवार संख्या	प्रतिशत
१	पुरुष	१०८६७	८८
२	महिला	१५१८	१२
जम्मा		**१२३८५**	**१००**

स्रोतः घरधुरी सर्वेक्षण २०७५

३.८ अपाङ्गताको आधारमा जनसंख्या विवरण (Population by Disability)

अपाङ्गता सम्बन्धी अवस्था पहिचानको लागि शारिरीक, दृष्टि बिहिन /कम दृष्टि भएका,बहिरा/ कम सुन्ने, दृष्टि बिहिन तथा बहिरा, बोल्न गाह्रे भएका, मानसिक अपाङ्ग, बौद्धिक रुपमा असक्त, बिविध अपाङ्गता भएका मानिसहरु पर्दछन । घरपरिवार र समुदायमा हुने गरेका हिंसा, आमा बाबु र अभिभावकको मृत्यु, कुपोषण, गरिवी, अशिक्षा, अज्ञानता तथा चेतनाको कमी, वालश्रमको बोझ, मानसिक असन्तुलन आदिका कारण बालबालिकाहरुमा सानो छँदा मात्र होइन ठुलो भए पछि पनि अपाङ्गता भएको पाईन्छ। यसै सन्दर्भमा कपिलवस्तु नगरपालिकामा २०७५ मा गरेको सर्वेक्षण बाट यहाँ रहेका जम्मा जनसंख्या ७५०६९ मध्य ७४५२२ जना अपाङ्गता नभएका मानिसहरु फेला परेका छन । शारिरिक अपाङ्गता भएका ३३५ जना छन । त्यसैगरी वौद्धिक अपाङ्गता भएकाको संख्या ७४ रहेको पाइएको छ भने दृष्टि बिहिनको संख्या (आखाँ नदेख्ने)४४ रहेको छ त्यसैगरी वोल्न, सुन्न नसक्ने वहिरा ३८ जना र स्वर वोलाई सम्वन्धी अपाङ्गता भएका मानिसहरुको संख्या २७ जना तथा मनोसामाजिक अपाङ्गता भएका २१ जना रहेका छन् भने ८ जना मात्र श्रवण दृष्टिविहिन रहेका मानिसहरु छन् । तलको तालिकामा अपाङ्गता सम्बन्धी जनसंख्याको विवरणलाई बिस्तृत रुपमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ३.८ अपाङ्गताको आधारमा जनसंख्या विवरण (Population by Disability)

अपांगताको प्रकार	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	जम्मा
अपाङ्गता नभएको	६९९८	७७२५	७२६८	७५९७	४५७४	७५८२	४७४६	४७१७	६६२०	५४६७	७७२२	३५०६	७४५२२
शारीरिक अपाङ्ग	३९	२५	४४	१८	१०	२४	१५	१६	४५	३०	५८	११	३३५
बौद्धिक अपांग	४	८	१०	७	५	८	२	६	३	१०	११		७४
दृष्टि विहिन (आँखा नदेख्ने)	४	३	४	२		३		४	१२	१	१०	१	४४
बोल्न तथा सुन्न नसक्ने (बहिरा)	२	७	१	२	३	२		१	१२		५	३	३८
स्वर बोलाई सम्बन्धी अपाङ्ग (भकभके)	६		२			२	५	२	३		६	१	२७
श्रवन दृष्टिबिहिन	४		१			२					१		८
मनोसामाजिक अपाङ्ग	५	८	२		१	१					३	१	२१
जम्मा	**७०६२**	**७७७६**	**७३३२**	**७६२६**	**४५९३**	**७६२४**	**४७६८**	**४७४६**	**६६९५**	**५५०८**	**७८१६**	**३५२३**	**७५०६९**

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण २०७५

स्तम्भचित्र नं: ३.१ अपाङ्गताको आधारमा जनसंख्या विवरणको (Population by Disability)

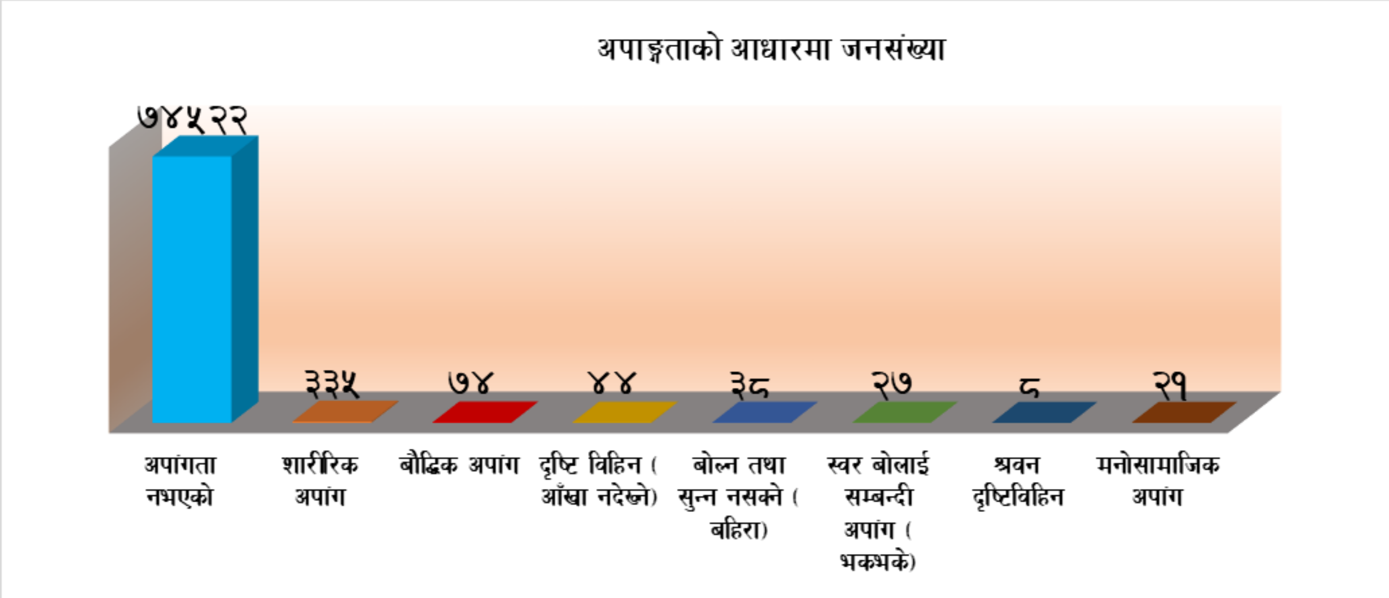

३.९ अपाङ्गता परिचय पत्र

नेपाली जनजीवनमा अपाङ्गता भएका मानिसहरु प्रति हुने गरेका असमानता, विभेद तथा दुर्व्यवहारलाई न्युनिकरण गर्न तथा अपाङ्गता भएका बालबालिका तथा मानिसहरुलाई समान अधिकार दिलाउनका निमित्त राज्यले यस्ता व्यक्तिहरुका लागि अपाङ्गताका अनुसार परिचय पत्र वितरण गर्ने व्यवस्था गरेको छ । सोहि अनुरुप अपाङ्गता परिचय पत्र लाई पनि विभाजन गरिएको छ । परिचय पत्रलाई रातो, निलो र हरियो गरी तीन प्रकारका रंगमा विभाजन गरिएको छ र यो अपाङ्गता अनुसार वितरण गर्ने गरेको छ। यसै क्रममा यस नगरपालिकामा पनि अपाङ्गता परिचय पत्र वितरण गर्ने कार्य निरन्तर चलिराखेको छ । यस नगरपालिका भित्र रहेका जम्मा ५४७ अपाङ्ग मध्य २२९ जनाले अपाङ्गता परिचय पत्र लिएको पाइएको छ भने ३१८ जना अपाङ्गता परिचय पत्र लिनबाट बञ्चित भएका छन् । यस सम्बन्धी विवरणलाई तलको तालिकामा र वृत्तचित्रमा प्रष्ट पारिएको छ ।

तालिका नं. ३.९ अपाङ्गता परिचय पत्र प्राप्त जनसंख्या सम्बन्धी विवरण

विवरण	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	जम्मा
छैन	४१	३४	२९	१४	६	२५	१३	२३	४७	१५	६२	९	३१८
छ	२३	१७	३५	१५	१३	१७	९	६	२८	२६	३२	८	२२९
जम्मा	६४	५१	६४	२९	१९	४२	२२	२९	७५	४१	९४	१७	५४७

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण २०७५

वृत्तचित्र नं. ३.२ अपाङ्गता परिचय पत्र प्राप्त जनसंख्या सम्बन्धी विवरण

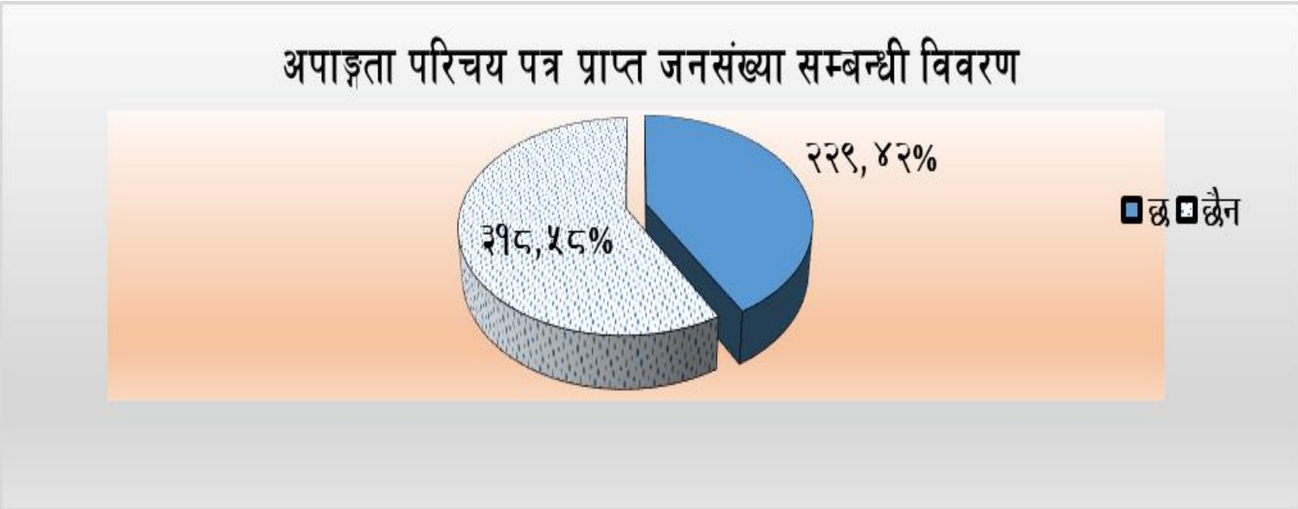

३.१० बसाई सराई सम्बन्धी विवरण

असल जीवन प्राप्तिका लागि चुलो नै सारेर एक ठाँउबाट अर्को ठाँउमा सर्ने प्रक्रियालाई वा भौगोलिक गतिशिलतालाई बसाँइ सराँइ भनिन्छ। यस प्रक्रियाले सामाजिक व्यवहार, सम्बन्ध तथा बिचारहरुमा समेत

थुप्रै परिवर्तन ल्याँउदछ । बसाई सराईले सामाजिक साँस्कृतिक परिवर्तनमा थप उर्जा प्रदान गर्दछ । सामाजिक, आर्थिक, राजनीतिक, भौगोलिक आदि थुप्रै कारणहरुले गर्दा मानिस आफु बसिरहेको स्थान छोडेर गन्तव्य स्थानमा जाने गर्दछन् जस्तै गाँउबाट शहर, गाँउबाट गाँउ, हिमाल र पहाडबाट तराई बसाई सराई गर्ने पद्धतिले समाजमा आमुल परिवर्तन ल्याएको देखिन्छ । यसै सन्दर्भमा यस नगरपालिकामा हालसाल (२०७४ सालमा) बसाई सरेर आउने मानिसहरुको संख्या १७७ रहेको छ भने बसाई सरी जानेको संख्या २९६ रहेको छ यसबाट कपिलवस्तु नगरपालिकामा बसाईसरी जानेको संख्या भन्दा बसाईसरी आउनेको संख्या कम देखिन आएको छ। प्रशासनिक रुपमा वसाई तथा सराइ गर्दा सम्वन्धित ठाँउमा गई दर्ता गराउनेको संख्या ४७३ रहेको छ। प्राप्त तथ्याङ्क तथा अध्ययनको आधारमा बसाई सराई विवरणलाई तलको तालिका र वृत्तचित्रमा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. ३.१० बसाई सराईको अवस्था

क्र.सं.	बसाई सराई	परिवार संख्या
१	गएको	२९६
२	आएको	१७७
	बसाई सराई दर्ता गराउनेको संख्या	**४७३**

वृत्तचित्र नं. ३.३ बसाई सराईको अवस्था

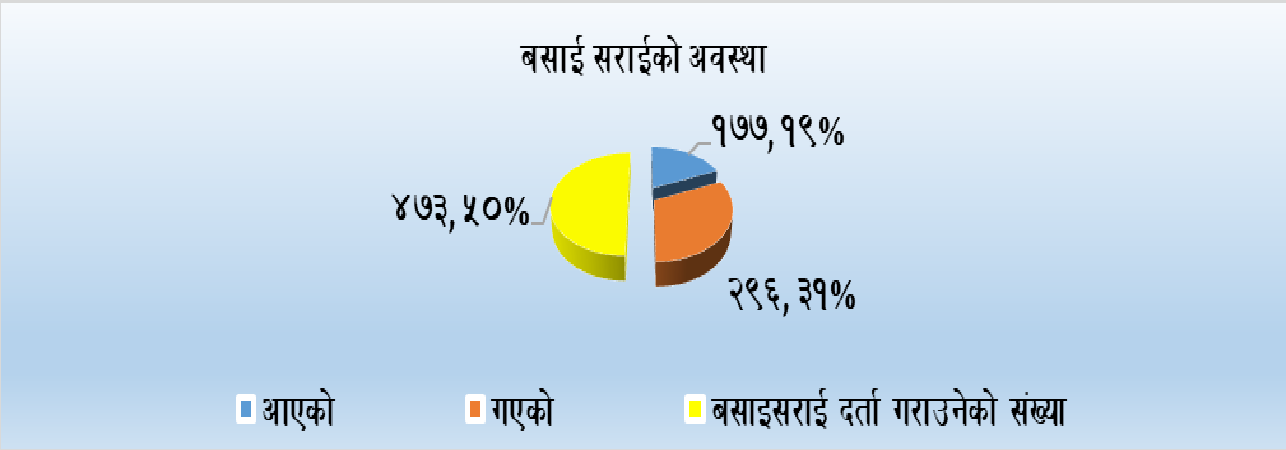

स्रोत: कपिलवस्तु नगरपालिका, स्थानीय पञ्जिकाधिकारी इकाई २०७५

३.११ व्यक्तिगत घटना सम्बन्धी विवरण

पञ्जिकरण तर्फ महत्वपूर्ण घटनाहरुवा जीवनसंग सम्बन्धित घटनाहरुको दर्ता गर्ने गरिन्छ । जसमा सम्बन्धित क्षेत्रमा एक निश्चित दिनहरुमा हुने र भएको कुनै पनि व्यक्तिको जन्म, मृत्यु, विवाह, बसाई सराई र सम्बन्ध बिच्छेद जस्ता घटनाहरुको लगत राखिँदै गईन्छ । विकसित देशहरुमा यो प्रकृयालाई अनिवार्य रुपमा लागु गरेको र जनताहरुले पनि सहजै दर्ता गराउने गरेको पाइन्छ तर हाम्रो जस्तो अविकसित देशमा यो प्रणालीलाई त्यति गहिरो रुपमा लिएको देखिदैंन । यसै सन्दर्भमा कपिलवस्तु नगरपालिकामा वि.सं. २०७४ सालमा जन्म दर्ता गराउनेको संख्या ३०६२ पाइयो भने मृत्यु दर्ता ५२८ जनाको गराएको देखिन्छ। त्यसैगरी सम्बन्ध बिच्छेदतर्फ दर्ता २ जोडीको भएको पाइयो। विवाह दर्ता तर्फ जम्मा १२५ जोडीको र बसाई सराई दर्ता जम्मा ४७३ जनाको भएको पाइएको छ । कपिलवस्तु नगरपालिकामा गरिएको अध्ययनबाट प्राप्त तथ्याङ्क अनुसार पञ्जिकरणको विवरणलाई तलको तालिकामा प्रष्ट पारिएको छ।

तालिका नं.३.११ पञ्जिकरणको विवरण

विवरण	जन्म दर्ता	मृत्यु दर्ता	सम्बन्ध बिच्छेद	विवाह दर्ता	बसाई सराई दर्ता
जम्मा	३०६२	५२८	२	१२५	४७३
पुरुष	१५८१	२८३			
महिला	१४८१	२४५			

स्रोत:कपिलवस्तुनगरपालिका,स्थानीयपंजिकाधिकारीकोकार्यालय

परिच्छेद चारः आर्थिक अवस्था

४.१ प्रमुख आर्थिक विवरण

आर्थिक विकासले सामाजिक र सांस्कृतिक परिवर्तनमा महत्वपूर्ण भुमिका खेल्दै सामाजिक परिवर्तनको गति र दिशालाई पथप्रदर्शन गर्दछ । राम्रो र मजबुद आर्थिक अवस्था भएको समाजमा नयाँ नयाँ परिवर्तनरुपी क्रियाकलापलाई सजिलै आत्मसाथ गर्न सकिन्छ । वास्तवमा सामाजिक क्रियाकलापको केन्द्रबिन्दु नै आर्थिक विकास हो । आर्थिक हैसियतकै आधारमा सामाजिक व्यवहार, मुल्य मान्यता, क्रियाकलाप, सम्बन्धको दायरा तथा अन्य अवस्थाको विकास हुन्छ । जब मानिस आर्थिक रुपले सम्पन्न हुन्छ तब शिक्षा, स्वास्थ्य, संचार, पोषण लगायतका क्षेत्रमा उसको पहुँच विस्तार हुन्छ । परिणाम स्वरुप समाजलाई हेर्ने वैज्ञानिक दृष्टिकोण र मान्यताको विकास हुन्छ । नयाँ मान्यता, संस्कार, व्यवस्था र व्यवहारलाई आत्मसात गर्न समाजका मानिसहरु घनिभुत भएर लाग्दछन् । जसले गर्दा सामाजिक परिवर्तनको गति तिब्र बन्दै जान्छ । यसरी आर्थिक विकासले सामाजिक परिवर्तनमा प्रमुख स्थान ओगटेको हुन्छ । यसै क्रममा कपिलवस्तु नगरपालिकाको आर्थिक विकासको विवरणलाई तल प्रस्तुत गरिएको छ ।

४.१.१ मुख्य पेशा सम्बन्धी विवरण

कुनै पनि ठाउँको आर्थिक अवस्था मजबुद हुनुमा त्यहाँका बासिन्दाहरुको मुख्य पेशाको महत्वपूर्ण भुमिका भए अनुरुप कपिलवस्तु नगरपालिकामा २०७५ मा गरिएको घरधुरी सर्वेक्षणको अध्ययन अनुसार यहाँका अधिकांश मानिसहरु कृषि तथा पशुपालन व्यवसायमा संलग्न रहेका छन् भने उद्योग तथा ब्यापार व्यवसाय, ज्याला मजदुरी जस्ता क्षेत्रमा पनि संलग्न रहेको पाईएको छ । जस अनुसार यस नगरपालिकाका २८.२ प्रतिशत मानिसहरुले कृषि तथा पशुपालन व्यवसाय अंगालेको पाईएकोछ भने नोकरीमा ३ प्रतिशत, व्यापार व्यवसायमा लाग्नेहरुको संख्या ३.३ प्रतिशत, ज्याला मजदुरीमा ७.३ प्रतिशत र गृहिणीमा २५.१ प्रतिशत साथै २०.४ प्रतिशत विद्यार्थी (अध्ययनरत) लगायत ६.४ प्रतिशत बेरोजगारीको संख्या रहेको देखिन्छ । यस वडाका मानिसहरुको पेशाको अवस्थालाई तलको तालिकामा देखाइएको छ ।

तालिका नंः ४.१.१ मुख्य पेशा (१० वर्ष भन्दा माथि)

क्र.सं.	पेशा	महिला	पुरुष	तेस्रो लिङ्गी	जम्मा	जम्मा प्रतिशत
१	कृषि तथा पशुपालन	५८६४	९२३१	३	१५०९८	२८.२
२	गृहिणी	१२७६२	६९९	२	१३४६३	२५.१
३	विद्यार्थी (अध्ययनरत)	४९८३	५९६७	२	१०९५२	२०.४
४	ज्याला मजदुरी	५९७	३३०७		३९०४	७.३
५	बेरोजगार	११८१	२२३६		३४१७	६.४
६	उद्योग तथा ब्यापार	१३०	१६४४	१	१७७५	३.३
७	नोकरी/जागीर	३६१	१२४३	१	१६०५	३
८	बैदेशिक. रोजगार	२०	१०९५		१११५	२.१
९	व्यवसायिक कार्य	३१	२२८		२५९	०.५
१०	अन्य	९६५	१०२५		१९९०	३.७
	जम्मा	**२६६७५**	**२६८९४**	**९**	**५३५७८**	**१००**

स्रोतः घरधुरी सर्वेक्षण २०७५

४.१.२ आर्थिक रुपले सक्रिय जनसंख्या विवरण (१५ देखि ६० वर्ष)

आर्थिक रुपले सक्रिय जनसंख्या भनेर सामान्यतया १५ देखि ६० वर्ष उमेर समुहका मानिसहरुको जनसंख्या भनेर बुझ्न सकिन्छ । यसै सन्दर्भमा कपिलवस्तु नगरपालिकामा गरिएको घरधुरी सर्वेक्षण अनुसार जम्मा जनसंख्या ७५०६९ मध्ये १५ देखि ६० वर्ष उमेर समुहका मानिसहरुलाई प्रश्न गर्दा १५ देखि ६० वर्ष उमेर समुहका कुल जनसंख्या ४५५९१ रहेको देखिन्छ जसमा महिला २१७४० तथा पुरुष २३८५१ रहेका छन् । यसबाट महिलाहरु पनि लगभग पुरुष सरह आर्थिक कृयाकलापमा सहभागि भएको देखिएको छ । आर्थिक रुपले सक्रिय जनसंख्याको विवरणलाई तलको तालिका तथा वृत्तचित्रमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ४.१.२ आर्थिक रुपले सक्रिय जनसंख्या विवरण

क्र.सं.	लिङ्ग	जनसंख्या विवरण	प्रतिशत
१	पुरुष	२३८५१	५२
२	महिला	२१७४०	४८
	जम्मा	**४५५९१**	**१००**

स्रोतः घरधुरी सर्वेक्षण २०७५

वृत्तचित्र नंः ४.१ आर्थिक रुपले सक्रिय जनसंख्या विवरण

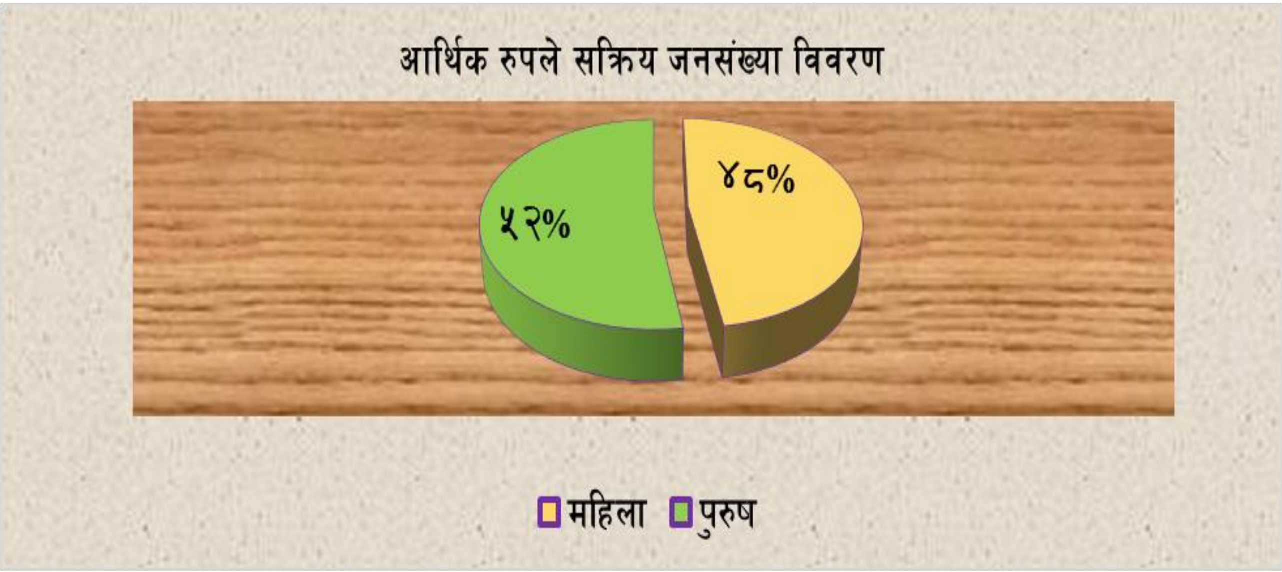

४.१.३ औसत आम्दानी विवरण

यस नगरपालिकाका मानिसहरुले विभिन्न पेशा व्यवसाय गरेर प्रति महिनाको आम्दानी जुटाउने गरेको पाईएको छ । यहाँका मानिसहरुको मासिक आम्दानीको अवस्थालाई तलको तालिकामा देखाइएको छ ।

तालिका नंः ४.१.३ औसत वार्षिक पारिवारिक आम्दानी

क्र.स	औसत मासिक पारिवारिक आम्दानी	घरपरिवार संख्या	प्रतिशत
१	१००० भन्दा कम	९७५६	७८.७७
२	१००० देखि २०००	३०३	२.४५
३	२००१ देखि ३०००	७१	०.५७
४	३००१ देखि ५०००	४८	०.३९
५	५००१ देखि १००००	६५	०.५२

क्र.स	औसत मासिक पारिवारिक आम्दानी	घरपरिवार संख्या	प्रतिशत
६	१०००० देखि १५०००	५६	०.४५
७	१५००० देखि २५०००	१३५	१.०९
८	२५००० भन्दा माथि	१९५१	१५.७५
	जम्मा	**१२३८५**	**१००**

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण २०७५

माथिको तालिकामा यस नगरपालिकाका बासिन्दाहरुको प्रति महिना आम्दानीको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । प्राप्त विवरण अनुसार नगरपालिकाका बासिन्दाहरुले मासिक रुपमा औषत रु १००० भन्दा कम कमाउनेको परिवार संख्या ९७५६ रहेको देखिन्छ जुन यस नगरपालिकाको कुल परिवार संख्याको ७८.७७ प्रतिशत हुन आउछ भने २५००० भन्दा माथिको औषत मासिक पारिवारिक आम्दानी गर्नेको परिवार संख्या १९५१ रहेको तथ्यांकले देखाएको छ । यो कुल जनसंख्याको १५.७५ प्रतिशत हुन आउछ । यस्तैगरी यस नगरपालिकाका मानिसहरुको औसत मासिक पारिवारिक आम्दानी क्रमश: १००० देखि २०००, २००१ देखि ३०००, ३००१ देखि ५०००, ५००१ देखि १००००, १०००० देखि १५००० र १५००० देखि २५००० घरपरविार संख्या र प्रतिसत क्रमश: ३०३ (२.४५%), ७१ (०.५७%), ४८ (०.३९%), ६५ (०.५२%), ५६ (०.४५%) र १३५ (१.०९%) रहेको छ । यस नगरपालिकाका कुल घरपरिवार संख्या को ८२.७ प्रतिशत घरपरिवारको आम्दानी दैनिक उपभोग्य सामाग्रीमा नै खर्च हुने र बाँकी १७.३ प्रतिशत घरपरिवारको आम्दानीबाट केही रकम बचत हुने तथा परिवार खर्चमा कुनै कठिनाई नहुने तथ्यांकले देखाएको छ । यसबाट यहाँका बासिन्दाहरुको औसत वार्षिक आम्दानीको तथ्यांक अध्ययन गर्दा आम्दानीमा असमानता रहेको देखिएको छ । व्यापार व्यवसायको कमी, खेतीको असमान वितरण, चेतना र प्राविधिक ज्ञानको कमी आदि कारणले गर्दा यस नपाको मासिक आय स्तर कम भएको हो । आय कम भएका कारण नै मानिसहरुले अत्यावश्यक वस्तुहरुमा पनि कटौती गर्ने हुनाले यसका लागि सिपमुलक तालिम, शिक्षाको प्रचुरतम प्रचारप्रसार तथा आय आर्जनका वैकल्पिक उपायको खोजी गर्न पनि त्यत्तिकै आवश्यक देखिन्छ ।

४.१.४ औसत खर्च तथा बचत विवरण

यस नगरपालिकाका अधिकांश परिवारको बचतको अवस्था प्राय कम नै रहेको छ । छिमेकी देश भारतको सिमाना नजिकै यो नगरपालिका रहेको हुँदा भारतका धेरै नागरिक यस ठाउँमा व्यापार व्यवसाय तथा रोजगारीका लागि आउने गरेको हुँदा यहाँको स्थानीय व्यापार व्यवसायमा नकारात्मक प्रभाव परेकोले यहाँका बासिन्दाहरुको बचत कम भएको हुनसक्ने तथ्यांकले देखाएको छ । यसैगरी यहाँका ९४९५ घरपरिवारले बचत नगर्ने देखिएको छ भने २१०१ घरपरिवारले रु १०००० भन्दा माथि बचत गर्ने गरेको पाइएको छ । औषत मासिक पारिवारिक बचतको आधारमा परिवार संख्याको अवस्था निम्नानुसार रहेकोछ ।

तालिका नं: ४.१.४ औसत वार्षिक पारिवारिक खर्च

क्र.स	औषत मासिक बचत	संख्या	प्रतिशत
१	शुन्य	९४९५	७६.६७
२	५०० देखि १०००	४४२	३.५७
३	१००१ देखि २०००	१६२	१.३१
४	२००१ देखि ३०००	४४	०.३६
५	३००१ देखि ५०००	५६	०.४५
६	५००१ देखि १००००	८५	०.६९

क.स	औषत मासिक बचत	संख्या	प्रतिशत
७	१०००० भन्दा माथि	२१०१	१६.९६
	जम्मा	**१२३८५**	**१००.००**

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण २०७५

४.१.५ खाद्यान्न सुरक्षाको अवस्था

यस नगरपालिकाका अधिकांश मानिसहरुको मुख्य पेशा भनेको कृषि हो । कृषि पेशा भित्र जमिनमा खेतीपाती गर्ने वा पशुपालन व्यवसाय गर्ने दुवै क्षेत्रहरु पर्दछन् । अत: यस नगरपालिकाको माटो उर्वर भएको कारण यहाँका मानिसहरुलाई कृषि पेशामा लाग्दा खान लगाउन भने समस्या नरहेको देखिन्छ । खाद्यान्न उपलब्धताको स्थितिलाई हेर्दा यस नगरपालिकाका बाह्रै महिना खान पुग्ने र बचत सम्म हुने परिवारको संख्या ४९८२ रहेको छ । त्यसैगरी ६०१ परिवारलाई आफ्नो उत्पादनले ६ महिना भन्दा बढी खान पुग्दैन भने ४६८ परिवारलाई आफ्नो उत्पादनले ३ महिना भन्दा बढि खान नपुग्ने देखिन्छ भने आफ्नो उत्पादन नहुने परिवार संख्या ३३९६ रहेको छ । तलको तालिकामा यस सम्बन्धी विवरणलाई देखाइएको छ ।

तालिका नं: ४.१.५ खाद्यान्नको अवस्था सम्बन्धी विवरण

कृषि उत्पादन बाट खान पुग्ने	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	जम्मा
वर्षभरि नै पुग्ने र बचत सम्म हुने	७२	१८१	४३३	५६३	४३७	६०३	३२५	२२५	५७७	६१८	४३३	५१५	४९८२
१० -१२ महिना सम्म	८५	१८१	१८४	१२३	२७४	३५४	१६७	१५५	१८१	३०	२६७	५२	२०५३
७ -९ महिना सम्मा	२९	७५	१०७	१२६	२५	६१	४९	१५३	१०५	४८	८२	२५	८८५
४ -६महिना सम्मा	४३	११६	४२	८०	९	३०	२८	४७	१०८	४०	४९	९	६०१
३ महिना भन्दा कम	३८	१२३	२९	१५	१०	१७	१५	३८	७९	५१	३४	१९	४६८
उत्पादन गर्दिन /छैन	७८४	५३१	५६५	१६९	२०९	२४५	४६	८९	१८८	१११	२४१	२१८	३३९६
जम्मा	**१०५१**	**१२०७**	**१३६०**	**१०७६**	**९६४**	**१३१०**	**६३०**	**७०७**	**१२३८**	**८९८**	**११०६**	**८३८**	**१२३८५**

श्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण २०७५

४.२ आवास संरचना विवरण

मनिसहरुले आफ्नो आर्थिक अवस्था अनुसार आफु बस्ने घर बनाए अनुरुप यस नगरपालिकाको कूल परिवार संख्या १२३८५ मध्ये ८८०४ घर परिवार आर सिसि ढलान गरेको घरमा बस्ने गरेको पाइएको छ भने फुस वा खरको छाना भएको घरमा बस्ने परिवार संख्या १४५९ रहेको छ। त्यसैगरी टायल, टिन वा ढुङ्गाको छाना भएको घरमा बस्ने घर परिवार संख्या १३६२ रहेको छ । यहाँका अधिकांश मानिसहरु आर सिसि ढलान भएको घरमा बस्ने गरेका छन् भने सबैभन्दा कम ७२ घर परिवार संख्या माटोको छाना भएको घरमा बस्ने गरेको तथ्याङ्कले देखाएको छ। तलको तालिकामा घरको छानाको प्रकार सम्बन्धी विवरण लाई प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं: ४.२ घरको छानाको प्रकारको आधारमा घरपरिवारको विवरण

क.सं.	घरको छानाको प्रकार	जम्मा
१	आर .सी .सी ढलान भएको	८८०४
२	फुस वा खरको छाना भएको	१४५९
३	टाएर वा ढुगांको छाना भएको	१३६२

क.सं.	घरको छानाको प्रकार	जम्मा
४	जस्ता च्यादर छाना भएको	५८८
५	काठको छाना भएको	८९
६	माटोको छाना भएको	७२
७	अन्य	११
जम्मा		**१२३८५**

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण २०७५

स्तम्भचित्र नं. ४.२. घरको छानाको प्रकारको आधारमा घरपरिवारको विवरण

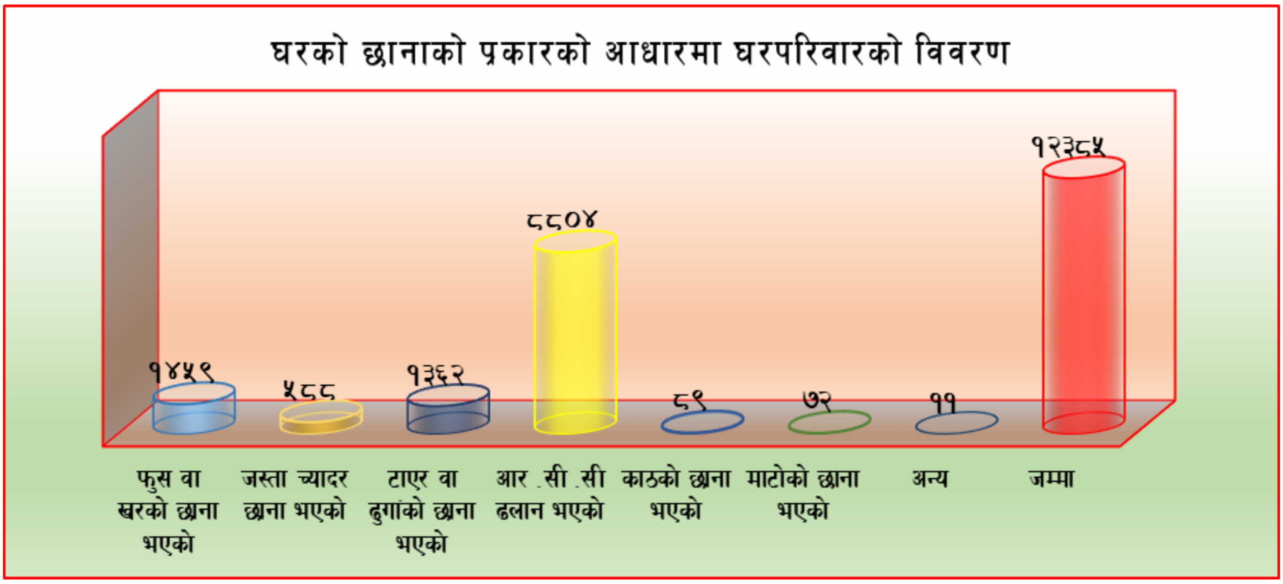

४.२.१. घरको स्वामित्वको आधारमा घरपरिवार संख्या

कपिलवस्तु नगरपालिकामा घरको स्वामित्वको आधारमा घरपरिवार संख्यालाई हेर्दा आफ्नै स्वामित्वमा घर भएको परिवार संख्या ११९९९ रहेका छन् । यो संख्या कुल घरपरिवार संख्याको ९६.८८ प्रतिशत हुन आउछ भने भाडामा बस्ने घरपरिवारको संख्या २०६ रहेको छ र यो १.६६ प्रतिशत हो । यस्तैगरी यस नगरपालिकामा संस्थागत, सार्वजनिक र अन्य स्वामित्वमा भएको घरपरिवार संख्या क्रमश: ४, १५३ र २३ रहेको छ र यो ०.०३, १.२४ र ०.१९ प्रतिशत हो । यस सम्बन्धी विस्तृत विवरण तलको तालिका तथा स्तम्भचित्रमा देखाइएको छ ।

तालिका नं: ४.२.१. घरको स्वामित्वको आधारमा घरपरिवार संख्या

क.सं.	घरको स्वामित्वको प्रकार	घरधुरी सर्वेक्षण २०७५	
		संख्या	प्रतिशत
१	नीजि/आफ्नो	११९९९	९६.८८
२	भाडामा	२०६	१.६६
३	सार्वजनिक	१५३	१.२४
४	संस्थागत	४	०.०३
५	अन्य	२३	०.१९
जम्मा		**१२३८५**	**१००.००**

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण २०७५

स्तम्भचित्र नं: ४.३ घरको स्वामित्वको आधारमा घरपरिवार संख्या

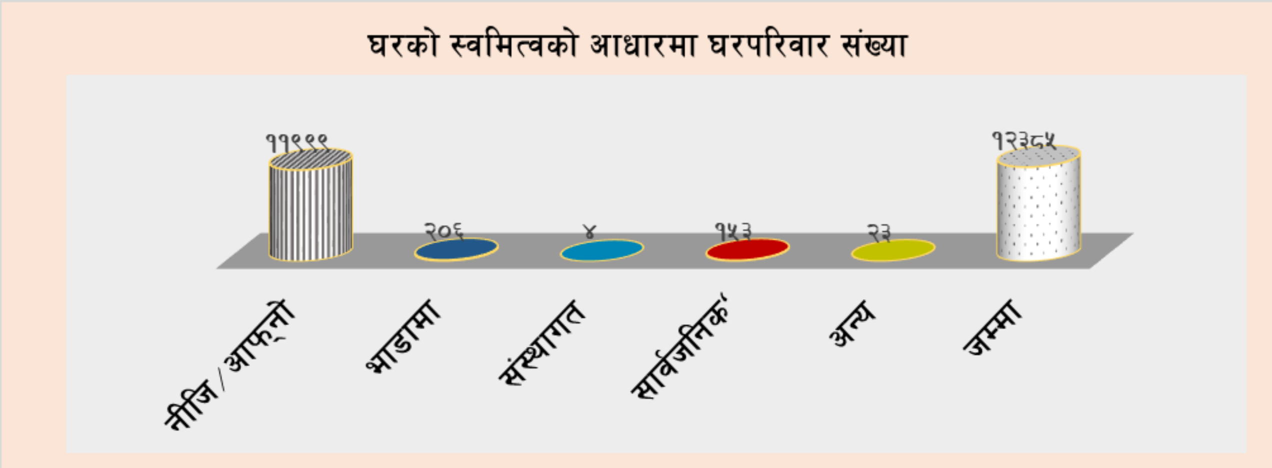

४.२.२. घरको जगको प्रकारका आधारमा घरपरिवार संख्या सम्बन्धी विवरण

यस नगरपालिकाका कुल घरधुरी संख्या १२३८५ मध्ये सबैभन्दा बढि ७०८५(५७.२१) घरको जगमा सिमेन्ट र ढुङ्गाको प्रयोग गरेको पाइएको छ भने सबैभन्दा कम लोड बेरिङ्गको ३४८ (२.८१) प्रयोग गरेको पाइएको छ । यस सम्बन्धी विस्तृत विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं.४.२.२. घरको जगको प्रकारका आधारमा घरपरिवार संख्या सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	घरको जगको प्रकार	घरपरिवार संख्या	प्रतिशत
२	सिमेन्ट र ढुङ्गा	७०८५	५७.२१
१	माटो र ढुङ्गा	२९४९	२३.८१
३	फेम स्ट्रक्चर	१०२७	८.२९
५	काठको खम्बा	८७९	७.१०
४	लोड बेरिङ्ग	३४८	२.८१
६	अन्य	९७	०.७८
	जम्मा	**१२३८५**	**१००**

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण २०७५

स्तम्भचित्र नं. ४.४ घरको जगको प्रकारका आधारमा घरपरिवार संख्या सम्बन्धी विवरण

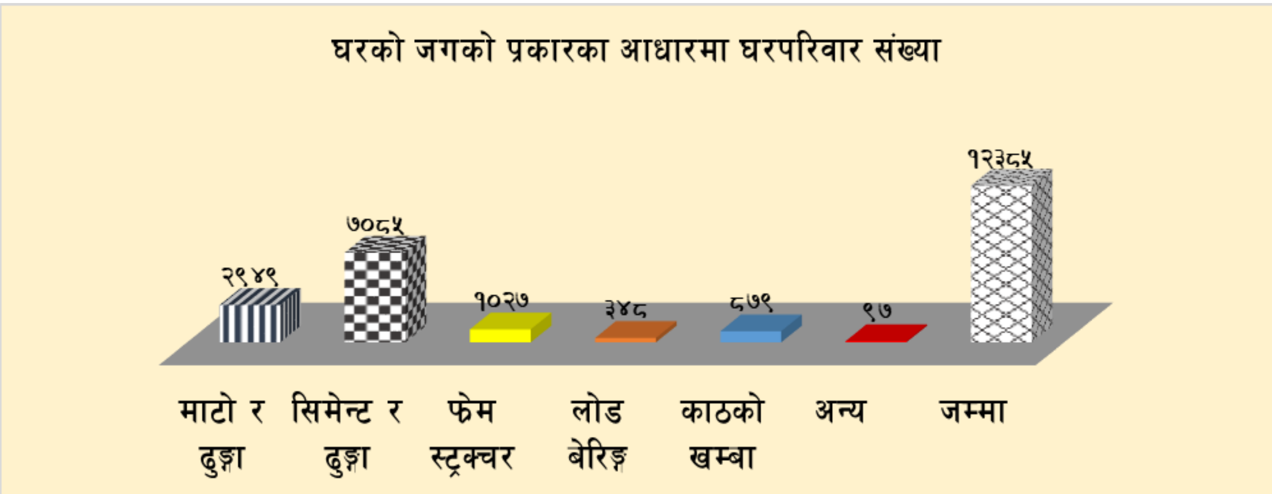

४.२.३. मापदण्ड अनुसारको घर बनावटको अवस्था

नेपालमा २०७२ साल बैशाख १२ गते गएको महाभुकम्पबाट देशका अधिकांश क्षेत्रहरु प्रभावित भएकाले भुकम्पबाट हुने क्षतिलाई न्युनिकरण गर्नका निमित्त राज्यले घर बनाउदा विभिन्न मापदण्डहरु अपनाउनुपर्ने नियम बनाएको छ । यसै मापदण्डमा रहि हाल घर निर्माण गर्ने क्रम बढी राखेको अवस्थामा कपिलवस्तु नगरपालिकाले पनि यहाँका बासिन्दाहरुलाई सोही मापदण्डमा घर निर्माण गर्न प्रोत्साहन गरेको छ । यस सम्बन्धी विस्तृत विवरण तलको तालिकामा देखाइएको छ ।

तालिका नं. ४.२.३ मापदण्ड अनुसारको घर बनावटको अवस्था

भवन मापण्ड	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	जम्मा
छैन	५६४	९३३	५३३	६४१	९५०	१२४८	६२५	७०३	११७६	७७५	८९६	८१३	९८५७
छ	४८७	२७४	८२७	४३५	१४	६२	५	४	६२	१२३	२१०	२५	२५२८
जम्मा	**१०५१**	**१२०७**	**१३६०**	**१०७६**	**९६४**	**१३१०**	**६३०**	**७०७**	**१२३८**	**८९८**	**११०६**	**८३८**	**१२३८५**

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण २०७५

वृत्तचित्र नं. ४.५ मापदण्ड अनुसारको घर बनावटको अवस्था

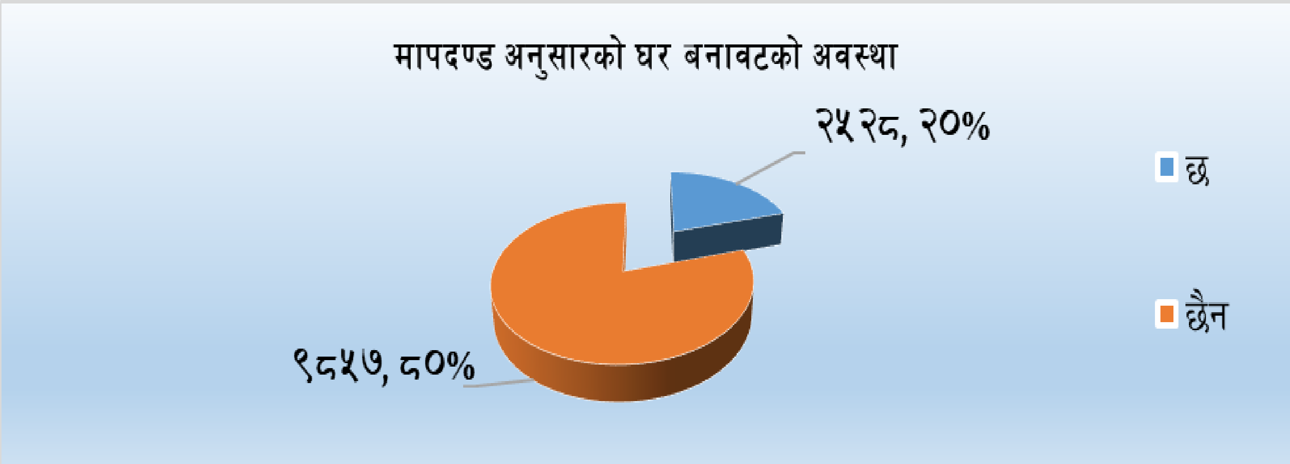

४.२.४ घरको बनावटका आधारमा भुकम्प प्रतिरोधी घरको अवस्था

२०७२ साल बैशाख १२ गतेको महाभुकम्पले नेपालका अधिकांश पहाडी जिल्लामा प्रभाव पारेको थियो । यसै क्षतिलाई मनन गर्दै देशका हेरक जिल्ला तथा नगरमा भुकम्प प्रतिरोधी घर निर्माण गर्ने क्रम बढेको छ । यस नगरपालिकाका बासिन्दाहरुले पनि भुकम्प प्रतिरोधी घर निर्माण गर्न थालेको पाईएको छ । जस अनुसार घरको बनावटका आधारमा यस नगरपालिकामा भुकम्प प्रतिरोधी घर निर्माण गर्ने मानिसहरुको संख्या १५४५ रहेको छ भने १०८४० घर भुकम्प प्रतिरोधी नभएको पाईएको छ । साथै सबैभन्दा बढी भुकम्प प्रतिरोधी घर वडा नं. ३ मा ७२१ घरहरु रहेका छन भने सबैभन्दा कम २ वटा घर वडा नं. ५ मा रहेको सर्वेक्षणले देखाएको छ । यस्तैगरी सबैभन्दा बढी भुकम्प प्रतिरोधी नभएको घर वडा नं.६ मा रहेका छन भने सबैभन्दा कम वडा नं ७ मा रहेका छन । घरको बनावटका आधारमा भुकम्प प्रतिरोधी घरको अवस्था सम्बन्धी विवरणलाई वडागत रुपमा तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ४.२.४ वडागत रुपमा घरको बनावटका आधारमा भुकम्प प्रतिरोधी घरको अवस्था

भूकम्प प्रतिरोधी	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	जम्मा
छैन	८७८	१०७४	६३९	१०७३	९६२	१२८१	३१६	६७९	११७६	८५०	१०७७	८३५	१०८४०
छ	१७३	१३३	७२१	३	२	२९	३१४	२८	६२	४८	२९	३	१५४५
जम्मा	**१०५१**	**१२०७**	**१३६०**	**१०७६**	**९६४**	**१३१०**	**६३०**	**७०७**	**१२३८**	**८९८**	**११०६**	**८३८**	**१२३८५**

स्रोतः घरधुरी सर्वेक्षण २०७५

वृत्तचित्र नं. ४.६ घरको बनावटका आधारमा भुकम्प प्रतिरोधी घरको अवस्था

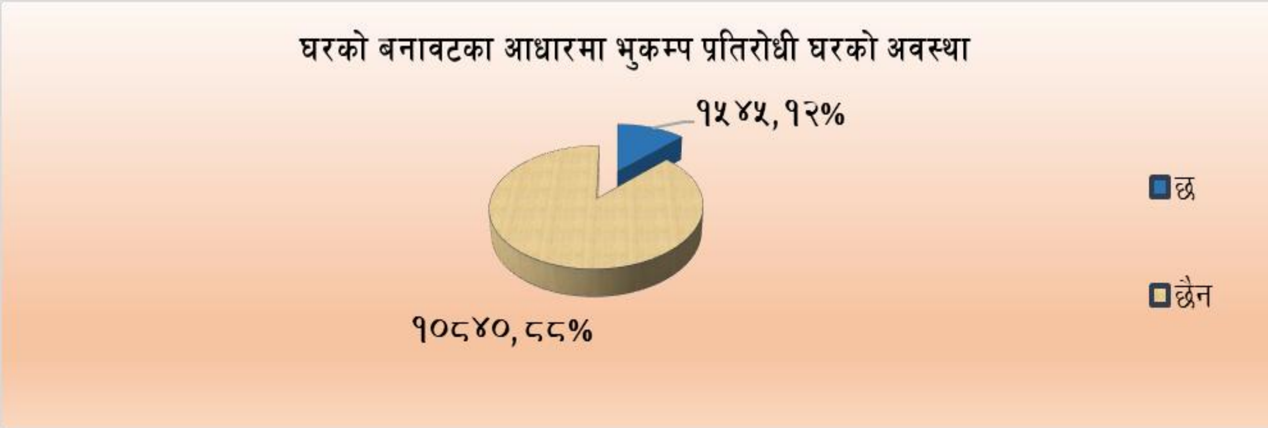

४.३. वैदेशिक रोजगारीमा गएकाहरुको विवरण

रोजगारीको अवस्थाले कुनै पनि स्थानको आर्थिक विकासमा महत्वपूर्ण सहयोग पुऱ्याउने गर्दछ । यस्ले मानिसहरुलाई सवल र सक्षम पनि बनाउने गर्दछ । रोजगारी स्वदेशमा गरिने र विदेशमा गरिने गरी दुई प्रकारका हुन्छन । विदेशी नोकरीले वैदेशिक मुद्रा आर्जनमा सहयोग पुऱ्याउने गर्दछ । यस ठाउँमा वैदेशिक रोजगारीमा गएका जनसंख्याहरुको अवस्थालाई हेर्दा विदेश जाने महिलाहरुको संख्या २७४ रहेको छ भने पुरुषको संख्या ३१०७ र तेस्रो लिङ्गीको संख्या १४ गरेर जम्मा ३३९५ संख्या रहेको छ । यस सम्वन्धी विवरणलाई तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नंः ४.३ रोजगारीको लागि बिदेश जानेको विवरण तथा वेरोजगारीको अवस्था

विदेश गएकाको संख्या			
महिला	**पुरुष**	**तेस्रो लिङ्गी**	**जम्मा**
२७४	३१०७	१४	३३९५

स्रोतः घरधुरी सर्वेक्षण २०७५

४.४ वर्तमान भू–उपयोग सम्बन्धी विवरण

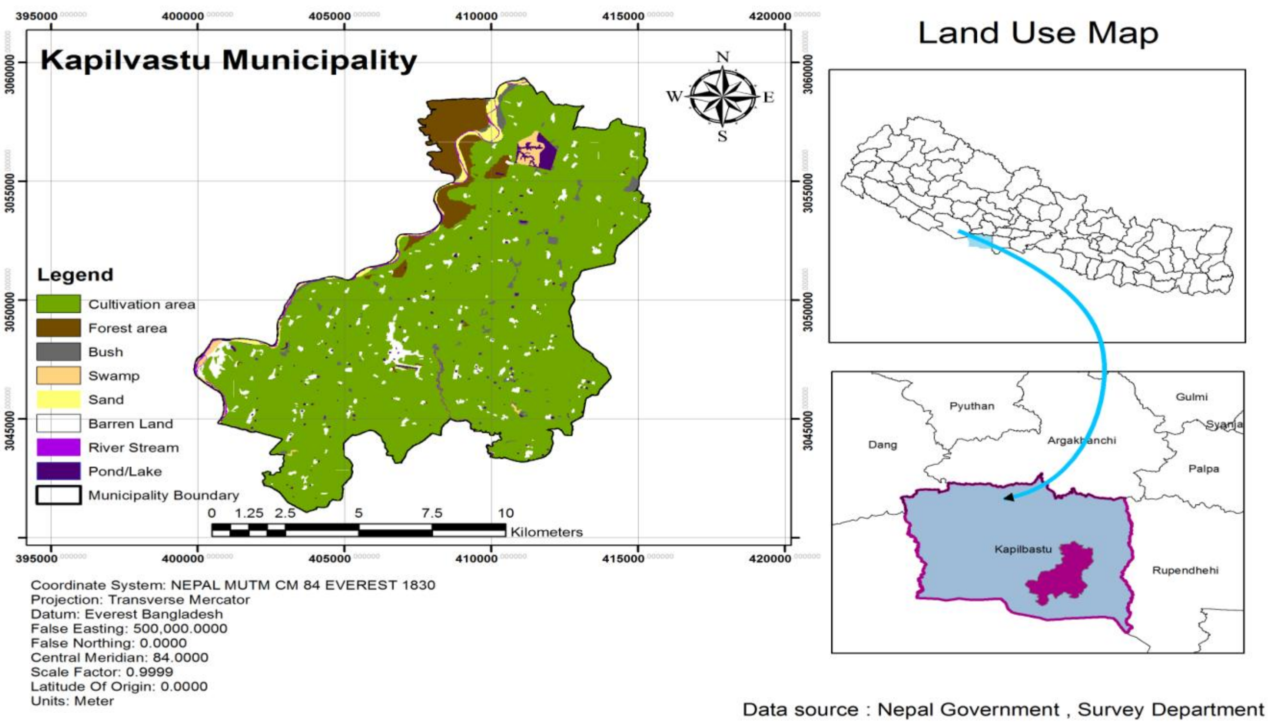

भू–उपयोग सम्बन्धी विवरण हेर्दा कपिलवस्तु नगरपालिकाको जम्मा क्षेत्रफल १३६.९१ वर्ग कि.मी. रहेको छ । जसमध्ये कृषि क्षेत्रले ११७.१ वर्ग कि.मी क्षेत्रफल ओगटेको छ भने वन क्षेत्रले ७.१०९६ वर्ग कि.मी ओगटेको छ । यसैगरी घाँसे मैदानको क्षेत्रफल ३.०४५२ वर्ग कि.मी रहेको छ । यस नगरपालिकाको भु-उपयोग सम्बन्धी विवरण तथा तथ्याङ्कलाई तलको तालिकामा प्रष्ट पारिएको छ ।

तालिका नः ४.४ भू -उपयोग सम्बन्धी विवरण

विवरण	वर्ग कि.मी
कृषि क्षेत्र	११७.१
वन क्षेत्र	७.१०
घाँसे मैदान	३.०४
बाझो क्षेत्र	३.५४
बलौटे क्षेत्र	२.१०
ताल/पोखरी	१.५२
सिम्सार क्षेत्र	०.७८
नदिनाला	०.८२
अन्य	०.८६
जम्मा	**१३६.९१**

स्रेतः जि.आई.एस. नक्सांकन २०७५

४.५ कृषि तथा पशु विकास

कृषि, पशुपालन, माछा, माहुरी तथा रेशमपालन व्यवसाय लाई यहाँका ग्रामिण जनसमुदायले जीवनको आधार बनाएका छन् । कृषि र पशुपालन एकअर्कोमा अन्तर सम्बन्धित छन् । किनकि खेतीपातीका लागि ग्रामिण भेगमा गाईवस्तुको मल प्रयोग गरिन्छ । मल नभएमा उत्पादन नहुने भएकाले जग्गाजमिन धेरै भएका किसानहरुले पशुपालन गरेको पाइन्छ । खेतिपातिबाट वस्तुलाई पराल पनि हुने हुदा र गोरु

राँगाबिना खेतिपाति असम्भब भएकाले ग्रामिण भेगमा धेरै मानिसहरुले कृषि तथा पशुपालनलाई मुख्य पेशा तथा व्यबसायको रुपमा अंगालेको पाइन्छ ।

तालिका न:४.५ माछा, माहुरी तथा रेशमपालन सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	विवरण	संख्या	क्षेत्रफल/उत्पादन
१	माछापालन	५२	९.१५हेक्टर
२	मौरीघार	६	-
३	रेशमखेती	३	६०००० के.जी

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण २०७५

४.६ सिंचाइ सुविधाको उपलब्धता विवरण

यस नगरपालिकाका प्राय वडाहरुमा व्यवस्थित तथा आधुनिक सिंचाई पुर्वाधारको सुविधा रहेको देखिदैन र हालसम्म पनि यहाँ बसोवास गर्ने बासिन्दाहरुले परम्परागत रुपमा नै पुराना राजकूलो, खोला, कुल कुलेसा हरुको सहायताबाट सिंचाई गरेको देखिन्छ । यस क्षेत्रमा बढ्दो जनसंख्यासँगै कृषियोग्य जमिन मासिदै गएको अवस्थामा कृषियोग्य जमिनलाई बचाइ राखी व्यवस्थित सिंचाईको प्रक्रियालाई अवलम्बन गरी भएका सिंचाइका स्रोतबाट आधुनिक सिंचाई प्रणाली अपनाउनु पर्ने आवश्यकता रहेको छ । सिंचाइ सम्बन्धी विवरणलाई तलको तालिकामा देखाईएको छ ।

तालिका नं: ४.६ सिंचाइ सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	सिंचाई योजनाहरुको नाम	स्थान
१	बणगंगा सिंचाई आयोजना	क.व. न. पा.
२	दोहोनी सिंचाइ प्रणाली	क.व. न. पा., ८
३	लम्तिया सिंचाई योजना	क.व. न. पा., ६
४	वेल वर्गदी सिंचाई योजना	महाराजगंज, कपिलवस्तु
५	निग्लिहवा वेलहवा सिंचाई योजना	क.व. न. पा., १०
६	घघवा सिंचाई योजना	महाराजगंज, कपिलवस्तु
७	स्वतना नाला सिंचाई योजना	क.व. न. पा., ४
८	दो मुहनवा कञ्चनिया नाला सिंचाई योजना	क.व. न. पा., २
९	वर्गदा पररिया लिफ्ट सिंचाई योजना	क.व. न. पा., १

स्रोत: सिंचाई विकास डिभिजन, कपिलवस्तु

४.७ कृषि उत्पादन सम्बन्धी विवरण

यस नगरपालिकाको भौगोलिक धरातलीय स्वरुप अनुसार स्थान विशेष विभिन्न प्रकारको माटो पाईन्छ । तथापि अधिकांश भू-भागमा चिम्ट्याइलो दोमट माटोको बाहुल्यता रहेकोले धान, मकै, गहुँ, आलु, भटमास, केरा, मेवा, कोदो, दलहन, गहत, मस्याङ, मास, रहर, वर्षे फलफूल, आँप आदि बालीहरु उत्पादन गरिन्छ । यो क्षेत्र कृषिको लागि अत्यन्तै उपयुक्त क्षेत्र हो । यस क्षेत्रमा लगाईने मुख्य बालीहरुमा धान, गँहु, मकै, तरकारी बाली, तेलहन, नगदे तथा दलहन बाली पर्दछन् । यसै गरी तरकारी बाली अर्न्तगत काउली, प्याज, आलु जस्ता खेतीहरु लगाएको देखिन्छ भने मास, मसुरो जस्ता दलहन बाली पनि लगाउने गरिएको छ । विशेषगरी यस नगरपालिकामा लगाईने प्रचलित उन्नत जातका बालीहरुको विवरणलाई तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं: ४.७ नगरपालिकामा प्रचलित वालिका उन्नत जातहरु

क्र.सं.	वालीको नाम	प्रचलित जात
१.	धान	रामधान, साभा मन्सुली, कालानमक, सावित्री, राधा ४, ६४४४, लोकनाथ, गोरखनाथ, गोल्डेन मन्सुली, मयुर, सिन्दुर, मोती साभा, महिमा, कबेला, हर्दिनाथ, सख्खा-३, साभा सव-१, स्वर्ण सब-१
२.	गहुँ	वि. एल.१०२२, एन.एल. २९७, यु.पी. २६२, भृकुटी, गौतम, विजय, पि. वि. डब्लु ३४३, माल्वी, आर. आर. २१, भाष्कर, सिद्धार्थ
३.	मकै	रामपुर कम्पोजिट, अरुण २, लोकल, गौरव, रामपुर पहेलो, मुरली
४	जौ	लोकल
५	मसुरो	खजुरा १, सिम्रिक, शिखर, शितल, सिमल, आई. एल.एल.७७२३
६	चना	अवरोधी
७	केराउ	अर्किल, लोकल
८	मास	कल्याण
९	रहर	बहार,बागेश्वरी, मानक
१०	तोरी	प्रगति, प्रिती, विकास, उन्नति, सुर्खेत लोकल, मोरङ्ग लोकल
११	आलस	लोकल
१२	सूर्यमुखी	मनिषा, एन एस एच ३६
१३	बदाम	लोकल

स्रोतः जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, कपिलवस्तु

४.८ मौसमी पात्रो

यो क्षेत्र कृषि उत्पादकत्व बढी हुने क्षेत्र हो । नगदेबाली, तेलहन बाली, दलहन बाली, धान, गहुँ आदि खेती हुने यो स्थानमा कृषकहरु मौसमी खेती गर्नुका साथै बे-मौसमी खेती पनि गर्दछन् । यस नगरपालिकामा उत्पादन हुने बाली तथा खेती लगाउने मौसम सम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा देखाइएको छ ।

तालिका नं: ४.८ मौसमी पात्रो

विवरण	बैशाख	जेष्ठ	आषाढ	श्रावण	भाद्र	आश्विन	कार्तिक	मंसिर	पौष	माघ	फाल्गुण	चैत्र
अन्नबाली लगाउने												
क) धान		→	→	→								
ख) गँहू								→	→			
ग) मकै	→	→										
अन्नबाली भित्र्याउने												
क) धान						→	→	→				
ख) गँहू	→											

विवरण	बैशाख	जेष्ठ	आषाढ	श्रावण	भाद्र	आश्विन	कार्तिक	मंसिर	पौष	माघ	फाल्गुण	चैत्र
ग) मकै				⟶								

४.९ पशुपन्छीजन्य उत्पादन सम्बन्धी विवरण

पशुपालन यस नगरपालिकाका ग्रामिण क्षेत्रका मानिसहरुको मुख्य पेशा हो । आफुलाई चाहिने दुध उपभोग गरी बाँकी रहेको दुध विभिन्न डेरीहरुमा बिक्री गरी आय आर्जनको राम्रो श्रोत बन्नुका साथै बालीमा लगाउने मलको आपूर्तिमा पनि यसले मद्दत पुऱ्याएको छ । यस नगरपालिकामा मुख्यगरी पालन हुने पशुहरु यस प्रकार छन् ।

गाई : कृत्रिम गर्भाधान तथा उन्नत साढेको प्रयोगले स्थानीय गाईहरुमा क्रस ब्रिडिङ भइ स्थानीय गाईहरुको संख्या घटेपनी उन्नत जातको संख्या भने बढ्दो छ ।

भैसी : गाईको तुलनामा भैसीको व्यवस्थापन गर्न कठिनाई हुने भएकोले भैसी पालनको क्रम घट्दो देखिन्छ साथै शहरन्नोमुख गाउँहरुमा जग्गा जमिनहरु घडेरीको रुपमा विकास भइरहेकोले पशुको संख्यामा वृद्धि हुन सकेको छैन ।

बाखा : मासुको लागि खसी बोका उत्पादन भइरहेका कारण बाखा पालनमा कृषकको आकर्षण देखिन्छ । साथै यस नगरपालिकामा बाखा पालनको लागि सुहाउँदो वतावरण भएको कारण बाखा पाल्ने गरेको पाईन्छ

बंगुर : शहरी क्षेत्रमा खेर गइरहेका खाद्य वस्तुहरुको सदुपयोग हुने, सानो क्षेत्रमा पनी पाल्न सकिने, शारिरीक तौल छिटो वृद्धि हुने भएकोले बंगुर पालन गर्ने किसानको संख्या धेरै छ ।

कुखुरा : मासु खानको लागि कुखुराको बजार माग बढिरहेको हुदा यहाँका बसिन्दाहरु पनि कुखुरा पालन तर्फ आर्कषक बनेको पाइन्छ । यी बाहेक यस नगरपालिकामा हाँस, खरायो, आदि पनि पालन गरिन्छ ।

४.१० खाद्यान्न बालीमा लाग्ने रोग तथा किरा

साधारणतया यस नगरपालिका भित्र तरकारी वाली, फलफुल तथा खाद्यान्न वालिमा विभिन्न रोग तथा किरा लाग्ने गरेको पाईएको छ । खासगरी यहाँका विभिन्न वडा तथा वस्तीहरुमा तरकारीमा लाग्ने रोगहरुमा विशेषगरि झुसिले किरा, धमिरा, लाही, तथा गवारो राते जस्ता रोग देखा परेको छ भने फलफुल खेति तर्फ लाग्ने रोगमा लाई, खुम्रे, डडुवा, ढुसी, सुन्तलाको पात पहेलो हुनु, सिरुस, फल झर्ने, फल कुहिने तथा फुल झर्ने जस्ता रोग लाग्ने गरेको देखिन्छ । खाद्यान्न वालीमा फट्याङग्रा, गबारो, फड्के, फौजी कीरा, पतेरा आदी जस्ता रोगहरु लाग्ने गरेको देखिन्छ । बिभिन्न खाद्यवालीमा लाग्ने विभिन्न रोग किरा सम्बन्धी विवरणलाई तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं: ४.१० खाद्यान्न वालीमा लाग्ने रोग तथा किरा

क्र.सं.	बाली	प्रमुख रोगको नाम	प्रमुख किराको नाम
१	धान	खैरा रोग, ब्लाष्ट	फट्याङग्रा, गबारो, फड्के, फौजी कीरा, पतेरो
२	मकै	जरा कुहिने	गवारो
३	गँहु	सिंदुरे, कालोपोके	
४	आलु	डढुवा	भ्रुसिले किरा, धमिरा, लाही,
५	दलहन बाली	जरा कुहिने	गवारो
६	तेलहन बाली	डढुवा	लाही कीरा, गबारो

स्रोतः जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, कपिलवस्तु

४.११ पशुपंक्षीमा लाग्ने रोग तथा कीरा

यस नगरपालिका भित्र पशुहरुमा लाग्ने मुख्य रोगमा खोरेत, नाम्ले तथा जुगा लाग्ने गरेको पाइन्छ भने पंक्षिहरुमा लाग्ने मुख्य रोगमा आखाँ पाक्ने, नाम्ले, रानी खेत, गंभारो तथा वर्ड फ्लू हुन्।

तालिका नं.४.११ पशुपंक्षिमा लाग्ने रोगको विवरण

पशुहरुमा लाग्ने मुख्य रोग	पंक्षिहरुमा लाग्ने मुख्य रोग
खोरेत, नाम्ले ,माटे	आखाँ पाक्ने, नाम्ले
खोरेत, नाम्ले	आखाँ पाक्ने, नाम्ले
खोरेत, नाम्ले, जुगा	आखाँ पाक्न
खोरेत, नाम्ले, जुगा	नाम्ले
खोरेत, भ्यागुते, चाचो,पटंगे, विषालु जिवाणु	रानी खेत, गंभारो, वर्ड फ्लू

स्रोतः घरधुरी सर्वेक्षण २०७५

४.१२ व्यवसायिक कृषि फार्म सम्बन्धी विवरण

कपिलवस्तु नगरपालिका एक कृषि उत्पादन बढी हुने क्षेत्र भएकाले उत्पादन भएका वस्तु एक ठाउँमा मात्र सिमित नभई आसपासको छिमेकी नगरपालिका तथा सदरमुकाम लगायत अन्य जिल्लाहरुमा पनि निर्यात हुने गर्दछ। उत्पादित वस्तुहरुको बजारीकरणका निमित्त यहाँका किसानहरु विभिन्न समुह तथा फर्ममा आबद्ध भएका छन्। यस सम्बन्धी विवरण तलको तालिकाहरुमा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नंः ४.१२.१ व्यवसायिक कृषि फार्म सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	विवरण	ठेगाना
१	श्री सुभावती तरकारी खेती	क.व.न.पा, १
२	श्री केवलपासी तरकारी खेती	क.व.न.पा, १
३	श्री प्रभावती तरकारी खेती	क.व.न.पा, १
४	श्री खान एग्रो सेन्टर कृषि फार्म	क.व.न.पा, २
५	श्री कपिलबस्तु नर्सरी	क.व.न.पा, २
६	श्री पौडेल कृषि फार्म	क.व.न.पा, ९
७	श्री के. सी. कृषि फार्म	क.व.न.पा, ११
८	श्री चौधरी कृषि फार्म	क.व.न.पा, २
९	श्री अष्टभूजा कृषि फार्म	क.व.न.पा, ८
१०	श्री मुस्कान सिड कम्पनी	क.व.न.पा, ४
११	श्री बिकास सिड कम्पनी	क.व.न.पा, २

क्र.सं.	विवरण	ठेगाना
१२	श्री कपिलबस्तु बन तथा कृषि बहुउद्देश्य उद्योग	क.व.न.पा, १
१३	श्री चन्द्रा एकिकृत पशु तथा कृषि फार्म	क.व.न.पा, ३
१४	श्री अष्टभूजा कृषि फार्म	क.व.न.पा, ८
१५	श्री खगेन्द्र कृषि फार्म	क.व.न.पा, ५
१६	श्री तौलेश्वर इन्टीग्रेटेड एग्रीकल्चर फर्म (प्रा) लि	क.व.न.पा, ४
१७	श्री मुकुन्द एकिकृत कृषि फार्म प्रा. लि.	क.व.न.पा, २
१८	श्री के. सी. एकिकृत कृषि फार्म	क.व.न.पा, ६
१९	श्री उदय एकिकृत कृषि फार्म	क.व.न.पा, २
२०	श्री वारसी बहुउद्देश्ययी कृषि फार्म	क.व.न.पा, २
२१	श्री तिलौराकोट एकीकृत कृषि फार्म	क.व.न.पा, १
२२	श्री अष्टभूजा कृषि फार्म	क.व.न.पा, ८
२३	श्री भुसाल कृषि फार्म	क.व.न.पा, ९
२४	श्री सौरभ कृषि फार्म	क.व.न.पा, ९
२५	श्री हरिउदय एकीकृत पशु तथा कृषि फार्म	क.व.न.पा, ३

श्रोत: घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालय कपिलवस्तु

तालिका नं: ४.१२.२ कृषि तथा पशुपालनसँग सम्बन्धित समूह तथा सामुदायिक संस्थाको विवरण

क्र.सं.	विवरण	ठेगाना
१	श्री आमा महिला कृषक समुह	क.व.न.पा, ८
२	श्री तामेश्वर नाथ कृषक समुह	क. व. न. पा, १
३	श्री शिवम् बहुउद्देशिय कृषक समुह	क.व.न.पा, ७
४	श्री युवा कृषक समुह	क.व.न.पा, ८
५	श्री प्रगती तरकारी उत्पादन कृषक समुह	क.व.न.पा, ९
६	श्री महालक्ष्मी कृषक समुह	क.व.न.पा, ८
७	श्री रियाज कृषक समुह	क.व.न.पा, ८
८	श्री किसान बहुउद्देशिय कृषक समुह	क.व.न.पा, ८
९	श्री लक्ष्मी दलित कृषक समुह	क.व.न.पा, ७
१०	श्री महाबीर कृषक समुह	क.व.न.पा, ७
११	श्री ताजा तरकारी उत्पादन कृषक समुह	क.व.न.पा, ९
१२	श्री समय कृषक समुह	क.व.न.पा, ७
१३	श्री दोहनी माछा समुह	क.व.न.पा, ८
१४	श्री शिवशक्ति कृषक समुह	क.व.न.पा, ८
१५	श्री सिद्धार्थ माछापालन कृषक समुह	क.व.न.पा, ३
१६	श्री शिव कृषक समुह	क.व.न.पा, १
१७	श्री जय माता तरकारी कृषक समुह	क.व.न.पा, ५
१८	श्री लाली गुराँस कृषक समुह	क.व.न.पा, ३
१९	श्री सडवा कृषक समुह	क.व.न.पा, ३
२०	श्री शान्तीचोक कृषक समुह	क.व.न.पा, ३
२१	श्री उन्नती कृषक समुह	क.व.न.पा, ६
२२	श्री अन्स कृषक समुह	क.व.न.पा, ३

क.सं.	विवरण	ठेगाना
२३	श्री लक्ष्मी बहुउद्देशिय महिला कृषक समुह	क.व.न.पा, २
२४	श्री गौतम बुद्ध बहुउद्देशिय कृषक समुह	क.व.न.पा, २
२५	श्री राम जानकी कृषक समुह	क.व.न.पा, १२
२६	श्री मधेश कृषक समुह	क.व.न.पा, ४
२७	श्री बुद्धदलित कृषक समुह	क.व.न.पा, ९
२८	श्री मनकामना बहुउद्देशिय कृषक समुह	क.व.न.पा, ९
२९	श्री हरियाली कृषक समुह	क.व.न.पा, २
३०	यदर बहुउदेश्य तथा पशुपालन समुह	क.व.न.पा, १
३१	गैरव अगुवा कृषि तथा पशु कृषक समुह	क.व.न.पा, ३
३२	माया देवी पशुपालन तथा कृषक समुह	क.व.न.पा, ३
३३	साझेदारि कृषि तथा विकास समुह	क.व.न.पा, २
३४	उदय कृषक समुह	क.व.न.पा, १

श्रोत: जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, कपिलवस्तु

४.१३ आधुनिक (व्यवसायिक) पशुपालन (फार्म) सम्बन्धी विवरण

देशका अधिकांश युवा बेरोजगारीका कारण विदेशीरहेको अवस्थामा आधुनिक पशुपालन फार्म तथा व्यवसायले स्वरोजगारीको अवसर सिर्जना गरेको छ । कपिलवस्तु नगरपालिका यस्ता फार्म तथा व्यवसायका लागि एक उपर्युक्त ठाउँ मानिएको छ । यहाँका अधिकाशं युवा तथा जनसमुदायले पशुपालन व्यवसायलाई प्रमुख व्यवसायको रुपमा अपनाएका छन् । यस सम्बन्धी विवरण तलको तालिकाहरुमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं: ४.१३ आधुनिक (व्यवसायिक) पशुपालन (फार्म) सम्बन्धी विवरण

क.सं.	विवरण	संख्या
१	भैसी पालन फार्म	६३
२	पोल्ट्री फार्म (कुखुरा फार्म)	४०
३	गाईपालन फार्म	१६
४	बंगुर पालन फार्म	१

स्तम्भचित्र नं: ४.७ आधुनिक (व्यवसायिक) पशुपालन (फार्म) सम्बन्धी विवरण

पशुपालन (फार्म) सम्बन्धी विवरण

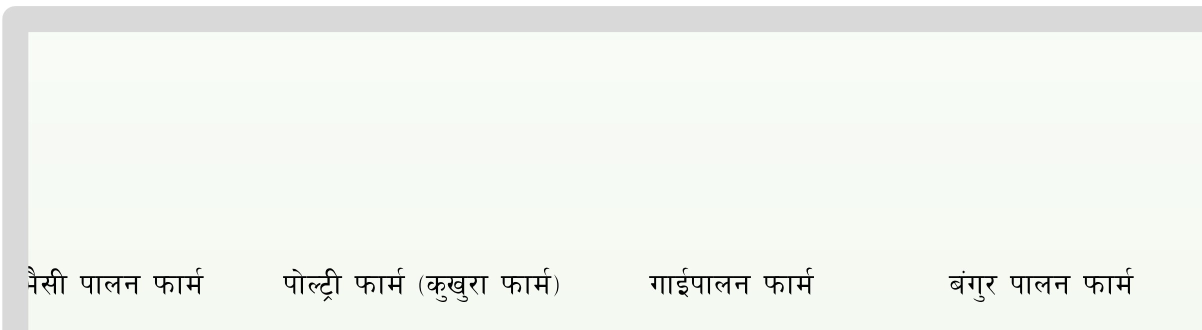

स्रोत: घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालय र पशुसेवा शाखा तौलिहवा कपिलवस्तु

४.१४ पर्यटन विकास

नेपाल प्राकृतिक, सांस्कृतिक एवं जैविक विविधता तथा पर्यटकीय सम्पदाको धनी देश भएर पनि विश्व

पर्यटन बजारमा आवश्यक पहुँच पुग्न नसकेको अवस्थामा छ । प्रचार प्रसारको कमीले सोचे अनुरूप पर्यटकहरूको संख्यामा वृद्धि र पर्यटन गतिविधिलाई विकास गरी यसबाट अपेक्षित लाभ लिन नसकेको अवस्था छ । नेपालमा पर्यटन विकासका प्रमुख आधार भनेका यहाँका प्राकृतिक एवं सांस्कृतिक सम्पदाहरू हुन । उत्कृष्ट परम्परागत मान्यता एवं चालचलनका कारण प्राचीन आर्य सभ्यता र हिमाली संस्कृतिको समेत धनी रहेको नेपाली जनजीवन साँच्चै अनौठो र रोचकपूर्ण रहेको छ भने तिनीहरूका धार्मिक तथा सास्कृतिक आस्थाका केन्द्र मठमन्दिर, गुम्बा र स्मारकहरू पर्यटकका लागि थप आकर्षणका केन्द्र विन्दुका रूपमा रहेका छन् । शान्तिका अग्रदुत भगवान गौतम बुद्धको जन्मस्थल लुम्विनी, हिन्दूहरूका आराद्यदेव पशुपतिनाथ, मुक्तिनाथ, दामोदरकुण्ड, गोसाइकुण्ड, स्वर्गद्वारी, जनकपुरधाम, खप्तड आश्रम, वराहक्षेत्र लगायतका स्थानहरूले नेपालमा धार्मिक पर्यटनको बलियो संभावना देखाएका छन् । सन् २०१२ मा नेपाल भित्रिने कुल पर्यटकमा १३.७ प्रतिशत धार्मिक पर्यटकहरू रहेको तथ्याङ्कले समेत यसलाई पुष्टि गरेको छ (MOTCA, 2013)। पर्यटन विकासका लागि आफ्नो मौलिक ब्राण्डको आवश्यकता पर्दछ जो हामीले हिमाल आरोहण, पर्वतीय पदयात्रा, हिन्दू तथा बौद्ध धर्ममा आधारित धार्मिक पर्यटन र उपत्यकामा हेरिटेज पर्यटन मार्फत प्राप्त गरिरहेका छौ । तर तिनै क्षेत्रहरूको उचित व्यवस्थापन, संरक्षण र प्रवर्द्धनको अभावमा नेपालले पर्यटनबाट अपेक्षित सफलता प्राप्त गर्न सकिरहेको छैन । यसको अलावा नदीहरूमा जल विहारका साथै वन्य जन्तु आरक्षण तथा राष्ट्रिय निकुञ्जमा जङ्गली जनावर, चरा, पुतली लगायतका जीवजन्तुको अवलोकन नेपालको पर्यटन विकासको अर्को महत्वपूर्ण आधारको रूपमा रहेको छ ।

४.१४.१ पर्यटकीय स्थलहरुको विवरण

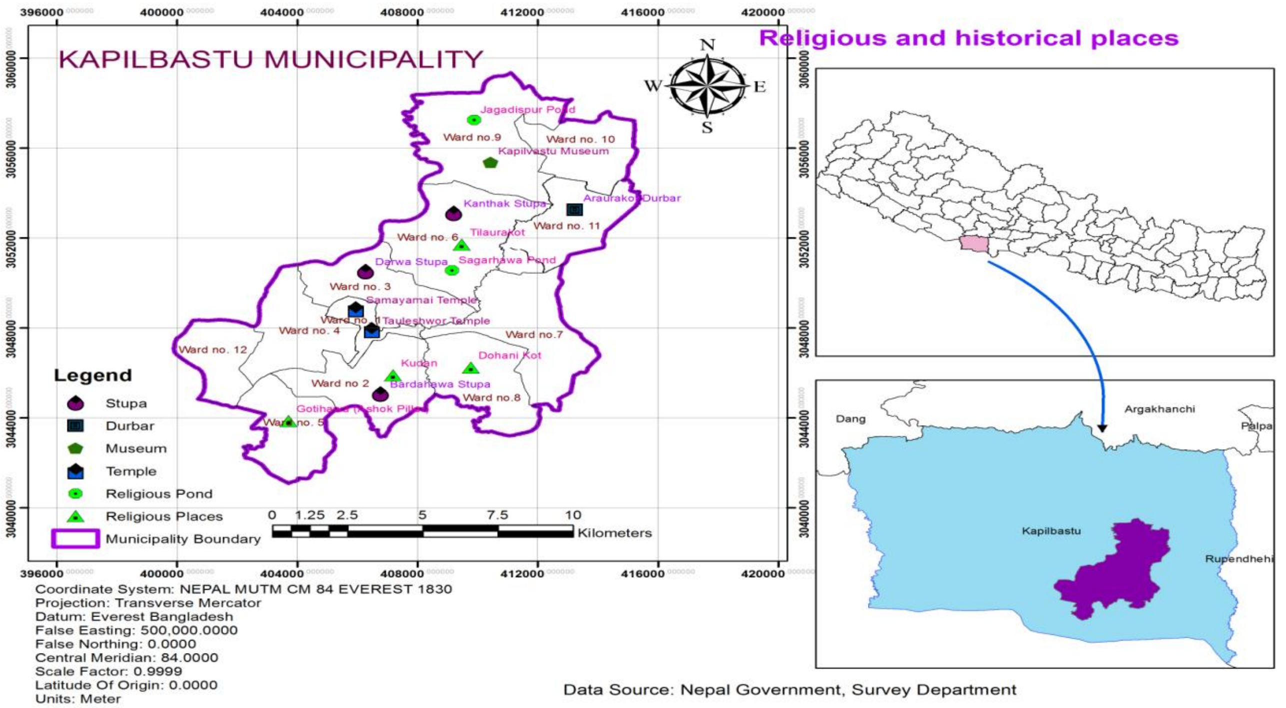

कपिलवस्तु नगरपालिका क्षेत्र भित्रका प्रमुख ऐतिहासिक तथा धार्मिक स्थलहरुमध्य तिलौराकोट, कुदान, गोटीहवा, सगरहवा, जगदिशपुर ताल, संग्राहालका साथै अन्य मठ मन्दिरहरु महत्वपूर्ण छन् । याहाँका प्रमुख पर्यटकिय स्थलहरुको विवरणलाई तलको तालिकामा देखाइएको छ ।

तालिका नं:४.१४.१ पर्यटकीय स्थलहरुको विवरण

क्र.सं.	नाम	वडा नं.

क्र.सं.	नाम	वडा नं.
१	तिलौराकोट	६
२	कुदान	२
३	गोटीहवा (अशोक स्तम्भ)	५
४	सगरहवा ताल	६
५	जगदिशपुर ताल	९
६	समयमाई मन्दिर	१
७	तौलेश्वर मन्दिर	१
८	कपिलवस्तु संग्राहालय	९
९	दोहनी कोट	८
१०	अरौराकोट दरबार	११
११	बर्दहवा स्तुपा	२
१२	दरवा स्तुपा	३
१३	कन्ठक स्तुपा	६

स्रोतः कपिलवस्तु नगरपालिका, नगर कार्यपालिकाको कार्यालय

४.१४.२ होटल तथा रेष्टुरेण्ट सम्बन्धी विवरण (सेवा मुलक)

यस नगरपालिकामा सेवा मुलक भावनाबाट खोलेका होटल, रिसोर्ट, रेष्टुरेण्ट र स्विट्स तथा बिरयानी कर्नर गरी जम्मा ७५ वटा रहेका छन् । जसमा ४८ वटा रेष्टूरेण्टरहेका छन् भने होटल १९ वटा रहेका छन् त्यसैगरी भोजनालय र स्विट्स तथा बिरयानी कर्नर क्रमसः ३ र ५ वटा रहेका छन् । यस नगरपालिकामा रहेका प्रमुख होटल तथा रेष्टुरेन्ट सम्बन्धी विवरणलाई तलको तालिका तथा स्तम्भचित्रमा प्रष्टपारिएको छ ।

तालिका नं. ४.१४.२ होटल तथा रेष्टुरेण्ट सम्बन्धी विवरण (सेवा मुलक)

क्र.सं.	नाम	संख्या
१	रेष्टूरेण्ट	४८
२	होटल	१९
४	स्विट्स तथा बिरयानी कर्नर	५
३	भोजनालय	३

स्तम्भचित्र नं:४.८ होटल, रिसोर्ट तथा रेष्टुरेण्ट (सेवा मूलक) सम्बन्धी विवरण

होटल तथा रेष्टुरेण्ट (सेवा मूलक) सम्बन्धी विवरण

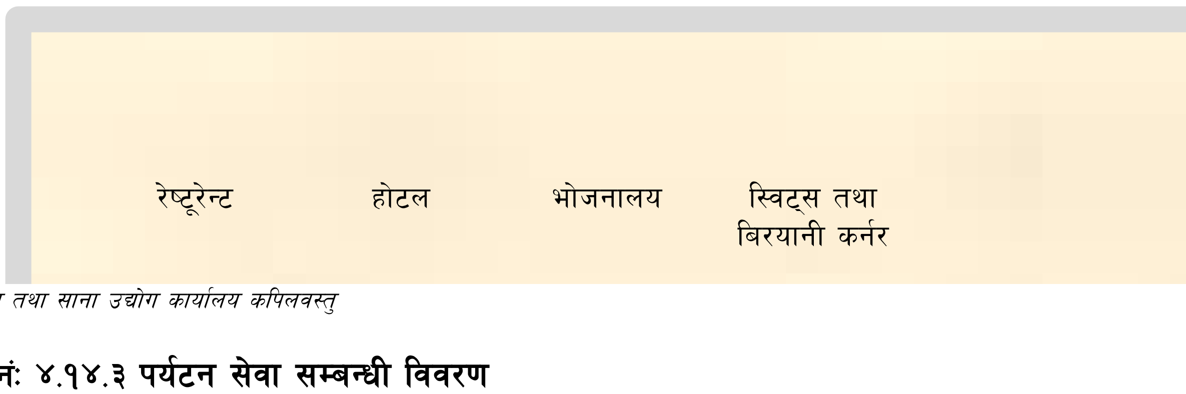

स्रोत. घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालय कपिलवस्तु

तालिका नः ४.१४.३ पर्यटन सेवा सम्बन्धी विवरण

क.सं.	नाम	स्थान	वडा नं.
१	श्री खान अल कसिम टुर्स एण्ड ट्राभल्स	क.व.न.पा	५
२	श्री सार्थक प्यालेस एण्ड लज	क.व.न.पा	१
३	श्री कपिलबस्तु मुस्कान टुर्स एण्ड ट्राभल्स	क.व.न.पा	२

स्रोत: घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालय कपिलवस्तु

४.१५ औद्योगिक विकास (लघु, घरेलु, साना, मझौला, ठूला उद्योग, सरकारी, पब्लिक, नीजि र सहकारी)

कपिलवस्तु नगरपालिका भित्र विभिन्न किसिमका व्यवसायहरु गरेर बस्ने मानिस तथा परिवारहरुको यकिन तथ्याङ्क प्राप्त गर्नका लागि घरधुरी सर्वेक्षण लगायत नगरपालिकामा दर्ता भई पेशा गर्नेहरुको तथ्यांकलाई संकलन गरिएको छ । संख्यात्मक रुपमा हेर्ने हो भने यहाँका वासिन्दाहरु विभिन्न व्यापार व्यवसायमा संलग्न भएको पाईन्छ जस्तै किराना पसल, होटल व्यवसाय, कपडा पसल, सुन चादी पसल, खाजा घर, चिया पसल आदि लगायतका पेशा संचालन गर्नेको संख्या अत्याधिक रहेको छ भने अरु विभिन्न प्रकारका व्यवसाय गर्नेको संख्या पनि धरै मात्रामा रहेको छ । तलको तालिकाहरुमा यस नगरपालिकामा दर्ता भई उत्पादन तथा सेवामूलक भावनाद्धारा व्यापार व्यवसाय संचालन गर्नेहरुको विवरणलाई उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं: ४.१५.१ औद्योगिक विकास सम्बन्धी विवरण

क.सं.	नाम	संख्या
१	व्यापार व्यवसाय मूलक (प्राईभेट फर्म)	८१३
२	सेवा मूलक	३५०
३	उत्पादन मूलक	३४३
४	कृषि मूलक	१४४
५	पर्यटन मूलक	३
६	व्यापार व्यवसाय मूलक (साझेदारी फर्म)	२
	जम्मा	**१५९१**

स्रोत: घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालय कपिलवस्तु

तलिका ४.१५.२ उत्पादन, तथा सेवामूलक उद्योग सम्बन्धी विवरण

क.सं.	नाम	संख्या
१	शेलर, राईस मिल, कुटानी, पिसानी, आयल र चिउरा मिल	९९
२	निर्माण सम्बन्धी सेवा	८६
३	होटल व्यावसाय, चिया पसल सेवा प्रदान गर्ने	८३
४	फर्निचरमिल उद्योग	५६
५	ग्रिल सटर आदि	३८
६	फोटो स्टुडियो, भिडियो, ग्राफीक	१९
७	परामर्श सम्बन्धीत कन्सल्टेन्सी	१६
८	कम्प्यूटर ईन्सटिच्यूट	१६
९	व्युटी पार्लर श्रृगार सम्बन्धि	१२
१०	इलेक्ट्रेनीस सामान मर्मत, कम्प्यूटर मर्मत	१२
११	मसला उत्पादन	११
१२	स्टेशनरी र छापाखाना	१०

क.सं.	नाम	संख्या
१३	आइसक्रिम र बरफ उत्पादन	१०
१४	मोटर साईकल मर्मत	११
१५	शिलाई कटाई प्रशिक्षण केन्द्र	१०
१६	टेन्टको समान भाडामा दिने	९
१७	पाउरोती दुनट केक बिष्कूट उद्योग	८
१८	चिया र मिठाई बनाउने	७
१९	डोका डाला नाम्ला, बाकस आदी बनाउने	६
२०	सुर्ती उद्योग	६
२१	मोबाईल र फोटो बनाउने, भिडियो मिक्सिङ	५
२२	दालमोट, नमकिन, बेसन उत्पादन गर्ने	५
२३	अगरवत्ती, मैनबत्ती बनाउने	५
२४	स्टिल फर्निचर उद्योग	५
२५	सिमेन्ट टायल, सिमेन्ट वल्क बनाउने	५
२६	आर्टस सम्बन्धी सेन्टर	५
२७	बिज्ञापन तथा प्रशारण एजेन्सी	५
२८	सटरिङ सेवा प्रदान गर्ने	५
२९	गिटी रोडा बालुवा उद्योग	४
३०	चाउमिन, चिप्स, कुरकुरे आदी उत्पादन गर्ने	४
३१	मेन्था तेल उत्पादन, महक तेल	४
३२	मिठाई भण्डार	४
३३	मोटर गाडी मर्मत	४
३४	साउण्ड, डि. जे, डेकोरेसन सेवा प्रदान गर्ने	४
३५	पिउने पानी उत्पादन	३
३६	ईट्टा उत्पादन	३
३७	हस्तकला, आट, गिफ्ट, आदी उद्योग	३
३८	कपडा, सिरक, डसना बनाउने	३
३९	साईकल मर्मत	२
४०	हलाक ड्राइभिगं प्रशिक्षण	२
४१	साबुन सर्फ उत्पादन	२
४२	सून चादी उद्योग	२
४३	टायर, ट्यूब, मर्मत, र हावा भर्ने	२
४४	भुजा प्याकिङ गर्ने	२
४५	मैरेज हाल सेवा प्रदान	२
४६	पेलेट दाना उत्पादन गर्ने	१
४७	पाल्इउड भेनियर बनाउने	१
४८	बिद्यित पोल हयूम पाईप	१

क्र.सं.	नाम	संख्या
४९	मिलको रोला उत्पादन गर्ने	१
५०	मौरिका घर बनाउने	१
५१	रोजन तथा टर्पेन्टपन उद्योग	१
५२	सोयाबिन उत्पादन	१
५३	कपडा धुने र प्रेस गर्ने	१
५४	कपास धुलाउने	१
५५	केवल टि. भी नेटवर्क	१
५६	कम्प्यूटरमा, सफ्टवेयर वेभसाईड समेत	१
५७	ग्यास उद्योग	१
५८	ग्लुगेज, भाल्टा, प्याकिङ गर्ने	१
५९	गेष्ट हाउस संचालन	१
६०	नाच गान प्रशिक्षण	१
६१	नोजल पम्प मर्मत	१
६२	फ्ल्याक्स बोर्ड बनाउने	१
६३	फिल्म निर्माण सम्बन्धी	१
६४	बालुवा प्रशोधन गर्ने	१
६५	मर्मत सम्बन्धी काम गर्ने	१
६६	मसला, भुजा, प्याकिङ गरि बिक्री गर्ने	१
६७	मुसा मार्ने पिजंडा उद्योग	१
६८	रेडिमेड कपडा बिक्री गर्ने	१
६९	विद्युत सम्बन्धि तालीम	१
७०	स्याल, ट्यवेल, वोरिङ सम्बन्धी	१
७१	स्वीट, सुपारी, ईलाइची प्याकिङ गर्ने	१
७२	निल उत्पादन	१
	जम्मा	**६४४**

स्रोत. घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालय कपिलवस्तु

तालिका नं: ४.१५.३ घट्ट, मिल तथा संकलन र प्रशोधन सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	नाम	संख्या
१	सेलर राईस मिल	६८
२	आयल मिल	१६
३	कुटानी पिसानी मिल	७
४	चिउरा मिल	८
	जम्मा	**९९**

स्रोत. घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालय कपिलवस्तु

तालिका नं: ४.१५.४ व्यापार र व्यवसाय सम्बन्धी विवरण (किराना, थोक, मासु, तरकारी र फलफूल आदि)

क्र.सं.	नाम	संख्या
१	गल्ला भण्डार	१३५
२	मदिरा पसल	११६
३	किराना पसल	९८
४	सप्लायर्स सम्वधि पसल (काठ तथा फर्निचर, माछा मासु, ईटा, बालुवा, गीटी, ढुंगाा, हर्वल, दाना, दुध, खाद्यान्न, हार्डवेयर्स,ग्यास, आदि)	९४
५	कपडा तथा रेडिमेट फेन्सी पसल	५०
६	इलेक्ट्रिक सेन्टर	२९
७	किराना तथा फेन्सी स्टोर	३५
८	एग्रोभेट सेन्टर	१४
९	मेवाइल सेन्टर	१४
१०	विभिन्न जनरल स्टोरहरु	२०
११	मनि ट्रान्सफर	१३
१२	मछा मासु पसल	१०
१३	सुन चादी पसल	९
१४	आईरन स्टोर्स	६
१५	आलु प्याज सेन्टर	५
१६	पुस्तक पसल	५
१७	दुध डेरी सेन्टर	४
१८	जुत्ता पसल	२
१९	फलफुल पसल	१
२०	प्लाष्टीक पसल	१
२१	कपिलवस्तु हेल्थ केयर सेन्टर	१
२२	पतञ्जली सेन्टर	१
२३	चस्मा घर	१
२४	कृषि सामाग्री केन्द्र	१
२५	मलखाद भण्डार	१
२६	खाद्यान्न खरिद विकी केन्द्र	१
२७	भेली पसल	१
२८	पचेहरा बजार व्यवस्थापन तथा संकलन केन्द्र	१
२९	अन्य	१४८
	जम्मा	**८१६**

स्रोत: घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालय कपिलवस्तु

तालिका नं: ४.१५.५ स्थानीय बजार तथा व्यापारिक केन्द्रको विवरण

क्र.सं.	मुख्य बजार	केन्द्रबाट (तैलिहवा ०) दुरी
१	कपिलवस्तु नगरपालिका	१
२	धर्मपनिया	६
३	दोहनी	७

क्र.सं.	मुख्य बजार	केन्द्रबाट (तौलिहवा ०) दुरी
४	जहदी	१०
५	निग्लिहवा	१०
६	सौराहा	८
७	जगदिशपुर	९
८	पचेहरा	९

स्रोत: कपिलवस्तु नगरपालिका, नगरकार्यपालिकाको कार्यालय

४.१६ बैंक तथा बित्तिय संस्था सम्बन्धी विवरण

सर्वसाधारण जनताको साना साना नगदको रुपमा रहेको पुँजी संकलन गर्ने तथा स्वीकार गर्ने र सो पुँजी एकिकृत गरी विकासको कार्यमा लगानी गर्ने कार्य बैंक तथा वित्तिय संस्थाले गर्दछन् । स्वस्थ तथा सुरक्षित भुक्तानी प्रणालीको लागि बैंक तथा वित्तिय संस्थाको महत्व बढ्नुका साथसाथै आजको प्रतिस्पर्धात्मक युगमा यसको महत्व हरेक क्षेत्रमा बढेको छ । यस नगरपालिकामा पनि विभिन्न बैंक तथा वित्तिय संस्थाका शाखाहरु रहेका छन् यस सम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा देखाइएको छ ।

तालिका नं: ४.१६ बैंक तथा बित्तिय संस्था सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	बैंकको नाम	ठेगाना
१	राष्ट्रिय वाणिज्य वैंक	तौलिहवा
२	कृषि विकास वैंक लिमिटेड	तौलिहवा
३	एभरेष्ट वैंक लिमिटेड	तौलिहवा
४	लक्ष्मी वैंक लिमिटेड	तौलिहवा
५	पश्चिमान्चल विकास वैंक लिमिटेड	तौलिहवा
६	पश्चिमान्चल ग्रामिण विकास वैंक लिमिटेड	गेटिहवा,तौलिहवा

स्रोत: जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, कपिलवस्तु

४.१७ सहकारी संस्था सम्बन्धी विवरण

व्यक्ति, परिवार, टोल, समुदाय वा समाज बीचको आन्तरिक अन्तरसम्बन्ध तथा सहकार्यबाट जुन साना तथा ठुला आर्थिक आवश्यकता तथा समस्याहरुको निवारण गर्नका लागि बनाइएको संगठनलाइ सहकारी संस्था भनिन्छ । यस नगरपालिकामा प्राय: मानिसहरुले सानो रकमको आवश्यकतालाई टोल छिमेकवाटै सरसापटी लिई चलाउने गरेको पाइन्छ भने ठुलो रकमको आवश्यकताको बेलामा बैंक तथा सहकारी संस्थाबाट लिने गरेको पाइन्छ । यहाँका अधिकांश मानिसहरुले कुनै व्यवसाय संचालन गर्न बैदेशिक रोजगारीमा जान, घर बनाउन, सवारी साधन किन्न आदि विभिन्न कारणले सहकारी संस्था मार्फत ऋण लिएर जीवनस्तर सहज सरल र सफल बनाएका छन् । कपिलवस्तु नगरपालिकामा रहेका विभिन्न सहकारी संस्थाको विवरणलाई निम्न अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

तलिका नं: ४.१७ सहकारी सम्बन्धी विवरण

विवरण	ठेगाना
➢ श्री गंगामाया कृ. स. सं. लि.	क.व.न.पा., ८
➢ श्री किसान कृ. स. सं. लि.	क.व.न.पा., २
➢ जनमुखी कृ. स. सं. लि.	क.व.न.पा., ३
➢ गणेश कृ. स. सं. लि.	क.व.न.पा., ४

विवरण	ठेगाना
➢ तिलौराकोट कृ. स. सं. लि.	क.व.न.पा., ६
➢ जनकल्याण कृषक सहकारी संस्था लि.	क.व.न.पा., ७
➢ भवानी भिक्षु म.वि. वि. तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	क.व.न.पा., २
➢ ओं सत्यसाई कृषि सहकारी संस्था लि.	क.व.न.पा., ८
➢ समाज कल्याण बचत सहकारी संस्था लि.	क.व.न.पा., १२
➢ जगदीशपुर लाल कृ. सहकारी संस्था लि.	क.व.न.पा., ९
➢ प्रगतिशील प्रगतिशिल म.वि. वि. तथा ऋण सं सं. लि.	क.व.न.पा., ११
➢ विजय कृ. स. सं. लि	क.व.न.पा., ५
➢ दलित कृ. स. सं. लि.	क.व.न.पा., ३
➢ हरिओम कृ. स. सं. लि.	क.व.न.पा.,२
➢ तारा कृ. स. सं. लि.	क.व.न.पा., २
➢ युव शक्ति कृ. स. सं. लि.	क.व.न.पा., ७
➢ इन्दा कृ. स. सं. लि.	क.व.न.पा., ११
➢ गुन्जेश्वरी कृ. स. सं. लि.	क.व.न.पा., ७
➢ कल्पना कृ. स. सं. लि.	क.व.न.पा., ६
➢ दोहनी कृ. स. सं. लि.	क.व.न.पा., ८
➢ पशुपति कृ. स. सं. लि.	क.व.न.पा., २
➢ शान्ति उपभोक्ता सहकारी संस्था लि.	क.व.न.पा., ८
➢ कालिका कृ. स. सं. लि.	क.व.न.पा., १२
➢ कमाख्य कृ. स. सं. लि	क.व.न.पा., ७
➢ दलित किसान कृ. स. सं. लि.	क.व.न.पा., २
➢ किस्मत कृ. स. सं. लि.	क.व.न.पा., १
➢ संयोग कृ. स. सं. लि.	क.व.न.पा., ५
➢ सफल कृ. स. सं. लि.	क.व.न.पा., २
➢ रेहरा कृ. स. सं. लि.	क.व.न.पा., ११
➢ साधना कृ. स. सं. लि.	क.व.न.पा., ३
➢ तमेश्वर कृ. स. सं. लि.	क.व.न.पा., ३
➢ नमस्ते कृ. स. सं. लि.	क.व.न.पा., ५
➢ नागेश्वर कृ. स. सं. लि.	क.व.न.पा., २
➢ आर्या बचत ऋण सहकारी संस्था लि.	क.व.न.पा., ४
➢ मुक्ति कृ. स. सं. लि.	क.व.न.पा., ७
➢ फुलवारी कृ. स. सं. लि.	क.व.न.पा., ४
➢ नव जीवन कृ. स. सं. लि.	क.व.न.पा., ३
➢ लिल्ला सहकारी संस्था लि.	क.व.न.पा., ४
➢ भुकुटी म. ब. स. स. लि.	क.व.न.पा., १०
➢ लिल्ला सहकारी संस्था लि.	क.व.न.पा., ४
➢ दीपनगर कृ. स. सं. लि	क.व.न.पा., ५
➢ कालिमाई कृ. स. सं. लि	क.व.न.पा., २

विवरण	ठेगाना
➢ शुभ हरियाली कृ. ब. व्य. स. सं. लि	क.व.न.पा., ७

स्रोत: जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, कपिलवस्तु

परिच्छेद पाँचः सामाजिक अवस्था

आजको परिवर्तनशील विश्वमा समाज विकासको लागि एक व्यक्ति वा एक परिवारको सहभागिताले मात्र समाज चाहे जस्तो विकासको गतिमा अघि बढ्न सक्दैन । आज प्रत्येक राष्ट्रले समाज विकासमा सहभागिता जनाएर अघि बढे मात्रै स्वच्छ समाजको निर्माण हूने परिकल्पना गरि विभिन्न समूह गठन गरेर दिगो रुपमा अघि बढ्न विभिन्न गैरसरकारी संघसंस्था तथा अन्तराष्ट्रिय संघसंस्थाहरुले सक्रिय रुपमा काम गरिरहेका छन् । कपिलवस्तु नगरपालिकाका समूदायको समग्र विकासका लागि सामाजिक परिचालन मार्फत स्थानीय तथा अन्य संघसंस्थाहरु जस्तै आमा समुह, युवा क्लब, बचतसमुह तथा अन्य विभिन्न संघसंस्थाहरुले कार्य गर्दै आइरहेका छन र न.पा.को सामाजिक, आर्थिक लगाएत जनचेतना फैलाउनका लागि विशेष पहल गर्दै आईरहेका छन । समाज परिचालन तथा जनचेतनाको लागि सामाजिक परिचालिकाहरुले पनि महत्वपुर्ण भुमिका निर्वाह गर्दै आइरहेका छन् । यसै क्रममा कपिलवस्तु नगरपालिकाको सामाजिक अवस्थाको विवरणलाई निम्न अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

५.१ शिक्षा

शिक्षा मानव जीवनको आधारभुत आवश्यकता हो । त्यसैले सहस्राब्दी विकास लक्ष्यले बालबालिका विकासका लागि लिएको लक्ष्य तथा गन्तव्य (लक्ष्य २: गन्तव्य ३: सन् २०१५ सम्ममा सबैले प्राथमिक शिक्षा पाएका हुनेछन् । लक्ष्य ३: गन्तव्य ४: सन् २०१५ सम्ममा शिक्षाका सबै तहमा लैङ्गिक विभेद अन्त्य भएको हुनेछ भनेता पनि अझैसम्म चाहेजस्तो नतिजा आउन सकेको छैन । त्यसैगरी नेपाल सरकारले सबै नेपालीलाई कम्तीमा साक्षर बनाउने नीति तथा रणनीति लिएको छ । नेपाल सरकार लगायत अर्न्तराष्ट्रिय समुदायले समेत शिक्षा प्रति लिएको चासोलाई मनन गर्दै अगाडी बढनु पर्ने आवश्यकता देखिन्छ ।

५.१.१ पाँच वर्ष भन्दा माथि र १५ वर्ष भन्दा माथिको साक्षरता विवरण

नेपालको कुल साक्षरता दर ६५.९ प्रतिशत रहेकोमा कपिलवस्तु नगरपालिकाको कुल साक्षरता दर ६२.४८ प्रतिशत रहेको छ । यसमध्ये महिला साक्षरता ५२.४१ प्रतिशत र पुरुष साक्षरता ७२.५३ प्रतिशत रहेको (NPHC २०६८) छ । यो नगरपालिकालाई पुर्णरुपमा साक्षर बनाउनका निमित्त विभिन्न संघ सस्थाहरु तथा सरोकारवाला निकायहरुसंग समन्वय गरी शिक्षा सम्बन्धी योजना तथा कार्यक्रमहरुलाई आगामी दिनहरुमा द्रुतगतिमा अगाडी बढाउनुपर्ने आवश्यकता रहेको छ । यस नगरपालिकामा भएका कुल जनसंख्या ७५०६९ मध्ये ५१९६८ जनसंख्या साक्षर रहेका छन् भने १४२९५ जनसंख्या निरक्षर रहेका छन् । शैक्षिक तहको अध्ययन गर्दा पुर्व प्रावि तहमा १५६३२ जना छन् भने आधारभुत तहमा १२५४४ रहेका छन् । त्यसैगरी माध्यामिक तहमा ७०८१ जना रहेको पाइयो भने एस.इ.इ पास गर्नेहरुको संख्या जम्मा २१५० रहेको छ । वडागत शैक्षिक विवरणलाई तहगत रुपमा तलको तालिकामा देखाइएको छ ।

तालिका नं: ५.१.१ जनसंख्याको आधारमा ५ वर्ष तथा सो भन्दा माथिको शैक्षिक तह सम्बन्धी विवरण

शैक्षिक स्तर	वडा												जम्मा
	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	
पुर्व प्राथमिक	५२८	१९०	१५१८	१६७४	११३३	२०७६	११५०	१०८५	१७५१	१६९९	१७५९	१०६९	१५६३२
आधारभुत तह	१६११	१६१५	९००	७३९	११३५	१३७२	५४७	५४३	९९१	१०४०	१३४७	७०४	१२५४४
माध्यमिक तह	१७७०	९७४	४३९	४६६	३४१	७४६	३०७	१९६	७८०	३७८	५२७	१५७	७०८१
स्नातक तह	५८२	४०४	३९९	१८१	९३	२३५	८३	६४	२६३	१३१	१६७	३८	२६४०
स्नातकोत्तर	२०४	११९	१६९	१०८	१२	५६	१२	१९	६६	३९	३५	१०	८४९
एम.फिल र	८	७	३	१०	५	१८	१	३	९	४	४	१	७३

शैक्षिक स्तर	वडा												जम्मा
	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	
विद्या वारिधि													
प्राविधिक एस.एल.सी र एस.इ.इ	१२४	२८५	४४५	८१	२३	१२७	३२७	२२८	२८३	९६	११७	१४	२१५०
साधारण लेखपढ (साक्षर)	७३०	११६५	७०९	१६४३	५८५	८४५	७७६	८७०	९४५	६२२	१४६६	६४३	१०९९९
पुर्व प्राथमिक	५२८	१९०	१५१८	१६७४	११३३	२०७६	११५०	१०८५	१७५१	१६९९	१७५९	१०६९	१५६३२
आधारभुत तह	१६११	१६१५	९००	७३९	११३५	१३७२	५४७	५४३	९९१	१०४०	१३४७	७०४	१२५४४
लेखपढ गर्न नसक्ने (निरक्षर)	८३१	२१०४	२०१२	१६६४	६३९	१२७१	८९७	१०८९	९९३	९२३	१३९४	४७८	१४२९५
जम्मा	**६३८८**	**६८६३**	**६५९४**	**६५६६**	**३९६६**	**६७४६**	**४१००**	**४०९७**	**६०८१**	**४९३२**	**६८१६**	**३११४**	**६६२६३**

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण २०७५

५.१.२ तहगत रुपमा शैक्षिक संस्था/विद्यालय (सामुदायिक, संस्थागत, मदरसा, गुम्बा) र विद्यार्थी विवरण

शिक्षा मानव जीवनको आधारभूत आवश्यकता हो । त्यसैले नेपाल सरकारले सबै नेपालीलाई कम्तीमा साक्षर बनाउने नीति तथा रणनीति लिएको छ। नेपाल सरकार लगायत अन्तराष्ट्रिय समुदायले समेत शिक्षा प्रति लिएको चासोलाई मनन गर्दै अगाडीबढनु पर्ने आवश्यकता देखिन्छ ।यसै सन्दर्भूमा यस नगरपालिकाभित्र रहेका विभिन्न शैक्षिक संस्था सम्बन्धी विस्तृत विवरणलाई तलको तालिकामा देखाईएकोछ

तालिकाःनंः ५.१.२ नगरपालिकामा रहेका शैक्षिक संस्थाहरु सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	विद्यालयको स्तर	संख्या
१	आधारभुत तह (१-२)	१
२	आधारभुत तह (१-३)	७
३	आधारभुत तह (१-४)	५
४	आधारभुत तह (१-५)	१७
५	आधारभुत तह (१-७)	२
६	आधारभुत तह (१-८)	७
७	माध्यामिक तह (१-१०)	८
८	माध्यामिक तह (१२ सम्म)	४
९	मदरसा	२२
१०	गुम्वा	१
११	रा.मा.वि. विकूली	१
१२	संस्थागत विद्यालय	२९
१३	वाल बिकास केन्द	१३
	जम्मा	**११७**

स्रोत: जिल्ला शिक्षा कार्यालय कपिलवस्तु तथा स्थलगत सर्भेक्षण २०७५

तालिका नंः ५.१.३ संस्थागत विद्यालयहरुको विवरण

क्र.सं.	विद्यालयको नाम	ठेगाना
१	एचिभर्स सेकेन्डरी ई. वोर्डिङ स्कुल	क.व.न.पा., १
२	व्लु होराइजन इ बि एस	मैनिहवा, ४
३	बुद्ध ज्योति हाइयर सेकेन्डरी स्कुल	आनन्दब्याग, ४

क्र.सं.	विद्यालयको नाम	ठेगाना
४	गड बुद्ध ई. वोडिङ स्कुल बभानि	तैलिहवा, ९
५	एच डि मेमोरीएल इ वि एस	क.व.न.पा., १
६	कपिलवस्तु शान्ति निकेतन	गैढिचोक, ४
७	कुँवरज्योति ई. वोडिङ स्कुल	क.व.न.पा., १
८	एनवि मेमोरियल ई. वोर्डिङ स्कुल	क.व.न.पा., १
९	प्याराडाइज चिल्ड्रेन्स एकेडेमि	तैलिहवा, १
१०	पैराडाइज पब्लिक एकाडेमी	क.व.न.पा., ४
११	संगम वोर्डिङ स्कुल	क.व.न.पा., १
१२	सनलाइट ई. वोर्डिङ स्कुल	धमौलि, ७
१३	श्री शिद्धार्थ विद्या मन्दीर हाइएर सेकेन्डरी स्कुल	क.व.न.पा., १
१४	स्टार ई. वोर्डिङ स्कुल कचरीहवा	क.व.न.पा., २
१५	सनसाइन आवासिय इ बि एस	क.व.न.पा., १
१६	वैदेहि सारदा निकेतन	क.व.न.पा., १
१७	वेस्ट प्वाइन्ट इ बि एस	नयाँ टोल, १
१८	जेभीयर इन्टरनेसनल स्कुल	क.व.न.पा., १
१९	सगरमाथा इ बि एस	क.व.न.पा., २
२०	एपेक्स ई. वोडिङ स्कुल	क.व.न.पा., १
२१	लुम्बिनी पिस एकडेमी	क.व.न.पा., १
२२	लुम्बिनी पिस हेभन स्कूल	क.व.न.पा., १
२३	वेलफेयर ई. वोडिङ स्कूल	क.व.न.पा., १
२४	बुद्धल्याण्ड एकडेमी	क.व.न.पा., २

स्रोत: जिल्ला शिक्षा कार्यालय कपिलवस्तु तथा स्थलगत सर्भेक्षण २०७५

५.१.३ विद्यालयमा अध्ययन गरिरहेका तहगत छात्रछात्राको विवरण

यस नगरपालिका भित्र विद्यालय जाने बालबालिकाहरुको जम्मा संख्या १५६५८ रहेको छ जस्मा ८१०० बालक रहेका छन् भने ७५५८ बालिका रहेका छन् । यसबाट कपिलवस्तु नगरपालिकामा अध्ययनरत छात्र छात्राको संख्या तुलना गरी हेर्दा छात्रा को भन्दा छात्रको संख्या बढि देखिन्छ जसबाट अझैपनि यहाँ छोरा र छोरीमा शैक्षिक विभेद कायम रहेको देखिन्छ । नगरपालिकाभित्र अध्ययन गरीरहेका तहगत छात्रछात्राको विवरणलाई निम्नानुसार तालिकामा देखाइएको छ ।

तालिका नं: ५.१.३ तहगत रुपमा शैक्षिक संस्था र विद्यार्थी विवरण

क्र.सं.	विद्यालयको नाम	कक्षा तह तथा विद्यार्थी संख्या																																			
		पू. प्रा.			प्रा.			१			२			३			४			५			६			७			८			९			१०		
		छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा
१	प्रा.वि.ह्री रहरपुर	११	९	२०	०	०	०	२०	१५	३५	१३	१३	[illegible]	९	११	२०	१३	१२	२५	९	२	११	[illegible]	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२	पार्वती आधारभूत विद्यालय	३१	२५	५६	०	०	०	१७	१५	३२	१५	१०	[illegible]	११	२०	३१	१६	११	२७	११	१०	२१	[illegible]	७	२३	११	७	१८	०	०	०	०	०	०	०	०	०
३	अरबिया दारुसला म	०	०	०	०	०	०	८	१४	२२	१५	३	[illegible]	१६	४	२०	०	०	०	०	०	०	[illegible]	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
४	विश्वमैत्री प्रा.वि.	१३	१८	३१	०	०	०	३	८	११	१४	११	[illegible]	१४	१२	२६	३	१२	१८	१७	८	२५	[illegible]	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
५	अलमीन प्रा.वि. मदरसा	०	०	०	०	०	०	१४	१३	२७	३	११	[illegible]	३	७	१०	०	०	०	०	०	०	[illegible]	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
६	जनकल्याण प्रा.वि.	१२	१७	२९	०	०	०	१३	१३	२६	१०	८	[illegible]	११	३	१७	०	०	०	०	०	०	[illegible]	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
७	रामजानकी SOP	२३	२७	५०	०	०	०	११	२५	३६	२०	१८	[illegible]	२७	१९	४६	३१	२२	५३	३७	१४	५१	[illegible]	९	२२	२	०	२	१	०	१	०	०	०	०	०	०

क.सं.	विद्यालयको नाम	कक्षा तह तथा विद्यार्थी संख्या																																			
		पू. प्रा.			प्रा.			१			२			३			४			५			६			७			८			९			१०		
		छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा
८	भगवती प्रा.वि.	१६	१४	३०	०	०	०	५	९	१४	५	५	[illegible]	७	२	९	०	०	०	०	०	०	[illegible]	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
९	धर्मभक्त आधारभूत	२४	११	३५	०	०	०	२४	३७	६१	२१	२०	[illegible]	२४	१७	४१	२३	२०	४३	२०	१९	३९	[illegible]	१७	३९	१४	११	२५	८	१०	१८	०	०	०	०	०	०
१०	कोटीग्राम आधारभूत	१५	१४	२९	१	२	३	२१	२३	४४	२०	२०	[illegible]	२०	२२	४२	२३	२२	४५	३७	११	४८	[illegible]	२४	४८	२०	२०	४०	१६	१९	३५	१८	१४	३२	०	०	०
११	महादेवा प्रा.वि.	२७	३२	५९	०	०	०	१८	२०	३८	१९	२२	[illegible]	१५	८	२३	५	६	११	०	०	०	[illegible]	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१२	श्याम आधारभूत	९	७	१६	०	०	०	८	९	१७	१७	१५	[illegible]	१५	१६	३१	१५	७	२२	८	११	१९	[illegible]	१०	१९	१४	३	१७	१०	३	१३	०	०	०	०	०	०
१३	सितलावक्स आधारभूत	१६	९	२५	०	०	०	४७	३२	७९	२८	३३	[illegible]	४३	२५	६८	२६	४०	६६	३३	२०	५३	[illegible]	१९	३७	२३	२७	५०	२७	१७	४४	१५	१८	३३	५	१८	२३
१४	अनावरुल वलम् मदरसा	०	०	०	०	०	०	२३	१४	३७	७	३	[illegible]	८	४	१२	०	०	०	०	०	०	[illegible]	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०

क.सं.	विद्यालयको नाम	कक्षा तह तथा विद्यार्थी संख्या																																	
		पू. प्रा.			प्रा.			१			२			३			४			५			६			७			८			९			१०		
		छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा
१५	शुक्रराज प्रा.वि.	१५	१०	२५	०	०	०	९	१२	२१	६	५	[illegible]	५	४	९	४	३	७	८	२	१०	[illegible]	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१६	भगवानदा स मा.वि.	१७	२२	३९	०	०	०	२६	३१	५७	२६	२१	[illegible]	२७	२९	५६	३०	३०	६०	३६	२७	६३	[illegible]	३८	७९	२८	२४	५२	८	२२	३०	२२	२६	४८	२०	१८	३८
१७	गौतमबुद्ध आधारभूत विद्यालय	१२	१५	२७	०	०	०	१७	१९	३६	१०	१८	[illegible]	११	७	१८	१५	१२	२७	१०	७	१७	[illegible]	५	१५	११	७	१८	४	७	११	०	०	०	०	०	०
१८	सुन्दर प्रा.वि.	१०	८	१८	०	०	०	३५	२७	६२	१०	१७	[illegible]	२४	१५	३९	५	१९	२४	३	३१	३४	[illegible]	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१९	रामजान की प्रा.वि.	१८	१८	३६	०	०	०	४०	१५	५५	३३	४२	[illegible]	२५	२६	५१	१६	१६	३२	१०	९	१९	[illegible]	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२०	गौतमबु द्ध प्रा.वि.	२८	२२	५०	०	०	०	२८	१६	४४	१९	९	[illegible]	१७	१५	३२	२१	७	२८	५	५	१०	[illegible]	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२१	तोलेश्वरन ाथ संस्कृत मा.वि.	१२	०	१२	०	०	०	२४	२०	४४	२३	२५	[illegible]	३९	२७	६६	४०	४२	८२	४६	३३	७९	[illegible]	३९	९६	४९	४९	९८	४९	४१	९०	४५	३७	८२	२८	२०	४८

क.सं	विद्यालयको नाम	कक्षा तह तथा विद्यार्थी संख्या																																	
		पू. प्रा.			प्रा.			१			२			३			४			५			६			७			८			९			१०		
		छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा
२२	रत्नराज्यलक्ष्मी मा.वि.	११	१२	२३	०	०	०	१२	२०	३२	११	२९	[illegible]	२१	३२	५३	१७	२८	४५	१३	२५	३८	[illegible]	४४	७५	२३	४०	६३	३०	४४	७४	५४	५४	१०८	३४	५१	८५
२३	बुद्धपद्म मा.वि.	८	११	१९	०	०	०	१०	१५	२५	२७	२०	[illegible]	२७	३२	५९	३३	२१	५४	४२	४२	८४	[illegible]	३५	७७	८२	१०७	१८९	७०	१०२	१७२	७७	१४९	२२६	६२	१०५	१६७
२४	किर्ती प्रा.वि.	०	०	०	०	०	०	१९	२१	४०	१०	१६	[illegible]	१०	१०	२०	१८	८	२६	१७	९	२६	[illegible]	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२५	महेन्द्र प्रा.वि.	१३	२६	३९	०	०	०	१८	१६	३४	२२	१५	[illegible]	१९	२२	४१	१२	२६	३८	१८	१९	३७	[illegible]	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२६	सानोवरगदवा प्रा. वि.	२७	१४	४१	०	०	०	१६	१०	२६	४	१	[illegible]	६	१	७	३	१	४	२	१	३	[illegible]	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२७	प्रा.वि.तौलिहवा	१३	६	१९	०	०	०	१५	२०	३५	१३	११	[illegible]	१०	९	१९	६	८	१४	०	८	८	[illegible]	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२८	प्रा.वि. पिपरी	१३	१२	२५	०	०	०	३४	३४	६८	४२	३४	[illegible]	३३	४३	७६	१६	६९	८५	१	३८	३९	[illegible]	३३	३७	३	४१	४४	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२९	राधाचन्द्र प्रा.वि.	१६	११	२७	०	०	०	१४	१४	२८	८	१३	[illegible]	१५	१२	२७	१५	१९	३४	१७	८	२५	[illegible]	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०

क.सं	विद्यालयको नाम	कक्षा तह तथा विद्यार्थी संख्या																																			
		पू. प्रा.			प्रा.			१			२			३			४			५			६			७			८			९			१०		
		छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा
३०	मदरसा सुन्नते इस्लामिय	१४	२०	३४	१४	२०	३४	१८	९	२७	२५	६	[illegible]	१७	९	२६	१६	९	२५	०	०	०	[illegible]	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
३१	मदरसा अहलेसुन्नट	०	०	०	०	०	०	५	१४	१९	२२	२३	[illegible]	१५	२०	३५	८	१३	२१	७	९	१६	[illegible]	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
३२	सिद्धार्थगौतमबुद्ध गुम्बा	११	११	२२	०	०	०	१२	२१	३३	१८	११	[illegible]	१९	१६	३५	५	१४	१९	११	३	१४	[illegible]	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
३३	मा.वि.कुशमा	१०	१५	२५	०	०	०	१०	११	२१	६	४	[illegible]	९	६	१५	२	१०	१२	११	६	१७	[illegible]	८	२२	१२	१५	२७	४	७	११	१२	१०	२२	१८	४	२२
३४	कनकमुनि मा.वि.	६	१५	२१	०	०	०	४०	३५	७५	२७	१७	[illegible]	४३	२६	६९	३१	४५	७६	३९	४२	८१	[illegible]	४७	१०१	६०	७०	१३०	६६	९३	१५९	४९	८५	१३४	६०	८३	१४३
३५	मा.वि.विकूली	२२	१५	३७	०	०	०	११	९	२०	१४	१३	[illegible]	१४	१६	३०	१४	१७	३१	१३	३०	४३	[illegible]	३३	५६	२५	३४	५९	२९	२८	५७	२३	२६	४९	२८	२२	५०

क.सं	विद्यालयको नाम	कक्षा तह तथा विद्यार्थी संख्या																																		
		पू. प्रा.			प्रा.			१			२			३			४			५			६			७			८			९			१०		
		छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा
३६	रामजानकी प्रा.वि.	०	०	०	०	०	०	६	६	१२	६	११	[illegible]	१०	१४	२४	११	७	१८	१५	१५	३०	[illegible]	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
३७	गडुलगंगा प्रा.वि.	०	०	०	०	०	०	६	८	१४	४	२	[illegible]	०	०	०	०	०	०	०	०	०	[illegible]	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
३८	पैराडाइज पब्लिक एकाडेमी	९	३६	४५	०	०	०	५	२१	२६	५	१५	[illegible]	१	१३	१४	०	१०	१०	२	१७	१९	[illegible]	१०	१२	१	८	९	०	०	०	०	०	०	०	०	०
३९	मदरसा अहलेसुन्नट सिराजुलोलु	०	०	०	०	०	०	१७	९	२६	१२	३	[illegible]	०	३	३	६	३	९	०	०	०	[illegible]	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
४०	कालिकाजन मा.वि.	४	८	१२	०	०	०	२२	२२	४४	२०	१३	[illegible]	९	१०	१९	१७	१०	२७	१६	१६	३२	[illegible]	३८	९१	२५	४३	६८	२७	३४	६१	२७	३३	६०	१२	१२	२४
४१	प्रा.वि.पिप्रहवा	१३	१५	२८	०	०	०	१६	२३	३९	१९	१३	[illegible]	१४	१२	२६	१४	७	२१	१२	७	१९	[illegible]	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०

क.सं	विद्यालयको नाम	कक्षा तह तथा विद्यार्थी संख्या																																			
		पू. प्रा.			प्रा.			१			२			३			४			५			६			७			८			९			१०		
		छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा
४२	रामदेव प्रा.वि.	१५	१६	३१	०	०	०	१६	१३	२९	११	१२	[illegible]	१५	१३	२८	९	१६	२५	१६	१२	२८	[illegible]	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
४३	सरस्वती प्रा.वि.	३	१०	१३	०	०	०	१०	८	१८	७	१०	[illegible]	७	१०	१७	९	९	१८	०	०	०	[illegible]	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
४४	शिवनाथ प्रा.वि.	१२	८	२०	०	०	०	१०	२३	३३	७	११	[illegible]	८	६	१४	५	५	१०	२	७	९	[illegible]	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
४५	बुद्धविद्यापीठ प्रा.वि.	१०	६	१६	०	०	०	१२	१५	२७	१३	६	[illegible]	१२	६	१८	९	८	१७	९	६	१५	[illegible]	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
४६	जनता प्रा.वि.	८	६	१४	०	०	०	९	१३	२२	८	२	[illegible]	४	३	७	५	४	९	१०	४	१४	[illegible]	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
४७	लम्बुसागर बुद्ध प्रा.वि.	१२	८	२०	०	०	०	६	१०	१६	९	६	[illegible]	८	८	१६	११	८	१९	१०	७	१७	[illegible]	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०

क्र.सं.	विद्यालयको नाम	कक्षा तह तथा विद्यार्थी संख्या																																			
		पू. प्रा.			प्रा.			१			२			३			४			५			६			७			८			९			१०		
		छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा
४८	तिलौराकोट मा.वि.	३८	३०	६८	०	०	०	५२	५४	१०६	४३	५२	[illegible]	४०	३५	७५	४६	५३	९९	३३	४३	७६	[illegible]	४३	१०६	३९	२९	६८	३९	४८	८७	२३	३३	५६	१५	२५	४०
४९	महेन्द्र आधारभूत विद्यालय	१४	२३	३७	०	०	०	२५	२०	४५	१९	२३	[illegible]	२१	४०	६१	२५	२५	५०	१४	२३	३७	[illegible]	२५	४०	११	१८	२९	८	९	१७	०	०	०	०	०	०
५०	इस्लामिक नुरुलहुदा मदरसा	०	०	०	०	०	०	१३	१९	३२	८	३	[illegible]	७	२	९	०	०	०	०	०	०	[illegible]	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
	जम्मा	६०१	६१२	१२१३	१५	२२	३७	८७०	९०१	१७७१	७७७	७३९	[illegible]	७८५	७२५	१५१०	६५२	६३४	१२८६	६२०	६०३	१२२३	[illegible]	४८७	९९५	४५३	५५३	१००६	३९६	४८४	८८०	३६८	४८५	८५३	२८२	३५८	६४०

स्रोतः जिल्ला शिक्षा कार्यालय कपिलवस्तु

तालिका नं: ५.१.४ विद्यालयमा अध्ययनरत दलित विद्यार्थीहरुको विवरण

दलित विद्यार्थीहरुको विवरण			
विद्यालयको तह	**छात्रा**	**छात्र**	**जम्मा**
आधारभुत तह	१२४३	१३६६	२६०९
माध्यामिक तह	८६	१४३	२२९
जम्मा	**१३२९**	**१५०९**	**२८३८**

स्रोत: कपिलवस्तु नगरपालिकाको कार्यालय, शिक्षा शाखा तौलिहवा, कपिलवस्तु

५.२ विद्यालयमा अध्ययनरत छात्रछात्राको विवरण

यस नगरपालिकामा आधारभूत तह र माध्यामिक तहमा अध्ययनरत कुल विद्यार्थी संख्या १५६५८ रहेको छ। जस्मा बालक ८१०० जना रहेका छन् भने बालिका ७५५८ जना रहेको पाइएको छ । तलको तालिकामा यस सम्बन्धी विवरणलाई प्रष्ट पारिएको छ ।

तालिका नं: ५.२ विद्यालयमा अध्ययनरत छात्रछात्राको विवरण

क.सं.	लिङ्ग	संख्या
१	बालक	८१००
२	बालिका	७५५८
	जम्मा	**१५६५८**

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण २०७५

वृत्तचित्र नं: ५.१ विद्यालयमा अध्ययनरत छात्रछात्राको विवरण

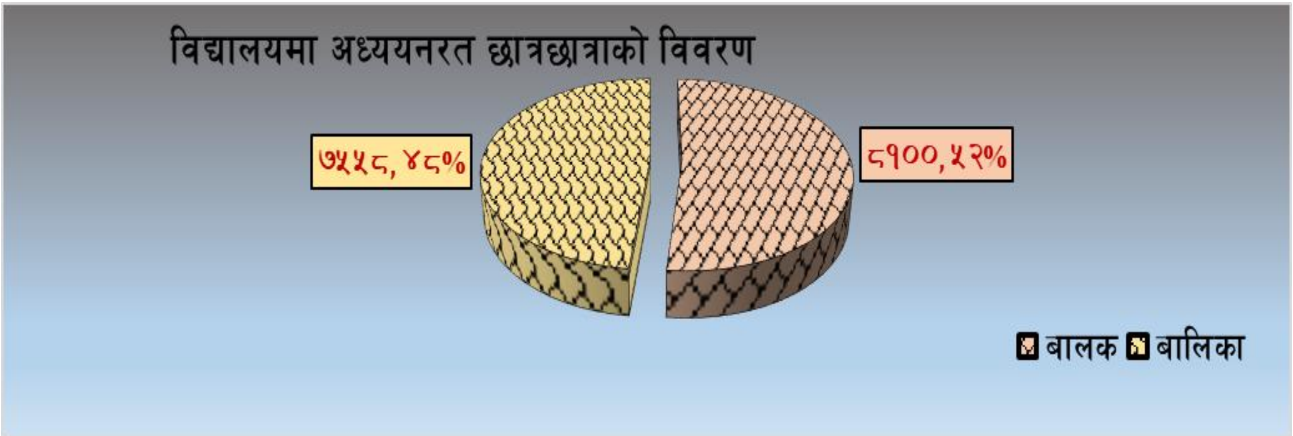

५.३ बाल विकास केन्द्रको विवरण

बालबालिका भनेका स्नेहका पात्र र मुहान हुन र उनीहरु निर्दोष र निश्चल हुन्छन् । प्रत्येक व्यक्तिले आफ्नो जीवनको शुभारम्भमा बालापन बिताएको हुन्छ र सामान्यतया उनीहरुको बालापनका क्षणहरु सुखद र सम्झना योग्य हुन्छन् तर घरपरिवार र समुदायमा हुने गरेका हिंसा, आमा बाबु र अभिभावकको मृत्यु, कुपोषण, गरिवी, अशिक्षा, अज्ञानता तथा चेतनाको कमी, बालश्रमको बोझ आदिका कारण कतिपय बालबालिकाहरुको बालापन त्यति रहरलाग्दो र रमाइलो हुदैंन । हाल आएर बालबालिकाको मानसिक, सामाजिक तथा शारीरिक विकासको लागि विशेष स्याहार केन्द्र तथा बालविकास केन्द्रहरुको अत्याधिक आर्कषण तथा स्थापना गर्ने क्रम बढेको छ। तलको तालिकामा नगरपालिकामा रहेका बाल विकास केन्द्रको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं: ५.३ नगरपालिकामा रहेका बाल विकास केन्द्रहरु र सहयोगी कार्यकर्ताहरुको विवरण

क्र.सं.	बाल बिकास केन्द्रहरुको नाम	स. का. संख्या	क्र.सं.	बाल बिकास केन्द्रहरुको नाम	स. का. संख्या	क्र.सं.	बाल बिकास केन्द्रहरुको नाम	स. का. संख्या
१	इशोधरा	१	२०	प्रा वि तौलिहवा	२	३९	प्रगती	१
२	तौलेश्वर	२	२१	मा.वि कुश्मा	३	४०	बबीके	१
३	रत्नराज्य	२	२२	कालिकाजन मा. वि.	१	४१	हरिहरपुर	१
४	बुद्धपद्म	१	२३	कनकमुनि श्रीनगर	२	४२	बेलभरीया	१
५	रामावि बिकुली	२	२४	गौ. बु. तेनुअर	१	४३	आदर्श	१
६	सगरमाथा ECD	१	२५	रामजानकी	१	४४	अकबरपुर	१
७	शूकराज	२	२६	सेमरहवा	१	४५	डेरवा	२
८	महेन्द्र	२	२७	गौतम बुद्ध निमावि	२	४६	बर्मेलीटोल	१
९	सितलावक्स	१	२८	तिलौराकोट	३	४७	बिठुवा	१
१०	पिपरहवा	१	२९	रामापुर	१	४८	सीकोटवा	१
११	कोटीग्राम	१	३०	नि. मा वि. पिपरी	२	४९	राधाचन्द्र	२
१२	रामावि	२	३१	कटुवा	२	५०	गैबु प्रा. वि .	१
१३	विश्वमैत्री	३	३२	हरनामपुर	२	५१	बकि	१
१४	महेन्द्र नि मा वी	२	३३	नग्वा	१	५२	धर्मभक्त निमावि	२
१५	श्याम नि मा वी	३	३४	दलदलाह	३	५३	रामजानकी	२
१६	कीर्ति प्रावि	१	३५	भगवती	१	५४	लम्बुसागर	१
१७	सुन्दर	१	३६	कचरीहवा	१	५५	राधाचन्द्र	१
१८	सानो वरगदवा	२	३७	कालीका	१	५६	गौतम बुद्ध	३
१९	भगवान	२	३८	सरस्वती	१	जम्मा		८७

स्रोत: कपिलवस्तु नगरपालिका, नगरकार्यपालिकाको कार्यालय,

५.४ शिक्षक तथा शैक्षिक जनशक्ति विवरण

कपिलवस्तु नगरपालिका भित्र अध्यापन गराउने कुल शिक्षक/शिक्षिका संख्या ३२५ मध्ये प्राथमिक तहमा २१२ शिक्षक/शिक्षिका रहेका छन् भने निम्न माध्यमिक विद्यालय तर्फ ४३ जना कार्यरत छन् त्यसैगरी माध्यामिक विद्यालय तर्फ ७० जना अध्यापनरत छन् । तलको तालिकामा तहगत रुपमा कुल शिक्षक/शिक्षिका सम्बन्धी विवरण देखाइएको छ ।

तालिका नं: ५.४.१ शिक्षक सम्बन्धी विवरण

माध्यमिक तह	
तह	**संख्या**
प्रथम	
द्धितिय	५
तृतिय	२०
स्थायी	२५
अस्थायी, करार	७
राहत	१२
उ. मा. शि.	१
जम्मा	**७०**
निम्न माध्यमिक तह	
द्धितिय	
तृतिय	
स्थायी	२०
अस्थायी, करार	२
राहत	२१
जम्मा	**४३**

प्राथमिक तह	
प्रथम	
द्धितिय	
तृतिय	
स्थायी	१२३
अस्थायी, करार	३०
राहत	५९
जम्मा	२१२

स्रोतः कपिलवस्तु नगरपालिकाको कार्यालय,शिक्षा शाखा तौलिहवा, कपिलवस्तु

तालिका नं: ५.४.२ शिक्षक दरबन्दी सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	विद्यालयको नाम	वडा नं.	सञ्चालित कक्षा	शिक्षक दरबन्दी
१	धर्मभक्त नि.मा.वि.वभनी	क.व.न.पा., ५	८	६
२	कोटीग्राम नि.मा.वि.	क.व.न.पा., ५	८	५
३	महादेवा प्रा.वि.दलदलाहा	क.व.न.पा., ५	३	०
४	शुकराज प्रा.वि.महुवरिया	क.व.न.पा., २	५	४
५	भगवानदास मा.वि.ठुलोवरगदवा	क.व.न.पा., २	१०	१०
६	गौतमबुद्ध नि.मा.वि.सडवा	क.व.न.पा., ३	८	६
७	सुन्दर प्रा.वि.मालपारा	क.व.न.पा., ४	५	५
८	रामजानकी प्रा.वि.सेमरहवा	क.व.न.पा., २	५	४
९	गौतमबुद्ध प्रा.वि.वरदहवा	क.व.न.पा., २	४	२
१०	तोलेश्वरनाथ उ.सं.मा.वि.	क.व.न.पा., २	१२	११
११	रत्नराज्यलक्ष्मी उ.मा.वि.	क.व.न.पा., १	१२	१२
१२	बुद्धपद्म उ.मा.वि.	क.व.न.पा., २	१२	१३
१३	किर्ती प्रा.वि.महुवा	क.व.न.पा., ४	५	४
१४	महेन्द्र प्रा.वि.	क.व.न.पा., २	५	५
१५	प्रा.वि.सानोवरगदवा	क.व.न.पा.	५	३
१६	प्रा.वि.तौलिहवा	क.व.न.पा., १	५	४
१७	नि.मा.वि.पिपरी	क.व.न.पा., १२	६	४
१८	यशोधरा मा.वि.	क.व.न.पा., ३	१०	८
१९	राधाचन्द्र प्रा.वि., जमोहरा	क.व.न.पा., ३	५	२
२०	सिद्धार्थगौतमबुद्ध प्रा.वि.	क.व.न.पा., ३	४	२
२१	सुन्नतेइस्लामिया शिव प्रा.वि.	क.व.न.पा.	४	०
२२	कालिकाजन मा.वि.सौराहा	क.व.न.पा., १२	१०	९
२३	प्रा.वि.पिप्रहवा	क.व.न.पा., १२	५	४
२४	रामदेव प्रा.वि.विठूवा	क.व.न.पा., १२	५	२
२५	सरस्वती प्रा.वि.अकवरपूर	क.व.न.पा., १२	४	२
२६	शिवनाथ प्रा.वि.वेलभरिया	क.व.न.पा., १२	५	२
२७	बुद्धविद्यापीठ प्रा.वि.रामापूर	क.व.न.पा., ६	५	३
२८	जनता प्रा.वि.वर्मेलीटोल	क.व.न.पा., ६	५	३

क्र.सं.	विद्यालयको नाम	वडा नं.	सञ्चालित कक्षा	शिक्षक दरबन्दी
२९	लम्बुसागर प्रा.वि.संग्रहवा	क.व.न.पा., ६	५	३
३०	तिलौराकोट मा.वि.गोबरी	क.व.न.पा., ६	१०	९
३१	महेनद्र नि.मा.वि.ठुलोसेमरी	क.व.न.पा., ६	८	३
३२	रा.जनहित नि.मा.वि.	क.व.न.पा., ७	८	६
३३	प्रा.वि.हरिहरपूर	क.व.न.पा., ७	५	४
३४	पार्वती नि.मा.वि.वरगदवा	क.व.न.पा., ७	८	३
३५	अरवियादारुसलाम प्रा.वि.	क.व.न.पा., ७	३	०
३६	अलमनि प्रा.वि.	क.व.न.पा., ८	३	०
३७	विश्वमैत्री प्रा.वि.	क.व.न.पा., ८	५	४
३८	रामजानकी प्रा.वि.	क.व.न.पा., ८	८	२
३९	भगवती प्रा.वि.	क.व.न.पा., ८	३	०
४०	जनकल्याण प्रा.वि.	क.व.न.पा., ८	३	०
४१	श्याम नि.मा.वि.	क.व.न.पा., ११	८	८
४२	सितलावक्स नि.मा.वि.रेहरा	क.व.न.पा., ११	८	६
४३	अनावरुलवलूम प्रा.वि.	क.व.न.पा., ११	३	०
४४	मिफताहूलउलम अलसफिया प्रा.वि	क.व.न.पा., ११	३	०
४५	अरविया सिराजूल प्रा.वि.	क.व.न.पा., ९	२	०
४६	नि.मा.वि.कटुवा	क.व.न.पा., १०	८	३
४७	मा.वि.कुश्मा	क.व.न.पा., ९	१०	८
४८	कनकमुनि उ.मा.वि.श्रीनगर	क.व.न.पा., ९	१२	१५
४९	रा.मा.वि.विकूली	क.व.न.पा., १०	१०	९
५०	रामजानकी प्रा.वि.हरनामपुर	क.व.न.पा., ९	५	३
५१	गडुलगंगा प्रा.वि.नगवा	क.व.न.पा., १०	३	१
	जम्मा			**२२२**

स्रोत: कपिलवस्तु नगरपालिकाको कार्यालय,शिक्षा शाखा तौलिहवा, कपिलवस्तु

तालिका ५.४.३ छात्रबृत्ती तथा अन्य लक्षित सुविधा उपलब्धताको अवस्था (९-१० कक्षा)

लिङ्गं	संख्या	बालअनुदानदर	जम्मा
छात्र (दलित)	१२०	रु. ५००	६०,०००
छात्रा (दलित)	८८	रु. ५००	४४,०००
जम्मा	**२०८**		**१०४,०००**

तलिका ५.४.४ छात्रबृत्ती तथा अन्य लक्षित सुविधा उपलब्धताको अवस्था (१-८ कक्षा)

लिगं	संख्या	बालअनुदानदर	जम्मा
छात्रा (सबै)	५१६४	रु. ४००	२,०६५,६००
छात्र (दलित)	१११६	रु. ४००	४४६,४००
जम्मा	**६२८०**		**२,५१२,०००**

स्रोत: कपिलवस्तु नगरपालिकाको कार्यालय,शिक्षा शाखा तौलिहवा, कपिलवस्तु

५.५ स्वास्थ्य तथा पोषण

हाल नेपाल सरकारले स्थानीय तहमा यथाशक्य नगरपालिकाको प्रत्येक वडा भित्र एउटा स्वास्थ्य चौकी स्थापना गर्ने निर्णय गरेपछि देशका विभिन्न भागहरुमा स्वास्थ्य चौकी तथा अस्पतालहरु बन्न लागेका देखिन्छन् । यसैगरी यस नगरपालिकामा पनि स्वास्थ्य चौकीहरु स्थापना हुने कममा छन् । यहाँका अधिकांश घरपरिवारहरुले बिरामी हुंदा सरकारी अस्पतालको सेवा लिने गरेका छन भने केहि मात्रामा नीजि अस्पतालमा जाने गरेको पनि देखिन्छ ।

५.६ स्वास्थ्य संस्था सम्वन्धी विवरण

यस नगरपालिकामा यहाँका जनसमुदायहरुलाई विभिन्न स्वास्थ्य सम्वन्धि सेवा सुविधा प्रदान गर्ने उद्देश्यका साथ विभिन्न प्रकारका स्वास्थ्य संस्थाहरुको स्थापना भएको छ । विभिन्न उद्देश्यकासाथ स्थापना भएका यस्ता सस्थाहरुले सुचारु रुपले सेवा प्रदान गरीरहेका छन्   । स्वास्थ्य सेवा तथा सुविधालाई ध्यानमा राखि कपिलवस्तु नगरपालिकामा रहेको विभिन्न स्वास्थ्य संस्थाहरुको विवरणलाई तलको तालिकामा प्रष्ट्याइएको छ ।

तालिका नं: ५.६.१ विद्यमान स्वास्थ्य सेवा दिने संस्थाहरु सम्वन्धी विवरण

क्र.सं.	संस्थाको किसिम	संख्या	क. ब. न. पा. (वार्ड नं.)
१	जिल्ला (जन) स्वास्थ्य कार्यालय	१	२
२	बि. ई. ओ. एन. सी . (आधारभुत) उपलब्ध स्वास्थ्य संस्था	१	२
३	सि. ई. ओ. एन. सी . (अपरेसन सेवा) उपलब्ध स्वास्थ्य संस्था	१	२
४	आयुर्वेदिक औषधालय (केन्द्र)	१	१
५	स्वास्थ्य चौकी	७	५,६,७,८,९,११र १२
६	शहरी स्वास्थ्य केन्द्र	१	३
७	गाउँघर क्लिनिक	२६	५,६,७,८,९,१०,११ र १२
८	खोप क्लिनिक	३५	५,६,७,८,९,१०,११र १२
९	महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका संख्या	१३३	१,२,३,४,५,६,७,८,९,१०,११, १२
१०	बर्थिङ सेन्टर भएका स्वास्थ्य संस्था	१	२
११	परिवार नियोजनका ३ बिधि (कण्डम, पिल्स, डिपो) उपलब्ध स्वास्थ्य संस्था	९	१,३,५,६,७,८,९,११,१२
१२	परिवार नियोजनका ५ बिधि (कण्डम, पिल्स, डिपो, आई. यु. सि. डी, इम्प्लान्ट) उपलब्ध स्वास्थ्य संस्था	१	१
१३	भिसिटि केन्द्र	९	१,३,५,६,७,८,९,११,१२
१४	क्षयरोग उपचार केन्द्र	९	१,३,५,६,७,८,९,११,१२
१५	परिवार नियोजन संघ क्लिनिक	१	३
१६	पोलि क्लिनिक	२	१
१७	फार्मेसी	३०	१,२,३,४,५,६,७,८,९,१०,११,१२

स्रोत: कपिलवस्तु नगरपालिका अन्तर्गत अस्पताल/स्वास्थ्य चौकी/ नगर स्वास्थ्य केन्द्र २०७४

तालिका नं: ५.६.२ नगरपालिकाका सरकारी स्वास्थ्य संस्थाहरु सम्वन्धी विवरण

क.सं.	स्वास्थ्य संस्थाको नाम	स्थान र वडा	बर्थिङ सेन्टर हो/होइन	गाउँघर क्लिनिक संख्या र गते	खोप क्लिनिक संख्या र गते	महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका संख्या
१	तैलिहवा अस्पताल (१५ शैयाको)	तैलिहवा, २	हो			११
२	शहरी स्वास्थ्य केन्द्र	डेरुवा, ३	होइन		२ (१०, २५)	१४
३	गोटिहवा स्वास्थ्य चौकि	डङ्री, ५	होइन	३ (२०, २१, २२)	५ (१०, ११, १२, १३, १४)	१३
४	तिलौराकोट स्वास्थ्य चौकि	गेबरी, ६	होइन	३ (२, ३, ४)	५(१७, १८, १९, २०,२१)	१४
५	धर्मपनिया स्वास्थ्य चौकि	बरगद्वा, ७	होइन	३ (२, ३, ४)	५(१७, १८, १९, २०,२१)	१३
६	दोहनी स्वास्थ्य चौकि	दोहनी, ८	होइन	३ (३, ४, ५)	५(१७, १८, १९, २०,२१)	१४
७	निग्लिहवा स्वास्थ्य चौकि	जगदिशपुर, ९	होइन	५ (२, ३, ४, ५, ६)	५(१७, १८, १९, २०,२१)	११
८	जहदी स्वास्थ्य चौकि	रेहरा, ११	होइन	३ (७, ८, ९)	५(१७, १८, १९, २०,२१)	१०
९	सौराह स्वास्थ्य चौकि	बिठुवा, १२	होइन	४ (१, २, ३, ४)	५(१७, १८, १९, २०,२१)	१३
जम्मा				२४	३७	११३

स्रोत: कपिलवस्तु नगरपालिका अन्तर्गत अस्पताल/स्वास्थ्य चौकी/ नगर स्वास्थ्य केन्द्र २०७४/२०७५

तालिका नंः ५.६.३ स्वास्थ्य संस्थामा कार्यरत चिकित्सक, स्वास्थ्यकर्मी र अन्य जनशक्ति विवरण

क्र. सं.	पद	नगरपालिकामा कार्यरत जम्मा जनशक्ति संख्या			
		स्वीकृत दरबन्दी	हाल कार्यरत	करार	अन्य
१	चिकित्सक	३	१	५	२
२	हे.अ/सि.अ.हे.व	९	८	१	—
३	स्टाफ नर्स/ सि.अ.न.मी	५	४	१	—
४	अ.हे.व.	२१	१९	५	५
५	अ.न.मि.	१६	१५	—	२
६	अ.हे.व. स्तरोन्नती	—	—	—	—
७	अ.न.मि. (स्तरोन्नती	२	२	—	—
८	ल्या. टे/ल्या.अ.	३	३	—	—
९	रेडियोग्राफर	२	१	—	—
१०	प्रशासनिक कर्मचारी	३	—	—	१
११	मेडिकल रेर्कडर	१	१	—	—
१२	फर्मासिष्ट	१	—	—	१
१३	कार्यालय सहयोगी	१९	१७	१	६
जम्मा		८५	७१	१३	१७

स्रोतः कपिलवस्तु नगरपालिका अन्तर्गत अस्पताल/स्वास्थ्य चौकी/ नगर स्वास्थ्य केन्द्र २०७४/२०७५

तालिका नंः ५.६.४ स्थानिय स्वास्थ्य संस्थाको तीन वर्षको मुख्य सुचकहरुको तुलनात्मक स्थिति

क्र. सं.	आधारभूत सुचकहरु	नगरपालिकाको औसत		
		२०७१/२०७२	२०७२/२०७३	२०७३/२०७४
१	बि. सि. जी खोपको कभरेज (प्रतिशत)	५९.५	५८.५	५५.५
२	डि. पि. टी ३ खोपको कभरेज (प्रतिशत)	५७.५	५४	५०.४
३	दादुरा खोपको कभरेज (प्रतिशत)	५४.९	४४.१	४४.८
४	प्रोटोकल अनुसार प्रथम पटक गर्भ जाँच गराउने गर्भवती महिलाहरुको (प्रतिशत)	४३	४४.४	२६.४
५	प्रोटोकल अनुसार चार पटक गर्भ जाँच गराउने गर्भवती महिलाहरुको (प्रतिशत)	३९.७	४७.४	22.7
६	१८० आइरन चक्की पाएका गर्भवती महिलाहरुको (प्रतिशत)	26	22.1	15.3
७	स्वस्थ्य संस्थामा सुत्केरी भएका गर्भवती महिलाहरुको (प्रतिशत)	–	–	18.3

क. सं.	आधारभूत सुचकहरु	नगरपालिकाको औसत		
		२०७१/२०७२	२०७२/२०७३	२०७३/२०७४
८	हाल परिवार नियोजनका साधनको प्रयोग दर(प्रतिशत)	१७	१८	१९
९	हाल परिवार नियोजनका साधनको प्रयोगकर्ता (संख्या) कण्डम, पिल्स, डिपो, आई.यु. सि.डी, इम्प्लान्ट र स्थाई बन्ध्याकरण)	२२७	२४६	२८५
१०	५ वर्ष मुनिका बच्चाहरुको वृद्धि अनुगमन कभरेज प्रतिशत)	१८.२	13.8	१६.७
११	५ वर्ष मुनिका कुपोषित बच्चाहरुको (प्रतिशत)	०.४	०.३	०.६
१२	बहिरंग सेवा (नयाँ) लिएकाहरुको (प्रतिशत)	५८	३५	३९.१

स्रोतः कपिलवस्तु नगरपालिका अन्तर्गत अस्पताल/स्वास्थ्य चौकी/ नगर स्वास्थ्य केन्द्र २०७४/२०७५

तालिका न ५.६.५. स्वास्थ्य संस्थाहरुको भौतिक अवस्था सम्बन्धी विवरण

स्वास्थ्य संस्थाहरुको नाम									
विवरण	तौलिहवा अस्पताल	शहरी स्वास्थ्य केन्द्र	गोटिहवा स्वास्थ्य चौकि	तिलौराकोट स्वास्थ्य चौकि	धर्मपनिया स्वास्थ्य चौकि	दोहनी स्वास्थ्य चौकि	निग्लिहवा स्वास्थ्य चौकि	जहदी स्वास्थ्य चौकि	सौराह स्वास्थ्य चौकि
जग्गाको स्वामित्व र क्षेत्रफल (रोपनि र बिघा)	१-०-०	०-०-१५	नभएको	०-१०-०	०-२-०	नभएको	नभएको	०-०-१५	नभएको
भवनको संख्या	७	१	१	२	१	१	१	१	१
कोठाको संख्या	२५	२	२	५	३	२	२	३	३
एम्बुलेन्सको व्यवस्था	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको
प्रसुति केन्द्रमा कोठाको संख्या	३	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको
२४ सै घन्टा विद्युत /सौर्य उर्जा	भएको	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको	भएको	भएको	भएको	भएको
तरवार/पर्खालको अवस्था	भएको	नभएको	भएको	भएको	नभएको	नभएको	भएको	भएको	भएको
खानेपानीको व्यवस्था	पर्याप्त	नभएको	अपर्याप्त	पर्याप्त	नभएको	अपर्याप्त	पर्याप्त	पर्याप्त	पर्याप्त
सेवाग्राहीका लागि शौचालय	भएको	भएको	नभएको	भएको	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको
शौचालयमा पनीको व्यवस्था	भएको	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको	भएको	नभएको
फोहर व्यवस्थापनको अवस्था	खाडल र जलाउने गरेको	जलाउने गरेको	जलाउने गरेको	खाडल र जलाउने गरेको	जलाउने गरेको	जलाउने गरेको	जलाउने गरेको	जलाउने गरेको	जलाउने गरेको

स्रोत: कपिलवस्तु नगरपालिकाको स्वास्थ्य वस्तुस्थिति विश्लेषण प्रतिवेदन , २०७४

५.७ खोप सम्बन्धी विवरण

सहश्राब्दी विकास लक्ष्य (Millennium Development Goals) अर्न्तगतको चौथो बुँदामा वाल मृत्युदर न्युनीकरण अर्न्तगत ५ वर्ष मुनिका सवै बालबालिकालाई उच्च प्राथमिकता दिई अकाल मृत्युवाट जोगाउनु पर्ने र सवै बालबालिका र शिशुहरुको बाँच्न पाउने अधिकारका लागि सहकार्य गर्दै समयमा नै आवश्यक मात्रामा खोप दिनु पर्ने कार्यलाई पनि जोड दिएको छ जसको फलस्वरुप हाम्रो देशले पनि आफ्नो केन्द्र देखि स्थानिय स्तरसम्म केहि हद सम्म यसको कार्यान्वयन गरेको देखिन्छ तर पुर्ण रुपमा सन्तोष गर्ने स्थिती भने रहेकोछैन । यस नगरपालिकाको अवस्थालाई तुलना गर्दा बालबालिकाले पाउनु पर्ने खोप सम्वन्धी सुविधाको अवस्था पनि राम्रो नै रहेको छ । नगरपालिकामा रहेको बालबालिका सम्वन्धी खोपको प्रकार र अवस्थालाई तलको तालिकामा देखाईएको छ ।

तालिका नंः ५.७ खोपसम्बन्धी विवरण

वडा नम्बर	खोपको नाम	खोप लिने बालबालिकाको संख्या
१-१२	विसिजि	२१९६
	डिपिटी	२०००
	पेलियो तेश्रो	२०००
	दादुरा/रुवेला	१८००
	जपानिज इन्सेफलाइटिस	१५००
	जम्मा	**९४९६**

स्रोतः स्थलगत सर्भेक्षण, २०७५

५.८ प्रमुख रोगसम्बन्धी विवरण

२०७५ मा गरेको घरधुरी सर्वेक्षण अनुसार यस नगरपालिकामा १२ महिना भित्र मर्ने मानिसहरुको संख्या हेर्दा सबभन्दा धेरै मुटु रोग लागेर मर्नेहरुको संख्या ४९ रहेको छ । यस्तै यस नगरपालिकामा मलेरिया र कुपोषणबाट मर्नेको संख्या ११/११ जना रहेको देखियो भने सबभन्दा कम एच. आइ. भी एड्स रोग लागेर मर्नेको संख्या ४ रहेको छ । यस नगरपालिकामा विभिन्न रोग लागेर मर्नेहरुको विवरण तलको तालिकामा देखाइएको छ ।

तालिका नंः ५.८ नगरपालिकामा १२ महिना भित्र मर्ने मानिसहरुको संख्या

क्र.सं.	प्रमुख रोगहरु	संख्या
१	मुटु सम्वन्धि	४९
२	मलेरिया	११
३	क्षयरोग	१०
४	कुपोषण	११
५	मेनीन्जाइतिस	८
६	ज्वरो	६
७	सुगर	५
८	एच. आइ. भी एड्स	४
९	अन्य	७३
	जम्मा	**१७६**

स्रोतः स्थलगत सर्भेक्षण, २०७५

५.९ खानेपानी तथा सरसफाई

खानेपानी तथा सरसफाई स्वास्थ्य सँग प्रत्यक्ष सरोकार रहेको विषय हो । स्वस्थ जीवन जिउनका लागि यी तत्वको निकै महत्व रहेको हुन्छ र यस बारेमा सचेत पनि रहनु पर्दछ । खाने पानीले मानिसको स्वास्थ्यमा प्रत्यक्ष रुपमा असर गर्ने गर्दछ तसर्थ खानेपानी सफा तथा शुद्ध हुन आवश्यक छ र यसको साथसाथै सरसफाईमा पनि त्यतिकै जानकारी राख्नु पर्दछ ।

५.१० खानेपानीको श्रोतको विवरण

कपिलवस्तु नगरपालिकामा प्रयोग हुने पानीको मुख्य श्रोत भनेको ट्युववेल /हेन्डपम्पपानी रहेको छ यस नगरपालिकाका जम्मा घरपरिवार संख्या मध्ये ७१०९ घरपरिवारले खानेपानीको रुपमा ट्युववेल /हेन्डपम्प प्रयोग गरेका छन् । त्यस्तै पाइपधारा घर कम्पाउण्डमा हुने घरपरिवार संख्या २५०५ रहेको छ भने सार्वजनिक पाइप धाराको पानी प्रयोग गनर्को संख्या कूल १६२२ रहेको छ । सबैभन्दा कम नढाकिएको इनार/कुवाको पानि प्रयोग गर्ने संख्या जम्मा ८ घरपरिवार रहेको छ । तलको तालिकामा खानेपानीको स्रोतको विवरणलाई देखाइएको छ ।

तालिका नं: ५.१० खानेपानी स्रोतको विवरण

क्र.सं.	खानेपानीको श्रोत	घरपरिवार संख्या
१	ट्युववेल /हेन्डपम्प	७१०९
२	पाइपधारा घर कम्पाउण्डमा	२५०५
३	पाइपधारा सार्वजनिक	१६२२
४	डिप वोरिङ	११६
५	ढाकिएको इनार/कुवा	१००
६	नढाकिएको इनार/कुवा	८
७	मूलको पानी	९२५
	जम्मा	**१२३८५**

स्रोत:स्थलगत सर्वेक्षण २०७५

स्तम्भचित्र नं: ५.२ खानेपानीको स्रोतको विवरण

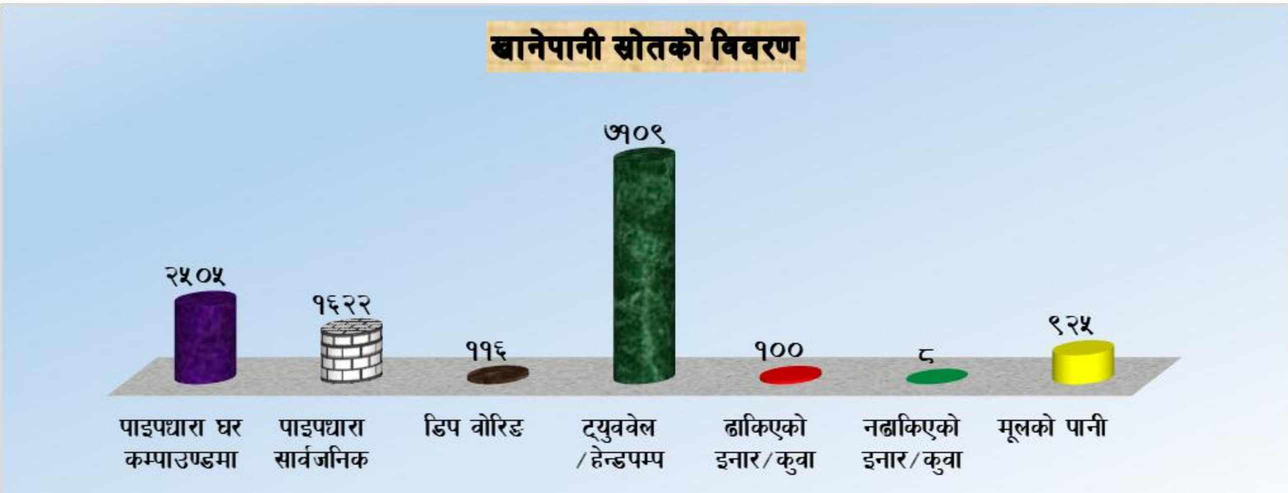

५.११ शौचालय प्रयोगको अवस्था

कपिलवस्तु नगरपालिका भित्र वस्ने १२३८५ घरपरिवार संख्या मध्ये ६९.०१ प्रतिशत अर्थात ८५४७ घरपरिवारले शौचालयको रुपमा साधारण खाल्डो प्रयोग गर्ने गरेको देखिन्छ भने २११६ (१७.०९ प्रतिशत) घरपरिवारको शौचालय नभएको देखिन्छ । फ्लस भएको (सेप्टिक ट्याङ्क)शौचालय प्रयोग गर्ने घरपरिवार संख्या १५६६ (१२.६४ प्रतिशत) रहेको छ । तलको तालिकामा शौचालय र यसको प्रकारको अवस्थालाई स्पष्ट पारिएको छ ।

तालिका नं: ५.११ शौचालय र प्रकार

क्र.सं.	चर्पीको प्रयोग	घरधुरी सर्वेक्षण २०७५	
		घरपरिवार संख्या	प्रतिशत
१	साधारण	८५४७	६९.०१
२	शौचालय नभएको	२११६	१७.०९
३	फ्लस भएको (सेप्टिक ट्याङ्क)	१५६६	१२.६४
४	फ्लस भएको (सार्वजनिक ढल)	१२७	१.०३
५	सामुदाईक	२९	०.२३
	जम्मा	**१२३८५**	**१००**

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण २०७५

स्तम्भचित्र नं: ५.३ शौचालयको प्रकार

५.१२ फोहोरमैला व्यवस्थापन

फोहोरमैलाको उचित व्यवस्थापन नहुदा मानिसको स्वास्थ्यमा प्रतिकूल असर त पर्छ नै, यसको अलावा नगरपालिकाको सुन्दरतामा समेत कमी हुन आउछ । यसका लागि समय समयमा विभिन्न किसिमका जनचेतनामुलक कार्यक्रम संचालन गरेमा फोहोरमैला व्यवस्थापनमा विकास हुन गई नगरपालिकालाई सफा, स्वच्छ तथा हरियाली बनाउन सकिन्छ । खानेपानी तथा सरसफाइ सम्बन्धी सहभागीतामुलक योजना निर्माण गरी यो नगरपालिका खुला दिशा मुक्त क्षेत्र घोषणा गरेको भए तापनि यस्को उचित सम्मान अझ हुन सकेको देखिदैन । फोहोरमैला व्यवस्थापनको सम्वन्धमा यस स्थानमा बसोबास गर्ने अधिकांश घरपरिवारले घरबाट निस्कने फोहोर निश्चत स्थानमा फाल्ने गरेको पाइन्छ । यसका अलावा केही

घरपरिवारले खोला, कूलोमा फाल्ने गर्ने गरेको पाइएको छ भने केही घरपरिवारले घरबाट निस्कने फोहोरलाई कम्पोष्ट मल बनाउने गरेका छन् । फोहोर फाल्ने ठाँउको उचित व्यवस्थापन नहुँदा तथा यस सम्बन्धी चेतना कम हुँदा फोहोरकै कारणबाट विभिन्न किसिमका रोग लाग्ने गरेको पाइन्छ । यस नगरपालिकामा फोहोर व्यवस्थापनको लागि फोहोर उठाउने गाडीको व्यवस्था भएता पनि यसको सहि संचालन नभएको हुँदा फोहोर व्यवस्थापनमा कठिनाइ आएको छ ।

५.१३ समावेशिकरण

५.१३.१ महिला, बालबालिका तथा सामाजिक समावेशिकरण

विश्वको जनसंख्याको आधा संख्या ओगटेका महिलाहरुलाई विकासको मुल प्रवाहमा समाहित गर्दै लैजानु आजको विश्वको प्रमुख चुनौती हो । “जहाँ महिला सहभागीता त्यहाँ विकासमा परिपक्वता” भनेझै महिला सहभागीताले विश्वमा प्राथमिकता पाउन थालेको छ । यसै सन्दर्भमा यो नगरपालिका पुरुष प्रधान भएकोले हरेक निर्णयमा पुरुषको सहभागिता बढि हुने र महिलाहरु घरको कामकाजमा सिमित हुने भएतापनि कतिपय महिलाहरु विभिन्न संघसंस्था तथा समुहहरुमा आवद्ध रहेको देखिन्छ जस्तै सहकारी संस्था, उपभोक्ता समिति , युवा क्लव, वाल क्लव , महिला तथा आमा समुह , नागरीक मञ्च आदि ।

५.१३.२ बालक्लव तथा संजालको विवरण

यस नगरपालिकामा बालबालिकाहरुको अधिकारलाई सुनिश्चित गर्नका लागि नेपाल सरकारले प्रत्यक वडा, विद्यालय तथा नगरपालिकाहरुमा बाल क्लव तथा संजाल संचालन गर्नुपर्ने निर्देशन जारी गरेको छ । यसै निर्देशन लाई आत्मसाथ गर्दै यस नगरपालिकामा पनि प्रत्येक विद्यालयमा बालक्लव संचालन गरेको पाइएको छ । यहाँ रहेका अधिकांश बाल क्लव क्रियाशील रहेको पाइएको छ भने प्रत्येक विद्यालयका बालबालिका बाल क्लवमा आवद्ध छन् ।

५.१४ खेलमैदान, पार्क, पिकनिक स्थल तथा मनोरन्जनस्थल सम्वन्धी विवरण

खेलकुद मानव जीवनको एक अभिन्न अंङ्ग हो । मानिस स्वस्थ रहन र एउटा स्वस्थ समाज निर्माण गर्न खेलकुदको महत्व अपरिहार्य जस्तै बनेको छ । यस नगरपालिकामा पनि स साना विभिन्न किसिमका खेलकुद मैदान रहेका छन । यस्ता मैदानहरुमा प्रायः फुटवल तथा भलिवल खेल्ने गरेको पाइएको छ । तलको तालिकामा यस नगरपालिका भित्र भएका खेलकुद मैदानसम्बन्धी विवरणलाई प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नंः ५.१४ खेल मैदान तथा पार्क सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	बिवरण	ठेगाना
१	बुद्ध पद्म खेल मैदान	बुद्ध पद्म
२	तिलौराकोट खेल मैदान	तिलौराकोट

स्रोतः कपिलवस्तु नगरपालिका, नगरकार्यपालिकाको कार्यालय

परिच्छेद छः वन तथा वातावरणीय स्थिति

६.१ वन क्षेत्रको वर्तमान अवस्था

ग्रामिण अर्थतन्त्रमा महत्वपूर्ण योगदान पुऱ्याउने क्षेत्र कृषि, जलश्रोत तथा पर्यटन आदिको विकासमा वन क्षेत्रले महत्वपूर्ण अवसरहरुको श्रृजना गरेको हुन्छ । तर बढ्दो जनसंख्या र अरु वैकल्पिक व्यवस्थाहरुको अभावमा वन क्षेत्रमा चाप बढी रहेको छ । जसले गर्दा वन जंगलको विनास, भू-क्षय, जैविक विविधतामा ह्रास जस्ता पर्यावरणीय प्रतिकूलताहरु बढ्दै गएको छ । यस अवस्थामा कपिलवस्तु नगरपालिकामा सहभागितामूलक वन व्यवस्थापन मार्फत गरिव तथा पिछडिएका वर्गको हितलाई ध्यानमा राख्दै वन क्षेत्रको संरक्षण, संवर्द्धन तथा दिगो विकास, भू तथा जलाधार व्यवस्थापन, जैविक विविधताहरुको संरक्षण र विकास गर्न जरुरी देखिएको छ । यसो गर्न सकिएमा नगरपालिकामा रहेको कूल क्षेत्रफलको करीब ५.२० प्रतिशत भू-भाग वन क्षेत्रले ढाकेकोले यस नगरपालिकाका मानिसले वनमा आधारित भएर पनि आर्थिक गतिविधिहरु संचालन गर्न सक्ने सम्भावना प्रशस्त देखिन्छ ।

६.१.१ वन क्षेत्र र प्रकार सम्बन्धी विवरण

कपिलवस्तु नगरपालिकामा वन क्षेत्र सम्बन्धी विवरणलाई हेर्दा यसको कुल क्षेत्रफल ७१०.९६ हेक्टर रहेको छ । यस नगरपालिकामा साझेदारी वन २ वटा, निजि वन ५ वटा र सामुदायिक वन ७ वटा रहेका छन् । तलको तालिकामा वनक्षेत्र सम्बन्धी विवरणलाई स्पष्ट पारिएकोछ ।

तालिका नंः ६.१.१ वन क्षेत्र सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	विवरण	संख्या (वटा)
१	सामुदायिक वन	७
२	निजि	५
३	साझेदारी वन	२
	जम्मा	**१४**

स्रोतः जिल्ला वन कार्यालय, तौलिहवा, कपिलवस्तु

तालिका नंः ६.१.२ तालतलैया, पोखरी र सीमसार क्षेत्र सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	विवरण	ठेगाना
१	जगदिश्पुर ताल	
२	सगरहवा ताल	
३	निग्लिहवा ताल	

स्रोतः घरधुरी सर्वेक्षण २०७५

६.२ नदी तथा खोला सम्बन्धी विवरण

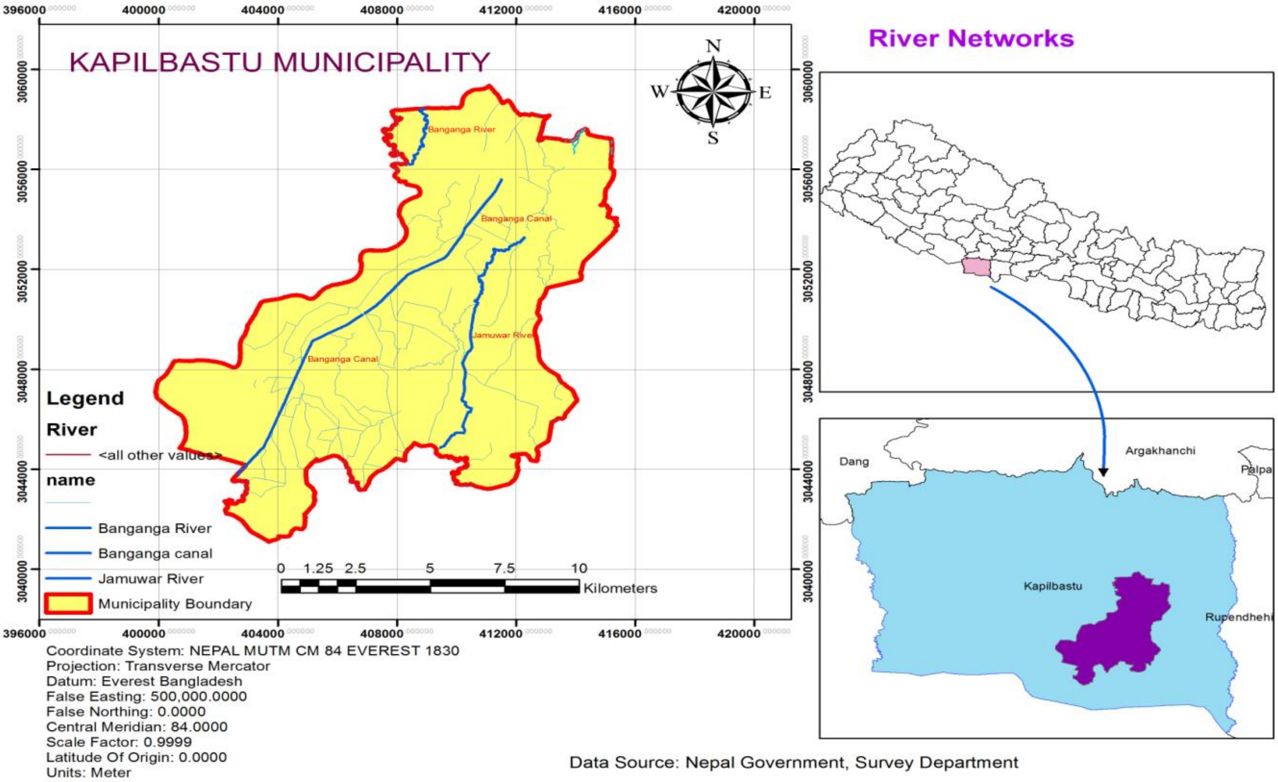

६.३ बासस्थानका आधारमा महत्वपुर्ण जनावर तथा चराचुरुङ्गीको विवरण

कपिलवस्तु नगरपालिकामा पाइने मुख्य जनावरहरूमा बाघ, जरायो, चितुवा, चित्तल, नीलगाई, बदेल, रतुवा, लंगुर, रोतो बादर, खरायो कछुवा, दुम्सी, स्याल, फ्याउरो, जंगली विरालो, न्याउरी मुसो आदि पाईन्छन । त्यस्तै पंक्षीहरुमा जंगली कुखुरा, काठफोडवा, सुगा, धनेस, राजहंस, मयुर, भगेरो, काग, बकुला, गिद्ध, चील, बाज, मैना आदि पाईन्छन भने सरीसृप जातिहरुमा सर्प, गोहोरो, छेपारो, माउसुली आदि पर्दछन । यसका अतिरिक्त हिउदको समयमा हिमालि भेगबाट प्रशस्त मात्रामा विभित्र जातका चराहरु बसाई सराई गरी जगदिशपुर तालमा आउने गरेको पाइन्छ । त्यस्तै नदी र खोलाहरुमा विभित्र जातका माछा तथा जलचरहरु पइन्छन । उभयचर, विच्छी, फट्यांग्रा, वन मौरी, अरिङ्गाल, बारूलो र विभिन्न जातका अन्य किराहरू पाईन्छन् । यस सम्वन्धी विवरणलाई तलको तालिकामा देखाईएको छ ।

तालिका नं: ६.३. नगरपालिकामा पाइने प्रमुख जंगली जीव जन्तुहरुको विवरण

क्र.सं.	स्तनधारी प्रजातिहरु	पंक्षि प्रजातिहरु	सरिसृप र अन्य प्रजातिहरु
१	बाघ	सारस	गोमन
२	चितुवा	धनेस	अजिंगर
३	स्याल	कालोचिल	धामन
४	हात्ती	गिद्ध	सुनगोहोरो
५	बांदर	कालोतित्रा	हरेप
६	खरायो	न्याउरी	छपेरो
७	फ्याउरो	थोप्ले ढुकुर	भ्यागुतो

क्र.सं.	स्तनधारी प्रजातिहरु	पंक्षि प्रजातिहरु	सरिसृप र अन्य प्रजातिहरु
८	ढेडु	कुथुर्के	करेत
९	मलसाप्रो	काग	भिरमौरी
१०	दुम्सि	जुल्फे जुरेली	सेतो पुतली
११	न्याउरीमुसा	फिष्टो	अरिंगाल
१२	लोखर्के	रानिचरी	

स्रोत: जिल्ला वन कार्यालय, कपिलवस्तु

६.४. महत्वपुर्ण वनस्पति विवरण

यस नगरपालिकामा रहेका निजि वनहरुमा मुख्यगरी मसला, सागवान, सिसौ,सिमल रोपन गरेको पाइन्छ ।

क्र.सं.	बिवरण	ठेगाना
१	मसला, सागवान, सिसौ र सिमल	

६.५ विपद् जोखिम व्यवस्थापन

अचानक प्रकृतिमा हुने असामान्य गतिविधीका कारण उत्पन्न भएका घटना वा नकारात्मक परिणामलाई प्राकृतिक प्रकोप भनिन्छ । प्राकृतिक प्रकोपका घटनाहरु कतिखेर घटछन् भनेर एकिन साथ भन्न सकिदैन मात्र यसको पुर्वानुमान गर्न सकिन्छ । प्राकृतिक विपत्तीले ठुलो जनधनको क्षति गराउनका साथै ठुलो मानसिक विचलन ल्याउने गर्दछ । नेपालको सन्दर्भमा यसको ज्वलन्त उदाहरणको रुपमा २०७२ सालमा गएको महा– भुकम्प लाई लिन सकिन्छ । त्यसैगरी हाम्रो देश नेपाल बाढि पहिरोको उच्च जोखिमयुक्त मुलक पनि भएको हुँदा आईपर्ने प्राकृतिक विपती प्रति समयमानै सावधानीका उपायहरु अपनाउनु आवश्यक छ । यसका लागि निर्माण गरिएका निति नियमहरु अक्षरस कार्यन्वयन गर्नुपर्ने देखिन्छ । साथै गृहमन्त्रायलको मातहतमा रहेको विपद् व्यवस्थापन महाशाखा चनाखो रुपमा रही आफ्नो भुमिका निर्वाह गर्नु पर्दछ । प्राकृतिक प्रकोपहरु मुख्य गरी निम्न प्रकारका हुन्छन् :

- भुकम्प
- आँधीहुरी
- बाढी
- पहिरो
- आगजनी
- डढेलो
- हैजाको माहामारी

विपद् व्यवस्थापनका रोकथामका उपायहरुमा विपद व्यवस्थापन सम्बन्धी आवश्यक निति नियम बनाउनुका साथै भौतिक संरचनाहरुको निर्माण गर्दा विषेश सावधानी अपनाउने त्यसैगरी वृक्षारोपण गर्ने तटबन्ध गर्ने साथै प्राकृतिक विपती सम्बन्धी जनचेतना जगाउने कार्यक्रमहरु संचालन गर्नुपर्ने अवस्था छ । अतिवृष्टि, अनावृष्टि, खण्डवृष्टि, बाढीपहिरो, भुकम्प आदि प्रकोपहरु प्रकृति सिर्जित प्राकृतिक प्रकोप हुन् तर सबै किसिमका प्राकृतिक प्रकोपहरु प्राकृतिक कारणले मात्र हुदैनन् मानविय लापरवाहीका क्रियाकलापहरुबाट पनि प्राकृतिक प्रकोप हुन सक्छ, जस्तै वनजङ्लमा आगजनी हुनु, बाँध फुट्नु, बाढीपहिरो जानु आदि । यस्ता प्राकृतिक प्रकोपहरु रोकथाम र न्युनिकरणमा हामी सबैको समान जिम्मेवारी हुन्छ । तसर्थ, हामी सबैले

विभिन्न किसिमका सम्भाव्य विपत्का कारणहरुको रोकथाम र न्युनिकरणका लागि घरपरिवार र समाजमा जनचेतना जगाउनु पर्छ । साथै सम्भाव्य विपत्को तयारीका बारेमा सधै सचेत रहनु पर्ने हुन्छ । बाढीपहिरो आएर जनधनको क्षति हुनु भनेको प्राकृतिक विपत् हो र घरजग्गा खोलाको नजिक हुनु भनेको बाढीको जोखिममा हुनु हो । त्यसैगरी निजी घरहरु, कलकारखानाहरु, बाँध र खेती बाली भएका स्थानहरु बाढी पहिरोका लागि अति नै खतरनाक ठाउँहरु हुन् । बाढी पहिरो आएमा त्यहाँको समुदाय नै सङकटमा पर्दछ । प्राकृतिक प्रकोपका अलवा मानव सिर्जित विपत् जस्तै बम विस्फोटन, रासायनिक दुर्घटना, सडक दुर्घटना, युद्ध, हिंसा, आतङ्क आदिले पनि हाम्रो जनजिवनमा नकारात्मक असर पार्ने हुँदा यस्ता विपत्बाट सधैँ सजग र होसीयार हुनु पर्दछ । कपिलवस्तु नगरपालिकामा प्रकोपको अवस्थालाइ अध्ययन तथा विश्लेषण गर्दा २०७२ सालमा गएको महा भुकम्पबाट कपिलवस्तु नगरपालिकामा प्रभाव नपरेता पनी भविश्यमा हुनसक्ने क्षतिको रोकथाम तथा निवारणका लागि प्राकृतिक श्रोतहरुको संरक्षणका लागि स्थानीय स्तरमा गरिने क्रियाकलापहरु जस्तै जनचेतनाको विकास, सुरक्षित वस्तीको निर्माण, वृक्षारोपण, वातावरणीय सरसफाइ, वनफँडानी रोकथाम सम्बन्धी कार्यक्रमहरु संचालन गरि आफ्नो जिम्मेवारी बहन गर्नका लागि स्थानिय जनसमुदायहरुलाई प्रोत्साहन गर्दै जानु पर्ने देखिन्छ ।

परिच्छेद सातः भौतिक पुर्वाधार विकासको अवस्था

७.१ यातायात पूर्वाधार

हरेक समुदाय देखि लिएर बस्ती बस्तीको आर्थिक तथा सामाजिक विकासको लागि आवश्यक आधारभूत पूर्वाधार भनेको सडक यातायात, यातायातको सबै भन्दा कम खर्चिलो माध्यम हो । भौगोलिक बनोटको आधारमा सजिलो र सहज तराईको समथल भुमि भएको यस नगरपालिकाको सबै वडाहरुमा सडक संजालको सुविधा उपलब्ध रहेको छ तर बनेका केहि सडकहरु पुन निर्माण गर्नुपर्ने अवस्थामा रहेका छन् भने गुणस्तर पनि त्यति राम्रो देखिदैन । सडकमा ढल तथा नालाको उचित व्यवस्था नभएको देखिन्छ । त्यसैले विकासको पहिलो प्राथमिकता सडक ब्यवस्थापनलाई दिई सबै वार्डहरुमा ब्यवस्थित यातायातको पँहुच पुर्‍याउन सकेमा कृषि क्षेत्रमा उत्पादन भएका कृषिजन्य उपजहरु, दुग्धजन्य वस्तुहरु, मासु जन्य खसि, वोका, राँगा, भैसि, कुखरा, हाँस, फलफुलहरु जस्ता विभिन्न वस्तुहरु बजार लगेर उचित मूल्यमा बेचबिखन गर्न सके नगरपालिकाको आर्थिक अवस्थामा सुधार आउने प्रबल सम्भावना रहेको देखिन्छ ।

७.१.१ सडक संजालको विद्यमान अवस्था

नगर यातायात गुरुयोजना अनुसार कपिलवस्तु नगरपालिका भित्र रहेका कालोपत्रे, ग्राभेल, कच्ची सडक, इटा बिच्छ्याएको सडक, पी.सी.सी. र नयाँ सडकहरुको कुल लम्बाई २६६.४५ कि.मी रहेको छ । जसमा कालोपत्रे सडक ५९.८० कि.मी., कच्ची सडक २२.८७ कि.मी., ग्राभेल सडक १७२.६८ कि.मी., पि.सी.सी सडक ८.४८ कि.मी. रहेको छ भने नयाँ सडकको लम्बाई जम्मा १.३१ कि.मी रहेको छ । सडक सम्वन्धी विवरणलाई तलको तालिकामा उल्लेख गरीएको छ ।

तालिका नं. ७.१.१ सडक सम्वन्धी विवरण (किमी)

क्र.सं.	किसिम	कालोपत्रे	इट्टा बिच्छयाएको	कच्ची	ग्राभेल	नयाँ	पि.सी.सी	जम्मा
१	सडक क वर्ग	१६.४१			४६.२०		०.९४	६३.५५
२	सडक ख वर्ग	४.८२		११.३४	६४.८६		२.७२	८३.७५
३	सडक ग वर्ग	०.९०		७.४०	४४.२९	१.३१	१.३२	५५.२३
४	सडक घ वर्ग	१.३४	१.३१	४.१३	१७.०८		२.८३	२६.६९
५	रणनितिक सडक संजाल	३६.३३			०.२५		०.६६	३७.२५
	जम्मा	**५९.८०**	**१.३१**	**२२.८७**	**१७२.६८**	**१.३१**	**८.४८**	**२६६.४५**

स्रोतः नगर यातायात गुरुयोजना २०७५

तालिका नं.७.१.२ वार्ड अनुसार सडक सम्वन्धी विवरण (किमी)

वार्ड नं.	कालोपत्रे	इट्टा बिच्छयाएका	कच्ची	ग्राभेल	नयाँ	पि.सी.सी	जम्मा
१	४.५६		०.९८	४.८१		०.७६	११.१०
२	६.६६		२.४४	१८.८०		०.६७	२८.५६
३	४.९६		२.१७	२२.७०		१.०२	३०.८५
४	६.८४		१.८७	१३.००		१.०९	२२.७९

वार्ड नं.	कालोपत्रे	इट्टा बिच्छ्याएका	कच्ची	ग्राभेल	नयाँ	पि.सी.सी	जम्मा
५	५.६५	१.३१	२.०१	१०.१४	१.३१	०.१८	२०.६१
६	७.३१		६.४२	२५.६६		१.६३	४१.०१
७	३.२९		०.२४	११.४७		२.३०	१७.३०
८	५.१७		३.३३	११.२२			१९.७२
९	४.३४		१.८१	२३.९७			३०.१२
१०	५.८६			१०.९६			१६.८२
११	२.४९			११.९७			१४.४६
१२	२.६७		१.६१	७.९८		०.८४	१३.०९
जम्मा	**५९.८०**	**१.३१**	**२२.८७**	**१७२.६८**	**१.३१**	**८.४८**	**२६६.४५**

स्रोत: नगर यातायात गुरुयोजना २०७५

७.२. इन्धन उपयोग विवरण (खाना पकाउने इन्धनको आधारमा घरपरिवार)

यस नगरपालिकामा रहेका कुल घरपरिवार मध्य सबभन्दा बढि ७१५३ घर परिवारले खाना पकाउने प्रमुख इन्धनको रुपमा दाउरा प्रयोग गरेको पाईएको छ । यस्तै एल.पि. ग्याँसलाई इन्धनको रुपमा प्रयोग गर्नेको संख्या ३९७४ रहेको छ भने १०२८ घरपरविारले खाना पकाउने इन्धनको रुपमा गुईठा प्रयोग गरेको पाईएको छ । त्यस्तै वायोग्याँस, मट्टितेल वाट खाना पकाउने परिवारको संख्या प्राय न्यून नै रहेको छ । तलको तालिकामा खाना पकाउने इन्धनको किसिम सम्वन्धी विवरणलाई दिईएको छ ।

तालिका नं. ७.२. खाना पकाउने इन्धनको किसिम सम्बन्धी विवरण

क.सं.	इन्धनको स्रोतहरु	घरधुरी सर्वेक्षण २०७५	
		घरपरिवार संख्या	प्रतिशत
१	काठ/दाउरा	७१५३	५७.८
३	एल.पि. ग्याँस	३९७४	३२.१
४	गोबर/गुईठा	१०२८	८.३
५	गोबर ग्याँस/वायोग्यास	२००	१.६
२	मट्टितेल	३०	०.२
	जम्मा	**१२३८५**	**१००**

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण २०७५

७.३ बत्ति बाल्ने इन्धनको प्रयोगको आधारमा घरपरिवार । विद्युत तथा बैकल्पिक उर्जा

यस नगरपालिकाको कूल जनसंख्या मध्य प्रायजसो परिवारमा वत्तीको सेवा उपलब्ध छ । यहाँ वसोवास गर्ने नगरवासीहरुले राष्ट्रिय प्रसारण मार्फतको विद्यूत सेवा प्रयोग गरेका छन । जस अनुसार ११९६९ परिवारले राष्ट्रिय प्रसारणवाट विद्यूत सेवा प्राप्त गरेका छन । यो संख्या यस नगरपालिकाको कूल घरपरिवार संख्याको ९०.१८ प्रतिशत हुन आउदछ । त्यस्तै मट्टितेल तथा सोलार सेवा प्राप्त गर्ने संख्या क्रमस ९५१ तथा ७१

रहेको छ भने वायोग्याँसवाट तथा लालटिन वाट उज्यालो प्राप्त गर्नेको परिवार संख्या न्यून देखिन्छ । तलको तालिकामा विद्यूत तथा उज्यालो सेवा उपलब्ध परिवारको विवरणलाइ देखाईएको छ ।

तालिका नं. ७.३ बत्ति बाल्ने इन्धनको स्रोतहरु

क्र.सं.	मुख्य स्रोतहरु	घरधुरी सर्वेक्षण २०७५	
		घरपरिवार संख्या	प्रतिशत
१	विद्युत	११११६९	९०.१८
२	मट्टितेल	९५१	७.६८
३	वायोग्यास	१२	०.१०
४	सोलार बत्ती	७१	०.५७
५	अन्य	१८२	१.४७
	जम्मा	**१२३८५**	**१००**

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण २०७५

७.४ सञ्चार तथा प्रविधि

नेपाल टेलिकम प्रा.लि. तथा एनसेल प्रा.लि. मार्फत यस नगरपालिकामा विभिन्न दूर सञ्चार सेवाहरु उपलब्ध रहेका छन् । सञ्चार प्रणालीमा हुलाक, निजी कुरियर, टेलिफोन, फ्याक्स तथा इन्टरनेट जस्ता आधुनिक सञ्चार सुविधाहरु पनि यस नगरपालिकामा उपलब्ध रहेका छन् । साथै यस्ता सेवा ठाउँ-ठाउँमा खुलेका साइबर क्याफेहरु, होटल, लज, विद्यालय र क्याम्पसहरुमा पनि उपलब्ध रहेकाले दुर सञ्चार सेवामा सर्वसाधारणको पहुँच सजिलो भएको छ । नेपाल टेलिकम प्रा.लि.को नमस्ते र स्काई मोबाईलका साथै ईमेल, ADSL, PSTN line, फ्याक्स आदि सेवाहरु र एनसेल प्रा.लि.को मोबाईल सेवा प्रयोग गरिरहेका छन् । यहाँ एनसेल प्रा.लि.को एउटा टावर रहेको छ । त्यस्तै यो नगरपालिकामा सञ्चारका माध्यमको साथै अन्य आधुनिक प्रविधिका साधन सम्बन्धी विभिन्न सुविधाहरु प्राप्त गर्ने घरधुरीहरुको संख्या निम्न प्रकारको रहेको छ ।

तालिका नं.७.४ सञ्चार तथा प्रविधिका साधनहरु

क्र.सं.	संचारका माध्यम	छ	छैन
१	कार , जिप , भ्यान	२३९	१२१४६
२	कम्प्युटर	६३८	११७४७
३	इन्टरनेट	९८४	११४०१
४	रेफ्रिजरेटर	१३८८	१०९९७
५	रेडियो	२०१०	१०३७५
६	मोटर साईकल	३२७२	९११३
७	टेलिभिजन	५७१०	६६७५
८	टेलिफोन ,मोबाईल	११३६५	१०२०

स्रोत:घरधुरी सर्वेक्षण २०७५

७.५ हुलाक तथा पत्रपत्रिका सम्बन्धी विवरण

हुलाक सेवा पनि सञ्चारको अर्को एक साधन हो । जिल्ला हुलाक कार्यालयको सुरुवातसँगै सूचना तथा खबरहरु आदानप्रदानमा सरल र सुलभ भएको छ । यस नगरपालिकामा जिल्ला हुलाक कार्यालय र टेलिसेन्टर लगायत विभिन्न पत्र पत्रिकाहरु पनि प्रकाशन हुने गर्दछन । हाल विश्वमा आधुनिकता सगँसगै विकास भइरहेको सुचना र प्रविधिको ब्यापक रुपमा विस्तार भइरहेको छ । विकास निमार्णमा होस् या अन्य

कार्यका लागि सुचना सञ्चार आजको नभइ नहुने आवश्यकता भएको छ

७.६ नगरपालिका अन्तर्गतका सार्वजनिक सम्पत्तिको विवरण

यस नगरपालिकामा नगरपालिकाको कार्यालयमा मात्र आफ्नै कार्यालय भवन भएको र अन्य वडा कार्यालयहरुमा कार्यालय भवन नभएको र भाडा मा भवन लिइ कार्य संचालन गर्दै आएको छ। यस्तै गौतम बुद्ध मिनी बसपार्क संचालनमा रहेको भवन सार्वजनिक भवन रहेको पाइयो । यस्तै यस नगरपालिकामा हाटबजार पनि लाग्ने गरेको पाइयो र हाटबजार नगरपालिका भित्र रहेको सार्वजनिक भवनमा लाग्ने गरेको पाइयो। यस सम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा देखाइएको छ।

तालिका नं: ७.६ नगरपालिका अन्तर्गतका सार्वजनिक सम्पत्तिको विवरण

नाम	क्षेत्रफल (भवा जग्गा/भवन तला)	उपयोग गर्ने संस्थाको नाम
कार्यालय भवन	दुइ तला, ०-९-११	कपिलवस्तु, नगरपालिका कार्यालय
गौतम बुद्ध मिनी बसपार्क	१-०-१०-५	कपिलवस्तु, नगरपालिका कार्यालय
हाटबजार	१-७-४-२५	कपिलवस्तु, नगरपालिका कार्यालय

परिच्छेद आठः सुशासन तथा संस्थागत विकास

संस्थागत विकास र सुशासन स्थानीय स्वायत्त सरकारका आधारस्तम्भहरू हुन् । प्रभावकारी सेवा प्रवाह र सुशासनको प्रत्याभूतिबाट मात्रै स्थानीय शासन तथा तह संस्थागत हुने गर्दछ । स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ लगायत सम्बन्धित ऐन, नियम, निर्देशिकाले स्थानीय तहलाई स्थानीय सरकारको जिम्मेवारी दिएको छ । उपरोक्त कानूनी व्यवस्था अनुसार विकास सम्बन्धी गतिविधि सञ्चालन तथा सेवा प्रवाहलाई परिणाममुखी र प्रभावकारी बनाउन स्थानीय तहको पुर्ण तथा समन्वयकारी भूमिकाको अपेक्षा गरिएको छ । नगर विकासका प्रयासहरुलाई व्यवस्थित, नतिजामूलक तथा प्रभावकारी बनाउन नगरपालिकाको समग्र नेतृत्व र विषयगत निकायहरुको विषयगत नेतृत्वमा योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र नतिजा अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रक्रिया संस्थागत हुन आवश्यक छ ।

नगरपालिका तथा हालको स्थानीय सरकारको समग्र समन्वय र विषयगत निकायहरुको विषयगत क्षेत्रको नेतृत्वमा नगर विकासको विद्यमान स्थितिको चित्रण गर्दै विकासका सम्भावना र आवश्यकताका आधारमा नगरको रणनीतिक तथा वार्षिक योजना तर्जुमा गर्ने, स्वीकृत कार्यक्रम तथा आयोजनाको प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गर्ने, आयोजना तथा कार्यक्रमको नतिजामूलक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने प्रणाली संस्थागत गर्न आवश्यक देखिन्छ । यसबाट नगरको एकिकृत विकासमा स्थानीय तथा वाह्य श्रोत साधनको पहिचान तथा परिचालन र नगर विकासका सरोकारवाला (सरकारी, गैर सरकारी, निजी र नागरिक) बीच समन्वय, सहकार्य तथा साझेदारीमा अभिबृद्धि भई विकासका प्रयासहरु व्यवस्थित, नतिजामूलक तथा प्रभावकारी हुन सक्दछ ।

सामान्यतः नगरपालिकाको नगर पार्श्वचित्र निर्माणले नगरको विकासको लागि मार्गचित्र प्रस्तुत गर्दछ । यसै सन्दर्भमा नगर पार्श्वचित्रका विभिन्न विषय शिर्षक तथा प्राथमिकताका विषय क्षेत्रमध्ये संस्थागत विकास तथा सुशासन पनि एक रहेको छ । स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ लगायत अन्य कानूनी शासनको मूल्य तथा मान्यता अनुरुप नागरिक संलग्नता, जवाफदेहिता, पारदर्शिता र भ्रष्टचारमुक्त अवस्थाको सिर्जना र सञ्चालित विकास कार्य तथा प्रवाहित सेवाको प्रभावकारितामा अभिवृद्धि गरी विकास कार्यलाई नतिजामुखी बनाउन जोड दिएको छ। सुशासन ऐन २०६४ र नियमावली २०६५ ले सार्वजनिक निकायहरुले क्षतिपूर्तीसहितको नागरिक वडापत्र, गुनासो सुनुवाई, पारदर्शिता र जवाफदेहितासहित सेवाग्राहीमैत्री कार्यप्रणाली अपनाउनु पर्ने व्यवस्था गरेको छ। यसैगरी स्थानीयस्तरका सेवा प्रदायक निकायलाई सेवाग्राहीप्रति जवाफदेही बनाउन उत्तरदायित्व सम्बन्धी संयन्त्रहरुको कार्यान्वयन रणनीति तथा सार्वजनिक सुनुवाई, सार्वजनिक परीक्षण कार्यविधि तथा सूचनाको हकसम्बन्धी कानूनी र नीतिगत व्यवस्था र औजारहरु उपलब्ध रहेको छ ।

नगरसभा → लेखा, विधायन, सुशासन तथा अन्य समिति

नगर कार्यपालिका → आर्थिक विकास, सामाजिक विकास, पुर्वाधार विकास र वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन समिति

प्रमुख → उपप्रमुख → न्यायिक समिति

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
रा.प. द्वितीय-१

प्रशासन, योजना तथा अनुगमन शाखा
शाखा अधिकृत रा.प.तृ.(प्र)/अधिकृत सातौं/आठौं-१
प्रशासन उप-शाखा
ना.सु. रा.प.अनं.प्र.(प्र.)/अधिकृत छैठौं/सहायक चौथो/पाँचौं-२
राजस्व उप-शाखा
ना.सु. रा.प.अनं.प्र.(प्र.)/अधिकृत छैठौं/सहायक चौथो/पाँचौं-२
योजना तथा अनुगमन उप-शाखा
ना.सु. रा.प.अनं.प्र.(प्र.)/अधिकृत छैठौं/सहायक चौथो/पाँचौं-२
सूचना तथा संचार प्रविधि उप-शाखा
ना.सु. रा.प.अनं.प्र.(प्र.)/अधिकृत छैठौं/सहायक चौथो/पाँचौं-१
कम्प्युटर अपरेटर सहायक चौथो-१

वडा कार्यालय
ना.सु.,रा.प.अनं.प्र(प्र)/अधिकृत छैठौं/सहायक पाचौं-१
खरिदार रा.प.अनं.द्वि(प्र)/सहायक चौथो/पाँचौं-१
सब.इन्जि.रा.प.अनं.प्र(प्रा)/ अ.सब.ईन्जि पाँचौं/प्राविधिक सहायक चौथो-१

पुर्वाधार विकास तथा वातावरण व्यवस्थापन शाखा
सि.डि.ई. (रा.प.द्वि)(प्रा.) (सिभिल, जनरल/वि.आ./स्यानीटरी/सिंचाई/हाईवे) वा ईन्जिनियर आठौं/नवौं-१
सडक तथा अन्य पुर्वाधार विकासउप-शाखा
ईन्जि., रा.प.तृ (प्रा.) (सिभिल, जनरल/वि.आ.) वा ईन्जिनियर सातौं/आठौं-१
सब ईन्जि, रा.प.अनं.प्र.(जनरल/हाईवे/सिंचाई)/ईन्जि छैठौं/सब ईन्जि.पाचौं-२
भवन तथा वस्ती विकासउप-शाखा
ईन्जि., रा.प.तृ (प्रा.) (सिभिल, जनरल/वि.आ.) वा ईन्जिनियर सातौं/आठौं-१
सब ईन्जि, रा.प.अनं.प्रा.(जनरल/वि.आ.) वा ईन्जिनियर छैठौं/सब ईन्जि.पाचौं-१
सर्वेक्षक, रा.प. अनं. प्र (प्रा.) वा सहायक (प्रा.) पाचौं-१
वातावरण तथा सरसफाइ उप-शाखा
ना.सु./रेन्जर रा.प.अनं.प्र (प्रा.,वन) /अधिकृत छैठौं-१
ना.सु. रा.प.अनं.प्र(प्र.)/अधिकृत छैठौं/सहायक पाचौं -१
विपद् व्यवस्थापन उप-शाखा
ना.सु. रा.प.अनं.प्र(प्र.)/अधिकृत छैठौं/सहायक पाचौं -१

स्वास्थ्य तथा सामाजिक विकास शाखा
वरिष्ठ म.वि.अ./म.वि.अ./जनस्वास्थ्य अधिकृत (प्रा.), सातौं/आठौं/नवौं/शा.अ. रा.प.तृ (प्र)-१
सामाजिक सुरक्षा तथा पन्जिकरण उप-शाखा
ना.सु. रा.प.अनं.प्र.(प्र.)/अधिकृत छैठौं/ सहायक पाँचौं-१
महिला, बालबालिका तथा समाज कल्याण उप-शाखा
ना.सु. रा.प.अनं.प्र.(प्र.)/महिला विकास निरिक्षक/खरिदार/रा.प.अनं.द्वि (प्र.)/सहायक महिला विकास निरिक्षक, रा.प.अनं.द्वि. वा सहायकस्तरपाँचौं/चौथो -२
जनस्वास्थ्य प्रवर्द्धन उप-शाखा
जनस्वास्थ्य निरिक्षक/अधिकृत छैठौं/सातौं -१
ना.सु. रा.प.अनं.प्र.(प्र.)/सहायक पाँचौं-१

सेवा केन्द्र
- प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र/स्वास्थ्य चौकी
- सहरी स्वास्थ्य क्लिनिक,
- १५ शैया अस्पताल

कानुन शाखा
शाखा अधिकृत (कानून), रा.प.तृ वा अधिकृत छैठौं/सातौं -१
ना.सु. रा.प.अनं.प्र. (न्याय)/अधिकृत छैठौं/सहायक पाँचौं-१

शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखा
शा.अ.(शिक्षा), रा.प.तृ./अधिकृत छैठौं/सातौं/आठौं -१
प्राविधिक सहायक/ना.सु.(प्र.), रा.प.अनं.प्र./सहायक पाचौं (प्र.)-१

- बालविकासकेन्द्र
- विद्यालय
- खेलकुद समिति/केन्द्र
- युवा विकास समिति
- स्थानीय स्तरका प्राविधिक तथा व्यवसायिक तालिम केन्द्र आदि

आर्थिक विकासशाखा
शा.अ., रा.प.तृ(कृषि/प्रशासन) वा उद्योग अधिकृत सातौं/आठौं-१
उद्योग तथा व्यवसाय प्रवर्द्धन उप-शाखा
उद्योग अधिकृत छैठौं/सातौं-१
ना.सु. रा.प.अनं.प्र.(प्र.)/अधिकृत छठौं/सहायक पाँचौं-१
उपभोक्ता हित संरक्षणउप-शाखा
बजार निरिक्षक/ना.सु. रा.प.अनं.प्र.(प्र.)/अधिकृत छैठौं/सहायक पाँचौं-१

इकाइ/सेवा केन्द्रहरू:
- पर्यटन
- घरेलु तथा साना उद्योग
- कृषि सेवा केन्द्र/पशु सेवा केन्द्र
- अन्य

आर्थिकप्रशासन शाखा
लेखा अधिकृत, रा.प.तृ. -१
ले.पा., रा.प. अनं. प्र. /अधिकृत छैठौं/सहायक पाँचौं-१
सहले.पा.रा.प.अनं.द्वि/सहायक पाँचौ/चौथो-१

आन्तरिक लेखा परिक्षण ईकाई
आन्तरिक लेखा परिक्षक रा.प.तृ. / अधिकृत सातौं / आठौं -१
ले.पा., रा.प. अनं. प्र. /अधिकृत छैठौं/ सहायक पाचौं-१

तालिका नं. ८.१ कपिलवस्तु नगरपालिकाका निर्वाचित पदाधिकारीहरुको विवरण

क्र.सं.	नाम/थर	पद	सम्पर्क नम्वर
१	श्री किरण सिंह	नगर प्रमुख	९८४७०८३८५५
२	श्री लक्ष्मी गुप्ता साव	उप-प्रमुख	९८०३८६५५७८
३	श्री सुदिप पौडेल	वडा अध्यक्ष (वडा नं. १)	९८५७०३२८०५
४	श्री भानमती धोबी	वडा सदस्य (दलित महिला)	
५	श्री मोहम्मत गूलाम दर्जी	वडा सदस्य	
६	श्री बिष्नु प्रसाद बारी	वडा सदस्य	
७	श्री राम भजन कलवार	वडा अध्यक्ष (वडा नं. २)	९८६७९०४३८२
८	श्री ध्यानचन्द्र गूप्ता	वडा सदस्य	
९	श्री दूर्गेश पान्डेय	वडा सदस्य	
१०	श्री रुद्र बहादुर गैरे	वडा अध्यक्ष (वडा नं. ३)	९८४७२१२१५५
११	श्री चन्दा कुर्मी	वडा सदस्य (दलित महिला)	
१२	श्री कमलावती पासी	वडा सदस्य (दलित महिला)	
१३	श्री कल्लु अहिर	सदस्य	
१४	श्री राजेन्द्र नाथ शूक्ल	सदस्य	
१५	श्री रवेन्द्र प्रसाद तिवारी	वडा अध्यक्ष (वडा नं. ४)	९८११४९३९०६
१६	श्री आरती भूज	वडा सदस्य (दलित महिला)	
१७	श्री चनरमती चमार	वडा सदस्य (दलित महिला)	
१८	श्री रामरक्षा यादव	वडा सदस्य (दलित महिला)	
१९	श्री केदार प्रसाद बासकोटा	वडा सदस्य	
२०	श्री दिरेप कूमार चौधरी	वडा अध्यक्ष (वडा नं. ५)	९८४७०८२८७७
२१	श्री सूनिता चौधरी	वडा सदस्य (दलित महिला)	
२२	श्री राम फेरन कूर्मी	सदस्य	
२३	श्री जितअलि दर्जी	सदस्य	
२४	श्री राम दिनेश यादव	वडा अध्यक्ष (वडा नं. ६)	९८१७५६८२६९
२५	श्री सरीता गौतम	वडा सदस्य (महिला)	
२६	श्री रामसरी सूनार	वडा सदस्य (दलित महिला)	
२७	श्री यज्ञ प्रसाद खनाल	वडा सदस्य	
२८	श्री ज्ञानेन्द्र कूमार आचार्य	वडा सदस्य	
२९	श्री धर्मात्मामणि त्रिपाठी	वडा अध्यक्ष (वडा नं. ७)	९८४७०५२७१५
३०	श्री कान्ती देवी चमार	वडा सदस्य (दलित महिला)	
३१	श्री चन्द्रमती खटिक	वडा सदस्य (दलित महिला)	

क्र.सं.	नाम/थर	पद	सम्पर्क नम्वर
३२	श्री अब्दुल्ला मूसलमान	वडा सदस्य	
३३	श्री दान बहादुर अहिर	वडा सदस्य	
३४	श्री शिव कुमार पाण्डेय	वडा अध्यक्ष (वडा नं. ८)	९८०७५६३४३६
३५	श्री माया देवी यादव	वडा सदस्य (दलित महिला)	
३६	श्री मूस्तकिम मूसलमान	वडा सदस्य	
३७	श्री आयोध्या कहार	वडा सदस्य (दलित महिला)	
३८	श्री शिव बहादुर वाग्ले	वडा अध्यक्ष (वडा नं. ९)	९८५७०५१४७७
३९	श्री अन्जू पोखेल	वडा सदस्य (महिला)	
४०	श्री रीमा वि. क	वडा सदस्य (दलित महिला)	
४१	श्री खगेश्वर उपाध्याय	वडा सदस्य	
४२	श्री मोहन लाल शर्मा	वडा अध्यक्ष (वडा नं. १०)	९८४७५९३४०२
४३	श्री सत्य नारायण थारु	वडा सदस्य	
४४	श्री सूनीता चमार	वडा सदस्य (दलित महिला)	
४५	श्री राम दुलारे यादव	वडा सदस्य	
४६	श्री कैश मोहम्मद मूसलमान	वडा सदस्य	
४७	श्री राम गोपाल यादव	वडा अध्यक्ष (वडा नं. ११)	९८४७२१२५५५
४८	श्री अकालपती अहीरिनी	वडा सदस्य	
४९	श्री सोना खटिक	वडा सदस्य (दलित महिला)	
५०	श्री सूर्यदेव तेली	वडा सदस्य	
५१	श्री लाल बहादूर कूर्मी	वडा सदस्य	
५२	श्री ओम प्रकाश पाण्डेय	वडा अध्यक्ष (वडा नं. १२)	९८५७०५०९८४
५३	श्री लाली धोबी	वडा सदस्य (दलित महिला)	
५४	श्री बिन्द्रावती चमार	वडा सदस्य (दलित महिला)	
५५	श्री महत्तम कूर्मी	महिला सदस्य	
५६	श्री जय जयराम यादव	दलित महिला सदस्य	

तालिका नं. ८.२ नगरपालिकामा कार्यरत कर्मचारी सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	नाम/थर	पद	सम्पर्क नं.
१	बिमल राज आचार्य	प्रमूख प्रशासकिय अधिकृत	९८५७०८४१११
२	खुर्शेद अहमद खा	वागवानी वि.अ.	९८४७०३०३७४
३	अब्दुल सलाम	पशु विकास अधिकृत	९८५७०५२१७५
४	राम प्रसाद कोइराला	विद्यालय निरीक्षक	९८५७०५०८२४
५	चण्डी प्रसाद देव	ईन्जिनियर	९८४७०६१३६३
६	पदम राज श्रेष्ठ	सामाजिक विकास अधिकृत	९८४७०६१३६३
७	बलराम न्यौपाने	लेखा अधिकृत	९८४७०२३१५५

क्र.सं.	नाम/थर	पद	सम्पर्क नं.
८	महेन्द्रमान सिंह शाक्य	सि.अ.हे.व.	९८४७०४००११
९	उमेश प्रसाद गुप्ता	सि.अ.हे.व.	९८५७०५२५४५
१०	सुनिल के.सी.	इन्जिनियर	९८१३५०२६६५
११	रोशन घिमिरे	इन्जिनियर	९८४७०६१७७०
१२	शिवेन्द्र कुमार पासी	सुचना प्रबिधि अधिकृत	९८४७०४४४१०
१३	विजय राज वाग्ले	ना.सु.	९८४७०२३३७६
१४	नारायण चौधरी	सव-ईन्जिनियर	९८४७०६१३६२
१५	टीकाराम पोखरेल	प्रा.स.	
१६	सत्यम वर्मा	सव इन्जिनियर	९८४७०४००१८
१७	राम विलास मुराउ	प्रा.स.	९८६५९१०८९६
१८	दिपक प्रसाद मिश्र	कम्प्युटर अपरेटर	९८००७९८३३३
१९	जीवनाथ पाण्डेय	खरिदार	९८४७०५११८९
२०	सत्य गिरी	खरिदार	९८४७२६७८६२
२१	योगेन्द्र नाथ शूक्ल	खरिदार	९८४७४५२४३५
२२	गोकर्णँ बहादूर खडका	खरिदार	९८४७०७६७९७
२३	नारायण रेग्मी	योजना सहायक	९८५७०५१५६५
२४	रामलखन यादव	अमिन	९८१४२९८२६७
२५	हेमन्त राज खनाल	अ. सव इन्जिनियर	
२६	संध्या पण्डित	नि. वास संयोजक	९८४१४०५४३९
२७	रिना गिरी	वास सहजकर्ता	९८४४७२७६९१७
२८	कल्पना खनाल	वास सहजकर्ता	९८४७०८८६३१
२९	विष्णु प्रसाद न्यौपाने	अ.सब. इन्जिनियर	९८५७०५१०९२
३०	सुहावुद्दीन दर्जी	सामाजिक परिचालक	९८४७०६१७४९
३१	घनश्याम कूर्मी	भा.स.चालक	९८४७२८६३२१
३२	जीतमन प्रसाद कान्दू	बिद्यूत मिस्त्री	९८४७०४०८९३
३३	शंकर आचार्य	फायरम्यान हवल्दार	९८४७०६१३६४
३४	श्यामईन्द्र कुर्मी	न.प्र. हवल्दार	९८०४४७६३७६
३५	राजेन्द्र वारी	ह.स.चालक	९८४७२०३६५४
३६	हूमकान्त आचार्य	ह.स.चालक	९८४७०२३९५३
३७	विष्णु कुर्मी	फायरम्यान	९८०६९६२२७८
३८	कौशलचन्द्र पाठक	फायरम्यान	९८४७०६१८८१
३९	चन्द्रमणि पोखेल	फायरम्यान	९८४७१३५०७५
४०	शिवनारायण कहार	का.सहयोगी	
४१	तीरथ कहार	का.सहयोगी	
४२	जगदीश कहार	का.सहयोगी	९८११९२८१७२

क्र.सं.	नाम/थर	पद	सम्पर्क नं.
४३	कमलेश बारी	का.सहयोगी	९८०७५८५५११
४४	रामकृष्ण यादव	नगर प्रहरी	९८४७०६१३५२
४५	राम औतर धोवी	नगर प्रहरी	९८००७१२१०३
४६	तिलकराम कहार	विद्युत हेल्पर	९८१७५२९३१२
४७	ब्रहमानन्द पाण्डेय	विद्युत हेल्पर	
४८	मनोज कूमार अग्रहरी	विद्युत हेल्पर	
४९	सुनिल डफाली	कुचिकार	९८०७४८८००१
५०	मयशाद खां	सवारी चालक	९८११९९४२८६
५१	गुड्डु रंगरेज	ह.स.चालक	९८४७०४०२२६
५२	कृष्ण कुमार कहार	ह.स.चालक	
५३	माया कशौधन	का.सहयोगी	
५४	विजय कुमार दुवे	का.सहयोगी	९८०३१६७०३८

८.१ क्षतिपूर्ति सहितको नागरिक बडापत्र टाँस गरिएको ।
८.२ सूचना अधिकारी तोकिएको ।
८.३ उजुरी पेटिका राखिएको ।
८.४ हेल्प डेक्सको व्यवस्था गरिएको ।
८.५ गुनासो सुन्ने अधिकारी तोकिएको ।
८.६ खरिद ईकाई समिति गठन गरिएको ।
८.७ कार्यक्रमको फोकल पर्सन तोकिएको ।

सर्वेक्षणका महत्वपुर्ण नतिजाहरु (Highlights of Survey Results)

३.१ नगरपालिकाका मुख्य बस्तीहरुको विवरण

वडा	घरपरिवार संख्या	मुख्य बस्ती
१	१०५१	शिव मन्दीर, काहर टोल, माल टोल, माझि टोल, आदर्श टोल, चौक बजार, जमुवार टोल, कालिका, राजपुर
२	१२०७	पुरानो हाटबजार, लम्तिया, सेमरहवा, कुदान, रामतल्हा, वर्दहवा, सगरटोल, महुरिया, वर्गदवा, नहर टोल, शान्ति टोल
३	१३६०	आनन्दवाग, आदर्श टोल, क्याम्पस टोल, सिकोटा, देवागधिया, सुखरामपुर, अदालत टोल, महिता टोल, भिक्षुचोक, लक्ष्मी नगर, सडवा, औरहिया, जमोहरा, धनौरा, देरवा, करमपुर, शिवगड, बिसमहरपुर
४	१०७६	मलपारा, विरपुर, सानो पथखहवा, ठुलो पथखहवा, सानो तौलिहवा, महुवा, दलपुर, पिपरी, कोदहा, गोपालपुर, लउँसा
५	९६४	सगरहवा, बभनि, श्री रामपुर, कपिहवा, डेन्गारी, शिवपुर, गोटिहवा, दल्दलाह, शिपुरवा, थुमवा
६	१३१०	सेमरी, तिलौरा, शिद्धिपुर, खुखुन्डी, रामपुर, गोवरी, रुधौला, रामनगर, हरवा, सगरहवा, बमौलि, सुकुम्बासी डाडा, सुपुरा, थुमहवा, तुहुमेवा, वेलासपुर
७	६३०	धमौलि, हरिहरपुर, सेहरहिया, औरहिया, धर्मपनिया,
८	७०७	मैनिहवा, दोहनी, वेलौहा, कुवाङ्गवा, कचरीहवा, मुरउदवा,
९	१२३८	कुश्मा, हात्तिसार, बैरेनि, केवलपुर, हरनामपुर, निग्लिहवा, जगदिशपुर, वन्दीहुलि, पहदी, श्रीनगर, चिन्कीपुर, पिपल्डाडा, भगैया, जर्लहिया
१०	८९८	विर्ता, नगवा, पिपरा, विकुली, तेनुवा, वगीया डाडा, फेदरथ, पचेहरा, राजकुला, रानी विर्ता, कटुवा
११	११०६	जहदी नरेनपुर, बन्गाई, अदौरा, पकदी, परसीया, रेहरा, भैष्टा
१२	८३८	पिप्रहवा, बेल्भरिया, विटुवा, विथुवा, सौराह, अकबरपुर
जम्मा	१२३८५	

३.२ वडा अनूसार परिवार संख्या तथा जनसंख्याको विवरण

वडा नं	कुल जनसंख्या	महिला	पुरुष	तेस्रो लिङ्गी	घरधुरी संख्या
१	७०६२	३६२३	३४३८	१	१०५१
२	७७७६	४०२०	३७५५	१	१२०७
३	७३३२	३९१८	३४१२	२	१३६०
४	७६२६	३९७२	३६५४	०	१०७६
५	४५९३	२४२७	२१५४	१२	९६४
६	७६२४	३९९३	३६२७	४	१३१०
७	४७६८	२५५४	२२१२	२	६३०
८	४७४६	२५२४	२२२१	१	७०७
९	६६९५	३४८७	३२०७	१	१२३८
१०	५५०८	२९०६	२६०१	१	८९८
११	७८१६	३९९३	३८२२	१	११०६

वडा नं	कुल जनसंख्या	महिला	पुरुष	तेस्रो लिङ्गी	घरधुरी संख्या
१२	३५२३	१९२३	१५९९	१	८३८
जम्मा	**७५०६९**	**३९३४०**	**३५७०२**	**२७**	**१२३८५**

३.२.१ वडागत लैंगिक अनुपात तथा औषत घरपरिवार संख्या सम्बन्धी विवरण

वडा नं	कुल जनसंख्या	महिला	पुरुष	तेस्रो लिङ्गी	घरधुरी संख्या	लैगिक अनुपात	औषत घरपरिवार
१	७०६२	३६२३	३४३८	१	१०५१	१.०५३८	६.७१९३
२	७७७६	४०२०	३७५५	१	१२०७	१.०७०६	६.४४२४
३	७३३२	३९१८	३४१२	२	१३६०	१.१४८३	५.३९१२
४	७६२६	३९७२	३६५४	०	१०७६	१.०८७	७.०८७४
५	४५९३	२४२७	२१५४	१२	९६४	१.१२६७	४.७६४५
६	७६२४	३९९३	३६२७	४	१३१०	१.१००९	५.८१९८
७	४७६८	२५५४	२२१२	२	६३०	१.१५४६	७.५६८३
८	४७४६	२५२४	२२२१	१	७०७	१.१३६४	६.७१२९
९	६६९५	३४८७	३२०७	१	१२३८	१.०८७३	५.४०७९
१०	५५०८	२९०६	२६०१	१	८९८	१.११७३	६.१३३६
११	७८१६	३९९३	३८२२	१	११०६	१.०४४७	७.०६६९
१२	३५२३	१९२३	१५९९	१	८३८	१.२०२६	४.२०४१
जम्मा	**७५०६९**	**३९३४०**	**३५७०२**	**२७**	**१२३८५**	**१.१०२**	**६.०६१३**

३.२.२ वडागत रुपमा उमेर समुह अनुसार जनसंख्या विवरण

उमेर समुह	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	जम्मा
०-४	५२६	७०५	५५२	८४२	४६५	६७९	५१०	४८४	४८९	४६३	७८१	२९१	**६७८७**
५-९	६४५	८४२	७४२	१०२१	५६६	८७४	५९७	६०६	६११	५१०	९७४	४२५	**८४१३**
१०-१४	७१९	८२९	८०४	८६९	४९९	८०५	५५१	५३४	६९९	५७३	९२४	३९०	**८१९६**
१५-१९	८०४	८६५	९२४	७७३	४६४	९३१	५०५	५१२	७२६	६८५	८५८	३६५	**८४१२**
२०-२४	७४१	७७१	७२२	६९९	४८०	८२०	४५७	४३७	७९८	५८८	८०५	२८९	**७६०७**
२५-२९	६८८	६९५	६७२	६८२	४८१	६६८	४२३	४४२	६३७	५२०	७०४	३३८	**६९५०**
३०-३४	५४३	५६७	५५९	५५३	३३४	४९९	३७३	३४५	५३२	३८३	४९२	२७४	**५४५४**
३५-३९	६१०	६०२	५७७	४६४	२९७	५२५	३०५	३३१	४६३	३९०	५३२	२६१	**५३५७**
४०-४४	४१२	४१४	४५१	३७६	१८५	३६३	२२०	२०७	३३५	२९३	३५९	१९२	**३८०७**
४५-४९	३७२	३६१	३३८	२९७	१६९	३४४	१७८	१७४	३४१	२८८	३१५	१६९	**३३४६**
५०-५४	२४०	२३०	२४२	२३७	१३२	२२५	१२५	१५३	२६६	२०७	२४५	९८	**२४००**
५५-५९	२१३	२४०	२२३	२१८	१५४	२४५	१४७	१४६	२०२	१८९	१९५	९४	**२२६६**
६०-६४	१८५	२१७	१८६	१८४	१०९	१९९	१२१	१३९	१९२	१५०	१७९	९२	**१९५३**
६५-६९	१५६	२१०	१७१	२०९	१५०	२१७	११६	११५	१६३	१३०	१९५	१३८	**१९७०**
७०-७४	११५	१६०	१११	१३७	६६	११८	८६	७४	१११	७१	१५४	५३	**१२५६**
७५+	९३	६८	५८	६५	४२	११२	५४	४७	१३०	६८	१०४	५४	**८९५**
जम्मा	**७०६२**	**७७७६**	**७३३२**	**७६२६**	**४५९३**	**७६२४**	**४७६८**	**४७४६**	**६६९५**	**५५०८**	**७८१६**	**३५२३**	**७५०६९**

३.३.२ उमेर समुह तथा लिङ्ग अनुसार जनसंख्या विवरण

क्र.स	उमेर समूह	पुरुष	महिला	तेस्रो लिङ्गि	जम्मा
१	०-४ वर्षसम्म	३२३३	३५४१	१३	६७८७

क्र.स	उमेर समूह	पुरुष	महिला	तेस्रो लिङ्ग	जम्मा
२	५-९ वर्षसम्म	४०१७	४३९२	४	८४१३
३	१०-१४ वर्षसम्म	३९००	४२९४	२	८१९६
४	१५-१९ वर्षसम्म	४०१९	४३९२	१	८४१२
५	२०-२४ वर्षसम्म	३७७५	३८२९	३	७६०७
६	२५-२९ वर्षसम्म	३२९४	३६५६		६९५०
७	३०–३४ वर्षसम्म	२७९०	२६६३	१	५४५४
८	३५-३९ वर्षसम्म	२४२८	२९२८	१	५३५७
९	४०-४४ वर्षसम्म	१७९९	२००८		३८०७
१०	४५-४९ वर्षसम्म	१४७४	१८७२		३३४६
११	५०-५४ वर्षसम्म	११२४	१२७५	१	२४००
१२	५५-५९ वर्षसम्म	१०३७	१२२८	१	२२६६
१३	६०-६४ वर्षसम्म	९६२	९९१		१९५३
१४	६५-६९ वर्षसम्म	९२१	१०४९		१९७०
१५	७०-७४ वर्षसम्म	५५१	७०५		१२५६
१६	७५ माथि	३७८	५१७		८९५
	जम्मा	**३५७०२**	**३९३४०**	**२७**	**७५०६९**

३.३ कुल जनसंख्यामा स्वदेश तथा विदेशमा बस्ने जनसंख्याको विवरण

क्र.सं.	बसोबासको विवरण	जनसंख्या
१	गणना गरेको ठाँउमा बसेको	७०५३३
३	विदेशमा बसेको	३३९५
२	स्वदेशमा अन्यत्र बसेको	११४१
जम्मा		**७५०६९**

३.४ मातृभाषा अनुसार परिवार संख्याको विवरण

क्र.सं.	मातृभाषा	संख्या
१	अवधी	६१९२३
२	नेपाली	८१५५
३	थारु	२९१५
४	उर्दु	६२५
५	भेजपुरी	३९३
६	मगर	१२५
८	नेवारी	३८
७	गुरुङ	१८
९	कुमाल	१०
१०	माझी	८
११	तामाङ	७
१२	मैथिली	४
१३	अन्य	८४८

क्र.सं.	मातृभाषा	संख्या
	जम्मा	**७५०६९**

३.५ धर्म अनुसार जनसंख्या विवरण

क्र.सं.	धर्म	संख्या
१	हिन्दु	६०६५४
२	मुस्लिम	१४२१२
३	बौद्ध	९४
४	क्रिश्चीयन	७३
५	अन्य	३३
	जम्मा	**७५०६९**

३.६ जातिगत आधारमा जनसंख्या विवरण

क्र.सं.	जातजाती	जम्मा
१	मुस्लिम	१४४०१
२	दलित	१२११२
३	यादव	७७७६
४	ब्राम्ह्ण	७५६५
५	थारु	६०७१
६	कुर्मी	३७३७
७	गुप्ता	२०१५
८	क्षेत्री	१९३५
९	केवाट	१७८५
१०	कहार	१५७२
११	बराही	१४१२
१२	मौर्या	१२०९
१३	नाउँ	८१३
१४	तेली	८१५
१५	लोहार	७८५
१६	कसौधन	७०४
१७	चौहान	६३१
१८	बडाही	५७०
१९	अगरी	५६०
२०	सन्यासी र दशनामी	५१३
२१	मगर	४९८
२२	कार्मी	४९०
२३	पसी	४१६
२४	ठाकुर	३९१
२५	कोरी	३८९
२६	माँझी	३४३

क्र.सं.	जातजाती	जम्मा
२७	श्रीवास्तब	३३४
२८	भेर्मा	३०५
२९	बादी	२९२
३०	जौसवाल	२९५
३१	सिगं	२७२
३२	नेवार	२७०
३३	धोवी	२५८
३४	दमाई र ढोली	२४१
३५	कुमाल	२२८
३६	चाई	२२१
३७	सार्की	२१३
३८	भुज	२०४
३९	राईदाश	१८७
४०	ठकुरी /मल्ल	१८२
४१	गडरीया	१८१
४२	पल	१७९
४३	भार	१६६
४४	कमार	१५६
४५	गुरुङ	१६३
४६	घुसाई	१४३
४७	खर्बिन	१२२
४८	घर्ती र भुजेंल	१२२
४९	चौरसीया	११०
५०	दुसाद	९२
५१	हलुवाई	६४
५२	तमोली	६२
५३	दुनीया	६१
५४	राजभार	५७
५५	लोहनिया	५२
५६	ब्रह्मु र बरामो	३८
५७	कुमाल	३७
५८	गैड	३५
५९	तामाङ	२४
६०	मगर/राना	२२
६१	बिहारी	२१
६२	डाफली	२०
६३	शाहा	२०
६४	टुकुर	१९
६५	सुक्ला	१७

क.सं.	जातजाती	जम्मा
६६	चमार	१५
६७	भार	११
६८	खेती	१०
६९	दराई	७
७०	देव	७
७१	गाइने	१
७२	अन्य	२८
	जम्मा	**७५०६९**

३.७ घरमुलीको विवरण

क.सं.	लिङ्ग	परिवार संख्या	प्रतिशत
१	पुरुष	१०८६७	८८
२	महिला	१५१८	१२
जम्मा		**१२३८५**	**१००**

३.८ अपाङ्गताको आधारमा जनसंख्याविवरण (Population by Disability)

अपांगताको प्रकार	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	जम्मा
अपांगता नभएको	६९९८	७७२५	७२६८	७५९७	४५७४	७५८२	४७४६	४७१७	६६२०	५४६७	७७२२	३५०६	७४५२२
शारीरिक अपांग	३९	२५	४४	१८	१०	२४	१५	१६	४५	३०	५८	११	३३५
बौद्धिक अपांग	४	८	१०	७	५	८	२	६	३	१०	११		७४
दृष्टि विहिन (आँखा नदेख्ने)	४	३	४	२		३		४	१२	१	१०	१	४४
बोल्न तथा सुन्न नसक्ने (बहिरा)	२	७	१	२	३	२		१	१२		५	३	३८
स्वर बोलाई सम्बन्धी अपांग (भकभके)	६		२			२	५	२	३		६	१	२७
श्रवन दृष्टिबिहिन	४		१			२					१		८
मनोसामाजिक अपांग	५	८	२		१	१					३	१	२१
जम्मा	**७०६२**	**७७७६**	**७३३२**	**७६२६**	**४५९३**	**७६२४**	**४७६८**	**४७४६**	**६६९५**	**५५०८**	**७८१६**	**३५२३**	**७५०६९**

३.९ अपाङ्गता परिचय पत्र प्राप्त जनसंख्या सम्बन्धी विवरण

विवरण	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	जम्मा
छ	२३	१७	३५	१५	१३	१७	९	६	२८	२६	३२	८	२२९
छैन	४१	३४	२९	१४	६	२५	१३	२३	४७	१५	६२	९	३१८
जम्मा	**६४**	**५१**	**६४**	**२९**	**१९**	**४२**	**२२**	**२९**	**७५**	**४१**	**९४**	**१७**	**५४७**

३.१० बसाई सराईको अवस्था

क.सं.	बसाई सराई	परिवार संख्या
१	गएको	२९६
२	आएको	१७७
	बसाई सराई दर्ता गराउनेको संख्या	**४७३**

३.११ व्यक्तिगत घटना सम्बन्धी विवरण

विवरण	जन्म दर्ता	मृत्यु दर्ता	सम्बन्ध विच्छेद	विवाह दर्ता	बसाई सराई दर्ता
जम्मा	३०६२	५२८	२	१२५	४७३
पुरुष	१५८१	२८३			
महिला	१४८१	२४५			

४.१.१ मुख्य पेशा

क्र.स	पेशा	महिला	पुरुष	तेस्रो लिङ्गी	जम्मा	जम्मा प्रतिशत
१	कृषि तथा पशुपालन	५८६४	९२३१	३	१५०९८	२८.२
२	गृहिणी	१२७६२	६९९	२	१३४६३	२५.१
३	विद्यार्थी (अध्ययनरत)	४९८३	५९६७	२	१०९५२	२०.४
४	ज्याला मजदुरी	५९७	३३०७		३९०४	७.३
५	बेरोजगार	११८१	२२३६		३४१७	६.४
६	उद्योग तथा ब्यापार	१३०	१६४४	१	१७७५	३.३
७	नोकरी/जागीर	३६१	१२४३	१	१६०५	३
८	बैदेशिक. रोजगार	२०	१०९५		१११५	२.१
९	व्यवसायिक कार्य (पत्रकार, वकिल, परामर्श, ठेक्का पुजारी)	३१	२२८		२५९	०.५
१०	अन्य	९६५	१०२५		१९९०	३.७
	जम्मा	**२६६७५**	**२६८९४**	**९**	**५३५७८**	**१००**

तालिका नं. ४.१.२ आर्थिक रुपले सक्रिय जनसंख्या विवरण

क्र.सं.	लिङ्ग	जनसंख्या विवरण	प्रतिशत
१	पुरुष	२३८५१	५२
२	महिला	२१७४०	४८
	जम्मा	**४५५९१**	**१००**

तालिका नं: ४.१.३ औसत वार्षिक पारिवारिक आम्दानी

क्र.स	औसत मासिक पारिवारिक आम्दानी	घरपरिवार संख्या	प्रतिशत
१	१०००भन्दा कम	९७५६	७८.७७
२	१०००देखि २०००	३०३	२.४५
३	२००१देखि३०००	७१	०.५७
४	३००१देखि५०००	४८	०.३९
५	५००१ देखि१००००	६५	०.५२
६	१००००देखि१५०००	५६	०.४५
७	१५०००देखि २५०००	१३५	१.०९
८	२५०००भन्दा माथि	१९५१	१५.७५
	जम्मा	**१२३८५**	**१००**

तालिका नं: ४.१.४ औसत वार्षिक पारिवारिक खर्च

क.स	औषत मासिक बचत	संख्या	प्रतिशत
१	शुन्य	९४९५	७६.६७
२	५००देखि१०००	४४२	३.५७
३	१००१देखि२०००	१६२	१.३१
४	२००१देखि३०००	४४	०.३६
५	३००१देखि५०००	५६	०.४५
६	५००१देखि१००००	८५	०.६९
७	१०००० भन्दा माथि	२१०१	१६.९६
	जम्मा	१२३८५	१००.००

४.१.५ खाद्यान्नको अवस्था सम्बन्धी विवरण

कृषि उत्पादन बाट खान पुग्ने	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	जम्मा
वर्षभरि नै पुग्ने र बचत सम्म हुने	७२	१८१	४३३	५६३	४३७	६०३	३२५	२२५	५७७	६१८	४३३	५१५	४९८२
१० -१२ महिना सम्म	८५	१८१	१८४	१२३	२७४	३५४	१६७	१५५	१८१	३०	२६७	५२	२०५३
७ -९ महिना सम्मा	२९	७५	१०७	१२६	२५	६१	४९	१५३	१०५	४८	८२	२५	८८५
४ -६महिना सम्मा	४३	११६	४२	८०	९	३०	२८	४७	१०८	४०	४९	९	६०१
३ महिना भन्दा कम	३८	१२३	२९	१५	१०	१७	१५	३८	७९	५१	३४	१९	४६८
उत्पादन गर्दिन /छैन	७८४	५३१	५६५	१६९	२०९	२४५	४६	८९	१८८	१११	२४१	२१८	३३९६
जम्मा	**१०५१**	**१२०७**	**१३६०**	**१०७६**	**९६४**	**१३१०**	**६३०**	**७०७**	**१२३८**	**८९८**	**११०६**	**८३८**	**१२३८५**

४.२ घरको छानाको प्रकारको आधारमा घरपरिवारको विवरण

क.सं.	घरको छानाको प्रकार	जम्मा
१	आर .सी .सी ढलान भएको	८८०४
२	फुस वा खरको छाना भएको	१४५९
३	टाएर वा ढुगांको छाना भएको	१३६२
४	जस्ता च्यादर छाना भएको	५८८
५	काठको छाना भएको	८९
६	माटोको छाना भएको	७२
७	अन्य	११
जम्मा		**१२३८५**

४.२.१ घरको स्वामित्वको आधारमा घरपरिवार संख्या

क.सं.	घरको स्वामित्वको प्रकार	घरधुरी सर्वेक्षण २०७५	
		संख्या	प्रतिशत
१	नीजि/आफ्नो	११९९९	९६.८८
२	भाडामा	२०६	१.६६
३	सार्वजनिक	१५३	१.२४
४	संस्थागत	४	०.०३
५	अन्य	२३	०.१९

क.सं.	घरको स्वामित्वको प्रकार	घरधुरी सर्वेक्षण २०७५	
		संख्या	प्रतिशत
जम्मा		१२३८५	१००.००

४.२.२ घरको जगको प्रकारका आधारमा घरपरिवार संख्या सम्बन्धी विवरण

क.सं.	घरको जगको प्रकार	घरपरिवार संख्या	प्रतिशत
२	सिमेन्ट र ढुङ्गा	७०८५	५७.२१
१	माटो र ढुङ्गा	२९४९	२३.८१
३	फ्रेम स्ट्रक्चर	१०२७	८.२९
५	काठको खम्बा	८७९	७.१०
४	लोड बेरिङ्ग	३४८	२.८१
६	अन्य	९७	०.७८
	जम्मा	**१२३८५**	**१००**

४.२.३ मापदण्ड अनुसारको घर बनावटको अवस्था

भवन मापण्ड	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	जम्मा
छ	४८७	२७४	८२७	४३५	१४	६२	५	४	६२	१२३	२१०	२५	२५२८
छैन	५६४	९३३	५३३	६४१	९५०	१२४८	६२५	७०३	११७६	७७५	८९६	८१३	९८५७
जम्मा	**१०५१**	**१२०७**	**१३६०**	**१०७६**	**९६४**	**१३१०**	**६३०**	**७०७**	**१२३८**	**८९८**	**११०६**	**८३८**	**१२३८५**

४.२.४ वडागत रुपमा घरको बनावटका आधारमा भुकम्प प्रतिरोधी घरको अवस्था

भूकम्प प्रतिरोधी	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	जम्मा
छ	१७३	१३३	७२१	३	२	२९	३१४	२८	६२	४८	२९	३	१५४५
छैन	८७८	१०७४	६३९	१०७३	९६२	१२८१	३१६	६७९	११७६	८५०	१०७७	८३५	१०८४०
जम्मा	**१०५१**	**१२०७**	**१३६०**	**१०७६**	**९६४**	**१३१०**	**६३०**	**७०७**	**१२३८**	**८९८**	**११०६**	**८३८**	**१२३८५**

४.३ रोजगारीको लागि बिदेश जानेको विवरण तथा वेरोजगारीको अवस्था

विदेश गएकाको संख्या			
महिला	पुरुष	तेस्रो लिङ्गी	जम्मा
२७४	३१०७	१४	३३९५

४.४ भू -उपयोग सम्बन्धी विवरण

विवरण	वर्ग कि.मी
कृषि क्षेत्र	११७.१
वन क्षेत्र	७.१०
बाझो क्षेत्र	३.५४
घाँसे मैदान	३.०४
बलौटे क्षेत्र	२.१०
ताल/पोखरी	१.५२
सिम्सार क्षेत्र	०.७८

विवरण	वर्ग कि.मी
नदिनाला	०.८२
अन्य	०.८६
जम्मा	**१३६.९१**

४.५ माछा, माहुरी तथा रेशमपालन सम्बन्धी विवरण

क्र.स	विवरण	संख्या	क्षेत्रफल/उत्पादन
१	माछापालन	५२	९.१५ हेक्टर
२	मौरीघार	६	-
३	रेशमखेती	३	६०००० के.जी

४.६ सिंचाइ सम्बन्धी विवरण

क्रं. स	सिंचाई योजनाहरुको नाम	स्थान
१	बणगंगा सिंचाई आयोजना	क.व. न. पा.
२	दोहोनी सिंचाइ प्रणाली	दोहोनी
३	लम्तिया सिंचाई योजना	क.व. न. पा., ६
४	वेल वर्गदी सिंचाई योजना	महाराजगंज, कपिलवस्तु
५	निग्लिहवा वेलहवा सिंचाई योजना	निग्लिहवा, ५
६	घघवा सिंचाई योजना	महाराजगंज, कपिलवस्तु
७	स्वतना नाला सिंचाई योजना	महाराजगंज, कपिलवस्तु, ९
८	दो मुहनवा कञ्चनिया नाला सिंचाई योजना	महाराजगंज, कपिलवस्तु, ८
९	वर्गदा पररिया लिफ्ट सिंचाई योजना	महाराजगंज, कपिलवस्तु, २

४.७ नगरपालिकामा प्रचलित वालिका उन्नत जातहरु

क्र.सं.	वालीको नाम	प्रचलित जात
१.	धान	रामधान, साभा मन्सुली, कालानमक, सावित्री, राधा ४, ६४४४, लोकनाथ, गोरखनाथ, गोल्डेन मन्सुली, मयुर, सिन्दुर, मोती साभा, महिमा, कबेला, हर्दिनाथ, सख्खा-३, साभा सव-१, स्वर्ण सब-१
२.	गहुँ	वि. एल.१०२२, एन.एल. २९७, यु.पी. २६२, भृकुटी, गौतम, विजय, पि. वि. डब्लु ३४३, माल्वी, आर. आर. २१, भाष्कर, सिद्धार्थ
३.	मकै	रामपुर कम्पोजिट, अरुण २, लोकल, गौरव, रामपुर पहेलो, मुरली
४	जौ	लोकल
५	मसुरो	खजुरा १, सिम्रिक, शिखर, शितल, सिमल, आई. एल.एल.७७२३
६	चना	अवरोधी
७	केराउ	अर्किल, लोकल
८	मास	कल्याण
९	रहर	बहार,बागेश्वरी, मानक
१०	तोरी	प्रगति, प्रिती, विकास, उन्नति, सुर्खेत लोकल, मोरङ्ग लोकल
११	आलस	लोकल
१२	सूर्यमुखी	मनिषा, एन एस एच ३६

क्र.सं.	वालीको नाम	प्रचलित जात
१३	बदाम	लोकल

४.१० खाद्यान्न वालीमा लाग्ने रोग तथा किरा

क्र.सं.	बाली	प्रमुख रोगको नाम	प्रमुख किराको नाम
१	धान	खैरा रोग, ब्लाष्ट	फट्याङग्रा, गबारो, फड्के, फौजी कीरा, पतेरो
२	मकै	जरा कुहिने	गवारो
३	गँहु	सिंदुरे, कालोपोके	
४	आलु	डढुवा	झुसिले किरा, धमिरा, लाही,
५	दलहन बाली	जरा कुहिने	गवारो
६	तेलहन बाली	डढुवा	लाही कीरा, गबारो

४.११ पशुपंक्षिमा लाग्ने रोगको विवरण

पशुहरुमा लाग्ने मुख्य रोग	पंक्षिहरुमा लाग्ने मुख्य रोग
खोरेत, नाम्ले ,माटे	आखाँ पाक्ने, नाम्ले
खोरेत, नाम्ले	आखाँ पाक्ने, नाम्ले
खोरेत, नाम्ले, जुगा	आखाँ पाक्न
खोरेत, नाम्ले, जुगा	नाम्ले
खोरेत, भ्यागुते, चाचो,पटंगे, विषालु जिवाणु	रानी खेत, गंभारो, वर्ड फ्लू

४.१२.१ व्यवसायिक कृषि फार्म सम्बन्धी विवरण

क्र.स	विवरण	ठेगाना
१	श्री सुभावती तरकारी खेती	क.व.न.पा, १
२	श्री केवलपासी तरकारी खेती	क.व.न.पा, १
३	श्री प्रभावती तरकारी खेती	क.व.न.पा, १
४	श्री खान एग्रो सेन्टर कृषि फार्म	क.व.न.पा, २
५	श्री कपिलबस्तु नर्सरी	क.व.न.पा, २
६	श्री पौडेल कृषि फार्म	क.व.न.पा, ९
७	श्री के. सी. कृषि फार्म	क.व.न.पा, ११
८	श्री चौधरी कृषि फार्म	क.व.न.पा, २
९	श्री अष्टभूजा कृषि फार्म	क.व.न.पा, ८
१०	श्री मुस्कान सिड कम्पनी	क.व.न.पा, ४
११	श्री बिकास सिड कम्पनी	क.व.न.पा, २
१२	श्री कपिलबस्तु बन तथा कृषि बहुउद्देश्य उद्योग	क.व.न.पा, १
१३	श्री चन्द्रा एकिकृत पशु तथा कृषि फार्म	क.व.न.पा, ३
१४	श्री अष्टभूजा कृषि फार्म	क.व.न.पा, ८
१५	श्री खगेन्द्र कृषि फार्म	क.व.न.पा, ५
१६	श्री तौलेश्वर इन्टीग्रेटेड एग्रीकल्चर फर्म (प्रा) लि	क.व.न.पा, ४
१७	श्री मुकुन्द एकिकृत कृषि फार्म प्रा. लि.	क.व.न.पा, २
१८	श्री के. सी. एकिकृत कृषि फार्म	क.व.न.पा, ६

क्र.स	विवरण	ठेगाना
१९	श्री उदय एकिकृत कृषि फार्म	क.व.न.पा, २
२०	श्री वारसी बहुउद्देश्ययी कृषि फार्म	क.व.न.पा, २
२१	श्री तिलौराकोट एकीकृत कृषि फार्म	क.व.न.पा, १
२२	श्री अष्टभूजा कृषि फार्म	क.व.न.पा, ८
२३	श्री भुसाल कृषि फार्म	क.व.न.पा, ९
२४	श्री सौरभ कृषि फार्म	क.व.न.पा, ९
२५	श्री हरिउदय एकीकृत पशु तथा कृषि फार्म	क.व.न.पा, ३

४.१२.२ कृषि तथा पशुपालनसँग सम्बन्धित समूह तथा सामुदायिक संस्थाको विवरण

क्र.स	विवरण	ठेगाना
१	श्री आमा महिला कृषक समुह	क.व.न.पा, ८
२	श्री तामेश्वर नाथ कृषक समुह	क. व. न. पा, १
३	श्री शिवम् बहुउद्देशिय कृषक समुह	क.व.न.पा, ७
४	श्री युवा कृषक समुह	क.व.न.पा, ८
५	श्री प्रगती तरकारी उत्पादन कृषक समुह	क.व.न.पा, ९
६	श्री महालक्ष्मी कृषक समुह	क.व.न.पा, ८
७	श्री रियाज कृषक समुह	क.व.न.पा, ८
८	श्री किसान बहुउद्देशिय कृषक समुह	क.व.न.पा, ८
९	श्री लक्ष्मी दलित कृषक समुह	क.व.न.पा, ७
१०	श्री महाबीर कृषक समुह	क.व.न.पा, ७
११	श्री ताजा तरकारी उत्पादन कृषक समुह	क.व.न.पा, ९
१२	श्री समय कृषक समुह	क.व.न.पा, ७
१३	श्री दोहनी माछा समुह	क.व.न.पा, ८
१४	श्री शिवशक्ति कृषक समुह	क.व.न.पा, ८
१५	श्री सिद्धार्थ माछापालन कृषक समुह	क.व.न.पा, ३
१६	श्री शिव कृषक समुह	क.व.न.पा, १
१७	श्री जय माता तरकारी कृषक समुह	क.व.न.पा, ५
१८	श्री लाली गुराँस कृषक समुह	क.व.न.पा, ३
१९	श्री सडवा कृषक समुह	क.व.न.पा, ३
२०	श्री शान्तीचोक कृषक समुह	क.व.न.पा, ३
२१	श्री उन्नती कृषक समुह	क.व.न.पा, ६
२२	श्री अन्स कृषक समुह	क.व.न.पा, ३
२३	श्री लक्ष्मी बहुउद्देशिय महिला कृषक समुह	क.व.न.पा, २
२४	श्री गौतम बुद्ध बहुउद्देशिय कृषक समुह	क.व.न.पा, २
२५	श्री राम जानकी कृषक समुह	क.व.न.पा, १२
२६	श्री मधेश कृषक समुह	क.व.न.पा, ४
२७	श्री बुद्धदलित कृषक समुह	क.व.न.पा, ९
२८	श्री मनकामना बहुउद्देशिय कृषक समुह	क.व.न.पा, ९
२९	श्री हरियाली कृषक समुह	क.व.न.पा, २
३०	यदर बहुउदेश्य तथा पशुपालन समुह	क.व.न.पा, १

क्र.स	विवरण	ठेगाना
३१	गैरव अगुवा कृषि तथा पशु कृषक समुह	क.व.न.पा, ३
३२	माया देवी पशुपालन तथा कृषक समुह	क.व.न.पा, ३
३३	साझेदारि कृषि तथा विकास समुह	क.व.न.पा, २
३४	उदय कृषक समुह	क.व.न.पा, १

४.१३ आधुनिक (व्यवसायिक) पशुपालन (फार्म) सम्बन्धी विवरण

क्र.स	विवरण	संख्या
१	भैसी पालन फार्म	६३
२	पोल्ट्री फार्म (कुखुरा फार्म)	४०
३	गाईपालन फार्म	१६
४	बंगुर पालन फार्म	१

४.१४.१ पर्यटकीय स्थलहरुको विवरण

क्र.सं.	नाम	वडा नं.
१	तिलौराकोट	६
२	कुदान	२
३	गोटीहवा (अशोक स्तम्भ)	५
४	सगरहवा ताल	६
५	जगदिशपुर ताल	९
६	समयमाई मन्दिर	१
७	तौलेश्वर मन्दिर	१
८	कपिलवस्तु संग्राहालय	९
९	दोहनी कोट	८
१०	अरौराकोट दरबार	११
११	बर्दहवा स्तुपा	२
१२	दरवा स्तुपा	३
१३	कन्ठक स्तुपा	६

४.१४.२ होटल तथा रेष्टुरेण्ट सम्बन्धी विवरण (सेवा मुलक)

क्र. सं	नाम	संख्या
१	रेष्टूरेण्ट	४८
२	होटल	१९
३	भोजनालय	३
४	स्विट्स तथा बिरयानी कर्नर	५

४.१४.३ पर्यटन सेवा सम्बन्धी विवरण

क्र. स	नाम	स्थान	वडा नं.
१	श्री खान अल कसिम टुर्स एण्ड ट्राभल्स	क.व.न.पा	५
२	श्री सार्थक प्यालेस एण्ड लज	क.व.न.पा	१
३	श्री कपिलबस्तु मुस्कान टुर्स एण्ड ट्राभल्स	क.व.न.पा	२

४.१५.१ औद्योगिक विकाससम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	नाम	संख्या
१	व्यापार व्यवसाय मूलक (प्राईभेट फर्म)	८१३
२	सेवा मूलक	३५०
३	उत्पादन मूलक	३४३
४	कृषि मूलक	१४४
५	पर्यटन मूलक	३
६	व्यापार व्यवसाय मूलक (साझेदारी फर्म)	२
	जम्मा	**१५९१**

४.१५.२ उत्पादन, तथा सेवामूलक उद्योग सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	नाम	संख्या
१	शेलर, राईस मिल, कुटानी, पिसानी, आयल र चिउरा मिल	९९
२	निर्माण सम्बन्धी सेवा	८६
३	होटल व्यावसाय, चिया पसल सेवा प्रदान गर्ने	८३
४	फर्निचरमिल उद्योग	५६
५	ग्रिल सटर आदि	३८
६	फोटो स्टुडियो, भिडियो, ग्राफीक	१९
७	परामर्श सम्बन्धीत कन्सल्टेन्सी	१६
८	कम्प्यूटर ईन्स्टिच्यूट	१६
९	व्युटी पार्लर श्रृगार सम्बन्धि	१२
१०	इलेक्ट्रेनीस सामान मर्मत, कम्प्यूटर मर्मत	१२
११	मसला उत्पादन	११
१२	स्टेशनरी र छापाखाना	१०
१३	आइसक्रिम र बरफ उत्पादन	१०
१४	मोटर साईकल मर्मत	११
१५	शिलाई कटाई प्रशिक्षण केन्द्र	१०
१६	टेन्टको समान भाडामा दिने	९
१७	पाउरोती दुनट केक बिष्कूट उद्योग	८
१८	चिया र मिठाई बनाउने	७
१९	डोका डाला नाम्ला, बाकस आदी बनाउने	६
२०	सुर्ती उद्योग	६
२१	मोबाईल र फोटो बनाउने, भिडियो मिक्सिङ	५
२२	दालमोट, नमकिन, बेसन उत्पादन गर्ने	५
२३	अगरवत्ती, मैनबत्ती बनाउने	५
२४	स्टिल फर्निचर उद्योग	५
२५	सिमेन्ट टायल, सिमेन्ट वल्क बनाउने	५
२६	आर्टस सम्बन्धी सेन्टर	५
२७	बिज्ञापन तथा प्रशारण एजेन्सी	५

क्र.सं.	नाम	संख्या
२८	सटरिङ सेवा प्रदान गर्ने	५
२९	गिटी रोडा बालुवा उद्योग	४
३०	चाउमिन, चिप्स, कुरकुरे आदी उत्पादन गर्ने	४
३१	मेन्था तेल उत्पादन, महक तेल	४
३२	मिठाई भण्डार	४
३३	मोटर गाडी मर्मत	४
३४	साउण्ड, डि. जे, डेकोरेसन सेवा प्रदान गर्ने	४
३५	पिउने पानी उत्पादन	३
३६	ईट्टा उत्पादन	३
३७	हस्तकला, आट, गिफ्ट, आदी उद्योग	३
३८	कपडा, सिरक, डसना बनाउने	३
३९	साईकल मर्मत	२
४०	हलाक ड्राइभिगं प्रशिक्षण	२
४१	साबुन सर्फ उत्पादन	२
४२	सून चादी उद्योग	२
४३	टायर, ट्यूब, मर्मत, र हावा भर्ने	२
४४	भुजा प्याकिङ गर्ने	२
४५	मैरेज हाल सेवा प्रदान	२
४६	पेलेट दाना उत्पादन गर्ने	१
४७	पाल्इउड भेनियर बनाउने	१
४८	बिद्यित पोल हयूम पाईप	१
४९	मिलको रोला उत्पादन गर्ने	१
५०	मौरिका घर बनाउने	१
५१	रोजन तथा टर्पेन्टपन उद्योग	१
५२	सोयाबिन उत्पादन	१
५३	कपडा धुने र प्रेस गर्ने	१
५४	कपास धुलाउने	१
५५	केवल टि. भी नेटवर्क	१
५६	कम्प्यूटरमा, सफ्टवेयर वेभसाईड समेत	१
५७	ग्यास उद्योग	१
५८	ग्लुगेज, भाल्टा, प्याकिङ गर्ने	१
५९	गेष्ट हाउस संचालन	१
६०	नाच गान प्रशिक्षण	१
६१	नोजल पम्प मर्मत	१
६२	फ्ल्याक्स बोर्ड बनाउने	१
६३	फिल्म निर्माण सम्बन्धी	१

क.सं.	नाम	संख्या
६४	बालुवा प्रशोधन गर्ने	१
६५	मर्मत सम्बन्धी काम गर्ने	१
६६	मसला, भुजा, प्याकिङ गरि बिक्री गर्ने	१
६७	मुसा मार्ने पिजंडा उद्योग	१
६८	रेडिमेड कपडा बिक्री गर्ने	१
६९	विद्युत सम्बन्धि तालीम	१
७०	स्याल, ट्यवेल, वोरिङ सम्बन्धी	१
७१	स्वीट, सुपारी, ईलाइची प्याकिङ गर्ने	१
७२	निल उत्पादन	१
	जम्मा	**६४४**

४.१५.३ घट्ट, मिल तथा संकलन र प्रशोधन सम्बन्धी विवरण

क. स	नाम	संख्या
१	सेलर राईस मिल	६८
२	आयल मिल	१६
३	कुटानी पिसानी मिल	७
४	चिउरा मिल	८
	जम्मा	**९९**

४.१५.४ व्यापार र व्यवसाय सम्बन्धी विवरण (किराना, थोक, मासु, तरकारी र फलफूल आदि)

क.सं.	नाम	संख्या
१	गल्ला भण्डार	१३५
२	मदिरा पसल	११६
३	किराना पसल	९८
४	सप्लायर्स सम्वधि पसल (काठ तथा फर्निचर, माछा मासु, ईटा, बालुवा, गीटी, ढुंगाा, हर्वल, दाना, दुध, खाद्यान्न, हार्डवेयर्स,ग्यास, आदि)	९४
५	कपडा तथा रेडिमेट फेन्सी पसल	५०
६	इलेक्ट्रिक सेन्टर	२९
७	किराना तथा फेन्सी स्टोर	३५
८	एग्रोभेट सेन्टर	१४
९	मेवाइल सेन्टर	१४
१०	विभिन्न जनरल स्टोरहरु	२०
११	मनि ट्रान्सफर	१३
१२	मछा मासु पसल	१०
१३	सुन चादी पसल	९
१४	आईरन स्टोर्स	६
१५	आलु प्याज सेन्टर	५

क्र.सं.	नाम	संख्या
१६	पुस्तक पसल	५
१७	दुध डेरी सेन्टर	४
१८	जुत्ता पसल	२
१९	फलफुल पसल	१
२०	प्लाष्टीक पसल	१
२१	कपिलवस्तु हेल्थ केयर सेन्टर	१
२२	पतञ्जली सेन्टर	१
२३	चस्मा घर	१
२४	कृषि सामाग्री केन्द्र	१
२५	मलखाद भण्डार	१
२६	खाद्यान्न खरिद विकी केन्द्र	१
२७	भेली पसल	१
२८	पचेहरा बजार व्यवस्थापन तथा संकलन केन्द्र	१
२९	अन्य	१४८
	जम्मा	**८१६**

४.१५.५ स्थानीय बजार तथा व्यापारिक केन्द्रको विवरण

क्र. स	नाम	मुख्य बजार	केन्द्रबाट दुरी
१	कपिलवस्तु नगरपालिका	तैलिहवा	१
२	धर्मपनिया	तैलिहवा	६
३	दोहनी	तैलिहवा	७
४	जहदी	तैलिहवा	१०
५	निग्लिहवा	तैलिहवा	१०
६	सौराहा	तैलिहवा	८

४.१६ बैंक तथा बित्तिय संस्था सम्बन्धी विवरण

क्र.स.	बैंकको नाम	ठेगाना
१	राष्ट्रिय वाणिज्य वैंक	तौलिहवा
२	कृषि विकास वैंक लिमिटेड	तौलिहवा
३	एभरेष्ट वैंक लिमिटेड	तौलिहवा
४	लक्ष्मी वैंक लिमिटेड	तौलिहवा
५	पश्चिमान्चल विकास वैंक लिमिटेड	तौलिहवा
६	पश्चिमान्चल ग्रामिण विकास वैंक लिमिटेड	गेटिहवा,तौलिहवा

४.१७ सहकारी सम्बन्धी विवरण

विवरण	ठेगाना
➢ श्री गंगामाया कृ. स. सं. लि.	क.व.न.पा., ८
➢ श्री किसान कृ. स. सं. लि.	क.व.न.पा., २

विवरण	ठेगाना
➢ जनमुखी कृ. स. सं. लि.	क.व.न.पा., ३
➢ गणेश कृ. स. सं. लि.	क.व.न.पा., ४
➢ तिलौराकोट कृ. स. सं. लि.	क.व.न.पा., ६
➢ जनकल्याण कृषक सहकारी संस्था लि.	क.व.न.पा., ७
➢ भवानी भिक्षु म.वि. वि. तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	क.व.न.पा., २
➢ ओं सत्यसाई कृषि सहकारी संस्था लि.	क.व.न.पा., ८
➢ समाज कल्याण बचत सहकारी संस्था लि.	क.व.न.पा., १२
➢ जगदीशपुर लाल कृ. सहकारी संस्था लि.	क.व.न.पा., ९
➢ प्रगतिशील प्रगतिशिल म.वि. वि. तथा ऋण सं सं. लि.	क.व.न.पा., ११
➢ विजय कृ. स. सं. लि	क.व.न.पा., ५
➢ दलित कृ. स. सं. लि.	क.व.न.पा., ३
➢ हरिओम कृ. स. सं. लि.	क.व.न.पा.,२
➢ तारा कृ. स. सं. लि.	क.व.न.पा., २
➢ युव शक्ति कृ. स. सं. लि.	क.व.न.पा., ७
➢ इन्दा कृ. स. सं. लि.	क.व.न.पा., ११
➢ गुन्जेश्वरी कृ. स. सं. लि.	क.व.न.पा., ७
➢ कल्पना कृ. स. सं. लि.	क.व.न.पा., ६
➢ दोहनी कृ. स. सं. लि.	क.व.न.पा., ८
➢ पशुपति कृ. स. सं. लि.	क.व.न.पा., २
➢ शान्ति उपभोक्ता सहकारी संस्था लि.	क.व.न.पा., ८
➢ कालिका कृ. स. सं. लि.	क.व.न.पा., १२
➢ कमाख्य कृ. स. सं. लि	क.व.न.पा., ७
➢ दलित किसान कृ. स. सं. लि.	क.व.न.पा., २
➢ किस्मत कृ. स. सं. लि.	क.व.न.पा., १
➢ संयोग कृ. स. सं. लि.	क.व.न.पा., ५
➢ सफल कृ. स. सं. लि.	क.व.न.पा., २
➢ रेहरा कृ. स. सं. लि.	क.व.न.पा., ११
➢ साधना कृ. स. सं. लि.	क.व.न.पा., ३
➢ तमेश्वर कृ. स. सं. लि.	क.व.न.पा., ३
➢ नमस्ते कृ. स. सं. लि.	क.व.न.पा., ५
➢ नागेश्वर कृ. स. सं. लि.	क.व.न.पा., २
➢ आर्या बचत ऋण सहकारी संस्था लि.	क.व.न.पा., ४
➢ मुक्ति कृ. स. सं. लि.	क.व.न.पा., ७
➢ फुलवारी कृ. स. सं. लि.	क.व.न.पा., ४
➢ नव जीवन कृ. स. सं. लि.	क.व.न.पा., ३
➢ लिल्ला सहकारी संस्था लि.	क.व.न.पा., ४
➢ भुकुटी म. ब. स. स. लि.	क.व.न.पा., १०
➢ लिल्ला सहकारी संस्था लि.	क.व.न.पा., ४

विवरण	ठेगाना
➢ दीपनगर कृ. स. सं. लि	क.व.न.पा., ५
➢ कालिमाई कृ. स. सं. लि	क.व.न.पा., २
➢ शुभ हरियाली कृ. ब. व्य. स. सं. लि	क.व.न.पा., ७

५.१.१ जनसंख्याको आधारमा ५ वर्ष तथा सो भन्दा माथिकाशैक्षिक तह सम्बन्धी विवरण

शैक्षिक स्तर	वडा												जम्मा
	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	
पुर्व प्राथमिक	५२८	१९०	१५१८	१६७४	११३३	२०७६	११५०	१०८५	१७५१	१६९९	१७५९	१०६९	१५६३२
आधारभुत तह	१६११	१६१५	९००	७३९	११३५	१३७२	५४७	५४३	९९१	१०४०	१३४७	७०४	१२५४४
माध्यमिक तह	१७७०	९७४	४३९	४६६	३४१	७४६	३०७	१९६	७८०	३७८	५२७	१५७	७०८१
स्नातक तह	५८२	४०४	३९९	१८१	९३	२३५	८३	६४	२६३	१३१	१६७	३८	२६४०
स्नातकोत्तर	२०४	११९	१६९	१०८	१२	५६	१२	१९	६६	३९	३५	१०	८४९
एम.फिल र विद्या वारिधि	८	७	३	१०	५	१८	१	३	९	४	४	१	७३
प्राविधिक एस.एल.सी र एस.इ.इ	१२४	२८५	४४५	८१	२३	१२७	३२७	२२८	२८३	९६	११७	१४	२१५०
साधारण लेखपढ (साक्षर)	७३०	११६५	७०९	१६४३	५८५	८४५	७७६	८७०	९४५	६२२	१४६६	६४३	१०९९९
लेखपढ गर्न नसक्ने (निरक्षर)	८३१	२१०४	२०१२	१६६४	६३९	१२७१	८९७	१०८९	९९३	९२३	१३९४	४७८	१४२९५
जम्मा	**६३८८**	**६८६३**	**६५९४**	**६५६६**	**३९६६**	**६७४६**	**४१००**	**४०९७**	**६०८१**	**४९३२**	**६८१६**	**३११४**	**६६२६३**

५.१.२ नगरपालिकामा रहेका शैक्षिक संस्थाहरु सम्बन्धी विवरण

क्र.स	विद्यालयको स्तर	संख्या
१	आधारभुत तह (१-२)	१
२	आधारभुत तह (१-३)	७
३	आधारभुत तह (१-४)	५
४	आधारभुत तह (१-५)	१७
५	आधारभुत तह (१-७)	२
६	आधारभुत तह (१-८)	७
७	माध्यामिक तह (१-१०)	८
८	माध्यामिक तह (१२ सम्म)	४
९	मदरसा	२२
१०	गुम्वा	१
११	रा.मा.वि. विकूली	१
१२	संस्थागत विद्यालय	२९
१३	वाल बिकास केन्द	१३

क्र.स	विद्यालयको स्तर	संख्या
	जम्मा	११७

५.१.३ संस्थागत विद्यालयहरुको विवरण

क्र.स	विद्यालयको नाम	ठेगाना
१	एचिभर्स सेकेन्डरी ई. वोडिङ स्कुल	क.व.न.पा., १
२	व्लु होराइजन इ बि एस	मैनिहवा, ४
३	बुद्ध ज्योति हाइयर सेकेन्डरी स्कुल	आनन्दब्याग, ४
४	गड बुद्ध ई. वोडिङ स्कुल बभानि	तैलिहवा, ९
५	एच डि मेमोरीएल इ वि एस	क.व.न.पा., १
६	कपिलवस्तु शान्ति निकेतन	गैढिचोक, ४
७	कुँवरज्योति ई. वोडिङ स्कुल	क.व.न.पा., १
८	एनवि मेमोरियल ई. वोर्डिङ स्कुल	क.व.न.पा., १
९	प्याराडाइज चिल्ड्रेन्स एकेडेमि	तैलिहवा, १
१०	पैराडाइज पब्लिक एकाडेमी	क.व.न.पा., ४
११	संगम वोर्डिङ स्कुल	क.व.न.पा., १
१२	सनलाइट ई. वोर्डिङ स्कुल	धमौलि, ७
१३	श्री शिद्धार्थ विद्या मन्दीर हाइएर सेकेन्डरी स्कुल	क.व.न.पा., १
१४	स्टार ई. वोर्डिङ स्कुल कचरीहवा	क.व.न.पा., २
१५	सनसाइन आवासिय इ बि एस	क.व.न.पा., १
१६	वैदेहि सारदा निकेतन	क.व.न.पा., १
१७	वेस्ट प्वाइन्ट इ बि एस	नयाँ टोल, १
१८	जेभीयर इन्टरनेसनल स्कुल	क.व.न.पा., १
१९	सगरमाथा इ बि एस	क.व.न.पा., २
२०	एपेक्स ई. वोडिङ स्कुल	क.व.न.पा., १
२१	लुम्बिनी पिस एकडेमी	क.व.न.पा., १
२२	लुम्बिनी पिस हेभन स्कूल	क.व.न.पा., १
२३	वेलफेयर ई. वोडिङ स्कूल	क.व.न.पा., १
२४	बुद्धल्याण्ड एकडेमी	क.व.न.पा., २

५.१.४. विद्यालयमा पढ्ने बालबालिकाको संख्या

क्र.सं.	विद्यालयको नाम	कक्षा तह तथा विद्यार्थी संख्या																																			
		पू. प्रा.			प्रा.			१			२			३			४			५			६			७			८			९			१०		
		छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा
१	प्रा.वि.हरि हरपुर	११	९	२०	०	०	०	२०	१५	३५	१३	१३	२६	९	११	२०	१३	१२	२५	९	२	११	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२	पार्वती आधारभूत विद्यालय	२१	२५	४६	०	०	०	१७	१५	३२	१५	१०	२५	११	२०	३१	१६	११	२७	११	१०	२१	१६	७	२३	११	७	१८	०	०	०	०	०	०	०	०	०
३	अरविया दारुसलाम	०	०	०	०	०	०	८	१४	२२	१५	३	१८	१६	४	२०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
४	विश्वमैत्री प्रा.वि.	१३	१८	३१	०	०	०	३	८	११	१४	११	२५	१४	१२	२६	३	१२	१५	१७	८	२५	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
५	अलमीन प्रा.वि. मदरसा	०	०	०	०	०	०	१४	१३	२७	३	११	१७	३	७	१०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
६	जनकल्याण प्रा.वि.	१२	१७	२९	०	०	०	१३	१३	२६	१०	८	१८	११	३	१७	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
७	रामजानकी SOP प्रा.वि.	२३	२७	५०	०	०	०	११	२५	३६	२०	१८	३८	२७	१९	४६	३१	२२	५३	३७	१४	५१	१३	९	२२	२	०	२	१	०	१	०	०	०	०	०	०

क्र.सं.	विद्यालयको नाम	कक्षा तह तथा विद्यार्थी संख्या																																			
		पू. प्रा.			प्रा.			१			२			३			४			५			६			७			८			९			१०		
		छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा
८	भगवती प्रा.वि.	१६	१४	३०	०	०	०	५	९	१४	५	५	१०	७	२	९	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
९	धर्मभक्त आधारभूत विद्यालय	२४	११	३५	०	०	०	२४	३७	६१	२१	२०	४१	२४	१७	४१	२३	२०	४३	२०	१९	३९	२२	१७	३९	१४	११	२५	८	१०	१८	०	०	०	०	०	०
१०	कोटीग्राम आधारभूत विद्यालय	१५	१४	२९	१	२	३	२१	२३	४४	२०	२०	४०	२०	२२	४२	२३	२२	४५	३७	११	४८	२४	२४	४८	२०	२०	४०	१६	१९	३५	१८	१४	३२	०	०	०
११	महादेवा प्रा.वि.द लदलाहा	२७	३२	५९	०	०	०	१८	२०	३८	१९	२२	४१	१५	८	२३	५	६	११	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१२	श्याम आधारभूत विद्यालय	९	७	१६	०	०	०	८	९	१७	१७	१५	३२	१५	१६	३१	१५	७	२२	८	११	१९	९	१०	१९	१४	३	१७	१०	३	१३	०	०	०	०	०	०
१३	सितलावक्स आधारभूत विद्यालय	१६	९	२५	०	०	०	४७	३२	७९	२८	३३	६१	४३	२५	६८	२६	४०	६६	३३	२०	५३	१८	१९	३७	२३	२७	५०	२७	१७	४४	१५	१८	३३	५	१८	२३
१४	अनावरुल वलूम मदरसा	०	०	०	०	०	०	२३	१४	३७	७	६	१३	८	४	१२	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०

क.सं	विद्यालयको नाम	कक्षा तह तथा विद्यार्थी संख्या																																			
		पू. प्रा.			प्रा.			१			२			३			४			५			६			७			८			९			१०		
		छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा
१५	शुकराज प्रा.वि.	१५	१०	२५	०	०	०	९	१२	२१	६	५	११	५	४	९	४	३	७	८	२	१०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१६	भगवानदास मा.वि.	१७	२२	३९	०	०	०	२६	३१	५७	२६	२१	४७	२७	२९	५६	३०	३०	६०	३६	२७	६३	४१	३८	७९	२८	२४	५२	८	२२	३०	२२	२६	४८	२०	१८	३८
१७	गौतमबुद्ध आधारभूत विद्यालय	१२	१५	२७	०	०	०	१७	१९	३६	१०	१८	२८	११	७	१८	१५	१२	२७	१०	७	१७	१०	५	१५	११	७	१८	४	७	११	०	०	०	०	०	०
१८	सुन्दर प्रा.वि.	१०	८	१८	०	०	०	३५	२७	६२	१०	१७	२७	२४	१५	३९	५	१९	२४	३	३१	३४	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१९	रामजानकी प्रा.वि.	१८	१८	३६	०	०	०	४०	१५	५५	३३	४२	७५	२५	२६	५१	१६	१६	३२	१०	९	१९	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२०	गौतमबुद्ध प्रा.वि.	२८	२२	५०	०	०	०	२८	१६	४४	१९	९	२८	१७	१५	३२	२१	७	२८	५	५	१०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२१	तोलेश्वरनाथ संस्कृत मा.वि.	१२	०	१२	०	०	०	२४	२०	४४	२३	२५	४८	३९	२७	६६	४०	४२	८२	४६	३३	७९	५७	३९	९६	४९	४९	९८	४९	४१	९०	४५	३७	८२	२८	२०	४८

क.सं.	विद्यालयको नाम	कक्षा तह तथा विद्यार्थी संख्या																																			
		पू. प्रा.			प्रा.			१			२			३			४			५			६			७			८			९			१०		
		छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा
२२	रत्नराज्यलक्ष्मी मा.वि.	११	१२	२३	०	०	०	१२	२०	३२	११	२९	४०	२१	३२	५३	१७	२८	४५	१३	२५	३८	३१	४४	७५	२३	४०	६३	३०	४४	७४	५४	५४	१०८	३४	५१	८५
२३	बुद्धपद्म मा.वि.	८	११	१९	०	०	०	१०	१५	२५	२७	२०	४७	२७	३२	५९	३३	२१	५४	४२	४२	८४	४२	३५	७७	८२	१०७	१८९	७०	१०२	१७२	७७	१४९	२२६	६२	१०५	१६७
२४	किर्ती प्रा.वि.	०	०	०	०	०	०	१९	२१	४०	१०	१६	२६	१०	१०	२०	१८	८	२६	१७	९	२६	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२५	महेन्द्र प्रा.वि.	१३	२६	३९	०	०	०	१८	१६	३४	२२	१५	३७	१९	२२	४१	१२	२६	३८	१८	१९	३७	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२६	सानोवरगद वा प्रा. वि.	२७	१४	४१	०	०	०	१६	१०	२६	४	१	५	६	१	७	३	१	४	२	१	३	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२७	प्रा.वि.तौी लहवा	१३	६	१९	०	०	०	१५	२०	३५	१३	११	२४	१०	९	१९	६	८	१४	०	८	८	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२८	प्रा.वि. पिपरी	१३	१२	२५	०	०	०	३४	३४	६८	४२	३४	७६	३३	४३	७६	१६	६९	८५	१	३८	३९	४	३३	३७	३	४१	४४	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२९	राधाचन्द्र प्रा.वि.	१६	११	२७	०	०	०	१४	१४	२८	८	१३	२१	१५	१२	२७	१५	१९	३४	१७	८	२५	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०

क्र.सं.	विद्यालयको नाम	कक्षा तह तथा विद्यार्थी संख्या																																			
		पू. प्रा.			प्रा.			१			२			३			४			५			६			७			८			९			१०		
		छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा
३०	मदरसा सुन्नते इस्लामिया	१४	२०	३४	१४	२०	३४	१८	९	२७	२५	६	३१	१७	९	२६	१६	९	२५	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
३१	मदरसा अहलेसुन्नट नइमउलुम	०	०	०	०	०	०	५	१४	१९	२२	२३	४५	१५	२०	३५	८	१३	२१	७	९	१६	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
३२	सिद्धार्थगौतम बुद्ध गुम्बा	११	११	२२	०	०	०	१२	२१	३३	१८	११	२९	१९	१६	३५	५	१४	१९	११	३	१४	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
३३	मा.वि.कुश्मा	१०	१५	२५	०	०	०	१०	११	२१	६	४	१०	९	६	१५	२	१०	१२	११	६	१७	१४	८	२२	१२	१५	२७	४	७	११	१२	१०	२२	१८	४	२२
३४	कनकमुनि मा.वि.	६	१५	२१	०	०	०	४०	३५	७५	२७	१७	४४	४३	२६	६९	३१	४५	७६	३९	४२	८१	५४	४७	१०१	६०	७०	१३०	६६	९३	१५९	४९	८५	१३४	६०	८३	१४३
३५	मा.वि.विकूली	२२	१५	३७	०	०	०	११	९	२०	१४	१३	२७	१४	१६	३०	१४	१७	३१	१३	३०	४३	२३	३३	५६	२५	३४	५९	२९	२८	५७	२३	२६	४९	२८	२२	५०

क.सं	विद्यालयको नाम	कक्षा तह तथा विद्यार्थी संख्या																																			
		पू. प्रा.			प्रा.			१			२			३			४			५			६			७			८			९			१०		
		छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा
३६	रामजानकी प्रा.वि.	०	०	०	०	०	०	६	६	१२	६	११	१७	१०	१४	२४	११	७	१८	१५	१५	३०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
३७	गडुलगंगा प्रा.वि.	०	०	०	०	०	०	६	८	१४	४	२	६	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
३८	पैराडाइज पब्लिक एकाडेमी	९	३६	४५	०	०	०	५	२१	२६	५	१५	२०	१	१३	१४	०	१०	१०	२	१७	१९	२	१०	१२	१	८	९	०	०	०	०	०	०	०	०	०
३९	मदरसा अहलेसुन्नट सिराजुलोलुम	०	०	०	०	०	०	१७	९	२६	१२	३	१५	०	३	३	६	३	९	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
४०	कालिकाजन मा.वि.	४	८	१२	०	०	०	२२	२२	४४	२०	१३	३३	९	१०	१९	१७	१०	२७	१६	१६	३२	५३	३८	९१	२५	४३	६८	२७	३४	६१	२७	३३	६०	१२	१२	२४
४१	प्रा.वि.पिप्रह वा	१३	१५	२८	०	०	०	१६	२३	३९	१९	१३	३२	१४	१२	२६	१४	७	२१	१२	७	१९	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०

क्र.सं.	विद्यालयको नाम	कक्षा तह तथा विद्यार्थी संख्या																																			
		पू. प्रा.			प्रा.			१			२			३			४			५			६			७			८			९			१०		
		छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा
४२	रामदेव प्रा.वि.	१५	१६	३१	०	०	०	१६	१३	२९	११	१२	२३	१५	१३	२८	९	१६	२५	१६	१२	२८	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
४३	सरस्वती प्रा.वि.	३	१०	१३	०	०	०	१०	८	१८	७	१०	१७	७	१०	१७	९	९	१८	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
४४	शिवनाथ प्रा.वि.	१२	८	२०	०	०	०	१०	२३	३३	७	११	१८	८	६	१४	५	५	१०	२	७	९	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
४५	बुद्धविद्यापीठ प्रा.वि.	१०	६	१६	०	०	०	१२	१५	२७	१३	६	१९	१२	६	१८	९	८	१७	९	६	१५	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
४६	जनता प्रा.वि.	८	६	१४	०	०	०	९	१३	२२	८	२	१०	४	३	७	५	४	९	१०	४	१४	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
४७	लम्बुसागार बुद्ध प्रा.वि.	१२	८	२०	०	०	०	६	१०	१६	९	६	१५	८	८	१६	११	८	१९	१०	७	१७	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०

क.सं	विद्यालयको नाम	कक्षा तह तथा विद्यार्थी संख्या																																			
		पू. प्रा.			प्रा.			१			२			३			४			५			६			७			८			९			१०		
		छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा
४८	तिलौराकोट मा.वि.	३८	३०	६८	०	०	०	५२	५४	१०६	४३	५२	९५	४०	३५	७५	४६	५३	९९	३३	४३	७६	६०	४६	१०६	३९	२९	६८	३९	४८	८७	२६	३३	५९	१५	२५	४०
४९	महेन्द्र आधारभूत विद्यालय	१४	२३	३७	०	०	०	२५	२०	४५	१९	२६	४५	२१	४०	६१	२५	२५	५०	१४	२३	३७	१५	२५	४०	११	१८	२९	८	९	१७	०	०	०	०	०	०
५०	इस्लामिक नुरुलहुदा मदरसा	०	०	०	०	०	०	१३	१९	३२	८	६	१४	७	२	९	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
जम्मा		६०१	६१२	१२१३	१५	२२	३७	८७०	९०१	१७७१	७७७	७३९	१५१६	७८५	७२५	१५१०	६५२	७३४	१३८६	६२०	६०६	१२२६	५०८	४८७	९९५	४५३	५५३	१००६	३९६	४८४	८८०	३६८	४८५	८५३	२८२	३५८	६४०

५.१.५ विद्यालयमा अध्ययनरत दलित विद्यार्थीहरुको विवरण

दलित विद्यार्थीहरुको विवरण			
विद्यालयको तह	**छात्रा**	**छात्र**	**जम्मा**
आधारभुत तह	१२४३	१३६६	२६०९
माध्यामिक तह	८६	१४३	२२९
जम्मा	**१३२९**	**१५०९**	**२८३८**

५.२ विद्यालयमा अध्ययनरत छात्रछात्राको विवरण

क्र.स	लिगं	संख्या
१	बालक	८१००
२	बालिका	७५५८
	जम्मा	**१५६५८**

५.३ नगरपालिकामा रहेका बाल विकास केन्द्रहरु र सहयोगी कार्यकर्ताहरुको विवरण

क्र.सं.	बाल बिकास केन्द्रहरुको नाम	स. का. संख्या	क्र.सं.	बाल बिकास केन्द्रहरुको नाम	स. का. संख्या	क्र.सं.	बाल बिकास केन्द्रहरुको नाम	स. का. संख्या
१	इशोधरा	१	२०	प्रा वि तौलिहवा	२	३९	प्रगती	१
२	तौलेश्वर	२	२१	मा.वि कुश्मा	३	४०	बबीके	१
३	रत्नराज्य	२	२२	कालिकाजन मा. वि.	१	४१	हरिहरपुर	१
४	बुद्धपद्म	१	२३	कनकमुनि श्रीनगर	२	४२	बेलभरीया	१
५	रामावि बिकुली	२	२४	गौ. बु. तेनुअर	१	४३	आदर्श	१
६	सगरमाथा ECD	१	२५	रामजानकी	१	४४	अकबरपुर	१
७	शूकराज	२	२६	सेमरहवा	१	४५	डेरवा	२
८	महेन्द्र	२	२७	गौतम बुद्ध निमावि	२	४६	बर्मेलीटोल	१
९	सितलावक्स	१	२८	तिलौराकोट	३	४७	बिठुवा	१
१०	पिपरहवा	१	२९	रामापुर	१	४८	सीकोटवा	१
११	कोटीग्राम	१	३०	नि. मा वि. पिपरी	२	४९	राधाचन्द्र	२
१२	रामावि	२	३१	कटुवा	२	५०	गैबु प्रा. वि .	१
१३	विश्वमैत्री	३	३२	हरनामपुर	२	५१	बकि	१
१४	महेन्द्र नि मा वी	२	३३	नग्वा	१	५२	धर्मभक्त निमावि	२
१५	श्याम नि मा वी	३	३४	दलदलाह	३	५३	रामजानकी	२
१६	कीर्ति प्रावि	१	३५	भगवती	१	५४	लम्बुसागर	१
१७	सुन्दर	१	३६	कचरीहवा	१	५५	राधाचन्द्र	१
१८	सानो वरगदवा	२	३७	कालीका	१	५६	गौतम बुद्ध	३
१९	भगवान	२	३८	सरस्वती	१	**जम्मा**		८७

५.४.१ शिक्षक सम्बन्धी विवरण

माध्यमिक तह	
तह	**संख्या**
प्रथम	
द्वितिय	५
तृतिय	२०
स्थायी	२५
अस्थायी, करार	७
राहत	१२
उ. मा. शि.	१
जम्मा	**७०**

निम्न माध्यमिक तह	
द्धितिय	
तृतिय	
स्थायी	२०
अस्थायी, करार	२
राहत	२१
जम्मा	**४३**
प्राथमिक तह	
प्रथम	
द्धितिय	
तृतिय	
स्थायी	१२३
अस्थायी, करार	३०
राहत	५९
जम्मा	**२१२**

५.४.२ शिक्षक दरबन्दी सम्बन्धी विवरण

क्र.स.	विद्यालयको नाम	गा.वि.स	सञ्चालित कक्षा	शिक्षक दरबन्दी
१	धर्मभक्त नि.मा.वि.वभनी	क.व.न.पा., ५	८	६
२	कोटीग्राम नि.मा.वि.	क.व.न.पा., ५	८	५
३	महादेवा प्रा.वि.दलदलाहा	क.व.न.पा., ५	३	०
४	शुक्रराज प्रा.वि.महुवरिया	क.व.न.पा., २	५	४
५	भगवानदास मा.वि.ठुलोवरगदवा	क.व.न.पा., २	१०	१०
६	गौतमबुद्ध नि.मा.वि.सडवा	क.व.न.पा., ३	८	६
७	सुन्दर प्रा.वि.मालपारा	क.व.न.पा., ४	५	५
८	रामजानकी प्रा.वि.सेमरहवा	क.व.न.पा., २	५	४
९	गौतमबु४ प्रा.वि.वरदहवा	क.व.न.पा., २	४	२
१०	तोलेश्वरनाथ उ.सं.मा.वि.	क.व.न.पा., २	१२	११
११	रत्नराज्यलक्ष्मी उ.मा.वि.	क.व.न.पा., १	१२	१२
१२	बुद्धपद्म उ.मा.वि.	क.व.न.पा., २	१२	१३
१३	किर्ती प्रा.वि.महुवा	क.व.न.पा., ४	५	४
१४	महेन्द्र प्रा.वि.	क.व.न.पा., २	५	५
१५	प्रा.वि.सानोवरगदवा	क.व.न.पा.	५	३
१६	प्रा.वि.तौलिहवा	क.व.न.पा., १	५	४
१७	नि.मा.वि.पिपरी	क.व.न.पा., १२	६	४
१८	यशोधरा मा.वि.	क.व.न.पा., ३	१०	८
१९	राधाचन्द्र प्रा.वि.	क.व.न.पा., ३	५	२
२०	सिद्धार्थगौतमबुद्ध प्रा.वि.	क.व.न.पा., ३	४	२

क्र.स.	विद्यालयको नाम	गा.वि.स	सञ्चालित कक्षा	शिक्षक दरबन्दी
२१	सुन्नतेइस्लामिया शिव प्रा.वि.	क.व.न.पा.	४	०
२२	कालिकाजन मा.वि.सौराहा	क.व.न.पा., १२	१०	९
२३	प्रा.वि.पिप्रहवा	क.व.न.पा., १२	५	४
२४	रामदेव प्रा.वि.विछ्वा	क.व.न.पा., १२	५	२
२५	सरस्वती प्रा.वि.अकवरपूर	क.व.न.पा., १२	४	२
२६	शिवनाथ प्रा.वि.वेलभरिया	क.व.न.पा., १२	५	२
२७	बुद्धविद्यापीठ प्रा.वि.रामापूर	क.व.न.पा., ६	५	३
२८	जनता प्रा.वि.वर्मेलीढोल	क.व.न.पा., ६	५	३
२९	लम्बुसागर प्रा.वि.संग्रहवा	क.व.न.पा., ६	५	३
३०	तिलौराकोट मा.वि.गोबरी	क.व.न.पा., ६	१०	९
३१	महेन्द्र नि.मा.वि.छुलोसेमरी	क.व.न.पा., ६	८	३
३२	रा.जनहित नि.मा.वि.	क.व.न.पा., ७	८	६
३३	प्रा.वि.हरिहरपूर	क.व.न.पा., ७	५	४
३४	पार्वती नि.मा.वि.वरगदवा	क.व.न.पा., ७	८	३
३५	अरवियादारुसलाम प्रा.वि.	क.व.न.पा., ७	३	०
३६	अलमनि प्रा.वि.	क.व.न.पा., ८	३	०
३७	विश्वमैत्री प्रा.वि.	क.व.न.पा., ८	५	४
३८	रामजानकी प्रा.वि.	क.व.न.पा., ८	८	२
३९	भगवती प्रा.वि.	क.व.न.पा., ८	३	०
४०	जनकल्याण प्रा.वि.	क.व.न.पा., ८	३	०
४१	श्याम नि.मा.वि.	क.व.न.पा., ११	८	८
४२	सितलावक्स नि.मा.वि.रेहरा	क.व.न.पा., ११	८	६
४३	अनावरुलवलूम प्रा.वि.	क.व.न.पा., ११	३	०
४४	मिफताहूलउलम अलसफिया प्रा.वि	क.व.न.पा., ११	३	०
४५	अरविया सिराजूल प्रा.वि.	क.व.न.पा., ९	२	०
४६	नि.मा.वि.कटुवा	क.व.न.पा., १०	८	३
४७	मा.वि.कुश्मा	क.व.न.पा., ९	१०	८
४८	कनकमुनि उ.मा.वि.श्रीनगर	क.व.न.पा., ९	१२	१५
४९	रा.मा.वि.विकूली	क.व.न.पा., १०	१०	९
५०	रामजानकी प्रा.वि.हरनामपुर	क.व.न.पा., ९	५	३
५१	गडुलगंगा प्रा.वि.नगवा	क.व.न.पा., १०	३	१
	जम्मा			२२२

५.४.३ छात्रबृत्ती तथा अन्य लक्षित सुविधा उपलब्धताको अवस्था (९-१० कक्षा)

लिङ्ग	संख्या	बालअनुदानदर	जम्मा
छात्र (दलित)	१२०	रु. ५००	६०,०००
छात्रा (दलित)	८८	रु. ५००	४४,०००
जम्मा	**२०८**		**१०४,०००**

५.४.४ छात्रबृत्ती तथा अन्य लक्षित सुविधा उपलब्धताको अवस्था (१-८ कक्षा)

लिगं	संख्या	बालअनुदानदर	जम्मा
छात्रा (सबै)	५१६४	रु. ४००	२,०६५,६००
छात्र (दलित)	१११६	रु. ४००	४४६,४००
जम्मा	**६२८०**		**२,५१२,०००**

५.६.१ विद्यमान स्वास्थ्य सेवा दिने संस्थाहरु सम्वन्धी विवरण

क्र.सं.	स्वास्थ्य सेवा	संख्या	वार्ड नं.
१	जिल्ला (जन) स्वास्थ्य कार्यालय	१	२
२	बि. ई. ओ. एन. सी . (आधारभुत) उपलब्ध स्वास्थ्य संस्था	१	२
३	सि. ई. ओ. एन. सी . (अपरेसन सेवा) उपलब्ध स्वास्थ्य संस्था	१	२
४	आयुर्वेदिक औषधालय (केन्द्र)	१	१
५	स्वास्थ्य चौकी	७	५,६,७,८,९,११र १२
६	शहरी स्वास्थ्य केन्द्र	१	३
७	गाउँघर क्लिनिक	२६	५,६,७,८,९,१०,११ र १२
८	खोप क्लिनिक	३५	५,६,७,८,९,१०,११र १२
९	महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका संख्या	१३३	१,२,३,४,५,६,७,८,९,१०,११, १२
१०	बर्थिङ सेन्टर भएका स्वास्थ्य संस्था	१	२
११	परिवार नियोजनका ३ बिधि (कण्डम, पिल्स, डिपो) उपलब्ध स्वास्थ्य संस्था	९	१,३,५,६,७,८,९,११,१२
१२	परिवार नियोजनका ५ बिधि (कण्डम, पिल्स, डिपो, आई. यु. सि. डी, इम्प्लान्ट) उपलब्ध स्वास्थ्य संस्था	१	१
१३	भिसिटि केन्द्र	९	१,३,५,६,७,८,९,११,१२
१४	क्षयरोग उपचार केन्द्र	९	१,३,५,६,७,८,९,११,१२
१५	परिवार नियोजन संघ क्लिनिक	१	३
१६	पोलि क्लिनिक	२	१
१७	फार्मेसी	३०	१,२,३,४,५,६,७,८,९,१०,११,१२

५.६.२ नगरपालिकाका सरकारी स्वास्थ्य संस्थाहरु सम्वन्धी विवरण

स्वास्थ्य संस्थाहरुको नाम	संख्या	वडा नम्बर	शैया	चिकित सक	नर्स	अनमी	अहेब	स्वास्थ्य सहायक	ल्याव टेक्निसियन	एक्स रे सेवा	का. सं
जिल्ला अस्पताल	१	२	१५	२	३	२			३	२	९
बनगाई शहरी स्वास्थ्य क्लिनिक	१	९				१		१			
नगर शहरी स्वास्थ्य क्लिनिक	१	३				१		१			

तिलौराकोट हेल्थ पोष्ट	१	६				२	३	१			१
निग्लिहवा हेल्थ पोष्ट	१	१०				२	३	१			१
जहदी हेल्थ पोष्ट	१	९				२	३	१			१
धर्मपनिया हेल्थ पोष्ट	१	७				२	३	१			१
दोहनी हेल्थ पोष्ट	१	८				२	३	१			१
गोटिहवा हेल्थ पोष्ट	१	५				२	३	१			१
सौराहा हेल्थ पोष्ट	१	१२				२	३	१			१

तालिका नं: ५.६.३ स्वास्थ्य संस्थामा कार्यरत चिकित्सक, स्वास्थ्यकर्मी र अन्य जनशक्ति विवरण

क्र. सं.	पद	नगरपालिकामा कार्यरत जम्मा जनशक्ति संख्या			
		स्वीकृत दरबन्दी	हाल कार्यरत	करार	अन्य
१	चिकित्सक	३	१	५	२
२	हे.अ/सि.अ.हे.व	९	८	१	—
३	स्टाफ नर्स/ सि.अ.न.मी	५	४	१	—
४	अ.हे.व.	२१	१९	५	५
५	अ.न.मि.	१६	१५	—	२
६	अ.हे.व. स्तरोन्नती	—	—	—	—
७	अ.न.मि. (स्तरोन्नती	२	२	—	—
८	ल्या. टे/ल्या.अ.	३	३	—	—
९	रेडियोग्राफर	२	१	—	—
१०	प्रशासनिक कर्मचारी	३	—	—	१
११	मेडिकल रेर्कडर	१	१	—	—
१२	फर्मासिष्ट	१	—	—	१
१३	कार्यालय सहयोगी	१९	१७	१	६
जम्मा		८५	७१	१३	१७

५.६.४ स्थानिय स्वास्थ्य संस्थाको तीन वर्षको मुख्य सुचकहरुको तुलनात्मक स्थिति

क्र. सं.	आधारभूत सुचकहरु	नगरपालिकाको औसत		
		२०७१/२०७२	२०७२/२०७३	२०७३/२०७४
१	बि. सि. जी खोपको कभरेज (प्रतिशत)	५९.५	५८.५	५५.५
२	डि. पि. टी ३ खोपको कभरेज (प्रतिशत)	५७.५	५४	५०.४
३	दादुरा खोपको कभरेज (प्रतिशत)	५४.९	४४.१	४४.८
४	प्रोटोकल अनुसार प्रथम पटक गर्भ जाँच गराउने गर्भवती महिलाहरुको (प्रतिशत)	४३	४४.४	२६.४
५	प्रोटोकल अनुसार चार पटक गर्भ जाँच गराउने गर्भवती महिलाहरुको (प्रतिशत)	३९.७	४७.४	22.7
६	१८० आइरन चक्की पाएका गर्भवती महिलाहरुको (प्रतिशत)	26	22.1	15.3
७	स्वस्थ्य संस्थामा सुत्केरी भएका गर्भवती महिलाहरुको (प्रतिशत)	–	–	18.3
८	हाल परिवार नियोजनका साधनको प्रयोग दर(प्रतिशत)	१७	१८	१९
९	हाल परिवार नियोजनका साधनको प्रयोगकर्ता (संख्या) कण्डम, पिल्स, डिपो, आई.यु. सि.डी, इम्प्लान्ट र स्थाई बन्ध्याकरण)	२२७	२४६	२८५
१०	५ वर्ष मुनिका बच्चाहरुको वृद्धि अनुगमन कभरेज प्रतिशत)	१८.२	13.8	१६.७
११	५ वर्ष मुनिका कुपोषित बच्चाहरुको (प्रतिशत)	०.४	०.३	०.६
१२	बहिरंग सेवा (नयाँ) लिएकाहरुको (प्रतिशत)	५८	३५	३९.१

५.६.५. स्वास्थ्य संस्थाहरुको भौतिक अवस्था सम्बन्धी विवरण

स्वास्थ्य संस्थाहरुको नाम									
विवरण	तौलिहवा अस्पताल	शहरी स्वास्थ्य केन्द्र	गोटिहवा स्वास्थ्य चौकि	तिलौराकोट स्वास्थ्य चौकि	धर्मपनिया स्वास्थ्य चौकि	दोहनी स्वास्थ्य चौकि	निग्लिहवा स्वास्थ्य चौकि	जहदी स्वास्थ्य चौकि	सौराह स्वास्थ्य चौकि
जग्गाको स्वामित्व र क्षेत्रफल (रोपनि र बिघा)	१-०-०	०-०-१५	नभएको	०-१०-०	०-२-०	नभएको	नभएको	०-०-१५	नभएको
भवनको संख्या	७	१	१	२	१	१	१	१	१
कोठाको संख्या	२५	२	२	५	३	२	२	३	३
एम्बुलेन्सको व्यवस्था	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको
प्रसुति केन्द्रमा कोठाको संख्या	३	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको
२४ सै घन्टा विद्युत /सौर्य उर्जा	भएको	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको	भएको	भएको	भएको	भएको
तरवार/पर्खालको अवस्था	भएको	नभएको	भएको	भएको	नभएको	नभएको	भएको	भएको	भएको
खानेपानीको व्यवस्था	पर्याप्त	नभएको	अपर्याप्त	पर्याप्त	नभएको	अपर्याप्त	पर्याप्त	पर्याप्त	पर्याप्त
सेवाग्राहीका लागि शौचालय	भएको	भएको	नभएको	भएको	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको
शौचालयमा पनीको व्यवस्था	भएको	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको	नभएको	भएको	नभएको
फोहर व्यवस्थापनको अवस्था	खाडल र जलाउने गरेको	जलाउने गरेको	जलाउने गरेको	खाडल र जलाउने गरेको	जलाउने गरेको	जलाउने गरेको	जलाउने गरेको	जलाउने गरेको	जलाउने गरेको

५.७ खोप सम्बन्धी विवरण

वडा नम्बर	खोपको नाम	खोप लिने बालबालिकाको संख्या
१-१२	विसिजि	२१९६
	डिपिटी	२०००
	पेलियो तेश्रो	२०००
	दादुरा/रुवेला	१८००
	जपानिज इन्सफलाइटिस	१५००
	जम्मा	**९४९६**

५.८ नगरपालिकामा १२ महिना भित्र मर्ने मानिसहरुको संख्या

क्र.सं.	प्रमुख रोगहरु	संख्या
१	मुटु सम्वन्धि	४९
२	मलेरिया	११
३	क्षयरोग	१०
४	कुपोषण	११
५	मेनीन्जाइतिस	८
६	ज्वरो	६
७	सुगर	५
८	एच. आइ. भी एड्स	४
९	अन्य	७३
	जम्मा	**१७६**

श्रोतः स्थलगत सर्भेक्षण, २०७५

५.१० खानेपानी स्रोतको विवरण

क्र.सं.	खानेपानीको श्रोत	घरपरिवार संख्या
१	ट्युववेल /हेन्डपम्प	७१०९
२	पाइपधारा घर कम्पाउण्डमा	२५०५
३	पाइपधारा सार्वजनिक	१६२२
४	डिप वोरिङ	११६
५	ढाकिएको इनार/कुवा	१००
६	नढाकिएको इनार/कुवा	८
७	मूलको पानी	९२५
	जम्मा	**१२३८५**

५.११ शौचालय र प्रकार

क्र.सं.	चर्पीको प्रयोग	घरधुरी सर्वेक्षण २०७५	
		घरपरिवार संख्या	प्रतिशत
१	साधारण	८५४७	६९.०१
२	शौचालय नभएको	२११६	१७.०९

क्र.सं.	चर्पीको प्रयोग	घरधुरी सर्वेक्षण २०७५	
		घरपरिवार संख्या	प्रतिशत
३	फ्लस भएको (सेप्टिक ट्याङ्क)	१५६६	१२.६४
४	फ्लस भएको (सार्वजनिक ढल)	१२७	१.०३
५	सामुदाईक	२९	०.२३
	जम्मा	**१२३८५**	**१००**

५.१४ खेल मैदान तथा पार्क सम्बन्धी विवरण

क्र.स	बिवरण	ठेगाना
१	बुद्ध पद्म खेल मैदान	बुद्ध पद्म
२	तिलौराकोट खेल मैदान	तिलौराकोट

६.१.१ वन क्षेत्र सम्बन्धी विवरण

सि.नं.	विवरण	संख्या (वटा)
१	साझेदारी वन	२
२	निजि	५
३	सामुदायिक वन	७
	जम्मा	

६.१.२ तालतलैया र पोखरी र सीमसार क्षेत्र सम्बन्धी विवरण

क्र.स	विवरण	ठेगाना
१	जगदिश्पुर ताल	
२	सगरहवा ताल	
३	निग्लिहवा ताल	

६.३. नगरपालिकामा पाइने प्रमुख जंगली जीव जन्तुहरुको विवरण

क्र.स	स्तनधारी प्रजातिहरु	पंक्षि प्रजातिहरु	सरिसृप र अन्य प्रजातिहरु
१	बाघ	सारस	गोमन
२	चितुवा	धनेस	अजिंगर
३	स्याल	कालोचिल	धामन
४	हात्ती	गिद्ध	सुनगोहोरो
५	बांदर	कालोतित्रा	हरेप
६	खरायो	न्याउरी	छपेरो
७	फ्याउरो	थोप्ले ढुकुर	भ्यागुतो
८	ढेडु	कुथुर्के	करेत
९	मलसाप्रो	काग	भिरमौरी
१०	दुम्सि	जुल्फे जुरेली	सेतो पुतली
११	न्याउरीमुसा	फिष्टो	अरिंगाल
१२	लोखर्के	रानिचरी	

६.४. महत्वपुर्ण वनस्पति विवरण

क.स.	बिवरण	ठेगाना
१	मसला, सागवान, सिसौ र सिमल	

७.१.१ सडक सम्वन्धी विवरण (किमी)

क.स.	किसिम	कालोपत्रे	इट्टा बिच्छयाएको	कच्ची	ग्राभेल	नयाँ	पि.सी.सी	जम्मा
१	सडक क वर्ग	१६.४१			४६.२०		०.९४	६३.५५
२	सडक ख वर्ग	४.८२		११.३४	६४.८६		२.७२	८३.७५
३	सडक ग वर्ग	०.९०		७.४०	४४.२९	१.३१	१.३२	५५.२३
४	सडक घ वर्ग	१.३४	१.३१	४.१३	१७.०८		२.८३	२६.६९
५	रणनितिक सडक संजाल	३६.३३			०.२५		०.६६	३७.२५
	जम्मा	**५९.८०**	**१.३१**	**२२.८७**	**१७२.६८**	**१.३१**	**८.४८**	**२६६.४५**

७.१.२ वार्ड अनुसार सडक सम्वन्धी विवरण (किमी)

वार्ड नं.	कालोपत्रे	इट्टा बिच्छयाएका	कच्ची	ग्राभेल	नयाँ	पि.सी.सी	जम्मा
१	४.५६		०.९८	४.८१		०.७६	११.१०
२	६.६६		२.४४	१८.८०		०.६७	२८.५६
३	४.९६		२.१७	२२.७०		१.०२	३०.८५
४	६.८४		१.८७	१३.००		१.०९	२२.७९
५	५.६५	१.३१	२.०१	१०.१४	१.३१	०.१८	२०.६१
६	७.३१		६.४२	२५.६६		१.६३	४१.०१
७	३.२९		०.२४	११.४७		२.३०	१७.३०
८	५.१७		३.३३	११.२२			१९.७२
९	४.३४		१.८१	२३.९७			३०.१२
१०	५.८६			१०.९६			१६.८२
११	२.४९			११.९७			१४.४६
१२	२.६७		१.६१	७.९८		०.८४	१३.०९
जम्मा	**५९.८०**	**१.३१**	**२२.८७**	**१७२.६८**	**१.३१**	**८.४८**	**२६६.४५**

७.२. खाना पकाउने इन्धनको किसिम सम्बन्धी विवरण

क.सं.	इन्धनको स्रोतहरु	घरधुरी सर्वेक्षण २०७५	
		घरपरिवार संख्या	प्रतिशत
१	काठ/दाउरा	७१५३	५७.८

क.सं.	इन्धनको स्रोतहरु	घरधुरी सर्वेक्षण २०७५	
		घरपरिवार संख्या	प्रतिशत
३	एल.पि. ग्याँस	३९७४	३२.१
४	गोबर/गुईठा	१०२८	८.३
५	गोबर ग्याँस/वायोग्यास	२००	१.६
२	मट्टितेल	३०	०.२
	जम्मा	**१२३८५**	**१००**

७.३ बत्ति बाल्ने इन्धनको स्रोतहरु

सि नं.	मुख्य स्रोतहरु	घरधुरी सर्वेक्षण २०७५	
		घरपरिवार संख्या	प्रतिशत
१	विद्युत	११११६९	९०.१८
२	मट्टितेल	९५१	७.६८
३	वायोग्यास	१२	०.१०
४	सोलार बत्ती	७१	०.५७
५	अन्य	१८२	१.४७
	जम्मा	**१२३८५**	**१००**

७.४ सञ्चार तथा प्रविधिका साधनहरु

क.सं.	संचारका माध्यम	छ	छैन
१	कार , जिप , भ्यान	२३९	१२१४६
२	कम्प्युटर	६३८	११७४७
३	इन्टरनेट	९८४	११४०१
४	रेफ्रिजरेटर	१३८८	१०९९७
५	रेडियो	२०१०	१०३७५
६	मोटर साईकल	३२७२	९११३
७	टेलिभिजन	५७१०	६६७५
८	टेलिफोन ,मोबाईल	११३६५	१०२०

७.६ नगरपालिका अन्तर्गतका सार्वजनिक सम्पत्तिको विवरण

नाम	क्षेत्रफल (भवन जग्गा/भवन तला)	उपयोग गर्ने संस्थाको नाम
कार्यालय भवन	दुइ तला, ०-९-११	कपिलवस्तु, नगरपालिका कार्यालय
गौतम बुद्ध मिनी बसपार्क	१-०-१०-५	कपिलवस्तु, नगरपालिका कार्यालय
हाटबजार	१-७-४-२५	कपिलवस्तु, नगरपालिका कार्यालय

अनुसूची

GIS नक्साहरु